



Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021- 2030

Aktualizacja 1.0

październik 2025 r.



**Fundusze
Europejskie**
Pomoc Techniczna



**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Fundusz Spójności



Opracowanie



Zadanie jest współfinansowane ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu
Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014–2020



**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Fundusz Spójności



SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie	4
1.1 Przedmiot i cel opracowania.....	4
1.2 Podstawa prawna	5
1.3 Zakres i metodologia prac.....	8
1.4 OSI - Zielonogórsko-Nowosolski Obszar Funkcjonalny w ujęciu regionalnym.....	13
2. Synteza diagnozy – wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej	22
2.1 Portret terytorialny Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego	23
2.2 Kluczowe wnioski z diagnozy	27
2.2.1 Sfera społeczna.....	27
2.2.2 Sfera gospodarcza	32
2.2.3 Sfera przestrzenno-środowiskowa	35
2.3 Kluczowe powiązania funkcjonalne w ZNOF.....	39
2.4 Analiza potrzeb rozwojowych i potencjału ZNOF	53
2.4.1 Problemy i wyzwania rozwojowe	53
2.4.2 Potencjały.....	60
2.5 Kompleksowa analiza SWOT.....	63
3. Poziom strategiczny. Założenia rozwojowe ZNOF.....	67
3.1 Misja ZNOF.....	67
3.2 Wizja rozwoju ZNOF.....	68
3.3 Domeny planowania strategicznego.....	70
3.4 Cele strategiczne ZNOF	70
3.5 Kierunki działań ZNOF wraz ze schematem interwencji	77
3.6 Obszary Strategicznej Interwencji kluczowe dla ZNOF	109
3.7 Rezultaty planowanych działań	114
4. System realizacji, spójność dokumentu, wymiar partycypacyjny	121
4.1 Założenia wdrożeniowe	121
4.2 Monitoring i ewaluacja	124
4.3 Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych.....	125
4.4 Komplementarność opracowania	128
4.5 Opis procesu uspołecznienia i działań partycypacyjnych	132
4.6 Ramy finansowe i źródła finansowania poza ZIT	135
Załącznik nr 1 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej ZNOF wraz z ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej	141
Załącznik nr 2 Plan działań ZIT.....	151
Założenia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.....	151
Opis zintegrowanego podejścia służącego zaspokojeniu zidentyfikowanych potrzeb rozwojowych i wykorzystaniu potencjału obszaru	161
Przedsięwzięcia zintegrowane	163
Lista projektów w ramach ZIT	196
Projekty podstawowe.....	196
Projekty rezerwowe	206
Plan finansowy.....	209
Warunki i procedury obowiązujące w realizacji instrumentu ZIT.....	212
Zasady wyboru projektów w ramach instrumentu ZIT	213
Monitoring wskaźników.....	214
Załącznik nr 3 Lista projektów przewidzianych do realizacji przez partnerów ZNOF wg priorytetów FEWL 2021-2027	218
Załącznik nr 4 Wykaz projektów komplementarnych	227

1. Wprowadzenie

1.1 Przedmiot i cel opracowania

Przedmiotem opracowania jest dokument pn. „Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030” (Strategia Rozwoju ZNOF), wraz ze strategiczną oceną oddziaływania na środowisko, a także komplementarnym do niej Planem działania ZIT ZNOF zawierającym listę projektów ZNOF. Strategia jest równocześnie Strategią Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w rozumieniu ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 (Dz. U. 2022 poz. 1079).

Celem opracowania Strategii Rozwoju ZNOF jest wypracowanie narzędzia do kreowania dalszej współpracy jednostek samorządu terytorialnego objętych Porozumieniem na rzecz ZNOF. Dokument stanowi podstawę do podjęcia zawartych w nim działań wdrożeniowych, podlegających cyklicznemu monitoringowi pod kątem skuteczności realizacji celów w nim wyznaczonych.

Podmiotem strategii (jej inicjatorem, operatorem i podmiotem wdrażającym) jest Stowarzyszenie Lubuskie Trójmiasto – samorządowe, dobrowolne zrzeszenie jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa lubuskiego¹, które powstało w 2004 r. poprzez podpisanie Porozumienia o współpracy między trzema miastami założycielskimi: Zieloną Górą, Nową Solą i Sulechowem.

W dniu 8 czerwca 2008 r. postanowieniem Sądu Rejonowego w Zielonej Górze, Stowarzyszenie Lubuskie Trójmiasto zostało wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego, co było równoznaczne z początkiem jego prawnego funkcjonowania. W 2020 r. do Lubuskiego Trójmiasta dołączyły gminy: Czerwieńsk, Nowogród Bobrzański, Otyń, Świdnica i Zabór. Podpisano w tej sprawie list intencyjny², w którym określono cele do zrealizowania przez Partnerów. Po oficjalnym przystąpieniu do Stowarzyszenia Lubuskie Trójmiasto, wszystkie gminy wyraziły wolę połączenia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Zielonej Góry z Gminą Nowa Sól – Miastem, Gminą Nowogród Bobrzański oraz Gminą Otyń i utworzenia Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego „Lubuskie Trójmiasto”, w celu realizacji zadań w ramach instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne. Partnerzy wyrazili gotowość do realizacji działań na zasadzie współpracy i wymiany doświadczeń, mając na uwadze

¹ Statut Stowarzyszenia „Lubuskie Trójmiasto”

² List intencyjny zawarty w Zielonej Górze w dniu 28 stycznia 2021 r. pomiędzy Gminą Czerwieńsk, Gminą Nowa Sól – Miasto, Gminą Nowogród Bobrzański, Gminą Otyń, Gminą Sulechów, Gminą Świdnica, Gminą Zabór, Miastem Zielona Góra.

rozwiązywanie problemów oraz wykorzystanie wspólnych atutów gmin w Zielonogórsko-Nowosolskim Obszarze Funkcjonalnym „Lubuskie Trójiasto”, przy współpracy z powiatem zielonogórskim i powiatem nowosolskim jako obserwatorami i podmiotami wspierającymi.

Rolą Strategii Rozwoju ZNOF jest wsparcie sprawnego i spójnego zarządzania rozwojem w gminach sąsiadujących, powiązanych ze sobą funkcjonalnie, które posiadają wspólne, uzupełniające się lub współzależne cele rozwojowe i chcą razem realizować politykę rozwoju w granicach swoich terytoriów. Strategia Rozwoju ZNOF będzie najważniejszym dokumentem, określającym wizję i cele rozwoju obszaru na najbliższe lata. Biorąc pod uwagę tempo oraz zakres zmian zachodzących na poziomie globalnym oraz europejskim, w tym wyzwania związane z kryzysem klimatycznym, pandemią, czy kryzysem migracyjnym, mających kluczowy wpływ na rozwój samorządów lokalnych zrzeszonych w ZNOF, niezbędne jest również otwarcie procesu zarządzania rozwojem ZNOF na nowe trendy, innowacje, cyfryzację i zmiany technologiczne, adaptację do zmian klimatu oraz dbanie o to, aby rozwój samorządów zrzeszonych w ZNOF był zrównoważony, z poszanowaniem praw i potrzeb wszystkich mieszkańców.

1.2 Podstawa prawna

Podstawą opracowania Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego wraz z Planem działania ZIT ZNOF są przede wszystkim zapisy **ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40)**. Zgodnie z art. 10g ust. 4. ustawy, *w celu przygotowania i realizacji strategii rozwoju ponadlokalnego gminy mogą tworzyć w szczególności związki międzygminny, o którym mowa w art. 64, lub stowarzyszenie, o którym mowa w art. 84, lub zawierać porozumienie międzygminne, o którym mowa w art. 74*. W przypadku ZNOF mamy do czynienia ze stowarzyszeniem, które zgodnie z zapisami ustawy, tworzone jest w celu wspierania idei samorządu terytorialnego oraz obrony wspólnych interesów.

Zgodnie z art. 10g. ust. 1. *gminy sąsiadujące, powiązane ze sobą funkcjonalnie, mogą opracować strategię rozwoju ponadlokalnego będącą wspólną strategią rozwoju tych gmin w zakresie ich terytorium*.

Według ustawy, zgodnie z art. 10g ust. 2. strategia rozwoju ponadlokalnego:

- 1) *jest opracowywana z udziałem powiatu, jeżeli w jej opracowywaniu uczestniczą wszystkie gminy z terytorium tego powiatu,*
- 2) *może być opracowywana z udziałem powiatu, jeżeli przynajmniej jedna gmina, o której mowa w ust. 1, znajduje się na jego terytorium.*

Kształt, obowiązkowe elementy oraz strukturę strategii ponadlokalnej określają w szczególności zapisy art. 10e. ust. 3. i 4. ustawy o samorządzie gminnym. Wśród elementów, które powinny znaleźć się w strategii, oprócz wniosków z diagnozy przygotowanej na potrzeby strategii, wskazuje się na:

- 1) *cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym;*
- 2) *kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych;*
- 3) *oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia;*
- 4) *model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy;*
- 5) *ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie;*
- 6) *obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 512, 1571 i 1815 oraz z 2020 r. poz. 1378), wraz z zakresem planowanych działań;*
- 7) *obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań;*
- 8) *system realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych;*
- 9) *ramy finansowe i źródła finansowania.*

Dodatkowo, strategię sporządza się w formie tekstowej oraz graficznej zawierającej zobrazowane treści dotyczące modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz obszarów strategicznej interwencji (art. 10e. ust. 4).

Zgodnie z zapisami ustawy, projekt strategii rozwoju ponadlokalnego opracowuje organ wykonawczy stowarzyszenia i przedkłada go zarządowi województwa w celu wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa. Zarząd województwa, w ciągu 30 dni wydaje opinię dotyczącą strategii rozwoju. Strategia jest przyjmowana przez organ stanowiący stowarzyszenia w drodze uchwały.

Opracowując dokument korzystano ze wskazówek i informacji zawartych w publikacji wydanej przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej pt. *Strategia rozwoju ponadlokalnego. Poradnik praktyczny*. Materiał powstał na podstawie ekspertyzy, zleconej przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, przygotowanej przez Zespół Wydziału Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu.

Podstawą do realizacji mechanizmu ZIT jest natomiast **Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.**³ (tzw. rozporządzenie ogólne), w szczególności art. 29 i art. 30 dotyczące strategii terytorialnych i zintegrowanych inwestycji terytorialnych. Istotną rolę odgrywa również **ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027** (tzw. ustawa wdrożeniowa) oraz **Umowa Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce** (tzw. umowa partnerstwa), które wskazują warunki realizacji ZIT, informacje dotyczące przygotowania i przyjęcia strategii ZIT, finansowania oraz zakresu tematycznego, a także określają jej obowiązkowe elementy. Zgodnie z zapisami art. 28 rozporządzenia ogólnego wsparcie rozwoju terytorialnego możliwie jest w oparciu o strategię rozwoju terytorialnego m.in. w formie zintegrowanych inwestycji terytorialnych. W niniejszym opracowaniu strategia ponadlokalna pełni funkcję strategii ZIT. W związku z tym samorządy ZNOF nie muszą przygotowywać oddzielnego dokumentu dla realizacji ZIT, a jedynie dodatkową część opisującą realizację mechanizmu ZIT⁴. W przedmiotowym dokumencie kluczowe informacje dotyczące ZIT znajdują się w załączniku nr 2 *Plan działań ZIT*.

³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej.

⁴ Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce.

1.3 Zakres i metodologia prac

Na proces opracowania dokumentu składały się 4 działania:

DZIAŁANIE I	opracowanie Raportu metodycznego
DZIAŁANIE II	opracowanie projektu Strategii Rozwoju ZNOF
DZIAŁANIE III	przeprowadzenie kompleksowego procesu konsultacji społecznych
DZIAŁANIE IV	przeprowadzenie procesu strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, opracowanie ostatecznej wersji Strategii Rozwoju ZNOF wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko (Prognoza)

Prace nad dokumentem prowadzono w oparciu o założenia zawarte w Raporcie Metodycznym, zgodnie z którymi:

- Strategia Rozwoju ZNOF stanowi narzędzie do kreowania dalszej współpracy jednostek samorządu terytorialnego objętych Porozumieniem na rzecz ZNOF. Dokument został zatem sporządzony zgodnie z podejściem systemowym, tj. traktującym gminy wchodzące w skład ww. obszaru jako zestaw powiązanych ze sobą elementów funkcjonujących w pewnych obszarach jako całość.
- Opracowanie dokumentu zostało przeprowadzone z uwzględnieniem uwag i propozycji złożonych przez przedstawicieli różnych grup interesariuszy podczas konsultacji społecznych.
- Strategia zawiera jasne cele strategiczne specyficzne dla obszaru funkcjonalnego wpisujące się w cele unijnej i krajowej polityki rozwoju, polityki klimatycznej, polityki miejskiej, polityk horyzontalnych i innych - w perspektywie 2030 r.
- Strategia uwzględnia kwestie projektowania uniwersalnego, uwzględniającego wszystkie grupy odbiorców, w tym perspektywę osób o szczególnych potrzebach, a także działania na rzecz adaptacji do zmian klimatu, w tym wynikające z Planu Adaptacji Miasta Zielona Góra do zmian klimatu do roku 2030.
- Strategia uwzględnia specyfikę wszystkich samorządów objętych opracowaniem.
- Strategia została napisana językiem niespecjalistycznym, zwięźle, z podziałem na rozdziały i akapity, wraz z syntetycznymi ich podsumowaniami oraz ma atrakcyjną formę wizualną, sprawiającą, że dokument jest przystępny w odbiorze dla mieszkańca obszaru, zainteresowanego rozwojem ponadlokalnym.

- Strategia Rozwoju ZNOF została przygotowana z uwzględnieniem procesu analitycznego, w którym rekomendacje poparte zostały odpowiednią argumentacją, wynikającą z wiedzy eksperckiej, w tym analiz danych statystycznych i dobrych praktyk, bieżącej współpracy z Zamawiającym oraz możliwości finansowych i planów strategicznych samorządów objętych opracowaniem, konsultacji społecznych z interesariuszami, w tym z mieszkańcami poszczególnych gmin, a także analizy efektywności i skuteczności poszczególnych działań.
- Strategia została przygotowana zgodnie z krajowymi i unijnymi dokumentami strategicznymi, planistycznymi oraz regulacjami prawnymi dla nowego okresu budżetowania Unii Europejskiej 2021-2027 (tzn. wspólnotowymi, krajowymi i regionalnymi), a także dokumentami szczebla lokalnego, w tym w szczególności wskazanymi w podrozdziale *Komplementarność opracowania*.

W poniższej tabeli przedstawiono poszczególne etapy opracowywania dokumentu Strategii wraz z opisem przeprowadzonych w ich ramach prac.

Rodzaj czynności	Opis
Wypracowanie wniosków z diagnozy	Do opracowania wniosków z diagnozy zostały wykorzystane dokumenty i opracowania przedstawione w podrozdziale <i>Komplementarność</i> , a także badania społeczne do diagnozy strategicznej ZNOF, diagnoza ZNOF oraz podsumowanie warsztatów scopingowych poświęconych SUMP dla ZNOF i wyznaczeniu Obszarów Strategicznych. Opracowania te zostały przeanalizowane pod kątem problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych. Wnioski z diagnozy zostały przedstawione w dokumencie w formie opisowej i w postaci analizy SWOT.
Opracowanie części planistycznej	Część planistyczna powstała w odniesieniu do potencjałów i barier rozwojowych ZNOF zidentyfikowanych na etapie diagnostycznym. Zawiera misję i wizję rozwoju ZNOF oraz cele i kierunki działań wypracowane wraz z Zespołem roboczym oraz Zespołem konsultacyjno-doradczym na drodze przeprowadzonych spotkań warsztatowych. Część planistyczną uzupełnia model struktury funkcjonalno-przestrzennej wraz z ustaleniami i rekomendacjami w zakresie polityki przestrzennej dla ZNOF.
Nabór projektów	W ramach wskazanych celów, wraz z członkami Zespołu roboczego wypracowano listę projektów do Strategii Rozwoju ZNOF oraz do części ZIT.
Opracowanie części wdrożeniowej	Część wdrożeniowa zawiera szczegółowe informacje na temat mechanizmów wdrażania, takich jak system realizacji strategii, jej monitoring, ewaluacja i aktualizacja. Dodatkowo w części wdrożeniowej przedstawiono ramy i źródła finansowania, które ułatwią ocenę możliwości realizacji strategii oraz zaproponowanych w niej działań. Uzupełnieniem części wdrożeniowej jest lista projektów (Plan Działania ZIT ZNOF) wraz ze źródłami ich finansowania, opracowana na bazie zaktualizowanych fizek projektowych. W ramach tego etapu projekt Strategii Rozwoju ZNOF został również poddany uprzedniej ewaluacji trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności realizacji (z uwzględnieniem wpływu terytorialnego skutków planowanych działań).

Rodzaj czynności	Opis
Konsultacje społeczne i włączenie partnerów społeczno-gospodarczych	W ramach prac nad Strategią przeprowadzono konsultacje społeczne i warsztaty strategiczne z Zespołem roboczym oraz Zespołem konsultacyjno-doradczym składającym się z partnerów społeczno-gospodarczych. Spotkania miały na celu wypracowanie założeń części planistycznej, wizji i celów strategicznych oraz listy projektów do części ZIT. Miały formę warsztatów i wywiadów grupowych, która opiera się na swobodnej dyskusji grupy dobranych respondentów, prowadzonej przez moderatora według założonego wcześniej scenariusza przy wykorzystaniu metod aktywizujących uczestników. W spotkaniach wzięli udział przedstawiciele różnych grup interesariuszy, a proces ich włączenia opisano w podrozdziale <i>Opis procesu uspołecznienia i działań partycypacyjnych</i>. Projekt Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego poddano konsultacjom społecznym, które ogłoszono na drodze Obwieszczenia Prezesa Stowarzyszenia Lubuskie Trójmiasto z dnia 16 czerwca 2023 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji społecznych dotyczących projektu strategii ponadlokalnej. Ich celem było umożliwienie lokalnej społeczności partycypacji w wypracowaniu planu działań, którego realizacja będzie służyła mieszkańcom, przedsiębiorcom i organizacjom społecznym funkcjonującym na terenie ZNOF. Konsultacje prowadzone były w terminie od 20 czerwca do 25 lipca 2023 r. – w tym czasie możliwe było składanie opinii i uwag w formie pisemnej oraz za pomocą środków komunikacji elektronicznej. W ramach konsultacji zorganizowano również otwarte spotkania konsultacyjne w dniach: 21, 22 i 23 czerwca. Ich uczestnicy zostali zaznajomieni z ideą dokumentu oraz przebiegiem i efektami prowadzonych nad nim prac. Były one również okazją do wzięcia udziału w dyskusji nad kluczowymi kwestiami dotyczącymi dalszego rozwoju ZNOF w perspektywie 2030 roku, wyrażenia swojej opinii oraz zgłoszenia uwag i propozycji do projektu Strategii. Dodatkowe konsultacje społeczne projektu Strategii skorygowanego w wyniku roboczej weryfikacji dokonanej przez IZ FEWL 2021-2027 oraz Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (dokument został udostępniony w formie elektronicznej na stronie Stowarzyszenia Lubuskie Trójmiasto wraz z formularzem zgłaszania uwag) odbyły się w terminie: 6 -20 marca 2024 r. W ramach tych konsultacji nie wpłynęła żadna uwaga. 19 marca 2024 r. projekt Strategii został poddany konsultacjom z członkami/członkiniami Ciała Doradczego Stowarzyszenia. Ciało Doradcze wydało pozytywną opinię.
Ewaluacja ex-ante	Projekt Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 poddany został ewaluacji ex-ante. Jej głównym celem była kompleksowa ocena projektu Strategii ZNOF, rozumianej jako ocena jakości i wartości prowadzonego procesu oraz planowanych efektów wdrażania przygotowanego dokumentu oraz sformułowanie zaleceń i rekomendacji, które przyczynią się do podniesienia jego jakości. Ewaluacja ex-ante dokumentu Strategii została przeprowadzona przez zewnętrznego wykonawcę, przy aktywnym udziale Urzędu Miasta Zielona Góra oraz Stowarzyszenia Lubuskie Trójmiasto. Podstawą ewaluacji były badania skupione wokół niereaktywnych technik badawczych (analizy danych zastanych/ desk research) oraz technik reaktywnych, w których skład weszły wywiady z przedstawicielami Stowarzyszenia Lubuskie Trójmiasto oraz Urzędu Miasta Zielona Góra (Wydział Funduszy Europejskich/Biuro ZIT). Rekomendacje zawarte w raporcie końcowym zostały uwzględnione w finalnej wersji dokumentu.

Rodzaj czynności	Opis
Przeprowadzenie procedury środowiskowej	Projekt Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 zgodnie z ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko, podlegał strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko (SOOŚ) oraz weryfikacji przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim i Lubuskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Gorzowie Wielkopolskim. Opracowano prognozę oddziaływania na środowisko, która zawiera informacje o oddziaływaniu na zaplanowanych w strategii działań i przedsięwzięć na środowisko. Dokument poddano konsultacjom społecznym (21.08-11.09.2023 r.), w trakcie których nie wpłynęły uwagi, a także opiniowaniu przez wspomniane instytucje. Projekt Strategii został zaopiniowany pozytywnie przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Gorzowie Wlkp. (08.09.2023r.) oraz Wojewódzką Stację Sanitarno-Epidemiologiczną w Gorzowie Wlkp. (21.09.2023 r.).
Proces opiniowania	Projekt Strategii Rozwoju ZNOF (strategii ponadlokalnej) został przekazany Zarządowi Województwa Lubuskiego w sprawie wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględniania ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030. Ponadto, opiniowaniu przez Zarząd Województwa podlega też Plan Działań ZIT ZNOF, przy czym konieczne jest jego zaopiniowanie również przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego w zakresie zgodności Strategii z Umową Partnerstwa i właściwym programem krajowym. W odpowiedzi na pismo z dnia 20.06.2023 r. Zarząd Województwa Lubuskiego przekazał Uchwałę Zarządu Województwa Lubuskiego nr 342/4821/23 z dnia 11 lipca 2023 r. w sprawie odstąpienia od wyrażenia stanowiska w zakresie sposobu uwzględnienia w projekcie Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie. Jednocześnie przekazano informację (w formie załącznika do uchwały) o obowiązujących w województwie lubuskim kierunkach, celach i zasadach kształtowania oraz utrzymania ładu przestrzennego. Odstąpienie od wyrażenia stanowiska wynika z faktu, iż Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 została opracowana z wykorzystaniem przepisów przejściowych, tj. art. 31 ustawy z dnia 15 lipca 2000 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r. poz. 1378 z późn. zm.), tym samym nie zawiera wszystkich obligatoryjnych elementów wymaganych art. 11 ust. 1c ustawy z dnia 05.06.1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2022 r. poz. 2094 z późn. zm.), tj. m.in. modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa. W następstwie bezprzedmiotowe jest opiniowanie projektu strategii zgodnie z art. 10g ust. 5 ustawy z dnia 03.08.1990 r. o samorządzie gminnym.

W kwietniu 2025 r. rozpoczął się proces aktualizacji Strategii po dokonaniu przeglądu zaplanowanych inwestycji poszczególnych gmin tworzących ZNOF. Proces aktualizacji dokumentu przebiega taką samą ścieżką jak w przypadku pierwotnego procedowania Strategii.

Wobec tego zostały zaplanowane następujące elementy:

- Konsultacje społeczne i włączenie partnerów społeczno-gospodarczych: 01.08-05.09.2025 r.;

- Przeprowadzenie procedury środowiskowej/odstąpienie od jej przeprowadzenia:
 - ✓ Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska-w Gorzowie Wlkp. pismem z dnia 26 sierpnia 2025 r., znak: WOOS.411.35.2025.DT na wniosek Stowarzyszenia Lubuskie Trójmiasto uzgodnił odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu aktualizowanego dokumentu Strategii.
 - ✓ Państwowy Lubuski Wojewódzki Inspektor Sanitarny w piśmie (znak: NZ.9022.444.2025.AK) z dnia 25 sierpnia 2025 r. wyraził zgodę na odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla aktualizowanej Strategii.
 - Proces opiniowania zgodnie z zapisami ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2022 r. 1079 z późn. zm.), na podstawie art. 6 ust. 3:
 - ✓ Projekt zmiany Strategii Rozwoju Ponadlokalnego ZNOF został przekazany Zarządowi Województwa Lubuskiego w sprawie wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględniania ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030. Ponadto, opiniowaniu przez Zarząd Województwa podlega też Plan Działań ZIT ZNOF, przy czym konieczne jest jego zaopiniowanie również przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego w zakresie zgodności Strategii z Umową Partnerstwa i właściwym programem krajowym.
- Zarząd Województwa Lubuskiego przyjął Uchwałę nr 76/1686/25 z dnia 26 sierpnia 2025 r. w sprawie odstąpienia od wyrażenia stanowiska w zakresie sposobu uwzględnienia w projekcie Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie.

Po zakończeniu konsultacji społecznych, ostateczna wersja zmienionego dokumentu została przekazana Ciału Doradczemu Stowarzyszenia Lubuskie Trójmiasto do zaopiniowania.

Uchwałą nr 1/2025 r. Ciało Doradcze wydało **16 października 2025 r. pozytywną opinię** nt. projektu aktualizacji Strategii.

Walne Zgromadzenie Członków Stowarzyszenia Lubuskie Trójmiasto przyjęło aktualizację Strategii swoją uchwałą w dniu 20 października 2025 r. (Uchwała nr 10/2025)

1.4 OSI - Zielonogórsko-Nowosolski Obszar Funkcjonalny w ujęciu regionalnym

Rozdział odnosi się do Art. 10e. ust. 3. pkt 6) ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40) wskazującego, że strategia rozwoju *określa w szczególności obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2022 r. poz. 2094), wraz z zakresem planowanych działań.*

Zgodnie z definicją, przez obszar strategicznej interwencji rozumie się *określony w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do którego jest kierowana interwencja publiczna łącząca inwestycje, w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne lub w zasoby ludzkie, finansowane z różnych źródeł, lub rozwiązania regulacyjne*⁵.

W przypadku Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego kluczowe znaczenie odgrywa Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 (SRWL 2030), która została przyjęta Uchwałą Nr XXVIII/397/21 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 15 lutego 2021 r. W dokumencie tym uwzględniono zarówno obszary strategicznej interwencji (OSI) państwa określone w krajowych dokumentach strategicznych, tj. Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR) oraz w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030), jak i wskazano obszary strategicznej interwencji zidentyfikowane na poziomie regionalnym. Zgodnie z założeniami, odpowiednie ukierunkowanie dedykowanego terytorialnie wsparcia w ramach poszczególnych OSI powinno skutkować bardziej efektywnym osiąganiem celów strategii, wpływając również pozytywnie na rozwój obszarów położonych poza danym typem OSI.

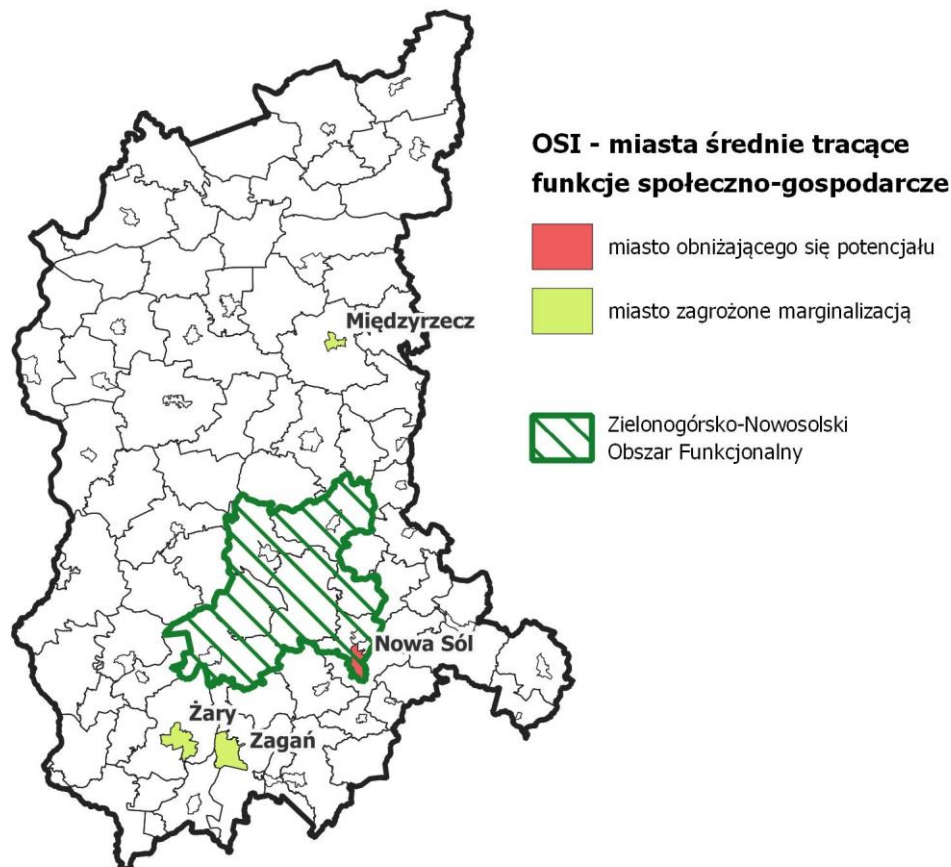
Wśród OSI krajowych zidentyfikowano następujące obszary strategicznej interwencji: miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, obszary zagrożone trwałą marginalizacją, wschodnia Polska oraz Śląsk. Dla województwa lubuskiego istotne są dwa OSI:

- **OSI Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze** – delimitacja takich miast uwzględniała problemy rozwojowe związane ze spadkiem liczby ludności, starzeniem się populacji, niedopasowaniem podaży do popytu na rynku pracy, osłabieniem bazy ekonomiczno-budżetowej samorządów oraz z niewystarczającą dostępnością transportową. W SOR i KSRR 2030 do grupy miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze w województwie lubuskim zaliczono Żagań, Międzyrzecz i Żary jako miasta zagrożone marginalizacją (umiarkowane powiększenie niekorzystnego dystansu, umiarkowanie zła

⁵ Art. 5. Ust. 6b ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2023 r. poz. 255)

sytuacja społeczno-gospodarcza) oraz Nową Sól jako miasto obniżającego się potencjału (silne powiększanie niekorzystnego dystansu, umiarkowanie zła sytuacja społeczno-gospodarcza);

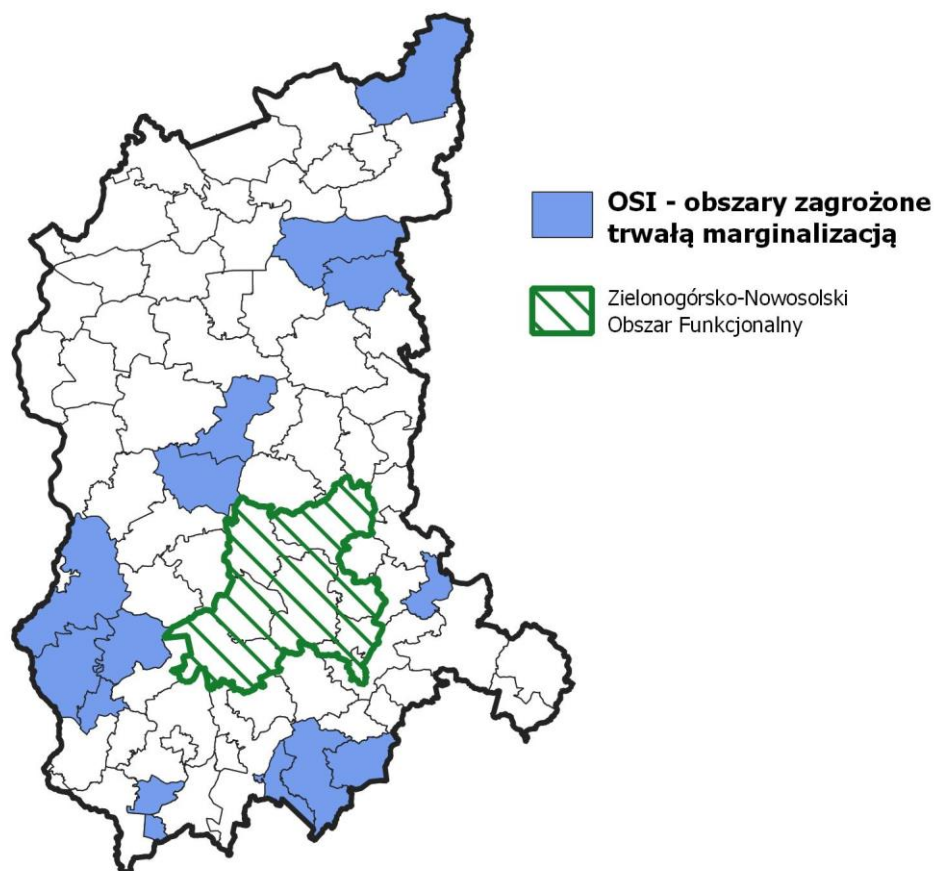
Grafika 1 OSI – miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze



Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030

- **OSI Obszary zagrożone trwałą marginalizacją** – są to gminy wiejskie oraz powiązane z nimi funkcjonalnie małe miasta, w których nastąpiła kumulacja negatywnych zjawisk społecznych i ekonomicznych. W województwie lubuskim do tych obszarów zaliczono 15 gmin: Bytnica, Gubin (wiejska), Przytoczna, Skwierzyna, Kolsko, Dobiegniew, Łagów, Gozdnicza, Małomice, Niegosławice, Szprotawa, Wymiarki, Brody, Lubsko, Tuplice.

Grafika 2 OSI Obszary zagrożone trwałą marginalizacją



Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030

Na poziomie regionalnym w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 wskazano natomiast 6 OSI wyznaczonych w oparciu o zidentyfikowane lub potencjalne powiązania funkcjonalne, a także zidentyfikowane uwarunkowania społeczne, gospodarcze i przestrzenne świadczące o występowaniu barier rozwojowych, bądź stanowiących istotny potencjał rozwojowy. Gminy tworzące Zielonogórsko-Nowosolski Obszar Funkcjonalny wpisują się w następujące OSI na poziomie regionalnym:

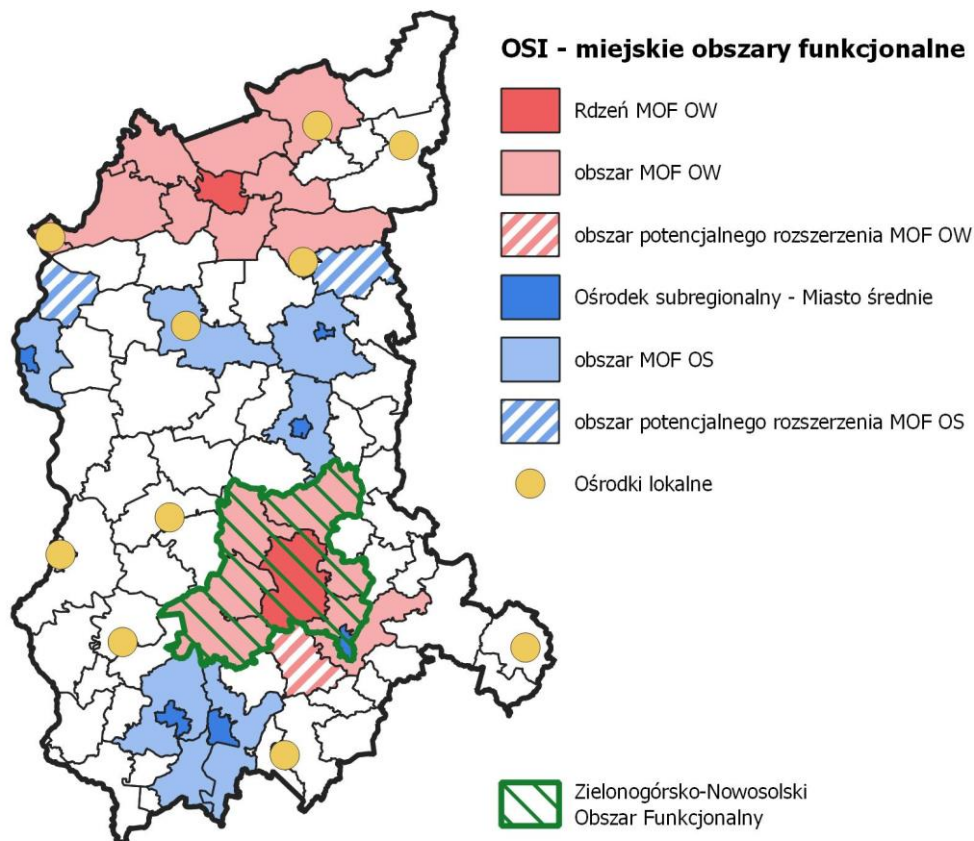
Miejskie obszary funkcjonalne ośrodków wojewódzkich – Gorzowa Wielkopolskiego i Zielonej Góry

Gorzów Wielkopolski i Zielona Góra decydują w dużej mierze o konkurencyjności regionu lubuskiego. W miastach tych koncentrują się funkcje gospodarcze, naukowe, kulturalne i społeczne, jednak w stosunku do innych miast wojewódzkich wykazują one deficyty w innowacyjności, sferze B+R, szkolnictwie wyższym i innych funkcjach metropolitalnych.

W przypadku Zielonej Góry, zgodnie z zapisami SRWL 2030, OSI obejmuje miasta Zielona Góra i Nowa Sól oraz gminy: Sulechów, Czerwieńsk, Świdnica, Zabór, Otyń i Nowogród Bobrzański, a także gminę wiejską Nowa Sól, której władze nie wyrażają jednak na ten moment woli udziału w partnerstwie w ramach MOF. Obszar ten należy określić jako OSI miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka

wojewódzkiego (OSI MOF OW). Jest on jednak bardzo specyficzny ze względu na fakt przynależności miasta średniego tracącego funkcje społeczno-gospodarcze (Nowa Sól).

Grafika 3 Miejskie obszary funkcjonalne ośrodków wojewódzkich



Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030

Wśród kierunków interwencji dla OSI Miejskie obszary funkcjonalne ośrodków wojewódzkich w SRWL 2030 wskazano:

- wspieranie powstawania nowych i funkcjonowania istniejących ośrodków innowacji oraz instytucji naukowych i badawczych, zwiększenie potencjału wyższych uczelni oraz wzmacnianie innowacyjności i konkurencyjności sektora przedsiębiorstw, zwłaszcza rozwój funkcji B+R;
- zwiększanie dostępności do usług publicznych wyższego rzędu oraz budowa i modernizacja infrastruktury związanej z usługami publicznymi;
- rozwój terenów inwestycyjnych;
- rozwój zintegrowanych systemów transportu publicznego przy wykorzystaniu elektromobilności i nisko- oraz bezemisyjnych środków transportu, w tym promowanie ruchu pieszego i rowerowego;

- realizacja działań związanych z poprawą jakości powietrza, likwidacją niskiej emisji z systemów grzewczych oraz adaptacją do zmian klimatu obszarów miejskich, w powiązaniu z działaniami dotyczącymi wykorzystania OZE i ochroną środowiska naturalnego;
- inwestycje w infrastrukturę drogową;
- promowanie innowacji w obszarze smart city i zielonej gospodarki;
- podnoszenie jakości przestrzeni w miastach – wzmocnienie planowania przestrzennego i wsparcie działań z zakresu racjonalnego gospodarowania przestrzenią;
- wspieranie współpracy partnerskiej w obszarach funkcjonalnych miast;
- rozwój różnych form współpracy sieciowej w skali krajowej i międzynarodowej,
- upowszechnianie gospodarki o obiegu zamkniętym w miejskich obszarach funkcjonalnych miast wojewódzkich i zapewnianie wsparcia dla działań związanych z jej promocją i rozwojem;
- animowanie współpracy na rzecz łączenia potencjałów miast wojewódzkich i ich specyfiki rozwojowej.

Miejskie obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych i lokalnych

Do grupy ośrodków subregionalnych w województwie lubuskim zaliczono miasta powyżej 20 tys. mieszkańców, wśród których znajduje się Nowa Sól, wchodząca w skład MOF OW Zielonej Góry. Ośrodki subregionalne odgrywają ważną rolę w uzupełnieniu oferty miast wojewódzkich, poprzez koncentrację funkcji w zakresie gospodarki, dostępu do usług publicznych, edukacji, kultury, transportu publicznego czy usług teleinformatycznych, które są istotne zarówno z perspektywy mieszkańców miast, jak i mieszkańców otaczających je obszarów wiejskich.

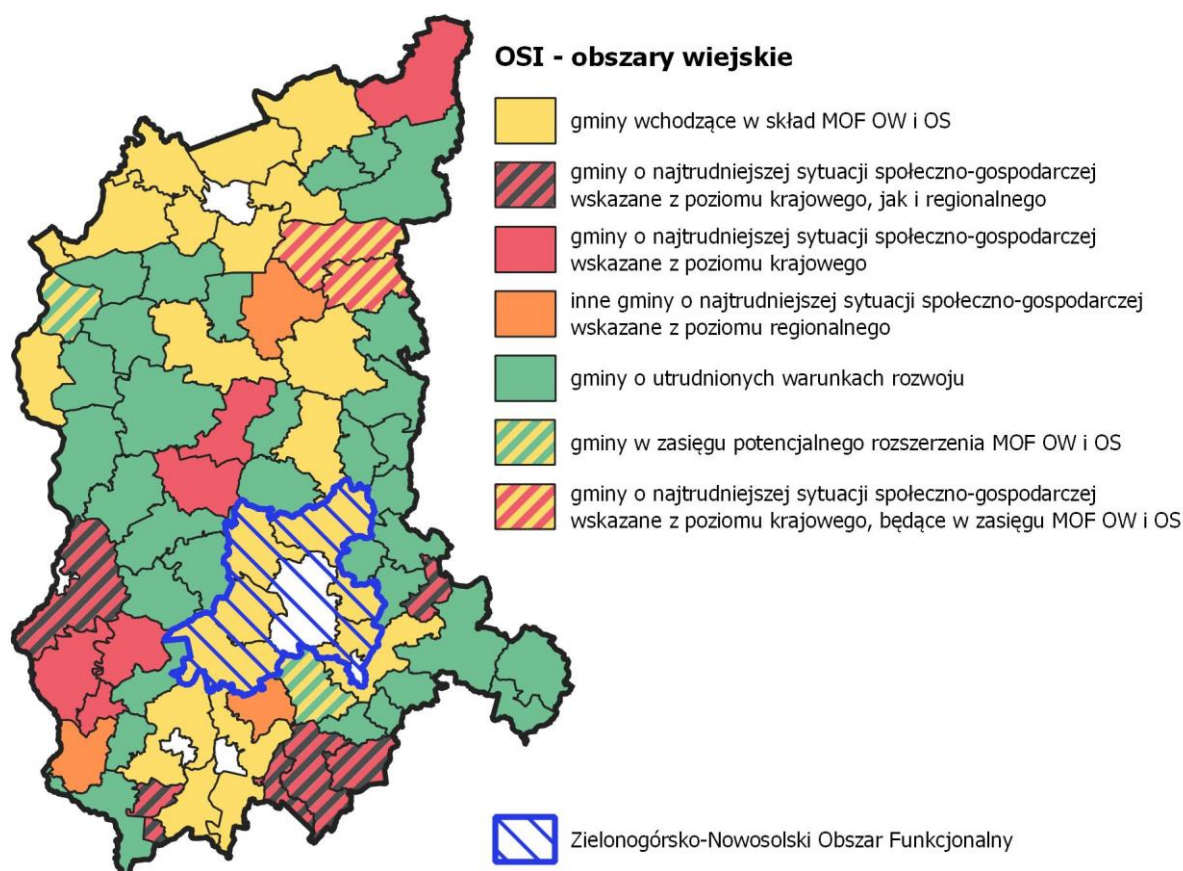
Wśród kierunków interwencji dla OSI Miejskie obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych i lokalnych w SRWL 2030 wskazano:

- rozwój przedsiębiorczości oraz przygotowanie (uzbrojenie) terenów inwestycyjnych;
- realizacja projektów rewitalizacyjnych;
- poprawa jakości świadczenia usług publicznych;
- inwestycje związane z polepszeniem jakości środowiska naturalnego;
- podnoszenie kompetencji i umiejętności mieszkańców;
- wspieranie rozwiązań o charakterze smart city;
- wspomaganie rozwoju powiązań funkcjonalnych, w tym sąsiadujących ośrodków subregionalnych i lokalnych;
- wsparcie infrastruktury mieszkalnictwa.

Obszary wiejskie

Obszary wiejskie w województwie lubuskim dzielą się według różnic w uwarunkowaniach rozwoju na: obszary wiejskie położone w MOF ośrodków wojewódzkich i subregionalnych, obszary wiejskie znajdujące się w najtrudniejszej sytuacji społeczno-gospodarczej oraz obszary wiejskie o utrudnionych warunkach rozwojowych. Gminy wiejskie tworzące Zielonogórsko-Nowosolski Obszar Funkcjonalny wpisują się w omówione wcześniej OSI, jednak nie wyklucza to możliwości korzystania przez te obszary ze środków na rozwój obszarów wiejskich, także z wykorzystaniem instrumentu Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność.

Grafika 4 Obszary wiejskie

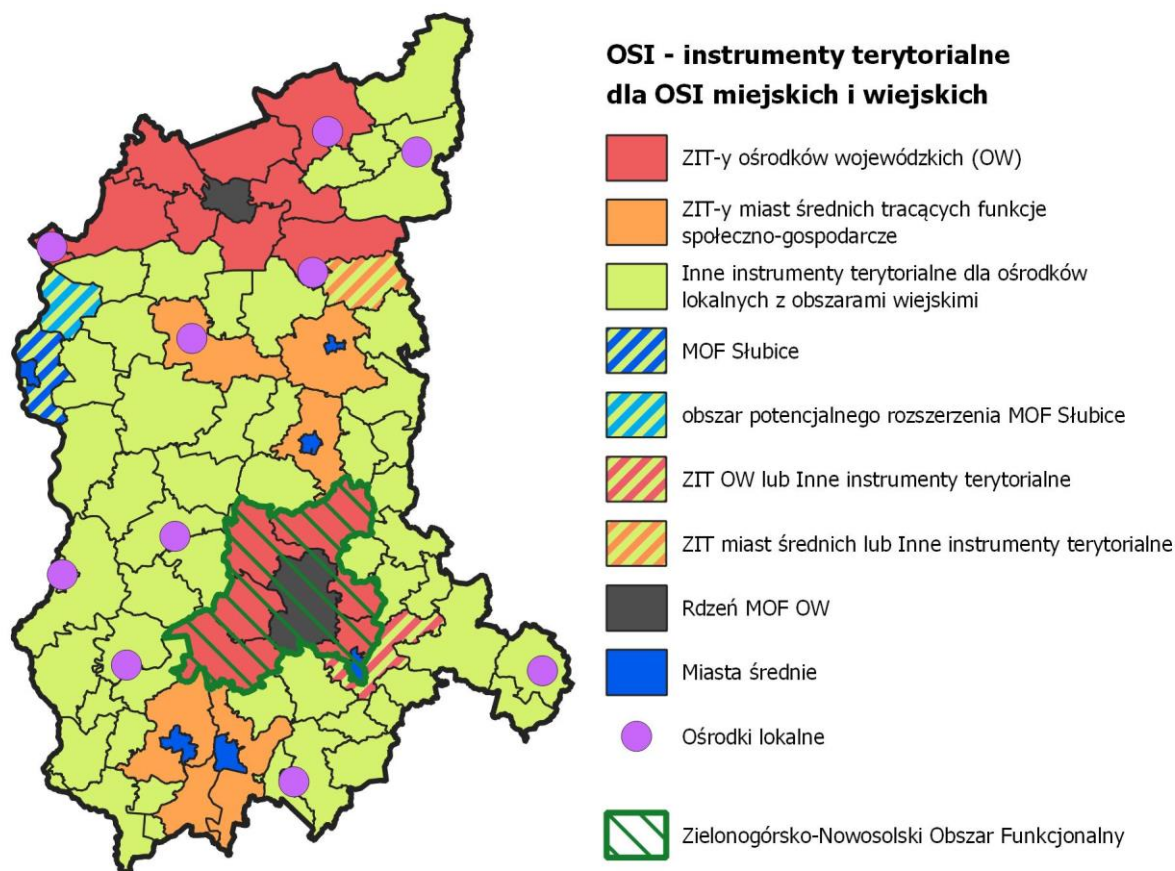


Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030

Instrumenty terytorialne dla OSI miejskich i wiejskich

W województwie lubuskim wyznaczono obszary, które mogą być objęte instrumentami terytorialnymi Polityki Spójności (w szczególności programu regionalnego) po 2020 roku. Gminy tworzące Zielonogórsko-Nowosolski Obszar Funkcjonalny objęte są ZIT ośrodka wojewódzkiego.

Grafika 5 Instrumenty terytorialne dla OSI miejskich i wiejskich



Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030

Obszary przygraniczne

Obszary przygraniczne z jednej strony posiadają specyficzny potencjał rozwojowy wynikający z możliwości bezpośredniej współpracy międzynarodowej w dziedzinie gospodarczej, wymiany handlowej, kontaktów politycznych czy realizacji projektów transgranicznych. Z drugiej strony problemem jest jednak peryferyjne położenie, słaba krajowa dostępność transportowa oraz zwiększona migracja mieszkańców związana m.in. z wysokim poziomem konkurencyjności sąsiednich regionów zagranicznych przede wszystkim pod względem rynku zbytu, rynku dóbr i usług oraz rynku pracy.

W województwie lubuskim wyznaczono dwa pasy – jeden obejmujący 10 gmin przylegających bezpośrednio do granicy z Niemcami i drugi, obejmujący obszar całego województwa (podregion gorzowski i zielonogórski).

Grafika 6 Obszary przygraniczne



Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030

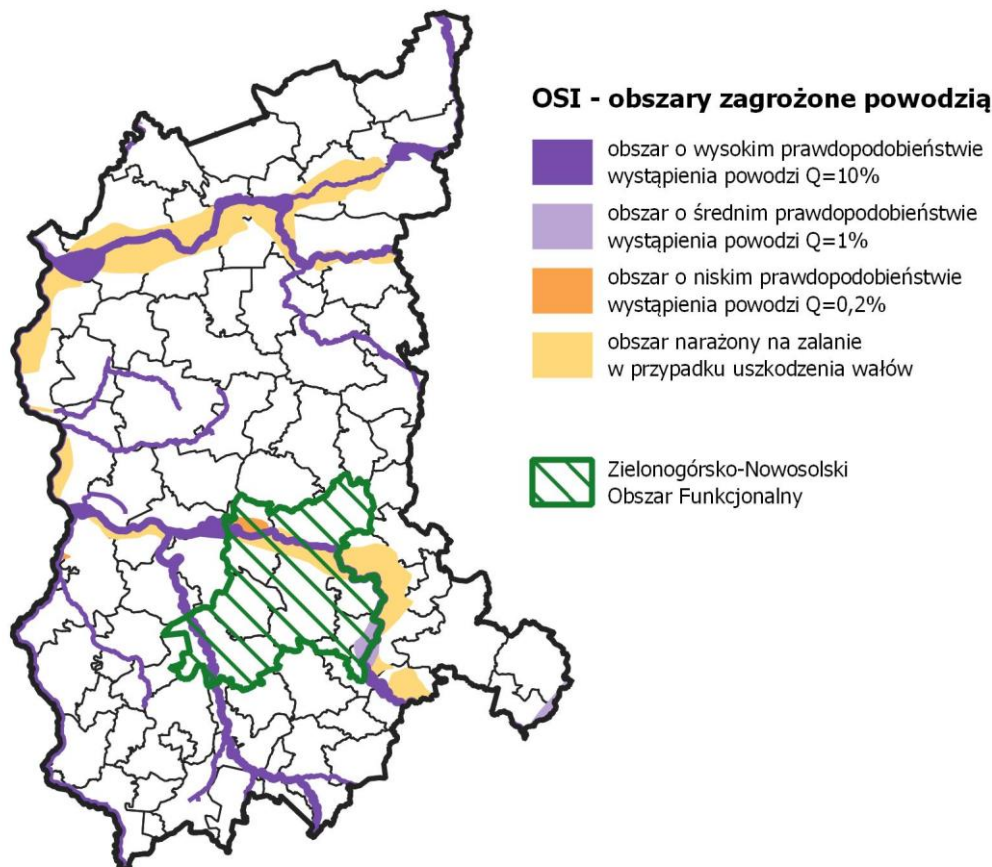
Ważnym kierunkiem interwencji polityki regionalnej w stosunku do obszarów przygranicznych jest wspomaganie procesu ich integracji z głównymi obszarami aktywności gospodarczej, co będzie się odbywać poprzez zapewnianie rozwoju powiązań funkcjonalnych po obu stronach granicy. Proces ten powinien opierać się m.in. na realizacji projektów infrastrukturalnych i zwiększaniu gęstości połączeń drogowych i kolejowych. Konieczne są ponadto działania na rzecz poprawy standardów życia, wzrostu konkurencyjności i atrakcyjności obszarów przygranicznych, zarówno w wymiarze ekonomicznym, jak i społecznym poprzez inwestycje w infrastrukturę techniczną, edukację i kulturę.

Obszary zagrożone powodzią

Ze względu na przebieg rzeki Odry przez teren Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego, wpisuje się on w OSI Obszary zagrożone powodzią. Na terenie gmin: Nowa Sól, Czerwieńsk, Nowogród Bobrzański, Otyń, Sulechów i Zielona Góra stwierdzono występowanie obszarów o wysokim

prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi⁶, a także zidentyfikowano możliwość zalania w przypadku zniszczenia lub uszkodzenia wału przeciwpowodziowego.

Grafika 7 Obszary zagrożone powodzią



Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030

Inwestycje przeciwpowodziowe na terenie województwa lubuskiego powinny obejmować w szczególności budowę wałów przeciwpowodziowych, a także innych budowli, takich jak: jazy, przepusty, wały cofkowe, zbiorniki retencyjne. Katalog działań służących osiągnięciu celów zarządzania ryzykiem powodziowym oraz lista strategicznych inwestycji planowanych do realizacji na terenie województwa lubuskiego wskazane zostały w Planie zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry, stanowiącym załącznik do rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 26 października 2022 r.

⁶ Zgodnie z obowiązującymi mapami zagrożenia i ryzyka powodziowego dostępnymi na portalu <https://isok.gov.pl/hydroportal.html>, w granicach gmin: Nowa Sól, Czerwieńsk, Nowogród Bobrzański, Otyń, Sulechów i Zielona Góra wyznaczono obszary szczególnego zagrożenia powodzią, a więc takie, na których występuje prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi wynoszące 1% (raz na 100 lat) i 10% (raz na 10 lat).

2. Synteza diagnozy – wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej

Rozdział odnosi się do art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2023 r. poz. 225), wskazującego, że *podmiot opracowujący projekt strategii rozwoju, projekt polityki publicznej, projekt programu rozwoju lub projekt programu służącego realizacji umowy partnerstwa przygotowuje diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych, w tym miejskich obszarów funkcjonalnych*. Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40), strategia rozwoju ponadlokalnego zawiera wnioski z diagnozy przygotowanej na potrzeby tej strategii.

Rozdział spełnia również warunek określony w art. 34 ust. 15 ustawy wdrożeniowej: strategia ZIT oraz strategia rozwoju ponadlokalnego powinny zawierać w szczególności: 1. syntezę diagnozy obszaru realizacji ZIT wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych.

W niniejszym rozdziale przedstawiono kluczowe wnioski wynikające z zebranych wcześniej danych zawartych przede wszystkim w *Diagnozie strategicznej do strategii rozwoju ponadlokalnego Zielonogórsko – Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego*⁷. Wykorzystano także raporty z warsztatów dotyczących planów zrównoważonej mobilności miejskiej, programy ochrony środowiska, plany gospodarki niskoemisyjnej oraz inne dokumenty lokalne zawierające przydatne dane z punktu widzenia strategii ponadlokalnej. Wspomniany dokument diagnozy ZNOF został opracowany w 2022 r. i zawiera szczegółowe informacje obejmujące cały obszar ZNOF, dotyczące wymiaru społecznego, gospodarczego i przestrzenno-środowiskowego. Dzięki temu możliwe jest zdefiniowanie istotnych wniosków obejmujących wspomniany obszar funkcjonalny.

Informacje zawarte w diagnozie i innych dokumentach wykorzystanych na potrzeby strategii dotyczą danych statystycznych udostępnianych m.in. przez Główny Urząd Statystyczny i Monitor Rozwoju Lokalnego, badań jakościowych i ilościowych obejmujących wywiady oraz ankiety z mieszkańcami i przedstawicielami władz poszczególnych jednostek wchodzących w skład ZNOF. W diagnozie skupiono się także na problemie starzenia się społeczności oraz sytuacji młodzieży – zrealizowano badania ankietowe wśród młodzieży i wywiady pogłębione wśród osób starszych. Wnioski z tych badań także posłużyły do opracowania syntezy diagnozy strategicznej.

⁷ Dokument pn. „Diagnoza strategiczna do strategii rozwoju ponadlokalnego Zielonogórsko – Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego” opracowany w lipcu 2022 r. przez firmę Kreatus sp. z o.o. na zlecenie Miasta Zielona Góra – Urząd Miasta Zielona Góra.

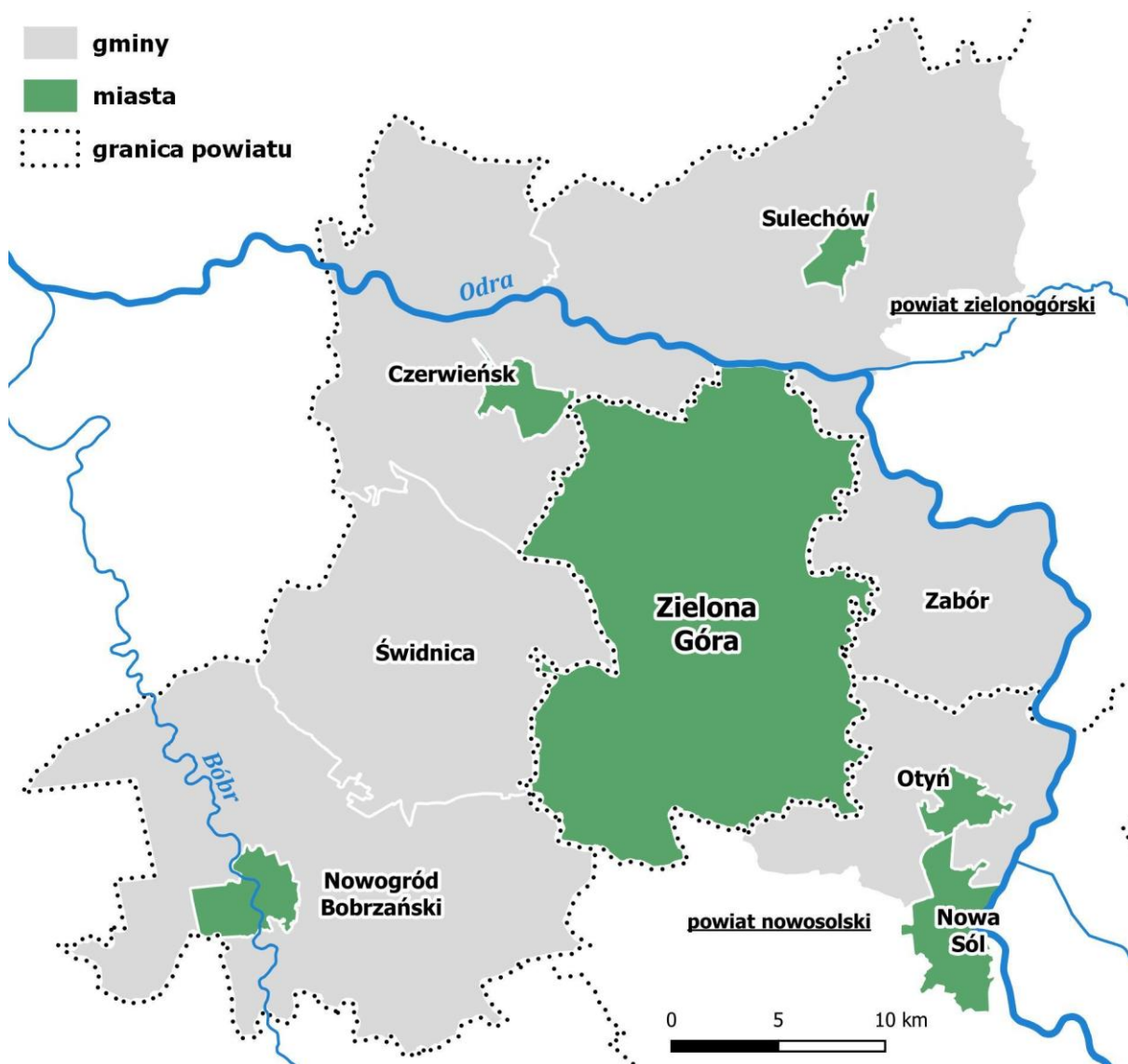
2.1 Portret terytorialny Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego

Zielonogórsko – Nowosolski Obszar Funkcjonalny (ZNOF) został utworzony w 2020 r. poprzez połączenie MOF Zielonej Góry i MOF Nowej Soli. Obecnie obszar funkcjonalny tworzy 8 jednostek: Miasto Zielona Góra (miasto na prawach powiatu), Miasto Nowa Sól, 4 gminy miejsko-wiejskie: Gmina Czerwieńsk, Gmina Sulechów, Gmina Nowogród Bobrzański i Gmina Otyń oraz 2 gminy wiejskie: Gmina Świdnica i Gmina Zabór. Partnerstwo w ramach instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne obejmuje również powiat zielonogórski i powiat nowosolski, czyli podmioty wspierające i współpracujące z członkami Stowarzyszenia.

ZNOF położony jest w południowej części województwa lubuskiego. Obejmuje powierzchnię 1 337,04 km² (niecałe 10% powierzchni województwa lubuskiego) i liczy około 242 tys. mieszkańców. ZNOF jest specyficznym miejskim obszarem funkcjonalnym, ponieważ obejmuje dwa większe miasta - Zieloną Górę oraz Nową Sól tracącą funkcje społeczno-gospodarcze. Według definicji MOF musi posiadać rdzeń, oddziaływujący społecznie, gospodarczo i przestrzennie na otaczające go gminy – w tym przypadku rdzeniem jest Miasto Zielona Góra. Ze względu na fakt, iż Zielonogórsko-Nowosolski Obszar Funkcjonalny nie jest jednak klasycznym przykładem jednordzeniowego MOF, jego kluczowym kierunkiem rozwoju powinna być realizacja strategicznych przedsięwzięć w formule partnerskiej. Szczególną rolę odegra tutaj Stowarzyszenie Lubuskie Trójmiasto, zrzeszające wspomniane wcześniej 8 jednostek samorządu terytorialnego – samorządy te podjęły się współpracy ukierunkowanej na rozwiązywanie problemów oraz wykorzystanie wspólnych atutów gmin w Zielonogórsko-Nowosolskim Obszarze Funkcjonalnym przy współpracy z powiatem zielonogórskim i powiatem nowosolskim.

Obszar ZNOF jest atrakcyjny turystycznie – kojarzony jest z tradycjami winiarskimi i współcześnie funkcjonującymi winnicami. W Zielonej Górze zachowało się wiele zabytków związanych z uprawą winogron i wytwórstwem wina. Jedne z najważniejszych wydarzeń obszaru odwołują się do tradycji winiarskich – m.in. Winobranie w Zielonej Górze, Festiwal Otwartych Piwnic i Winnic, Święto Lubuskiego Młodego Wina. Atrakcją turystyczną jest również przebiegający przez ZNOF Lubuski Szlak Miodu i Wina, a także rzeka Odra i związana z nią infrastruktura turystyczno-rekreacyjna.

Grafika 8 Zielonogórsko-Nowosolski Obszar Funkcjonalny



Źródło: opracowanie własne

Największym udziałem w powierzchni ZNOF wyróżnia się Miasto Zielona Góra (20,8% powierzchni ZNOF), a najmniejszym Miasto Nowa Sól (1,6%). Większość ludności ZNOF zamieszkuje miasto-rdzeń (58,0%). Najmniej zaludnioną jednostką obszaru jest natomiast Gmina Zabór (1,8%).

Tabela 1 Powierzchnia i liczba ludności w gminach ZNOF w 2021 r.

Obszar	Powierzchnia (km ²)	Udział powierzchni w ZNOF [%]	Liczba ludności	Udział ludności w ZNOF [%]
Miasto Zielona Góra	278,3	20,8	140 708	58,0
Gmina Czerwieńsk	194,6	14,6	10 007	4,1
Gmina Sulechów	236,7	17,7	26 494	10,9
Gmina Świdnica	160,9	12,0	6 699	2,8
Gmina Zabór	93,4	7,0	4 447	1,8

Gmina Nowogród Bobrzański	259,7	19,4	9 350	3,9
Miasto Nowa Sól	21,8	1,6	37 931	15,6
Gmina Otyń	91,6	6,9	7 102	2,9
ZNOF	1 337,0	100,0	242 738	100,0

Źródło: dane GUS.

Poniżej zamieszczono krótką charakterystykę poszczególnych jednostek wchodzących w skład Zielonogórsko – Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego. Portrety terytorialne opracowano w oparciu o podstawowe dane demograficzne oraz kluczowe potencjały i mocne strony.

Miasto Zielona Góra – miasto na prawach powiatu, siedziba samorządowa województwa lubuskiego. Według danych z 2021 r. miasto liczy około 140 tys. mieszkańców, co stanowi 58% populacji całego obszaru funkcjonalnego. Wyróżnia je silna pozycja względem innych jednostek terytorialnych województwa, ze względu na główne funkcje administracyjne, gospodarcze, naukowe i kulturalne. Największym potencjałem miasta jest oferta usług publicznych wyższego rzędu, w tym działalność Uniwersytetu Zielonogórskiego oraz dostępność infrastruktury badawczo-rozwojowej wykorzystywanej do współpracy z przedsiębiorcami, m.in. Parku Naukowo-Technologicznego. Dzięki temu Zielona Góra cechuje się potencjałem do rozwijania nowoczesnych produktów i usług związanych m.in. z informatyką, medycyną i ochroną środowiska czy elektromobilnością.

Miasto Nowa Sól – drugie największe miasto w ZNOF (trzecie w województwie), liczące prawie 38 tys. mieszkańców, czyli niecałe 16% ludności Obszaru. Sfera gospodarcza miasta opiera się głównie na branżach takich jak: budowlana, metalowa, maszynowa, elektrotechniczna, spożywcza, motoryzacyjna i elektroniczna. Istotnym potencjałem Nowej Soli jest funkcjonowanie Parku Technologicznego Interior, będącego pierwszym tego typu parkiem w województwie lubuskim. Miasto posiada również wysokie walory przyrodnicze i wypoczynkowe związane z rzeką Odrą, tj. obszar rekreacyjno-przyrodniczy „Nadodrzański Park Rekreacyjny” i port turystyczny, a także cykliczne imprezy, tj. „Naturalnie nad Odrą” oraz zasoby przyrodnicze związane z Doliną Środkowej Odry. Na terenie miasta występują ponadto nowo zidentyfikowane złoża miedzi i srebra, które odpowiednio zagospodarowane mogłyby stanowić w przyszłości szansę na rozwój gospodarczy całego regionu.

Gmina Sulechów – gmina miejsko-wiejska, w której mieszka około 26 tys. osób (11% ludności ZNOF). Cechuje się dużą atrakcyjnością turystyczną m.in. ze względu na położenie w dolinie Odry. Gmina posiada port na Odrze (Port Cigacice), mający znaczenie turystyczne oraz cechujący się potencjałem gospodarczym, ponieważ w przyszłości ma szansę stać się miejscem załadunku i spławiania towarów. Ponadto, w gminie funkcjonuje Centrum Energetyki Odnawialnej w Sulechowie, którego działalność skupia się m.in. na badaniach oraz rozwoju energetyki odnawialnej i OZE, a także Lubuski Ośrodek Innowacji i Wdrożeń Agrotechnicznych, stanowiący wsparcie dla sektora rolno-spożywczego.

Gmina Czerwieńsk – gmina miejsko-wiejska, licząca 10 tys. mieszkańców, co stanowi 4% ludności ZNOF. Wyróżnikiem gminy jest Skansen Fortyfikacyjny Czerwieńsk obejmujący kilka obiektów wchodzących w skład tzw. Linii Odry (Oderstellung). Linia Odry jest zespołem schronów zlokalizowanych wzdłuż lewego brzegu Odry od Wrocławia do Krosna Odrzańskiego i stanowi główną atrakcję turystyczną gminy. Ze względu na obecność rzeki Odry i pobliskich jezior, na terenie gminy rozwija się wędkarstwo.

Gmina Nowogród Bobrzański – gmina miejsko-wiejska, która liczy około 9 tys. mieszkańców, stanowiących niecałe 4% ludności obszaru funkcjonalnego. Wyróżnia się stosunkowo dużą lesistością (nieco ponad 61%) i licznymi zabytkami architektury, co stanowi o jej wysokiej atrakcyjności turystycznej.

Gmina Otyń – liczy około 7 tys. mieszkańców (blisko 3% populacji ZNOF), od wschodu graniczy z rzeką Odrą. W gminie znajduje się Przystań Bobrowniki (na Odrze) przeznaczona przede wszystkim dla statków wycieczkowych.

Gmina Świdnica – zamieszkuje ją niecałe 7 tys. mieszkańców. Jest drugą gminą ZNOF pod względem poziomu lesistości (blisko 61%), co wpływa na jej atrakcyjność turystyczną.

Gmina Zabór – najmniejsza gmina ZNOF, licząca ponad 4 tys. mieszkańców. W gminie rozwija się winiarstwo – ma tam siedzibę Lubuskie Centrum Winiarstwa posiadające największą w Polsce samorządową winnicę o powierzchni 35 hektarów.

2.2 Kluczowe wnioski z diagnozy

Poniżej zaprezentowano najważniejsze wnioski dotyczące sfery społecznej, gospodarczej oraz przestrzenno-środowiskowej, dotyczące całego obszaru ZNOF. Wynikają one z kompleksowej diagnozy przeprowadzonej na potrzeby powstania niniejszego dokumentu.

2.2.1 Sfera społeczna

Najważniejsze liczby	
242 738	Liczba ludności ZNOF w 2021 r.
240 083	Prognozowana liczba ludności w 2030 r.
23,4%	Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w 2020 r.
811	Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych na terenie ZNOF w 2020 r.
5 865	Liczba osób pobierających świadczenia pomocy społecznej w 2021 r.
20 141	Liczba uczniów w szkołach podstawowych na terenie ZNOF w 2021 r. (Stanowiąca blisko $\frac{1}{4}$ uczniów województwa lubuskiego)
7 765	Liczba uczniów w szkołach ponadpodstawowych w 2021 r.
8 030	Liczba studentów Uniwersytetu Zielonogórskiego w roku 2021/2022
1 206	Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych działających na terenie ZNOF w 2021 r.

Zmiana struktury demograficznej – w latach 2015-2021 na obszarze ZNOF odnotowano wzrost liczby mieszkańców o 0,5%, podczas gdy w województwie lubuskim liczba ludności zmniejszyła się o 1,5%. Najwięcej mieszkańców przybyło w Gminie Zabór (9,9%) oraz Gminie Świdnica (3,6%), co świadczy o ich wysokiej atrakcyjności osiedleńczej wynikającej z bezpośredniego sąsiedztwa z Zieloną Górą. Zjawisko depopulacji odnotowano natomiast w dwóch jednostkach ZNOF – Mieście Nowa Sól (4,0%) oraz Gminie Nowogród Bobrzański (1,1%). Według prognoz GUS, w latach 2023-2030 liczba mieszkańców obszaru zmniejszy się o 0,8%, co wypada korzystniej w stosunku do prognozy dla województwa lubuskiego i Polski. Zgodnie z przewidywaniami GUS najbardziej wyludni się Miasto Nowa Sól oraz Gmina Sulechów. W okresie 2015-2020 odnotowano wzrost udziału osób w wieku przedprodukcyjnym (z 17,5% do 18,1%) oraz poprodukcyjnym (z 20,1% do 23,4%). Udział osób w wieku produkcyjnym uległ natomiast zmniejszeniu (z 62,4% do 58,6%). Prognozy do 2030 r. wskazują, że udział ludności ZNOF

w wieku poprodukcyjnym wyniesie niemal 26%. Dane przedstawiają zatem niekorzystną tendencję starzenia się lokalnej społeczności oraz zmiany struktury ludności w obrębie ZNOF, co wymagać będzie większych działań m.in. w zakresie oferty senioralnej.

Suburbanizacja – na terenie ZNOF widoczne jest zjawisko suburbanizacji. Obszary wiejskie notują dodatnie saldo migracji (wyjątek stanowi Gmina Nowogród Bobrzański), natomiast miasta takie jak Nowa Sól, Sulechów, Nowogród Bobrzański i Czerwieńsk odnotowują ujemne saldo migracji. Świadczy to o niskiej atrakcyjności osiedleńczej miast ZNOF – wyjątkiem jest Zielona Góra. Jest to niekorzystne zjawisko, które wiąże się m.in. z rozlewaniem się zabudowy mieszkaniowej oraz koniecznością rozbudowy obecnej infrastruktury techniczno-przestrzennej. Znacząco podnosi to także koszty eksploatacji infrastruktury oraz generuje zwiększony ruch samochodowy.

Niedostateczna oferta usługowa skierowana do seniorów – pomimo postępującego się starzenia mieszkańców, ZNOF nie jest odpowiednio przygotowany do zmian demograficznych. Podejmowany jest szereg działań takich jak tworzenie Rad Seniorów, kart seniorów, organizacja wydarzeń kulturalnych mających na celu aktywizację i integrację seniorów oraz rozszerzanie oferty Uniwersytetów Trzeciego Wieku. Mimo to aktywność społeczna seniorów jest niska – wynika to z wielu powodów. Najczęstsze z nich to wykluczenie komunikacyjne – dotyczy szczególnie seniorów mieszkających na terenach wiejskich. Nawet jeżeli senior chce uczestniczyć w jakiejś formie aktywizacji, to nie ma możliwości dotarcia na wyznaczone miejsce, ze względu na braki w istniejącej ofercie transportu publicznego. Znacząco pogłębia to izolację tej grupy. Często jest także wykluczenie informacyjne – seniorzy nie wiedzą, że jakakolwiek oferta istnieje, ponieważ informacje z tym związane do nich nie docierają. Część seniorów nie korzysta z mediów lokalnych lub internetu, ponadto oferta przedstawiana online bywa nieczytelna dla osób starszych – brak jednej strony internetowej, na której można znaleźć wszystkie potrzebne informacje, co wynika m.in. z braku integracji istniejącej oferty.

Deficyty w ofercie usług opiekuńczych i medycznych – ze względu na starzenie się społeczeństwa, zwiększa się liczba osób wymagających opieki częściowej bądź całodobowej, w tym osób z niepełnosprawnościami. Na terenie ZNOF brakuje miejsc w ośrodkach wsparcia oraz publicznych Domach Pomocy Społecznej. Istniejąca oferta prywatna skierowana jest do stosunkowo wąskiego grona, ponieważ koszty z tym związane są wysokie. Ponadto, na terenie ZNOF funkcjonuje tylko jeden Zakład Opiekuńczo-Leczniczy dla osób wymagających całodobowej opieki, w którym jest zaledwie 40 miejsc zakontraktowanych w ramach NFZ (stan na 2020 r.). Oznacza to bardzo niską dostępność usług dla osób z niepełnosprawnościami. Proces deinstytucjonalizacji zakładający zwiększenie dostępu do usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania wymaga odpowiednich zasobów – obecne są

niewystarczające, szczególnie w kontekście liczby podmiotów i ich pracowników świadczących usługi opiekuńcze. W przypadku usług rehabilitacyjnych występuje długi czas oczekiwania – nawet kilka lat. Czas oczekiwania na dostęp do lekarzy specjalistów również jest wydłużony – większość seniorów i osób z niepełnosprawnością nie ma możliwości skorzystania z wizyt prywatnych, ponieważ przekracza to ich możliwości finansowe. Warto zaznaczyć, że na terenie ZNOF nie działają także żadne oddziały geriatryczne.

Bogata oferta edukacyjna – oferta edukacyjna ZNOF jest stosunkowo dobrze rozwinięta i uwzględnia nauczanie na różnych poziomach – zarówno w szkołach podstawowych, jak i ponadpodstawowych, a także na uczelni wyższej. Uczniowie mogą wybierać spośród bogatej oferty różnych kierunków nauczania. Pod tym względem wyróżniają się szkoły zawodowe i technika, które kształcą młodzież w specjalnościach kluczowych dla lokalnego rynku pracy, w tym m.in. branży motoryzacyjnej transportowej, budowlanej, elektrycznej, logistycznej oraz medycznej. Szkolnictwo zawodowe w ostatnich latach jest szeroko promowane, o czym świadczy duża liczba projektów dotyczących modernizacji kształcenia zawodowego i inwestycji realizowanych w całym obszarze funkcjonalnym. W Zielonej Górze realizowane są aktualnie dwa duże przedsięwzięcia wspierane w ramach Krajowego programu Odbudowy i Zwiększania Odporności: Branżowe Centra Umiejętności w dziedzinie budownictwa wodnego i melioracji wodnych oraz informatyki i programowania. Obie inwestycje, poza rozwijaniem infrastruktury, obejmują prowadzenie szkoleń i warsztatów dla uczniów, studentów, osób dorosłych oraz nauczycieli. Pracodawcy wciąż jednak zgłaszają problemy z dostępnością pracowników z wymaganymi kwalifikacjami – większość młodzieży wybiera szkoły ogólnokształcące, a nie technika i szkoły branżowe. Problemem jest także brak pracowników posiadających wystarczające kompetencje pedagogiczne do kształcenia praktycznego uczniów odbywających praktyki w firmach na terenie ZNOF. Ważne jest kontynuowanie dotychczas podejmowanych działań w zakresie upowszechniania szkolnictwa zawodowego oraz większe zaangażowanie pracodawców do prowadzenia praktycznej nauki zawodu w miejscu pracy. Ponadto, istotnym wyzwaniem jest podnoszenie kompetencji kluczowych kadry nauczycielskiej oraz zapewnianie równego dostępu do edukacji, ze szczególnym uwzględnieniem promocji edukacji włączającej na wszystkich poziomach. Niezbędne są również inwestycje w infrastrukturę oświatową, związane z unowocześnianiem i doposażaniem placówek w celu zwiększenia ich potencjału edukacyjnego i uatrakcyjnienia kształcenia.

Uniwersytet Zielonogórski – oferta Uniwersytetu jest konkurencyjna względem innych ośrodków edukacyjnych, obejmując kilka różnych wydziałów, przy czym szczególnie wyróżnia się tutaj wydział Collegium Medicum i wydział prawa o bardzo wysokim poziomie nauczania. Atutem Miasta Zielona Góra są stosunkowo niskie koszty życia studentów w porównaniu do innych ośrodków akademickich

w Polsce. Niestety liczba absolwentów Uniwersytetu Zielonogórskiego zmniejszyła się w latach 2016-2021 o około 37%, czego powodem są m.in. migracje młodych osób do innych miast oraz niska atrakcyjność oferty kształcenia w oczach młodzieży. Zgodnie z danymi raportu z badania *Młodzież w regionie*⁸ na terenie ZNOF brakuje niektórych kierunków kształcenia, co także jest powodem podejmowania nauki na innych uczelniach w kraju.

Migracje młodych osób – młodzież po ukończeniu nauki w szkołach ponadpodstawowych planuje kontynuować naukę w innych ośrodkach miejskich, takich jak m.in. Wrocław, Poznań i Warszawa. Część młodych osób nie planuje mieszkać i pracować na terenie ZNOF głównie ze względu na niską atrakcyjność lokalnego rynku pracy i wysokość zarobków. Zdaniem młodzieży problemem jest także niska dostępność mieszkań na wynajem oraz niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego. Dużo młodych osób wyjeżdża ze ZNOF do innych miast i tam już pozostaje. Konieczne są zatem działania mające na celu przyciągnąć młode osoby do ZNOF – promocja bogatej oferty edukacyjnej obszaru i oferty usług opiekuńczo-wychowawczych, zadbanie o rozwój nowych miejsc pracy (zwłaszcza w sektorze wysokich technologii), rozwój oferty kulturalnej oraz zwiększenie dostępności tanich mieszkań na preferencyjnych warunkach dzięki szerokiej ofercie budownictwa społecznego. Warto wspomnieć o rozwoju gospodarczym ZNOF, umożliwiającym stworzenie atrakcyjniejszych miejsc pracy, co pozwoli ograniczyć odpływ młodych osób – dotyczy to szczególnie branż innowacyjnych i kreatywnych.

Niedostatecznie rozwinięta oferta opieki dla dzieci do lat 3 – zgodnie z danymi diagnozy, na terenie ZNOF nie ma wystarczającej liczby miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych, a także brakuje usług dziennych opiekunów. W 2020 r. w żłobkach w ZNOF brakowało 600 miejsc, z czego większość dotyczyła Miasta Zielona Góra. Wynika to z faktu, że duża część rodziców i opiekunów dzieci do lat 3 pracuje w Zielonej Górze, a więc chce tam posłać dziecko do żłobka. Prognozuje się, że konieczne będzie zwiększenie oferty żłobkowej nie tylko w Zielonej Górze, ale także w gminach notujących najwyższy przyrost liczby ludności w ostatnich latach – w Gminie Zabór i w Gminie Świdnica. Dotyczy to przede wszystkim żłobków publicznych – rodzice mają możliwość umieszczenia dziecka w żłobku prywatnym, jednak wiąże się to z wysokimi kosztami (według danych z 2022 r. średnie miesięczne czesne to 700-800 zł).

Infrastruktura, jakość i dostępność oferty przedszkolnej – na terenie ZNOF nie występują znaczące problemy z uzyskaniem miejsca w przedszkolu – ich liczba odpowiada aktualnemu zapotrzebowaniu.

⁸ Szaban, D i Lisowski, K. „Młodzież w regionie. Raport z badania uczniów”, Uniwersytet Zielonogórski, 2021

Problem występuje jedynie w przypadku nowych terenów mieszkalnych, gdzie brakuje podstawowej infrastruktury społecznej, w tym przedszkolnej. Dotyczy to głównie terenów wiejskich, w których notuje się znaczny przyrost liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym. Istotnym wyzwaniem jest jednak dostosowywanie istniejącej oferty do zmieniających się potrzeb i oczekiwań mieszkańców, w tym podnoszenie atrakcyjności i jakości świadczonych usług przedszkolnych oraz podnoszenie kompetencji kadry. Szczególne znaczenie w tym kontekście mają aspekty dotyczące rzeczywistego włączenia i zwiększania poziomu integracji dzieci ze szczególnymi potrzebami, w tym z niepełnosprawnościami, czy dzieci imigrantów.

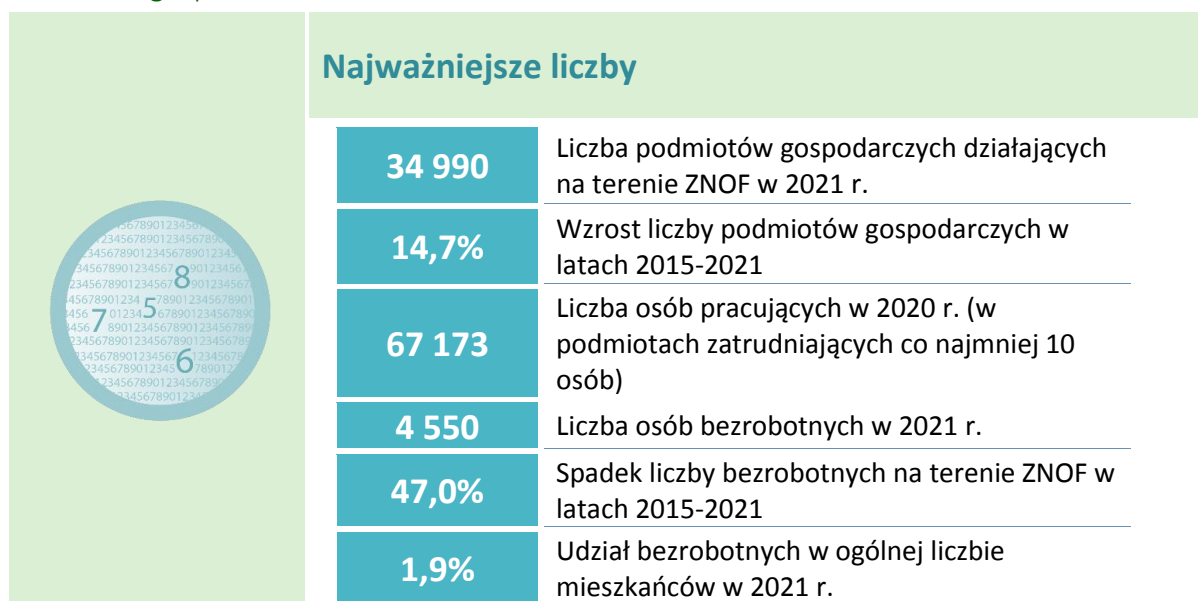
Problemy dotyczące aktywności społecznej mieszkańców – w ostatnich latach obserwowany jest spadek liczby osób angażujących się społecznie na zasadach wolontariatu. Aktywność społeczna poszczególnych miejscowości skupiona jest wokół lokalnych liderów – tam, gdzie ich nie ma, aktywność mieszkańców jest bardzo niska. Dla większości liderów aktywność społeczna jest formą dodatkowej, pozazawodowej aktywności, dlatego identyfikuje się potrzebę większego wspierania liderów. Znaczącym problemem jest niska aktywność młodych osób, które rzadko udzielają się w organizacjach pozarządowych. Należy tu wspomnieć o raporcie z badań *Młodzież w regionie*, gdzie aktywność społeczna, bycie użytecznym społecznie jest jedną z najrzadziej wskazywanych wartości ważnych dla młodzieży uczącej się na terenie ZNOF. Niedostateczna aktywność młodzieży spowodowana jest także m.in. niskim przywiązaniem do miejsca zamieszkania lub nauki – $\frac{2}{3}$ ankietowanej młodzieży nie chce pozostać na terenie ZNOF po ukończeniu edukacji. Istotnym zasobem ZNOF, na bazie którego możliwe jest wzmacnianie poziomu aktywności społecznej i kształtowanie tożsamości lokalnej wśród mieszkańców ZNOF, jest potencjał społeczny i kulturowy infrastruktury służącej m.in. aktywnemu wypoczynkowi, bądź uczestnictwu w życiu kulturalnym.

Informacja, komunikacja i dialog z mieszkańcami – wszystkie samorządy ZNOF prowadzą strony internetowe, biuletyny informacji publicznej, systemy informacji przestrzennej oraz posiadają elektroniczne skrzynki podawcze na Platformie Usług Administracji Publicznej – ePUAP. W jednostkach tworzących ZNOF pojawiają się usługi elektroniczne, które są elementem smart city (inteligentnego miasta), wykorzystującego technologie informacyjno-komunikacyjne w celu zwiększenia interaktywności i wydajności infrastruktury miejskiej i jej komponentów składowych, a także do podniesienia świadomości mieszkańców. E-usługi takie jak portal do prowadzenia konsultacji on-line, portal dedykowany budżetowi obywatelskiemu w Zielonej Górze, aplikacje mobilne w Świdnicy (e-gmina Świdnica) i w Czerwieńsku (e-czerwiensk) znacząco ułatwiają mieszkańcom partycypację w procesach rozwojowych gmin, co z kolei może przekładać się na aktywność obywatelską. Ponadto,

nowe technologie stanowią podstawę do stworzenia zintegrowanego systemu w przyszłości do inteligentnego zarządzania w np. w transporcie, kulturze, turystyce na terenie obszaru funkcjonalnego.

Bezpieczeństwo publiczne – postępujące zmiany klimatu implikują szereg negatywnych skutków, np. w postaci zjawisk suszy, powodzi i podtopień oraz silnych wiatrów, które wymagają nie tylko wdrażania rozwiązań ukierunkowanych na zapobieganie ich występowania w przyszłości, ale również organizacji sprawnego systemu reagowania na pojawiające się problemy. Kluczowe dla bezpieczeństwa obszaru funkcjonalnego jest posiadanie przez jednostki pożarniczo-gaśnicze pełnego i sprawnego wyposażenia, ale również wyszkolonych kadr ratowniczych. Niezbędne jest zatem podnoszenie standardu infrastruktury oraz wspieranie służb prowadzących akcje ratownicze poprzez wyposażenie w specjalistyczny sprzęt, co pozwoli na zwiększenie możliwości odpowiedniego reagowania na sytuacje kryzysowe. Ponadto, czynnikiem mającym wpływ na odczuwalny poziom bezpieczeństwa oraz porządku w przestrzeni publicznej, jest obecność bezdomnych zwierząt. Zjawisko bezdomności zwierząt jest stałym problemem wielu gmin, nasilającym się często sezonowo ze względu na m.in. nieprzemyślane adopcje, modę oraz niekontrolowane rozmnażanie psów i kotów będące przede wszystkim wynikiem nieodpowiedzialności ludzi. Ograniczanie pogłębiania się tego problemu jest istotne w kontekście utrzymania czystości i porządku w przestrzeni publicznej, a także zapewnienia bezpieczeństwa – konieczne jest bowiem zapobieganie zagrożeniom wynikającym z rozprzestrzeniania się chorób takich jak wścieklizna, czy ograniczanie ryzyka kontaktu z wolno żyjącym, agresywnym zwierzęciem. Na terenie ZNOF jedynie Zielona Góra prowadzi Miejskie schronisko dla bezdomnych zwierząt, do którego trafiają zwierzęta również z okolicznych gmin.

2.2.2 Sfera gospodarcza



6,2%

Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów w 2021 r.

Atrakcyjne tereny inwestycyjne – na terenie ZNOF działa Kostrzyńsko-Słubicka Specjalna Strefa Ekonomiczna, będąca jedną z największych stref ekonomicznych w Polsce. Wsparcie dla przedsiębiorców prowadzących działalność w gminach ZNOF oraz potencjalnych inwestorów zapewniane jest przez instytucje otoczenia biznesu, a także Lokalne Grupy Działania. Jednostki obszaru funkcjonalnego dysponują dobrze przygotowanymi strefami aktywności gospodarczej, parkami przemysłowymi oraz stosują szereg zachęt inwestycyjnych (np. zwolnienie z podatku od nieruchomości, niższe ceny gruntów). Ponadto, potencjał w tym zakresie stanowi również dostępna infrastruktura nowoczesnych placówek badawczo-rozwojowych zlokalizowanych w ZNOF, których celem jest m.in. tworzenie nowych technologii dla firm oraz wsparcie rozwoju innowacyjnej gospodarki na terenie województwa lubuskiego. Problemem ZNOF jest kurczący się zasób wolnych terenów inwestycyjnych w niektórych jednostkach tworzących obszar funkcjonalny – szczególnie dotyczy to rdzenia, czyli Miasta Zielona Góra (w 2022 r. – mniej niż 10 ha wolnych terenów). Natomiast stosunkowo duża powierzchnia dostępnych terenów inwestycyjnych dotyczy Gminy Sulechów (150 ha), Gminy Zabór (60 ha) oraz Gminy Otyń (100 ha). Ponadto, w ZNOF brakuje spójnej oferty inwestycyjnej, na bazie której mogłyby być realizowane działania promocyjne. Istotną słabą stroną jest również wysoki stopień zróżnicowania sposobu obsługi inwestorów czy udzielania wsparcia przedsiębiorcom w obrębie ZNOF – poszczególne gminy wykorzystują w tym celu bowiem różne narzędzia, które charakteryzuje odmienny zakres i intensywność oddziaływania.

Rozwój branż kreatywnych i innowacyjnych – ZNOF ma potencjał do rozwoju innowacji dzięki działającym parkom technologicznym i naukowym, będących miejscem zacieśniania współpracy między biznesem a nauką. Na terenie ZNOF zaznacza się obecność firm podążających zgodnie ze inteligentnymi specjalizacjami województwa lubuskiego i branżami kluczowymi w województwie wyznaczonymi w Programie Rozwoju Innowacji na lata 2021–2027. Są to obszary priorytetowe, które mogą otrzymywać wsparcie na badania i rozwój w ramach funduszy strukturalnych 2021-2027. W województwie lubuskim wyznaczono kierunki takie jak: Zielona Gospodarka, Zdrowie i Jakość Życia, Innowacyjny Przemysł. Firmy działające w ZNOF rozwijają zatem projekty związane m.in.: z elektromobilnością, Smart City i Internetem Rzeczy, OZE, innowacjami medycznymi, żywnością wysokiej jakości, wdrażaniem nowoczesnych technologii produkcyjnych oraz Przemysłem 4.0. Warto zaznaczyć, że na terenie ZNOF będzie funkcjonował Park Technologii Kosmicznych, pierwsza tego typu placówka w Polsce, mająca na celu rozwój projektów z branży kosmicznej (m.in. budowy satelitów). Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych

podmiotów w 2021 r. w Zielonej Górze był wyższy niż w województwie lubuskim, lecz niższy niż w części ośrodków miejskich. Mimo to w ostatnich latach widać wzrost liczby przedsiębiorstw z tego sektora – prognozuje się zatem dalszy wzrost znaczenia branży kreatywnej dla gospodarki ZNOF.

Niewykorzystany potencjał turystyczny – ZNOF cechuje się wysoką atrakcyjnością turystyczną. Obszar kojarzony jest z winem i tradycjami winiarskimi – na terenie ZNOF funkcjonuje kilka winnic, w tym Lubuskie Centrum Winiarstwa. Dzięki obecności rzek takich jak Odra, Bóbr, Obrzyca i Ślaska Ochla, w ZNOF rozwija się turystyka wodna – m.in. rejsy, spływy kajakowe, wędkarstwo. Na terenie gmin tworzących ZNOF można znaleźć szereg atrakcji turystycznych związanych z historią regionu (muzea), nauką (np. Centrum Nauki Keplera w Zielonej Górze, Park Fizyki w Nowej Soli), sportem i rekreacją (np. kąpieliska, baseny, skateparki). Na terenie ZNOF znajduje się wiele zabytków związanych z dziedzictwem kulturowym, jednakże nie wszystkie obiekty zabytkowe są w dobrym stanie technicznym – część z nich ulega stopniowej degradacji. W celu podniesienia atrakcyjności obiektów konieczne jest przeprowadzenie stosownych prac konserwatorskich. Należy zaznaczyć, że atutem ZNOF jest także obecność terenów zielonych oraz liczne szlaki pieszo-rowerowe. Obecnie brakuje jednolitego produktu turystycznego dla całego ZNOF, w tym promocji i wspólnego rozwijania istniejącej oferty. Udział branży turystycznej w gospodarce ZNOF jest stosunkowo niski, a podmioty oferujące zakwaterowanie i usługi gastronomiczne skoncentrowane są w Zielonej Górze, przy czym brakuje obiektów noclegowych o podwyższonym standardzie. Istniejące zasoby mogą zostać wykorzystane do stworzenia wspólnej oferty turystycznej – w szczególności związanej z aktywnym wypoczynkiem, enoturystyką i turystyką wodną.

Lokalny rynek pracy – w ostatnich latach odnotowano wzrost liczby pracowników na terenie ZNOF, szczególnie w Mieście Zielona Góra. Poziom bezrobocia uległ natomiast zmniejszeniu – liczba bezrobotnych spadła o niemal 50% w latach 2015-2021. Zagrożeniem dla lokalnego rynku pracy może być deficyt pracowników spowodowany migracjami młodych osób oraz wysoka konkurencyjność zagranicznego rynku pracy. Dotyczy to przede wszystkim Niemiec, z którymi graniczy województwo lubuskie – niemiecki rynek pracy wyróżnia się m.in. wyższym wskaźnikiem zatrudnienia osób z wykształceniem średnim (w tym zawodowym) oraz bardziej atrakcyjnymi wynagrodzeniami. Poziom przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w ZNOF nie jest konkurencyjny na tle regionu. Mimo że Zielona Góra stanowiąca rdzeń obszaru funkcjonalnego oferuje znacząco wyższe wynagrodzenia niż pozostałe tworzące go jednostki, to w stosunku do innych miast na prawach powiatu warunki płacowe są stosunkowo słabe. Problemem jest także niskie zainteresowanie młodzieży kształceniem zawodowym, co pogłębia braki pracowników w niektórych branżach lokalnej gospodarki. Szansą na zniwelowanie negatywnych skutków migracji młodych osób może być zwiększenie atrakcyjności

osiedleńczej dla osób poszukujących pracy z innych części kraju oraz dla migrantów zarobkowych zza granicy (m.in. z Ukrainy).

2.2.3 Sfera przestrzenno-środowiskowa

Najważniejsze liczby	
102 164	Zasób mieszkaniowy ZNOF w 2020 r.
9,2%	Wzrost liczby mieszkań w latach 2015-2020
5 162	Mieszkania oddane do użytkowania w 2020 r.
29 888 ha	Powierzchnia obszarów chronionych w 2020 r.
71 016 ha	Powierzchnia gruntów leśnych w 2021 r.

Niska dostępność mieszkań – zasób mieszkaniowy ZNOF uległ zwiększeniu w ostatnich latach, a ceny nieruchomości są niższe w porównaniu do innych ośrodków funkcjonalnych. Mimo to, obszar cechuje się niską liczbą mieszkań w stosunku do liczby mieszkańców. Dla części mieszkańców obecne ceny mieszkań na terenie ZNOF są za wysokie – pomimo wspomnianych niższych cen na tle innych miast. Możliwość posiadania lub wynajmu mieszkania w atrakcyjnej cenie jest jednym z głównych czynników związanych z podjęciem decyzji o migracji – tak wynika z raportu z badania *Młodość w regionie*. Racjonalne ceny wynajmu są szczególnie istotne dla osób młodych, które mają zamiar zacząć samodzielne życie, a także dla osób planujących założenie rodziny. Przy obecnej sytuacji na rynku nieruchomości w Polsce, pojawia się problem z dostępnością mieszkań oraz ich wysoką ceną w stosunku do przeciętnych zarobków. Rozwiązaniem tego problemu jest budowa mieszkań na tani wynajem dla osób o umiarkowanych dochodach, ze zdolnością czynszową, lecz niemogących zaciągnąć zobowiązań kredytowych. Dużym zainteresowaniem, szczególnie wśród młodych osób, cieszy się budownictwo społeczne. Obecnie na terenie ZNOF działa Regionalne Towarzystwo Budownictwa Społecznego w Zielonej Górze. W 2021 r. w ramach Społecznej Inicjatywy Mieszkaniowej (SIM) utworzono spółkę SIM Lubuskie Trójmiasto, której celem jest zbudowanie około 800 mieszkań na terenie ZNOF, przeznaczonych na tani wynajem. W 2022 r. utworzono także SIM Sulechów.

Dobra zewnętrzna dostępność komunikacyjna – przez teren ZNOF przebiega kilka głównych szlaków komunikacyjnych takich jak droga ekspresowa S3, będąca elementem międzynarodowej trasy E65 łączącej północną i południową Europę, droga krajowa nr 27 (biegnąca od Zielonej Góry do przejścia

granicznego z Niemcami w Przewozie) i droga krajowa nr 32 (prowadząca od przejścia granicznego z Niemcami w Gubinku, przez Zieloną Górę do Stężewa pod Poznaniem) oraz kilka dróg wojewódzkich. Droga ekspresowa S3 łączy ZNOF z autostradą A2, położoną w odległości około 50 km od Zielonej Góry do najbliższego zjazdu. Taki układ komunikacyjny pozwala na sprawną komunikację pomiędzy innymi ośrodkami miejskimi takimi jak m.in. Wrocław, Warszawa, Poznań i Berlin. ZNOF cechuje się także dobrą dostępnością kolejową – przez obszar przebiega główna linia kolejowa nr 273 relacji Wrocław Główny – Szczecin Główny (CE59), która jest zaliczana do korytarza transeuropejskiej sieci transportowej (TEN-T). Przez ZNOF przebiegają także inne linie kolejowe takie jak: linia nr 273 relacji Wrocław-Szczecin, linia nr 358 Zbąszynek-Gubin oraz linia nr 370 Zielona Góra-Żary. Mieszkańcy ZNOF mają także możliwość korzystania z komunikacji lotniczej – na terenie gminy Babimost zlokalizowane jest lotnisko pasażerskie Port Lotniczy Zielona Góra. Ponadto ZNOF ma potencjał do rozwoju transportu wodnego za sprawą obecności rzeki Odry, która jest szlakiem o znaczeniu krajowym i międzynarodowym. Obecnie szlak ten nie spełnia wymagań technicznych, dlatego jego rola w systemie transportowym ZNOF jest ograniczona.

Problemy transportowe – na terenie ZNOF zdefiniowano szereg problemów w obszarze komunikacji wewnętrznej, w tym w ofercie i dostępności transportu publicznego. W ZNOF brakuje zintegrowanego systemu transportowego oraz wystarczającej liczby połączeń autobusowych lub kolejowych, przez co część mieszkańców (szczególnie seniorów) jest wykluczona komunikacyjnie. Wpływa to także na szczególnie wysoki wskaźnik liczby samochodów w stosunku do liczby mieszkańców – dotyczy to przede wszystkim gmin okalających Zieloną Górę. Liczba samochodów wzrasta z każdym rokiem, czego powodem może być brak sensownej alternatywy komunikacyjnej. Niedostatki w systemie komunikacji zbiorowej powodują zmniejszoną mobilność mieszkańców ZNOF, zatłoczenie poszczególnych dróg oraz negatywne konsekwencje środowiskowe takie jak zanieczyszczenie powietrza i nadmierny hałas. Także sieć ścieżek rowerowych jest niewystraszająco rozwinięta, brakuje wielu ważnych odcinków łączących m.in. Zieloną Górę i Nową Sól. Sieć ta powinna być systematycznie rozwijana we wszystkich jednostkach ZNOF, aby mogła pełnić atrakcyjną alternatywę dla komunikacji samochodowej. Ponadto, mieszkańcy oczekują zwiększenia liczby połączeń autobusowych oraz ich sprawnego zintegrowania. Warto wspomnieć, że gminy ZNOF są zainteresowane utworzeniem Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej Lubuskiego Trójmiasta (SKALT). Planowana sieć komunikacyjna obejmowałaby większość terenu ZNOF, a pociągi kursowałyby na tej trasie co pół godziny. Dzięki temu oferta kolejowa stanie się bardziej atrakcyjna i konkurencyjna w stosunku do indywidualnego transportu samochodowego, szczególnie, że obecna komunikacja kolejowa jest dość ograniczona (niska częstotliwość kursów, likwidacja niektórych połączeń).

Niski poziom pokrycia MPZP – część gmin ZNOF cechuje się bardzo niskim udziałem powierzchni objętej Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego (poniżej 5% w Gminie Świdnica i Gminie Nowogród Bobrzański). Niesie to ryzyko powstania inwestycji powodujących chaos przestrzenny. Dotyczy to szczególnie gmin, w których występuje zjawisko suburbanizacji, które z reguły implikuje tzw. rozlewanie się zabudowy (*urban sprawl*). Konsekwencją tych zjawisk jest m.in. obniżenie jakości przestrzeni miejskich i wiejskich, konieczność rozbudowy kosztownej infrastruktury technicznej czy degradacja środowiska naturalnego. W celu zapewnienia wysokiej jakości życia mieszkańcom, władze jednostek wchodzących w skład ZNOF powinny zadbać o zachowanie ładu przestrzennego, m.in. poprzez opracowywanie i uchwalanie MPZP.

Walory przyrodnicze – teren ZNOF charakteryzuje się ponadprzeciętnie wysoką lesistością. Wyróżnia się także dużym udziałem obszarów cennych przyrodniczo – teren ZNOF obejmuje kilka rezerwatów przyrody, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000 oraz parki krajobrazowe. Ponadto, w obszarze funkcjonalnym znajdują się jeziora, rzeki i tereny zieleni atrakcyjne zarówno dla mieszkańców, jak i turystów. Stwarza to możliwość wykorzystania dostępnych zasobów przyrodniczych do rozwoju turystyki, przy czym kluczowe są również działania mające na celu ochronę przyrody i różnorodności biologicznej oraz zapobieganie degradacji kapitału przyrodniczego, mając na uwadze jednocześnie jego charakter turystyczny.

Zagrożenia dla środowiska – na terenie ZNOF zidentyfikowano kilka składowisk odpadów niebezpiecznych takich jak: hałda odpadów ropopochodnych w Mieście Nowa Sól, wysypisko śmieci i wyciek nieznanej substancji z odwiertu górniczego w Gminie Otyń oraz hala na terenie dawnych Zakładów Mięsnych w Mieście Zielona Góra (Przylep), gdzie w lipcu 2023 r. wybuchł pożar, w wyniku którego spłonęły niebezpieczne substancje. Ze względu na wysokie koszty utylizacji substancji i brak systemowych rozwiązań w polskim prawie, problem wielu niebezpiecznych składowisk nie został jeszcze rozwiązany. Ponadto, na obszarze funkcjonalnym zidentyfikowano wiele budynków, które wymagają usunięcia wyrobów zawierających azbest – z tego powodu istnieje potrzeba kontynuacji programów związanych z usuwaniem azbestu. Istotnym zagrożeniem dla środowiska jest również zanieczyszczenie wód, przede wszystkim rzeki Odry i jej dopływów, które stanowią kluczowy zasób przyrodniczy ZNOF. Konieczne jest podejmowanie działań zaradczych związanych z ograniczeniem przedostawania się szkodliwych substancji do wód i gleb oraz zapobieganie katastrofom ekologicznym, takim jak np. masowy pomór ryb i innych zwierząt, do którego doszło latem 2022 r. na odcinku kilkuset kilometrów Odry. Zdarzenie to miało wiele negatywnych skutków społecznych, gospodarczych i środowiskowych, których skali do tej pory nie sposób oszacować.

Niska jakość powietrza – zgodnie z danymi przedstawionymi w diagnozie, teren ZNOF cechuje się niską jakością powietrza wynikającą przede wszystkim z przekroczeń stężeń pyłu zawieszonego PM10 i zawartego w nim benzo(a)pirenu. Jest to spowodowane głównie przez tzw. niską emisję, czyli zanieczyszczenia pochodzące z indywidualnego ogrzewania budynków mieszkalnych. Część mieszkańców używa przestarzałych kotłów i paliw kopalnych niskiej jakości. Dodatkowym czynnikiem obniżającym jakość powietrza na terenie ZNOF jest nadmierny ruch samochodowy. Niska jakość powietrza jest niebezpieczna dla zdrowia mieszkańców. Dlatego konieczne jest prowadzenie programów dotyczących wymiany źródeł ciepła, termomodernizacji budynków oraz zwiększających wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii.

Zróźnicowanie w obrębie infrastruktury sieciowej – jednostki tworzące ZNOF cechują się różnym stopniem rozwoju infrastruktury wodno-kanalizacyjnej oraz gazowej. Sieć wodociągowa jest dobrze rozwinięta na całym obszarze funkcjonalnym – udział ludności korzystającej z wodociągu wynosi niemal 98%. Gorsza sytuacja występuje w przypadku sieci kanalizacyjnej, szczególnie w Gminie Zabór i Gminie Nowogród Bobrzański, gdzie udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej wyniósł kolejno 25,7% i 52,5% w 2020 r. Problemem jest m.in. znaczne rozproszenie zabudowy na terenach wiejskich. Sieć gazowa jest najlepiej rozwinięta w Mieście Zielona Góra, Mieście Nowa Sól oraz Gminie Sulechów. W pozostałych gminach sieć gazowa jest słabiej rozwinięta, najmniej w Gminie Nowogród Bobrzański.

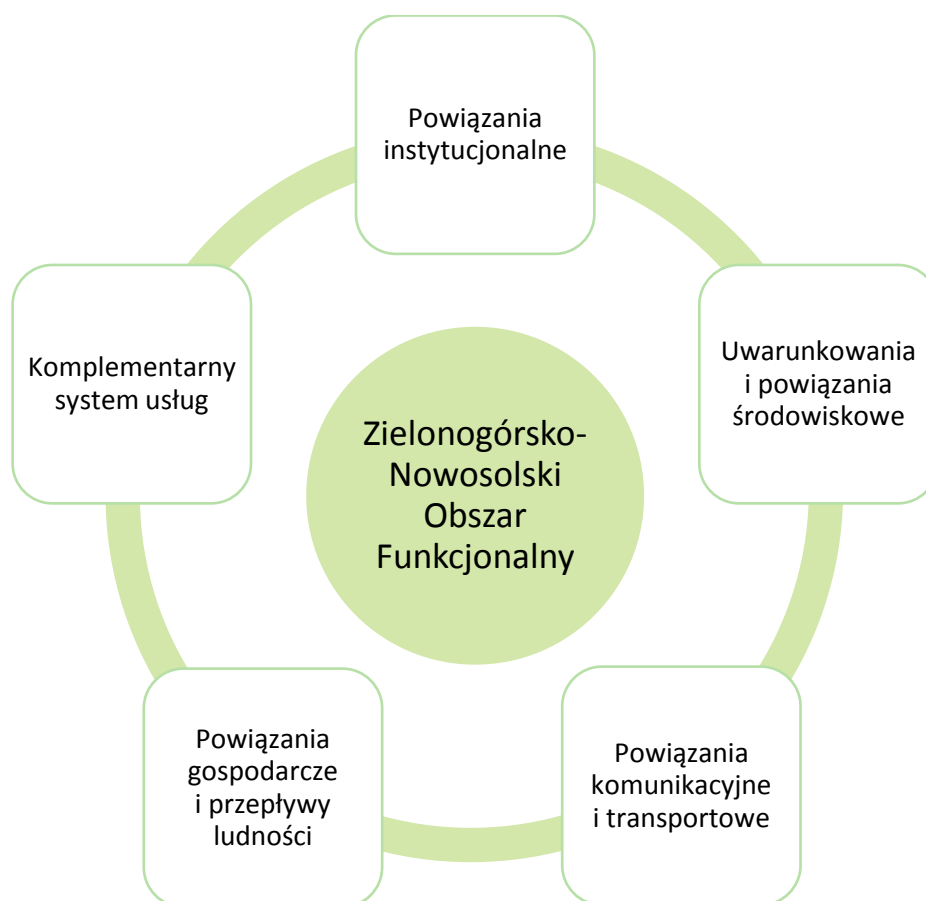
Zagrożenia naturalne – ze względu na położenie ZNOF w obrębie rzeki Odry, znaczna część obszaru narażona jest na wystąpienie zjawiska powodzi. Jedynie na terenie Gminy Świdnica nie występuje zagrożenie powodziowe, lecz mogą zdarzać się lokalne podtopienia związane m.in. z deszczami nawalnymi. Należy zaznaczyć, że ZNOF cechuje się niezadowalającym stanem urządzeń melioracyjnych oraz przeciwpowodziowych⁹. Ponadto, na obszarze brakuje systemu gospodarowania wodami opadowymi. Wraz ze zmianami klimatycznymi nasiliło się zjawisko suszy, która coraz częściej występuje w ZNOF. Według łącznego zagrożenia suszą, ZNOF jest silnie zagrożony – w szczególności suszą atmosferyczną (ekstremalne zagrożenie na całej powierzchni ZNOF). Ze względu na dużą lesistość, obszar narażony jest na pożary lasów mogące pojawić się przy długich okresach suszy. Susza powoduje

⁹ Stosownie do art. 205 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (tj. Dz. U. z 2022 r. poz. 2625), utrzymywanie urządzeń melioracji wodnych należy do zainteresowanych właścicieli gruntów, a jeżeli urządzenia te są objęte działalnością spółki wodnej działającej na terenie gminy lub związku spółek wodnych, w którym jest zrzeszona spółka wodna działająca na terenie gminy - do tej spółki lub tego związku spółek wodnych. Obowiązek ten obejmuje eksploatację, konserwację oraz remont w celu zachowania funkcji urządzeń wodnych. W przypadku konieczności wykonania urządzeń wodnych jak również urządzeń melioracji wodnych (w tym ich odbudowy, rozbudowy, przebudowy lub rozbioru tych urządzeń), stosownie do art. 388 ust. 1 ww. ustawy wymagane jest uzyskanie odpowiedniej zgody wodnoprawnej.

szereg strat, dlatego bardzo istotne jest stworzenie systemu zagospodarowania wód opadowych i zwiększenia poziomu retencji, dzięki czemu nadmiar wody występujący w trakcie nagłych deszczów nawalnych może zostać racjonalnie wykorzystany w okresie suszy. Oprócz suszy zagrożeniem jest także silny wiatr – w ostatnich kilkudziesięciu latach zwiększyła się liczba burz w okresie letnim w Polsce, ponadto na terenie ZNOF odnotowuje się zwiększoną liczbę interwencji straży pożarnej wynikającej z silnych wiatrów. Niesie to ze sobą konieczność przystosowania ZNOF do zmian klimatycznych.

2.3 Kluczowe powiązania funkcjonalne w ZNOF

Powiązania gospodarcze, społeczne i środowiskowe warunkują rozwój jednostek wchodzących w skład miejskich obszarów funkcjonalnych. W celu określenia kluczowych zależności między poszczególnymi miastami i gminami stanowiącymi ZNOF, przeanalizowano wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania przedmiotowego obszaru. Poniżej przedstawiono najważniejsze czynniki opisujące stan i jakość powiązań funkcjonalnych w ramach Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego.



Zielonogórsko – Nowosolski Obszar Funkcjonalny jest powiązany funkcjonalnie na różnych poziomach, zarówno wewnętrznie, jak i w stosunku do otoczenia zewnętrznego. W dokumentach wojewódzkich ZNOF definiowany jest jako obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego – jest głównym ośrodkiem na terenie województwa lubuskiego, o znaczącym potencjale gospodarczym i społecznym. Rdzeniem

ZNOF jest Miasto Zielona Góra, będące siedzibą samorządową województwa, w którym koncentruje się większość usług społecznych i zakładów pracy – stanowi centrum społeczno-gospodarcze obszaru. Istotną jednostką ZNOF jest także Miasto Nowa Sól, będące drugim biegunem rozwojowym w ZNOF. Należy jednak zaznaczyć, że Miasto Nowa Sól w strategii wojewódzkiej zostało zaliczone do miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze cechujących się niekorzystną sytuacją społeczno-gospodarczą. Aktualizacja delimitacji obszarów strategicznej interwencji za 2018 r. przeprowadzona na potrzeby *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030* wykazała, że Miasto Nowa Sól jest miastem obniżającego się potencjału – zakwalifikowana do miast silnie powiększających niekorzystny dystans rozwojowy wobec innych jednostek. Taka sytuacja wskazuje na potrzebę wsparcia rozwoju Miasta Nowa Sól poprzez zwiększenie integracji z innymi jednostkami w ramach obszaru funkcjonalnego. Pierścień funkcjonalny ZNOF tworzą natomiast gminy takie jak Gmina Sulechów, Gmina Czerwieńsk, Gmina Nowogród Bobrzański, Gmina Otyń, Gmina Świdnica i Gmina Zabór. Delimitacja powiązań obszaru funkcjonalnego wykazała znaczne powiązania funkcjonalne z gminą wiejską Nowa Sól i gminą Kozuchów, jednakże władze tych gmin nie były zainteresowane przyłączeniem do ZNOF.

Powiązania instytucjonalne

Z lokalizacji geograficznej ZNOF wynikają kluczowe powiązania funkcjonalne – położony jest przy zachodniej granicy Polski, zatem znajduje się w obszarze wpływu miast niemieckich, głównie Berlina i Drezna. Najbliżej położone polskie ośrodki miejskie to Poznań, Wrocław i Szczecin. Gminy tworzące ZNOF rozwijają współpracę międzynarodową w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej (Interreg) – szczególną rolę odgrywa Euroregion „Sprawa Nysa Bóbr” integrująca poszczególne gminy polskie i niemieckie. Celem integracji jest działalność na rzecz obszarów przygranicznych, poprawiająca jakość życia mieszkańców, w tym zniwelowania różnic ekonomicznych. Jednostki ZNOF połączone są z jednostkami terytorialnymi Niemiec szeregiem innych umów i porozumień. Szczególne znaczenie mają powiązania gospodarcze – handel transgraniczny, migracje zarobkowe, obecność inwestorów zagranicznych.

Samorządy tworzące ZNOF powiązane są między sobą również poprzez realizację wspólnych działań z ramach zinstytucjonalizowanych form współpracy m.in. w zakresie wspólnej organizacji publicznego transportu zbiorowego (Zielonogórski Związek Powiatowo-Gminny), zapewnienia dostępu do mieszkań (Społeczna Inicjatywa Mieszkaniowa Lubuskiego Trójmiasta), rozwoju turystyki rowerowej (Porozumienie z dnia 24 lutego 2022 r. pomiędzy Powiatem Nowosolskim, Gminą Otyń, Gminą Nowa Sól – Miasto i Miastem Zielona Góra), a także rozwoju turystyki wodnej na rzece Odrze (List intencyjny podpisany pomiędzy Gminą Nowa Sól – Miasto, Miastem Zielona Góra, Gminą Miejską Głogów i Gminą

Sulechów w dniu 10 marca 2021 r.). Ponadto, gminy ZNOF należą do Lokalnych Grup Działania, takich jak: „Między Odrą a Bobrem” (gminy Czerwieńsk, Sulechów, Nowogród Bobrzański, Świdnica i Zabór) i „Wzgórza Dalkowskie” (gmina Otyń), których celem jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich tworzących je gmin. Od 2015 r. miasto Zielona Góra wraz z gminami: Czerwieńsk, Sulechów, Świdnica i Zabór współpracują w zakresie wspomagania zrównoważonego rozwoju MOF Zielonej Góry. Porozumienie FE-ZIT/2015 z dnia 23 czerwca 2015 w sprawie Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego miasta wojewódzkiego Zielona Góra (ZIT MOF ZG) określało prawa i obowiązki oraz zasady współpracy partnerów przy programowaniu, wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji, uzgadnianiu wspólnych inwestycji, bieżącej obsłudze i rozliczeniach w ZIT MOF ZG. Partnerskie gminy wspólnie opracowały i realizowały w latach 2015-2021 założenia Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Obszaru Funkcjonalnego Miasta Zielona Góra. Niniejsza Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 stanowi kontynuację działań ukierunkowanych na rozwój MOF ZG poszerzonego o miasto Nowa Sól oraz gminy: Nowogród Bobrzański i Otyń, przez co zostaje zachowana komplementarność międzyokresowa polityki rozwojowej.

Stowarzyszenie Lubuskie Trójmiasto jest inicjatywą wykraczającą poza zakres objęty celami niniejszej Strategii. Relacje pomiędzy partnerami tworzą się w wyniku wielu podejmowanych inicjatyw, współpracy w działaniach zmierzających do rozwiązywania wspólnych problemów (wspólne przedsięwzięcia). Lubuskie Trójmiasto wraz z Liderem (miasto Zielona Góra) inicjuje wspólne spotkania, dyskusje, wymianę informacji i wiedzy. Gminy udzielają sobie wzajemnie wsparcia, wymieniają doświadczeniami, wypracowują rozwiązania problemów, np. w zakresie transportu publicznego, w tym ścieżek rowerowych, gospodarki odpadami, wspierania rozwoju gospodarki w tym inwestorów, czy innych usług publicznych wyższego rzędu jako komunalna gospodarka mieszkaniowa (inicjatywa SIM w ramach Lubuskiego Trójmiasta). Lubuskie Trójmiasto to również działania na rzecz współpracy jej członków w zakresie budowania własnej marki wokół m.in. ponadlokalnych produktów turystycznych czy budowania marki gospodarczej.

Współpraca gmin w ramach Stowarzyszenia ma również na celu identyfikowanie wspólnych wyzwań i wiążących się z nimi szans rozwojowych dla całego obszaru, a w następnej kolejności identyfikacji wspólnych działań rozwojowych w ramach projektów, zarówno infrastrukturalnych jak i społecznych.

Powiązania komunikacyjne i transportowe

Dostępność zewnętrzną ZNOF warunkuje sieć korytarzy komunikacyjnych. ZNOF znajduje się na trasie transeuropejskiej sieci TEN-T Bałtyk-Adriatyk, którego część stanowi droga ekspresowa S3 – szlak prowadzi ze Świnoujścia, przez Szczecin do Wrocławia i dalej do Katowic. Drugim ważnym szlakiem międzynarodowym na linii północ-południe jest trasa łącząca wybrzeże Morza Bałtyckiego w szwedzkim regionie Skania z Morzem Adriatyckim w Chorwacji – jego elementem jest droga S3, linia kolejowa nr 273, a także rzeka Odra. Od Poznania poprzez ZNOF, granicę polsko-niemiecką w Gubinie aż do Berlina, przebiega droga krajowa nr 32 (DK 32). Na północ od granicy ZNOF przebiega autostrada A2 stanowiąca korytarz transportowy transeuropejskiej sieci TEN-T Morze Północne-Bałtyk, łączący Warszawę, Poznań, Frankfurt nad Odrą i Berlin. Przez ZNOF przebiegają również linie kolejowe nr: 273, 358, 370 (C-59/1), 379 oraz rzeka Odra, będąca międzynarodową drogą wodną E30 (Bałtyk-Dunaj). Inne powiązania ponadregionalne, infrastrukturalne ZNOF to m.in. linie elektroenergetyczne, stacje elektroenergetyczne, gazociągi wysokiego ciśnienia.

Powiązania wewnętrzne ZNOF oprócz głównych szlaków komunikacyjnych tworzy także sieć dróg lokalnych. W zakresie zwiększania spójności obszaru bardzo ważny jest transport publiczny, mający bezpośredni wpływ na integrację społeczną i gospodarczą ZNOF. Na ten moment sytuacja transportowa ZNOF nie jest korzystna – występuje szereg problemów w obszarze komunikacyjnym. Obecnie trwają prace nad dokumentem *Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego*, którego celem będzie rozwój transportu publicznego w ramach ZNOF. Część gmin ZNOF objęta jest *Strategią rozwoju komunikacji MOF Zielona Góra*, w którym określono cele takie jak m.in.: zmniejszenie stopnia wykorzystywania indywidualnych środków transportu, rozbudowa sieci ścieżek rowerowych, zwiększenie dostępności do komunikacji zbiorowej, rozwój infrastruktury kolejowej, poprawa bezpieczeństwa na drogach. Zintegrowana sieć transportu i usług komunikacyjnych jest jednym z głównych czynników wpływających na spójność obszaru funkcjonalnego, co z kolei warunkuje planowanie rozwoju SKALT – dlatego tak ważne jest opracowanie wspólnego planu transportowego.

Uwarunkowania i powiązania środowiskowe

W sferze środowiskowej, jednostki ZNOF powiązane są przez uwarunkowania fizyczno-geograficzne. Obszar zlokalizowany jest na terenie Niżu Środkowoeuropejskim, w granicach Pojezierza Południowobałtyckiego. Ukształtowanie terenu stwarza dobre warunki do rozwoju społecznego i gospodarczego, na obszarze funkcjonalnym brak istotnych barier fizjograficznych. Pewną barierę stanowi jednak rzeka Odra, która przecina teren ZNOF i może być niebezpieczna ze względu na możliwość wystąpienia powodzi. Trzeba jednak zaznaczyć, że rzeka stanowi także znaczący potencjał

do rozwoju transportu wodnego oraz turystyki. Jednostki ZNOF powiązane są również formami ochrony przyrodniczej, takimi jak m.in.: parki, rezerваты, obszary Natura 2000, obszary chronionego krajobrazu¹⁰. Gminy ZNOF wyróżniają się ponadto dużą lesistością. Zmiany klimatyczne wzmacniają występowanie negatywnych zjawisk atmosferycznych na całym ZNOF, co wymagać będzie integracji działań w zakresie adaptacji do zmian klimatu – prowadzenia wspólnej polityki środowiskowej.

Jednym z elementów stwarzających obszar funkcjonalny jest wspólne dziedzictwo historyczno-kulturowe i tożsamość lokalna. Zalicza się do tego także sfera turystyki. Wśród głównych szlaków turystycznych spajających region można wymienić: Lubuski Szlak Wina i Miodu, szlak gotyckich kościołów farnych, szlak umocnień zwanych Pozycją Środkowej Odry, szlak zabytkowych kościołów drewnianych oraz pasmo Odry, będące strefą rozwoju turystycznego. Dostęp do usług kulturalnych na terenie ZNOF jest wyraźnie zróżnicowany. Głównym ośrodkiem kultury jest Miasto Zielona Góra, umożliwiającą także dostęp do kultury wyższej (filharmonia, teatr itd.). Większość grup artystycznych także działa na obszarze rdzenia ZNOF. Na terenie poszczególnych gmin działają ośrodki kultury, biblioteki, świetlice, których oferta nie zawsze dostosowana jest do oczekiwań mieszkańców. W sferze tożsamościowej występują problemy najbardziej utrudniające integrowanie obszaru – m.in.: stosunkowo niska aktywność społeczna (szczególnie osób młodych) i brak poczucia więzi z regionem. Wynika to przede wszystkim z faktu, że obszar funkcjonalny zamieszkują osoby o różnym pochodzeniu etnicznym i narodowościowym, zatem tożsamość lokalna mieszkańców nie jest w pełni ukształtowana. Istotne jest zatem prowadzenie działań na rzecz budowania i wzmacniania tożsamości lokalnej i regionalnej wśród mieszkańców ZNOF.

Powiązania gospodarcze i przepływy ludności

Pomiędzy gminami Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego odbywa się intensywna wymiana mieszkańców. W badaniach ankietowych prowadzonych na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Zielonej Góry ustalono następujący udział różnego rodzaju podróży w zależności od ich celu. Wartości procentowe dla motywacji początku i końca podróży są niemal jednakowe. Najwyższy udział w motywacjach stanowi „dom” (47% podróży) oraz „praca” (17% podróży), które można określić jako związane z regularnie wykonywanymi podróżami. Stosunkowo wysoką wartość procentową stanowią podróże motywowane zakupami (3% centra handlowe, 10% inne sklepy), korzystaniem z usług – w tym usług urzędowych (6% podróży), a także związane z nauką (7% podróży).”¹¹ Intensywność ruchu pomiędzy gminami ZNOF zbadano przy opracowywaniu Strategii

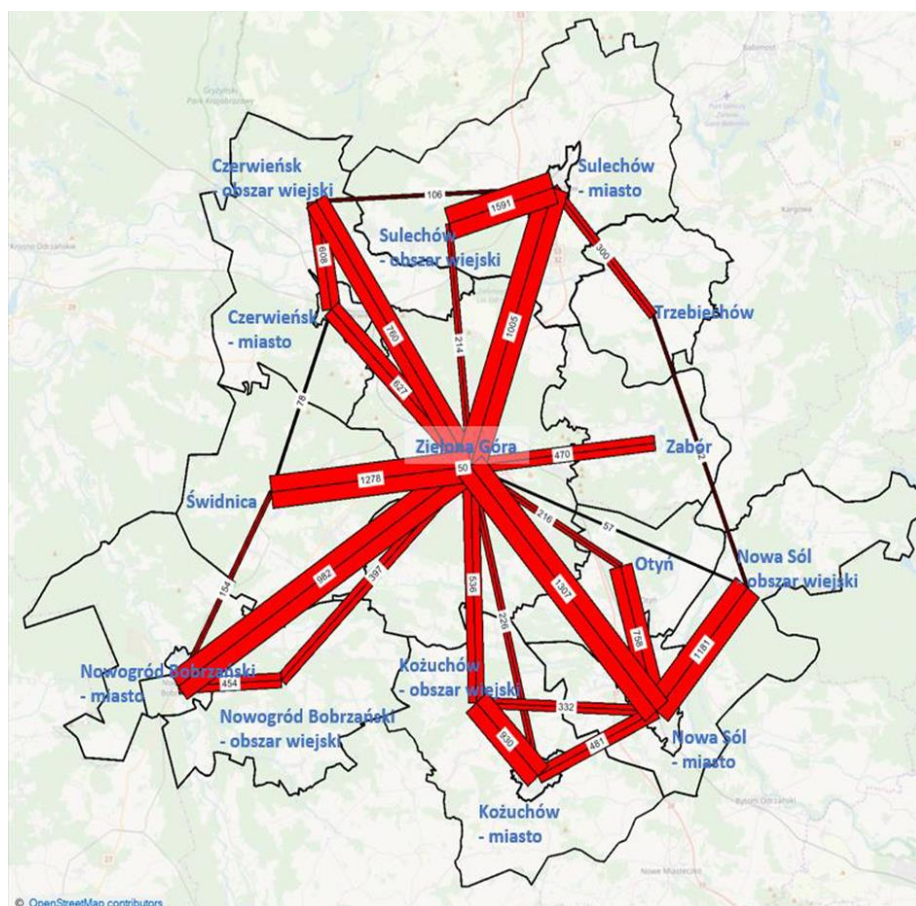
¹⁰ Vide: Model struktury funkcjonalno-przestrzennej – Środowisko przyrodnicze, Załącznik nr 1 do niniejszej Strategii.

¹¹ Strategia rozwoju komunikacji Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Zielona Góra. 27.05.2022r.

Rozwoju Komunikacji MOF Zielona Góra. Badanie objęło obszar Obecnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego poszerzonego o miasto i gminę Kożuchów.

Najintensywniejszy ruch pomiędzy ośrodkami dotyczy relacji Zielonej Góry z pozostałymi ośrodkami.

Liczba dziennych podróży wykonywanych komunikacją indywidualną (liczonych jako podróż w obu kierunkach) na poszczególnych relacjach wynosiła: Zielona Góra - Nowa Sól miasto – 4201; Zielona Góra Świdnica – 5981; Zielona Góra - Nowogród Bobrzański (miasto) 3715 i 459 (gmina); Zielona Góra – Czerwieńsk 3693 (miasto) i 4916 (gmina); Zielona Góra – Zabór - 4980. Zielona Góra – Sulechów 5226 (miasto) i 2532 (gmina). Obok Zielonej Góry największą liczbę podróży odnotowano na trasie Nowa Sól- Otyń 4097. Graficzne przedstawienie więzby ruchu komunikacją indywidualną znajduje się na rysunku poniżej.



Rysunek 1: Więźba ruchu –dziennie podróże komunikacją zbiorową między gminami (w obie strony).

Opracowanie: Transeko W-wa, na podstawie danych Databout (badanie przeprowadzone w roku 2019)

W podróżach komunikacją zbiorową odnajdujemy podobną tendencję, co w przypadku komunikacji indywidualnej. Dominują podróże do i z Zielonej Góry oraz w małym zakresie do i z Nowej Sól.

atrakcyjnym rynkiem pracy i gospodarką w porównaniu do pozostałych gmin ZNOF. Biorąc pod uwagę poziom konkurencyjności pod kątem osiedleńczym względem innych ośrodków takich jak np. Wrocław czy Poznań, Zielona Góra nie jest jednak najbardziej pożądanym kierunkiem migracji, w tym dla młodzieży. Wyniki badania *Młodzież w regionie*¹² wskazują bowiem na niski poziom atrakcyjności ZNOF dla młodzieży. Analizy nie pozwalają jednoznacznie stwierdzić, że badani uczniowie szkół zlokalizowanych w ZNOF czują przywiązanie do miejsca, w którym się uczą. Jednocześnie 64% uczniów uwzględnia migracje w perspektywie najbliższych 5 lat, a jedynie co trzeci uczeń deklaruje, że chciałby po ukończeniu edukacji zostać na terytorium ZNOF. Przeprowadzona analiza konkurencyjności¹³ Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego wykazała, że czynnikami wypychającymi ze ZNOF do poświadanych miejsc zamieszkania, pracy i nauki są przede wszystkim warunki ekonomiczne (np. wysokość przeciętnego wynagrodzenia) oraz dostępność mieszkań, oferty kulturalnej czy oświatowej. Przewagą konkurencyjną ZNOF stanowią natomiast: niższe koszty nieruchomości, plany budowy mieszkań w ramach budownictwa społecznego, lepsza jakość powietrza, wysoka lesistość, zadowalająca dostępność do usług medycznych oraz obecność najlepszej uczelni w województwie lubuskim, która zapewnia dostęp do wielu kierunków (choć nie wszystkich) z prestiżowym Wydziałem Lekarskim.

Jednym z najczęstszych powodów migracji, nie tylko w ZNOF, ale i całym kraju, jest poszukiwanie bardziej konkurencyjnych warunków zatrudnienia i możliwości rozwoju zawodowego – wiele osób decyduje się na zmianę miejsca zamieszkania właśnie z uwagi na lokalny rynek pracy. Ze względu na rozwój technologii cyfrowych oraz systemu transportowego, coraz częstszą praktyką jest jednak dojeżdżanie do pracy poza miejscem zamieszkania, co ogranicza konieczność migracji. Z analizy *Przepływy ludności związane z zatrudnieniem w 2016 r.* wynika, iż w 2016 r. około 13,7 tys. mieszkańców ZNOF dojeżdżało do pracy poza gminę zamieszkania, z czego ponad połowa (58%) dojeżdżała do innej gminy wchodzącej w skład ZNOF. Najwięcej mieszkańców ZNOF dojeżdżało do pracy do Zielonej Góry (31% ogółu mieszkańców ZNOF dojeżdżających do pracy), a także gminy Sulechów (17%) i Nowa Sól (14%)¹⁴.

Według danych GUS z 2021 r. w świetle wyników z Narodowego Spisu Powszechnego, porównanie liczby osób dojeżdżających do pracy do ZNOF spoza tego obszaru jest większa, niż liczba osób

¹² Szaban, D i Lisowski, K. „Młodzież w regionie. Raport z badania uczniów”, Uniwersytet Zielonogórski, 2021 r.

¹³ Analiza konkurencyjności obszaru funkcjonalnego w odniesieniu do miast lub obszarów wskazanych jako główne kierunki migracji. Diagnoza strategiczna do strategii rozwoju ponadlokalnego Zielonogórsko – Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego, lipiec 2022 r.

¹⁴ Potencjał społeczno-gospodarczy samorządów wchodzących w skład Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego w kontekście NSP 2021, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze

dojeżdżających do pracy pomiędzy gminami ZNOF. Pierwsza wartość, 26080 osób, wskazuje na bardzo silne oddziaływanie tego ośrodka gospodarczego na południową część województwa lubuskiego. Jednocześnie, saldo dojazdów i wyjazdów do pracy wynosi +4943 osoby.

Proporcjonalnie do ruchu generowanego przez ośrodki miejskie ZNOF, najsilniejsze powiązanie z obszarem poza ZNOF ma Nowa Sól. Dojeżdżający tam do pracy z terenu ZNOF stanowią 35,4% dojeżdżających ogółem podczas gdy w Zielonej Górze 54,6%.

Pod względem oferty pracy Zielona Góra ma największe znaczenie dla ZNOF. Można również przypuszczać, że wpływ na taki wynik mają gminy sąsiadujące z miastem Nowa Sól, które nie weszły do ZNOF.

Tabela 2: Dojazdy do pracy do miast i gmin ZNOF ogółem.

Ruch ludności ogółem- przyjazdy i wyjazdy	Przyjeżdżający ogółem	Wyjeżdżający ogółem	Saldo
Zielona Góra	14195	5768	8427
Nowa Sól	5266	2492	2774
Otyń - miasto	240	333	-93
Otyń - obszar wiejski	146	1171	-1025
Nowogród Bobrzański - miasto	568	899	-331
Nowogród Bobrzański - obszar wiejski	648	952	-304
Sulechów - miasto	1876	2547	-671
Sulechów - obszar wiejski	1474	2032	-558
Świdnica	656	1591	-935
Czerwieńsk - miasto	748	753	-5
Czerwieńsk - obszar wiejski	202	1555	-1353
Zabór	61	1044	-983
Razem	26080	21137	4943

Źródło danych: GUS. Dojazdy do pracy w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego ludności i mieszkań 2021.

Wewnątrz obszaru zdecydowanie dominują Zielona Góra i Nowa Sól, które przejmują 80,69% osób dojeżdżających do pracy, z bardzo widoczną przewagą większego miasta.

Najwięcej osób dojeżdża do Zielonej Góry z terenu gmin: Czerwieńsk – 1676, Sulechów – 1366 i Świdnica – 1343. Niewiele mniej z Nowej Soli i z Zaboru. Tylko te dwa miasta mają dodatnie saldo wyjazdów i przyjazdów. W bardziej szczegółowej analizie, w której w gminach miejsko-wiejskich weźmiemy pod uwagę podział na miasto i obszar wiejski, zwraca uwagę bardzo wysoki wskaźnik wyjazdów z terenów wiejskich, np. w gminie Otyń jest on znacznie wyższy dla terenów wiejskich niż dla miasta. Wskazuje to na wyraźne zmierzanie tego obszaru w kierunku odchodzenia od rolnictwa i

suburbanizacji tych terenów. Pozostałe miasta ZNOF nie mają tak dużego znaczenia jako ośrodki przyciągające pracowników. Saldo wyjazdów i przyjazdów dla Sulechowa, Nowogrodu Bobrzańskiego i Czerwieńska jest głęboko ujemne i wskazuje na ich satelicki charakter w stosunku do Zielonej Góry. Poniższe tabele szczegółowo pokazują opisane zjawiska.

Tabela 3: Dojazdy i wyjazdy do pracy w gminach wewnątrz ZNOF.

Ruch ludności na terenie ZNOF	przyjeżdżający	wyjeżdżający	saldo
Zielona Góra	7751	2259	5492
Nowa Sól	1868	1279	589
Otyń - miasto	117	682	-565
Otyń - obszar wiejski	81	938	-857
Nowogród Bobrzański - miasto	28	466	-438
Nowogród Bobrzański - obszar wiejski	37	633	-596
Sulechów - miasto	337	847	-510
Sulechów - obszar wiejski	400	632	-232
Świdnica	531	1406	-875
Czerwieńsk - miasto	384	623	-239
Czerwieńsk - obszar wiejski	131	1151	-1020
Zabór	256	1005	-749
Razem	11921	11921	0

Źródło danych: GUS. Dojazdy do pracy w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego ludności i mieszkań 2021.

Tabela 4: Kierunki przyjazdów do Zielonej Góry:

Zielona Góra przyjazdy do pracy	Liczba osób
Nowa Sól	1041
Otyń - miasto	77
Otyń - obszar wiejski	324
Nowogród Bobrzański - miasto	412
Nowogród Bobrzański – obszar wiejski	576
Sulechów - miasto	791
Sulechów - obszar wiejski	575
Świdnica	1343
Zabór	936
Czerwieńsk - miasto	595
Czerwieńsk - obszar wiejski	1081
Dojeżdżający do Zielonej Góry wg. miast na obszarze ZNOF	Liczba osób
Nowa Sól	1041
Sulechów - miasto	791
Czerwieńsk - miasto	595

Dojeżdżający do Zielonej Góry wg. gmin ZNOF	Liczba osób
Czerwieńsk	1676
Sulechów	1366
Świdnica	1343
Nowa Sól	1041
Zabór	936
Dojazdy do Nowej Soli wg gmin	Liczba osób
Otyń -miasto	1192
Zielona Góra	605

Źródło danych: GUS. Dojazdy do pracy w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego ludności i mieszkań 2021.

Wśród głównych miejsc pracy w ZNOF wymienia się m.in. Szpital Uniwersytecki, Uniwersytet Zielonogórski oraz liczne punkty handlowe zlokalizowane w Zielonej Górze, a także strefy gospodarcze (np. Nowy Kisielin i strefa przy Trasie Północnej). W Nowej Soli, drugim co do wielkości mieście ZNOF, koncentracja pracodawców i pracowników występuje w Północnej i Południowej Strefie Przemysłowej. W pozostałych gminach ruch skierowany jest w stronę: stref gospodarczych, szpitala i jednostki wojskowej w g. Sulechów; w kierunku Czerwieńska (Arcobaleno, INEX, LFC, JKB GROUP, PKP Cargo, Zielonogórski Pułk Przeciwlotniczy) w gminie Czerwieńsk oraz w kierunku Nowogrodu Bobrzańskiego (Góraźdże Kruszywa, Eurobud, Eurovia) i Krzywańca (jednostka wojskowa oraz zakład karny) w gminie Nowogród Bobrzański.

Komplementarny system usług

Poza przepływami pracowniczymi, powiązania funkcjonalne w ZNOF charakteryzuje dostępność podstawowych usług publicznych. W przypadku ZNOF, Zielona Góra pełni funkcję ośrodka o znaczeniu regionalnym, Sulechów i Nowa Sól to ośrodki o znaczeniu ponadlokalnym, natomiast pozostałe miejscowości to ośrodki o znaczeniu lokalnym. Wszystkie miejscowości gwarantują dostęp do podstawowych i ponadpodstawowych usług, przy czym wyłącznie ośrodki o znaczeniu ponadlokalnym i regionalnym oferują usługi związane z opieką zdrowotną, czy edukacją ponadpodstawową i wyższą¹⁵. Ze względu na widoczne różnice w poziomie zurbanizowania obszarów miejskich i wiejskich, mieszkańcy gmin wiejskich korzystają zatem często z oferty kulturalnej, oświatowej czy medycznej

¹⁵ Vide: Model struktury funkcjonalno-przestrzennej – Obszar osadniczo-społeczny, Załącznik nr 1 do niniejszej Strategii.

miast. Widoczne jest to m.in. w przypadku dostępności szkół ponadpodstawowych, które na terenie ZNOF zlokalizowane są w Zielonej Górze, Nowej Soli, Sulechowie i Czerwieńsku. Można zatem założyć, iż młodzież z pozostałych gmin ZNOF dojeżdża zatem do tych miejscowości, co potwierdza również struktura uczniów biorących udział w badaniu *Młodzież w regionie* – stanowili oni 10,2% badanej próby. W przypadku szkół ponadpodstawowych w ZNOF, największą liczbą uczniów charakteryzują się placówki zlokalizowane w Zielonej Górze (76,2% ogółu liczby uczniów liceów ogólnokształcących i 65,1% uczniów techników w ZNOF). Biorąc pod uwagę liczbę uczniów przypadających na jeden oddział, największe obciążenie występuje natomiast w szkołach w Nowej Soli.

Szkoły podstawowe znajdują się natomiast w każdej z gminy tworzącej ZNOF, co warunkuje ich lepszą dostępność, również dla mieszkańców obszarów wiejskich. Z analizy współczynnika skolaryzacji brutto¹⁶ za 2021 r. wynika, iż część dzieci zamieszkujących gminy ZNOF uczęszcza jednak do szkół zlokalizowanych poza miejscem zamieszkania – dla większości z nich wartość wskaźnika nie przekroczyła bowiem 100%. Wyjątkiem jest Zielona Góra i Nowa Sól, dla których współczynnik skolaryzacji wyniósł odpowiednio 105,7% i 107,4%. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku przedszkoli – łącznie 97,8% dzieci z terenu ZNOF objętych jest wychowaniem przedszkolnym, przy czym tylko w Zielonej Górze i Nowej Soli wartość wskaźnika przekracza 100%, co świadczy o tym, iż do lokalnych przedszkoli uczęszczają dzieci również spoza tych miast.

Bliższy obraz powiązań pokazują liczby mieszkańców poszczególnych w gmin poruszających się między nimi. W danych GUS odnajdujemy m.in. dane dotyczące dojazdów do szkół.

Tabela 5: Dojazdy do szkół podstawowych i ponadpodstawowych w gminach ZNOF

Dojazdy do	Gmina - wyjazd	Szkoły podstawowe	Szkoły ponadpodstawowe
Zielona Góra	Nowa Sól	10	106
	Sulechów	19	243
	Czerwieńsk	130	367
	Nowogród Bobrzański	16	370
	Otyń	8	97
	Świdnica	85	316
	Zabór	130	184
	RAZEM	398	1683

Źródło danych: GUS 2022r.

¹⁶ Współczynnik skolaryzacji brutto (szkoły podstawowe) – relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania

Tabela 6: Dojazdy do szkół podstawowych i ponadpodstawowych w gminach ZNOF.

Gmina	Szkoły podstawowe - wyjeżdżający ogółem	Szkoły podstawowe- przyjeżdżający ogółem	Saldo
Zielona Góra	57	480	423
Nowa Sól	40	152	112
Sulechów	26	77	51
Czerwieńsk	136	24	-112
Nowogród Bobrzański	20	0	-20
Otyń	56	17	-39
Świdnica	95	11	-84
Zabór	130	0	-130
Razem	560	761	201
Gmina	Szkoły ponadpodstawowe - wyjeżdżający	Szkoły ponadpodstawowe- przyjeżdżający	Saldo
Zielona Góra	153	3026	2873
Nowa Sól	134	1467	1333
Sulechów	264	522	258
Czerwieńsk	386	168	-218
Nowogród Bobrzański	391	0	-391
Otyń	351	0	-351
Świdnica	322	0	-322
Zabór	190	0	-190
Razem	2191	5183	

Źródło danych: GUS 2022r.

Z powyższych danych wynika jednoznacznie, że głównymi celami dojazdów do szkół podstawowych i ponadpodstawowych są w kolejności: Zielona Góra, Nowa Sól i Sulechów.

Poniższa analiza dojazdów do szkół w poszczególnych miejscowościach pokazuje kierunek ruchu pomiędzy poszczególnymi gminami. Zielona Góra przyjmuje najwięcej uczniów szkół podstawowych z Czerwieńska, Świdnicy i z Zaboru. Uczniowie szkół ponadpodstawowych docierają do Zielonej Góry ze wszystkich gmin. Najmniej z Nowej Soli i Otynia. Tam właśnie jest drugi ośrodek skupiający uczniów z Nowej Soli i Otynia. Sulechów praktycznie nie oddziałuje w tym zakresie na ZNOF.

Badanie pokazuje również, że wszystkie trzy ośrodki znacząco oddziałują na inne samorządy poza ZNOF. Na ogólną liczbę dzieci dojeżdżających do szkół ponadpodstawowych - 5183 tylko 1558 dzieci pochodziło z gmin ZNOF.

Tabela 7: Dojazdy do szkół podstawowych i ponadpodstawowych pomiędzy gminami ZNOF.

Dojazdy do	Gmina-wyjazd	Szkoły Podstawowe	Szkoły Ponadpodstawowe
Zielona Góra	Nowa Sól	10	106
	Sulechów	19	243
	Czerwieńsk	130	367
	Nowogród Bobrzański	16	370
	Otyń	8	97
	Świdnica	85	316
	Zabór	130	184
	RAZEM	398	1683
Nowa Sól	Zielona Góra	0	4
	Sulechów	0	0
	Czerwieńsk	0	0
	Nowogród Bobrzański	0	0
	Otyń	46	250
	Świdnica	0	0
	Zabór	0	0
	RAZEM	46	254
Sulechów	Zielona Góra	0	9
	Nowa Sól	0	0
	Czerwieńsk	0	12
	Nowogród Bobrzański	0	0
	Otyń	0	0
	Świdnica	0	0
	Zabór	0	0
	RAZEM	0	21

Źródło danych: GUS 2022r.

Powyższe dane pokazują, że wewnętrzne powiązania ZNOF związane z funkcjonowaniem systemu edukacji są silne i wyraźnie wskazują na dwa główne ośrodki – Zieloną Górę i Nową Sól i mniejszy udział dwóch ośrodków miejskich – Sulechowa i Czerwieńska. Wskazują również na bardzo wyraźne oddziaływanie ZNOF na południową część województwa lubuskiego. Liczba dzieci i młodzieży przyjeżdżających do szkół na obszar ZNOF wskazują na dużą atrakcyjność tego obszaru i wskazuje na obszar przyszłych migracji do ośrodków ZNOF.

Zróźnicowanie poziomu dostępności usług w ZNOF widoczne jest również w przypadku opieki zdrowotnej. W zakresie usług podstawowej opieki zdrowotnej poszczególne jednostki ZNOF zabezpieczają potrzeby swoich mieszkańców. Natomiast leczenie specjalistyczne, w warunkach ambulatoryjnych i szpitalnych, dla mieszkańców ZNOF świadczone jest przede wszystkim w Zielonej Górze, Nowej Soli i Sulechowie. O korzystnej sytuacji tych miast świadczy najwyższy wskaźnik liczby przychodni przypadających na 10 tys. mieszkańców wynoszący analogicznie 9 i 8, podczas gdy wynik dla kraju i województwa to 6.

2.4 Analiza potrzeb rozwojowych i potencjału ZNOF

Poniżej przedstawiono potrzeby rozwojowe rozumiane także jako wyzwania i problemy, a także zidentyfikowane potencjały, mogące znacząco przyczynić się do rozwoju obszaru funkcjonalnego. Przedstawione potrzeby i potencjały wynikają z wcześniej zaprezentowanych wniosków płynących z diagnozy oraz danych zebranych w trakcie tworzenia dokumentu strategii, m.in. na spotkaniach z przedstawicielami władz gmin tworzących ZNOF oraz warsztatach z udziałem różnych grup interesariuszy.

2.4.1 Problemy i wyzwania rozwojowe

Kluczowe problemy i wyzwania rozwojowe stojące przed ZNOF dotyczą zarówno sytuacji społeczno-gospodarczej, jak i przestrzennej obszaru oraz wynikają z wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań. Szczególne znaczenie mają tutaj bowiem aktualne tendencje związane ze zmianami struktury demograficznej nie tylko w ZNOF i województwie lubuskim, ale i całym kraju, a także ogólnoświatowy kryzys klimatyczny. Czynniki te implikują konieczność reagowania i dostosowywania oferty usług publicznych i społecznych oraz infrastruktury ZNOF do zachodzących zmian, często niezależnych od samorządów gminnych. Poniżej zestawiono najistotniejsze problemy i wyzwania stojące przed ZNOF, odnoszące się do wspomnianych uwarunkowań i uwzględniające aktualną sytuację wszystkich gmin MOF.

Problemy i wyzwania rozwojowe

Wykluczenie komunikacyjne	Potrzeba rozwoju przedsiębiorczości i rynku pracy
Niedostatecznie rozwinięta oferta wynajmu mieszkań na preferencyjnych warunkach	Zmiany klimatu i ich negatywne skutki
Zmiany demograficzne w obrębie ZNOF	Kryzys energetyczny
Dostosowanie obszaru do potrzeb osób starszych	Deficyty związane z opieką żłobkową
Niska dostępność usług zdrowotnych i opiekuńczych	Potrzeba rozwoju oferty opiekuńczo-wychowawczej
Niska aktywność społeczna i zagrożenie wykluczeniem społecznym	Potrzeba rozwoju oferty edukacyjnej oraz wyrównywanie szans edukacyjnych
„Drenaż mózgów”	Niska jakość powietrza

Wykluczenie komunikacyjne – ZNOF jest bardzo dobrze skomunikowany z innymi częściami kraju, jednak jednocześnie charakteryzuje się stosunkowo słabo rozwiniętym systemem transportowym o znaczeniu lokalnym, co przekłada się na małą spójność komunikacyjną Obszaru. Jednym z głównych problemów jest niewystarczająca oferta transportu publicznego, skutkująca coraz większym przyrostem liczby samochodów osobowych w stosunku do liczby mieszkańców obszaru. Brak atrakcyjnej oferty przewozowej skutkuje niskim poziomem mobilności części mieszkańców, w szczególności seniorów, co pogłębia problemy w sferze społecznej. Stworzenie sprawnie działającego, zintegrowanego systemu transportu jest dużym wyzwaniem dla jednostek tworzących ZNOF, lecz jest to konieczne, aby zwiększyć komfort mieszkańców i poprawić jakość życia w obrębie obszaru funkcjonalnego. Istotną kwestią jest również budowa komplementarnego systemu sieci ścieżek rowerowych i pieszo-rowerowych łączących poszczególne gminy, co przełoży się na zapewnienie spójności przestrzennej Obszaru. Istotnym potencjałem jest tutaj fakt funkcjonowania Zespołu ds. opracowania SUMP, który prowadzi prace nad Planem Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego. Dokument ten wyznaczy kluczowe działania związane z mobilnością, urbanistyką czy środowiskiem naturalnym, z uwzględnieniem wyzwań ponadlokalnych, a więc dotyczących nie tylko gmin ZNOF, ale również poziomu powiatowego, a nawet regionalnego.

Niedostatecznie rozwinięta oferta wynajmu mieszkań na preferencyjnych warunkach – problem ten dotyczy szczególnie osób o przeciętnych zarobkach, w tym także ludzi młodych. Brakuje tanich mieszkań na wynajem dla osób pracujących, których nie stać na zaciągnięcie kredytu hipotecznego, a wynajem po cenach rynkowych zabiera im zbyt dużą część wynagrodzenia. Warto zaznaczyć, że jest to problem nie tylko ZNOF lecz większości miejscowości w kraju. Możliwość wynajmu lub posiadania mieszkania

wpływa na poczucie bezpieczeństwa – jedną z największych potrzeb człowieka. Oferta publiczna powinna być rozwijana, stanowiąc jednocześnie komplementarny element wobec budownictwa prywatnego, którego oferta skierowana jest głównie do osób zamożniejszych. Istotną kwestią związaną z rozwojem funkcji mieszkaniowych ZNOF jest również efektywna polityka przestrzenna oraz dążenie do zachowania ładu przestrzennego, m.in. poprzez opracowywanie i uchwalanie Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego, które obecnie obowiązują na niewielkiej części Obszaru.

Zmiany demograficzne w obrębie ZNOF – w części gmin mieszkańców przybywa, natomiast w innych notowane są spadki liczby ludności. Część gmin jest zagrożona dalszą depopulacją – szczególnie dotyczy to miast na terenie ZNOF, poza Miastem Zielona Góra. Wyzwaniem będzie stworzenie atrakcyjnych warunków osiedleńczych na całym obszarze funkcjonalnym – w tym kontekście warto zadbać o odpowiedni rozwój mniejszych miast obszaru oraz prowadzić efektywną gospodarkę przestrzenną w celu niwelowania negatywnych skutków suburbanizacji na obszarach podmiejskich i wiejskich. Istotny jest również komplementarny rozwój oferty usług publicznych w celu zapewnienia dogodnych warunków do życia przy jednoczesnym stymulowaniu lokalnego rynku pracy w celu zapobiegania odpływowi osób młodych i hamowania zjawiska starzenia się społeczeństwa, będącego jednym z największych współczesnych wyzwań. Wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym w populacji może mieć bowiem negatywne skutki społeczne i ekonomiczne wpływające na kondycję lokalnej gospodarki, rynek pracy czy rynek dóbr i usług, m.in. poprzez kurczenie się zasobów siły roboczej. Ponadto, zmiany w strukturze demograficznej implikują szereg negatywnych zjawisk społecznych, w tym m.in. marginalizację i wykluczenie społeczne. Problem ten dotyczy przede wszystkim rodzin zagrożonych ubóstwem, wśród których często znajdują się również osoby biernie zawodowo, co związane jest z niekorzystnymi warunkami na rynku pracy, niesprzyjającymi defaworyzowanym grupom społecznym, w tym zwłaszcza młodym rodzicom, kobietom czy osobom starszym i osobom z niepełnosprawnościami. Ponadto, ważną grupą społeczną zagrożoną wykluczeniem są imigranci, których zarówno w ZNOF, jak i całym kraju, jest coraz więcej ze względu na wojnę w Ukrainie. Istotnym wyzwaniem w tej sferze jest zatem aktywna integracja i aktywizacja społeczno-zawodowa grup zagrożonych marginalizacją.

Dostosowanie obszaru do potrzeb osób starszych – ze względu na starzenie się społeczeństwa, konieczne jest dostosowanie infrastruktury publicznej do potrzeb osób starszych, w tym m.in. rozwijanie oferty transportowej i zapewnienie odpowiedniej dostępności budynków, a także zwiększenie dostępności usług blisko miejsca zamieszkania. Seniorzy stanowią coraz większy odsetek mieszkańców, a zatem oferta kulturalna i rozrywkowa do nich skierowana także powinna być stale rozwijana – wyzwaniem będzie również zadbanie o dotarcie z informacją do większości seniorów

ZNOF. Ponadto, w dobie zmian w strukturze demograficznej istotne jest wspieranie włączenia społecznego tej grupy, zarówno w kontekście integracji i aktywizacji społecznej, jak i reintegracji zawodowej ze względu na fakt, iż osoby starsze często stanowią grupę defaworyzowaną na rynku pracy.

Niska dostępność usług zdrowotnych i opiekuńczych – wynikająca m.in. z niewystarczającej infrastruktury i kadry medycznej. Ze względu na starzenie się społeczeństwa, konieczny będzie rozwój usług medycznych. Obecnie na terenie ZNOF nie funkcjonuje ani jeden oddział geriatryczny, brakuje także wystarczającej oferty usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych. Jednym z problemów związanych ze zjawiskiem starzenia się społeczeństwa jest również niedostatecznie rozwinięta infrastruktura i zaplecze dla osób wymagających całodobowej opieki. Zmiany w strukturze demograficznej implikują konieczność rozwoju usług opiekuńczych dostosowanych do potrzeb starszych i chorych mieszkańców oraz członków ich rodzin, godzących życie zawodowe z opieką nad osobą chorą i/lub niesamodzielną. Istotnym kierunkiem działań związanych z upowszechnianiem usług zdrowotnych i opiekuńczych jest również ich deinstytucjonalizacja, a więc zapewnienie dostępności tych usług w miejscu zamieszkania. Szczególne znaczenie ma to na obszarach wiejskich. Remedium może być np. wdrożenie idei tzw. zielonych gospodarstw opiekuńczych.

Niska aktywność społeczna i zagrożenie wykluczeniem społecznym – w ostatnich latach notowany jest spadek aktywności społecznej wśród mieszkańców. Brakuje wystarczającej liczby liderów aktywizujących lokalną społeczność – w niektórych miejscowościach ZNOF notowany jest niemal całkowity brak tego typu aktywności. Konieczne jest zatem wspieranie lokalnych liderów oraz promowanie przyjmowania takiej roli wśród osób młodych, którzy niestety z reguły niechętnie angażują się w sprawy społeczne. Ponadto, ze względu na zmiany w strukturze demograficznej, związane przede wszystkim ze starzeniem się społeczeństwa oraz napływem imigrantów w wyniku wojny w Ukrainie, ważnym kierunkiem interwencji powinno być zapobieganie zjawisku wykluczenia społecznego.

„Drenaż mózgów” – ZNOF charakteryzuje się bogatym zapleczem edukacyjnym i wysokim poziomem nauczania w szkołach ponadpodstawowych, jednak duża część młodzieży nie kontynuuje tutaj nauki mimo faktu, że Zielona Góra jest miastem akademickim. Uniwersytet Zielonogórski jest największą tego typu instytucją w województwie lubuskim, jednak ze względu na niesatysfakcjonującą ofertę zauważalny jest duży odpływ zdolnych osób do większych miast. Młodzież planuje także emigrację z obszaru ZNOF ze względu na problemy ze znalezieniem satysfakcjonującej pracy i niskie zarobki, szczególnie biorąc pod uwagę bliskość bardziej atrakcyjnego pod tym względem niemieckiego rynku

pracy oraz ośrodków miejskich takich jak Poznań czy Wrocław. Ważne jest wspieranie rozwoju oferty edukacyjnej w ZNOF już na poziomie szkół podstawowych, a także ponadpodstawowych – w tym również szkół zawodowych i branżowych. Obecnie gminy tworzące Obszar borykają się bowiem z problemami związanymi z deficytem środków na rozwój infrastruktury i wyposażenia placówek oświatowych, co obniża atrakcyjność kształcenia oraz ogranicza możliwości dostosowania ich oferty do potrzeb rynku pracy.

Potrzeba rozwoju przedsiębiorczości i rynku pracy – tendencje związane ze zjawiskiem starzenia się społeczeństwa mają wpływ nie tylko na sferę społeczną funkcjonowania ZNOF, ale również gospodarczą – wraz ze zmniejszaniem się populacji w wieku produkcyjnym osłabieniu ulegają także zasoby kapitału ludzkiego, co w dużej mierze może warunkować sytuację ekonomiczną obszaru. Zagrożeniem dla lokalnego rynku pracy może być deficyt pracowników spowodowany migracjami młodych osób oraz wysoka konkurencyjność zagranicznego rynku pracy (zwłaszcza Niemiec). Problemem jest także niskie zainteresowanie młodzieży kształceniem zawodowym, co pogłębia braki pracowników w niektórych branżach lokalnej gospodarki. Szansą na zniwelowanie negatywnych skutków migracji młodych osób może być zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej dla osób poszukujących pracy z innych części kraju oraz dla migrantów zarobkowych zza granicy (m.in. z Ukrainy). Ważnym elementem interwencji powinny być również działania ukierunkowane na stymulowanie lokalnego rynku pracy i podnoszenie poziomu aktywności jego uczestników oraz integrację i włączenie zawodowe, przede wszystkim uwzględniające osoby o trudnej sytuacji na rynku pracy, w tym m.in. kobiety, osoby z niepełnosprawnościami, seniorów oraz imigrantów zagranicznych.

Zmiany klimatu i ich negatywne skutki – postępujące zmiany klimatyczne są problemem globalnym, dotyczącym również obszar ZNOF. Problemem jest przede wszystkim silne zagrożenie suszą, powodzią oraz częstszym występowaniem silnych wiatrów. Wszystkie te zjawiska niosą ze sobą znaczne ryzyko dla zdrowia i życia mieszkańców obszaru. Ważne jest zatem przystosowanie istniejącej infrastruktury do zmian klimatycznych poprzez rozbudowę systemów kanalizacji deszczowej, zwiększenie retencjonowania wód opadowych, tworzenie obszarów czynnych biologicznie.

Kryzys energetyczny – istotnym czynnikiem warunkującym poziom bezpieczeństwa energetycznego są zarówno zmiany klimatyczne, jak i trwający konflikt zbrojny w Ukrainie, co przekłada się na konieczność podejmowania działań przez jednostki samorządu terytorialnego m.in. w zakresie oszczędności energii i dywersyfikacji jej źródeł. Istotne jest także zwiększanie świadomości ekologicznej wśród mieszkańców ZNOF oraz przeciwdziałanie zjawisku ubóstwa energetycznego, na co wpływ ma m.in. słaby rozwój sieci najwyższych napięć oraz zły stan elektroenergetycznej sieci dystrybucyjnej.

Deficyty związane z opieką żłobkową – na terenie ZNOF zidentyfikowano deficyty dotyczące opieki żłobkowej. Szczególnie dotyczy to Zielonej Góry, w której występuje znaczny niedobór liczby miejsc w żłobkach publicznych. W przyszłości należy dążyć do rozwoju oferty szczególnie w Zielonej Górze, w której pracuje znacząca część mieszkańców ZNOF, mogących potrzebować podobnych usług.

Potrzeba rozwoju oferty opiekuńczo-wychowawczej - dostępność usług opiekuńczo-wychowawczych wpływa na jakość życia mieszkańców i w pewnym stopniu warunkuje ich aktywność zawodową. Brak możliwości uzyskania wsparcia w postaci opieki nad dzieckiem implikuje bowiem problemy z powrotem rodziców na rynek pracy, co przekłada się na występowanie negatywnych zjawisk społecznych i problemów ekonomicznych rodzin. Kluczowym elementem interwencji ukierunkowanej na poprawę sytuacji w tym zakresie powinno być zwiększanie dostępności miejsc w przedszkolach i zapewnianie odpowiedniej opieki dla ich wychowanków oraz podnoszenie jakości ich oferty placówek, m.in. poprzez wdrażanie dodatkowych zajęć odpowiadających na zmieniające się oczekiwania. Interwencja związana z rozwojem oferty opiekuńczo-wychowawczej ma szczególne znaczenie na obszarach wiejskich, gdzie jest ona ograniczona, a także w miastach, nowych i rozbudowywanych osiedlach, gdzie rokrocznie wzrasta zapotrzebowanie na tego typu usługi i infrastrukturę.

Potrzeba rozwoju oferty edukacyjnej oraz wyrównywanie szans edukacyjnych – ze względu na zmiany struktury demograficznej oraz zmieniające się potrzeby i oczekiwania młodzieży, konieczne jest stałe rozwijanie i zwiększanie dostępności wysokiej jakości ofert kształcenia w ZNOF, zarówno na poziomie szkół podstawowych, jak i ponadpodstawowych, w tym również szkół zawodowych i branżowych. Ponadto, ze względu na rosnącą liczbę uczniów z niepełnosprawnościami, istnieje konieczność dostosowywania obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, zapewnienia wsparcia w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych i wsparcia psychologicznego. Grupą wymagającą szczególnego wsparcia są również dzieci imigrantów, które często dotyka zjawisko wykluczenia społecznego. Z uwagi na zauważane tendencje, istotne jest rozwijanie edukacji włączającej, która ma na celu zapewnienie odpowiednich warunków do rozwoju oraz uczestniczenia w procesie kształcenia i wychowania oraz życiu społecznym w placówkach edukacyjnych. Celem wprowadzania edukacji włączającej jest zwiększenie szans edukacyjnych wszystkich osób uczących się oraz zapewnienie warunków do rozwijania ich indywidualnego potencjału z uwzględnieniem posiadanych ograniczeń. Wyzwaniem jest zatem poprawa dostępności placówek edukacyjnych, w szczególności dla uczniów ze szczególnymi potrzebami, ale również uczniów szczególnie uzdolnionych – niezbędne są inwestycje w infrastrukturę oświatową, związane z unowocześnianiem i doposażaniem placówek w celu zwiększenia ich potencjału edukacyjnego i uatrakcyjnienia kształcenia oraz wspierania

rozwijania kompetencji kluczowych dzieci i młodzieży, w tym również pod kątem przygotowania do aktywnego funkcjonowania na rynku pracy.

Niska jakość powietrza – związana przede wszystkim z problemem niskiej emisji będącej w dużej mierze wynikiem wykorzystywania nieefektywnych indywidualnych źródeł ciepła w budynkach mieszkalnych. Od lat na terenie ZNOF notowane są przekroczenia szkodliwych substancji takich jak benzopiren. Niska emisja powoduje powstawanie smogu na obszarze funkcjonalnym – zanieczyszczone powietrze jest niebezpieczne dla zdrowia i życia mieszkańców, dlatego istotne jest prowadzenie działań ograniczających niską emisję, a także emisję liniową pochodzącą z nadmiernego ruchu samochodowego.

2.4.2 Potencjały

Poniżej przedstawiono kluczowe mocne strony i czynniki wyróżniające przedmiotowy obszar, które warunkują jego przewagę konkurencyjną oraz stanowią potencjał do dalszego rozwoju. W zestawieniu uwzględniono również zewnętrzne szanse i korzystne tendencje, które odpowiednio wykorzystane będą stanowiły impuls rozwojowy.

Potencjały	
Poprawa jakości transportu publicznego	Rozwój turystyki
Utworzenie Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej Lubuskiego Trójmiasta	Obecność rzeki Odry
Stworzenie atrakcyjnej oferty mieszkaniowej	Atrakcyjne położenie geograficzne
Rozwój tzw. zielonej gospodarki	Realizacja projektów w ramach współpracy międzygminnej
Kształcenie kadry medycznej	Zwiększenie poziomu innowacyjności lokalnej gospodarki
Rozwój oferty spędzania czasu wolnego	Dostępność terenów inwestycyjnych
Tożsamość lokalna	

Poprawa jakości transportu publicznego – jest to bardzo istotne z punktu widzenia rozwoju oraz zwiększenia spójności terytorialnej obszaru. Odpowiednia infrastruktura i oferta transportowa powinna stać się realną konkurencją dla indywidualnych środków transportu. Znacząco wpłynie to na poprawę jakości życia mieszkańców ZNOF poprzez usprawnienie przemieszczania się po Obszarze i zwiększenie komfortu podróży, a także ograniczenie emisji zanieczyszczeń i hałasu z nadmiernego ruchu samochodowego.

Utworzenie Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej Lubuskiego Trójmiasta – stanowi potencjał do rozwoju oferty transportu publicznego. SKALT stanowić będzie alternatywę dla innych środków transportu – warto zaznaczyć, że transport kolejowy jest mniej emisyjny niż transport autobusowy. SKALT połączy większość obszaru funkcjonalnego, zwiększając dostępność komunikacyjną ZNOF. Z diagnozy przeprowadzonej w ramach prac nad *Planem Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego*¹⁷ wynika, iż ZNOF jest stosunkowo dobrze przygotowany pod

¹⁷ Diagnoza stanu istniejącego i sytuacji mobilnościowej w Zielonogórsko-Nowosolskim Obszarze Funkcjonalnym stworzona w ramach prac nad Planem Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego

względem infrastrukturalnym – niemal wszystkie gminy (poza gminą Zabór) mają bezpośredni dostęp do linii kolejowej, a znaczna część infrastruktury liniowej, przystankowej i dworcowej w ostatnich latach była modernizowana i remontowana w ramach prac prowadzonych przez PKP PLK i PKP S.A.

Stworzenie atrakcyjnej oferty mieszkaniowej – w planach związane są inwestycje w ramach Społecznej Inicjatywy Mieszkaniowej, dzięki której ma powstać co najmniej kilkaset mieszkań przeznaczonych dla osób o umiarkowanych dochodach. Ponadto, gminy: Świdnica, Zabór i Otyń dysponują atrakcyjnymi terenami przeznaczonymi pod budownictwo mieszkaniowe – konsekwentny rozwój takiej oferty znacząco podniesie konkurencyjność ZNOF wobec innych ośrodków funkcjonalnych, ograniczając emigrację młodych osób oraz przyciągając nowych mieszkańców.

Rozwój tzw. zielonej gospodarki – potencjałem ZNOF jest stały rozwój rozwiązań z zakresu m.in.: elektromobilności, odnawialnych źródeł energii, gospodarki obiegu zamkniętego. Ze względu na zasoby przyrodnicze i możliwości innowacyjne, ZNOF ma szansę być liderem w dziedzinie ekologicznych rozwiązań i zrównoważonego rozwoju.

Kształcenie kadry medycznej – Uniwersytet Zielonogórski kształci na kierunkach medycznych. Absolwenci stanowią potencjalną kadrę pracowników medycznych, których deficyt jest zauważalny nie tylko na terenie ZNOF. Na terenie ZNOF działają także szkoły ponadpodstawowe i policealne kształcące na kierunkach medycznych. Wyzwaniem jest zatrzymanie młodych specjalistów na terenie ZNOF.

Rozwój oferty spędzania czasu wolnego – ze względu na zmiany w strukturze demograficznej ZNOF (starzenie się społeczeństwa, odpływ ludzi młodych), oferta kulturalna i rozrywkowa oraz sportowo-rekreacyjna ZNOF powinna być dostosowywana do różnych grup wiekowych, w tym do osób w wieku produkcyjnym oraz osób w wieku senioralnym, a także cechować się wysoką dostępnością (w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami) i innowacyjnością w celu dostosowania do zmieniających się, rosnących potrzeb mieszkańców i turystów. Atrakcyjna oferta spędzania czasu wolnego wpływa na poziom zadowolenia mieszkańców i zaspokojenia potrzeb kulturalnych, które w miejskich obszarach funkcjonalnych są zazwyczaj wyższe. Istotnym potencjałem jest rozwój sieci dróg rowerowych oraz infrastruktury rowerowej w ramach inicjatyw takich jak Zielonogórski Rower Miejski. Ponadto, bazą do rozwijania oferty spędzania czasu wolnego powinno być atrakcyjne środowisko przyrodnicze i wysokie walory kulturowe gmin ZNOF.

Tożsamość lokalna – obszar ZNOF zamieszkują osoby o różnym pochodzeniu, zatem tożsamość nie jest dobrze ukształtowana. Potencjał stanowią jednakże tradycje winiarskie, staropolskie, a także tworzenie nowych tradycji, co przyczyni się do wzmocnienia poczucia przynależności i przywiązania do

zamieszkiwanego Obszaru. Istotne jest również pobudzanie i wzmacnianie aktywności obywatelskiej oraz podnoszenie poziomu partycypacji mieszkańców w procesach rozwojowych ZNOF, dzięki czemu możliwe będzie zwiększenie spójności społecznej Obszaru oraz jego rozwój zgodnie z potrzebami i oczekiwaniami mieszkańców.

Rozwój turystyki – ze względu na atrakcyjne położenie oraz bogatą różnorodność środowiska przyrodniczego wynikającego m.in. z przebiegu rzeki Odry oraz ponadprzeciętnej lesistości terenu, ZNOF cechuje się wysokim potencjałem turystycznym. Wpływ na to mają również różnorodne zasoby dziedzictwa kulturowego (m.in. zabytki) oraz bogate tradycje winiarskie – obecność największej w Polsce winnicy i Lubuskiego Centrum Winiarstwa, a także funkcjonowanie Lubuskiego Szlaku Wina i Miodu, które cieszą się dużym zainteresowaniem turystów. Istotnym potencjałem w tym obszarze jest zatem budowanie spójnej oferty turystycznej i marki Obszaru oraz wspólna promocja walorów gminy tworzących ZNOF. Wpłynęłoby to na zwiększenie rozpoznawalności Obszaru oraz nasilenie ruchu turystycznego, co z kolei przełożyłoby się na rozwój branży turystycznej i okołoturystycznej, stanowiących uzupełnienie struktury gospodarczej i dywersyfikujących lokalny rynek pracy.

Obecność rzeki Odry – przebieg Odry przez teren ZNOF stanowi kluczowy potencjał rozwoju jego funkcji turystycznych, przede wszystkim z uwagi na wysoką atrakcyjność środowiska oraz możliwości wykorzystania cieków wodnych do celów rekreacyjnych, wypoczynkowych i sportowych. Ponadto, rzeka stanowi również potencjał do rozwoju transportu wodnego (turystycznego i towarowego). Obecnie rzeka wymaga dostosowania technicznego, aby móc w pełni wykorzystać możliwości, jakie stwarza. Odpowiednio przygotowana rzeka może stać się ważnym kanałem transportowym oraz zwiększyć atrakcyjność turystyczną obszaru. Interwencja związana z wykorzystaniem tego potencjału musi jednak opierać się na zasadzie zrównoważonego rozwoju i w oparciu o ideę turystyki zrównoważonej (turystyki odpowiedzialnej), której podstawą jest minimalizowanie negatywnego wpływu turystyki na środowisko naturalne, lokalną kulturę oraz społeczność, przy jednoczesnym wykorzystaniu możliwości, jaką niesie ze sobą ruch turystyczny. Konieczne jest również uwzględnienie ryzyka i zagrożenia powodziowego, które z biegiem czasu może się nasilać ze względu postępujący kryzys klimatyczny.

Atrakcyjne położenie geograficzne – położenie blisko granicy niemieckiej stwarza możliwość dalszego rozwoju gospodarczego dzięki wysokiej dostępności szerokiego rynku dóbr i usług oraz rynku zbytu. ZNOF wykazuje silne powiązania funkcjonalne z innymi jednostkami terytorialnymi, zarówno polskimi, jak i niemieckimi. Ponadto, potencjał rozwojowy ZNOF wynika z położenia na przecięciu międzynarodowych szlaków komunikacyjnych – charakteryzuje go bowiem dostępność do transportu

drogowego (autostrada A2, droga ekspresowa S3, drogi krajowe nr 27 i nr 32), kolejowego (drogi kolejowe krajowe i międzynarodowe), rzeczno (Port Cigacice, Port Nowa Sól, przystanie rzeczne) oraz lotniczego (Port Lotniczy Zielona Góra-Babimost).

Realizacja projektów w ramach współpracy międzygminnej – zwiększa spójność terytorialną Obszaru oraz zwiększa poziom efektywności i skuteczności podejmowanych działań uwzględniających wykorzystanie posiadanych potencjałów. Istotna jest współpraca zarówno w ramach ZNOF, jak i innych zobowiązań wspólnotowych, takich jak np. współpraca transgraniczna.

Zwiększenie poziomu innowacyjności lokalnej gospodarki – województwo lubuskie wykazuje tendencję do rozwoju nowoczesnych technologii, czego dowodem jest budowa jedynego w kraju Parku Technologii Kosmicznych na terenie ZNOF. Region podąża za wyznaczonymi Regionalnymi Inteligentnymi Specjalizacjami, m.in. innowacyjnym przemysłem. Potencjał w tym zakresie wynika zarówno z dostępności odpowiednich zasobów, jak i obecności ośrodków naukowych i parków technologicznych (np. Park Naukowo-Technologiczny Uniwersytetu Zielonogórskiego, Centrum Energetyki Odnawialnej w Sulechowie czy Lubuski Ośrodek Innowacji i Wdrożeń Agrotechnicznych w Kalsku), a także wielu Instytucji Otoczenia Biznesu wspierających rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności (transfer innowacyjnych rozwiązań ze świata nauki do biznesu). Istotnym kierunkiem działań związanych ze zwiększaniem poziomu innowacyjności lokalnej gospodarki i rozwojem przedsiębiorczości powinno być zatem wykorzystanie posiadanego potencjału oraz wspieranie sektora MŚP, m.in. w zakresie obsługi inwestora oraz usług doradczych związanych z wejściem przedsiębiorstw na nowe rynki.

Dostępność terenów inwestycyjnych – gminy ZNOF dysponują dobrze przygotowanymi strefami aktywności gospodarczej, parkami przemysłowymi oraz stosują szereg zachęt inwestycyjnych (np. zwolnienie z podatku od nieruchomości niższe ceny gruntów), co stanowi istotny potencjał dla rozwoju gospodarczego Obszaru. Istotną mocną stroną ZNOF jest również funkcjonowanie stref gospodarczych koncentrujących znaczną liczbę podmiotów, zarówno polskich i zagranicznych, oraz oferujących szeroki dostęp do miejsc pracy. Wyzwaniem w tym zakresie jest jednak ograniczanie inwestycji związanych z działalnością magazynową i logistyczną na rzecz rozwijania sektorów wysokich technologii.

2.5 Kompleksowa analiza SWOT

Analiza danych zastanych oraz wyniki badań jakościowych i ilościowych pozwoliły na zidentyfikowanie kluczowych problemów i potencjałów Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego, które stanowią podstawę do określenia celów i wytyczenia kierunków działań strategicznych. W celu

usystematyzowania zebranych informacji, na bazie wypracowanych wniosków z diagnozy strategicznej przeprowadzono analizę SWOT. W jej ramach wyodrębniono:

S	Strengths – mocne strony (pozytywne uwarunkowania wewnętrzne), stanowiące potencjał rozwojowy ZNOF	W	Weaknesses – słabe strony (negatywne uwarunkowania wewnętrzne), ograniczające rozwój ZNOF
O	Opportunities – szanse , pozytywne czynniki zewnętrzne sprzyjające dalszemu rozwojowi ZNOF	T	Threats – zagrożenia (negatywne czynniki zewnętrzne) postrzegane jako bariery dla dalszego rozwoju ZNOF

Ze względu na różnorodność uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych ZNOF, zestawienie mocnych i słabych stron Obszaru oraz szans i zagrożeń stanowi obszerną tabelę zawierającą czynniki odnoszące się do wszystkich sfer jego funkcjonowania – zarówno sfery społecznej i gospodarczej, jak i przestrzennej.

W lutym 2023 r. odbyły się warsztaty strategiczne z przedstawicielami Zespołu roboczego. Uczestnicy spotkania mieli możliwość nadania rang poszczególnym elementom analizy SWOT zgodnie z własnymi odczuciami co do stopnia ich wpływu na dalszy rozwój ZNOF. W wyniku przeprowadzonych prac wyłoniono po 10 najistotniejszych mocnych i słabych stron Obszaru oraz po 10 szans i zagrożeń, mających kluczowe znaczenie dla jego rozwoju, co przedstawiono poniżej.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Dobre połączenie z wieloma szlakami komunikacyjnymi o znaczeniu krajowym i międzynarodowym (drogi: DK32, S3, A2, linia kolejowa nr 273 Wrocław – Szczecin Główny)	Niski i spadający odsetek liczby osób w wieku produkcyjnym
Cenne walory przyrodnicze regionu (wysoka lesistość, liczne obszary chronione, obszary NATURA 2000, rezerваты przyrody, rzeka Odra)	Uboga oferta transportu zbiorowego zapewniająca komunikację wewnątrz gmin poza Zieloną Górą i miastem Nowa Sól (część sołectw nie posiada żadnych połączeń)
Niewielka odległość do granicy z Niemcami	Wzrastający udział ludności w wieku poprodukcyjnym – starzenie się społeczeństwa
Zróżnicowana oferta kształcenia ponadpodstawowego w zakresie kierunków zawodowych i technicznych oraz dobra baza infrastruktury kształcenia	Ograniczona możliwość przemieszczania się między gminami komunikacją zbiorową (brak integracji połączeń, biletów, rozkładów jazdy, niewystarczająca liczba i częstotliwość połączeń)

Obecność najsilniejszego ośrodka uniwersyteckiego w województwie lubuskim, oferującym wysoką jakość kształcenia na Wydziale Medycznym	Niższe przeciętne wynagrodzenie w porównaniu z większymi miastami wojewódzkimi
Dobrze rozwinięta sieć dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych, zapewniająca względnie dobrą dostępność komunikacyjną transportem kołowym do Zielonej Góry (ośrodka, do którego z terenu ZNOF dojeżdża najwięcej osób)	Wysoki udział transportu samochodowego, względem transportu autobusowego w ruchu wewnątrz ZNOF
Obecność podmiotów z kapitałem zagranicznym generujących przychody roczne rzędy kilku mld zł	Niska dostępność kluczowych usług zdrowotnych lub jej brak, zwłaszcza dla osób starszych (brak geriatry, tylko jeden zakład opiekuńczo-leczniczy, bardzo długi czas oczekiwania na rehabilitację, niewystarczająca infrastruktura służąca opiece paliatywnej i hospicyjnej)
Winiarstwo i enoturystyka jako wyróżnik obszaru funkcjonalnego	Niedostateczna liczba instytucji opieki nad dziećmi do lat 3 (bardzo wysoka liczba osób oczekujących na miejsce w żłobku w Zielonej Górze)
Postęp w rozwoju komunikacji rowerowej (zwiększająca się długość dróg rowerowych, wspieranie mobilności miejskiej ruchu rowerowego przez inicjatywy takie jak Zielonogórski Rower Miejski)	Kurczące się zasoby siły roboczej, o czym świadczy niski udział osób bezrobotnych i wysoki wskaźnik osób zatrudnionych w ogóle ludności
SZANSE	ZAGROŻENIA
Dostępność źródeł finansowania z budżetu UE w ramach programu regionalnego oraz programów krajowych w latach 2021-2027	Realizacja planów migracyjnych młodzieży
Realizacja rozpoczętych i planowanych inwestycji w obszarze transportu zwiększy wewnętrzną dostępność komunikacyjną ZNOF	Rosnący deficyt budżetu państwa i budżetów JST i związane z tym niebezpieczeństwo ograniczania wydatków publicznych na inwestycje
Polityka UE nakierowana na rozwój odnawialnych źródeł energii, w tym znaczna ilość środków finansowych przeznaczonych na nowoczesne, niskoemisyjne technologie energetyczne, co doprowadzi do poprawy jakości powietrza na obszarze funkcjonalnym	Zubożenie mieszkańców w związku z rekordową inflacją, które negatywnie wpłynie na jakość życia
Wsparcie rozwoju miast średnich i małych ze środków krajowych i unijnych, szansą na rozwój drugiego, najlichnieszego ośrodka ZNOF, jakim jest miasto Nowa Sól, tracące funkcje społeczno-gospodarcze	Zwiększenie deficytu kadry medycznej

Zmiana w mentalności społeczeństwa: docenienie zarówno szkolnictwa zawodowego, jak i potrzeby uczenia się przez całe życie	Brak wysokopłatnych miejsc pracy ze względu na niewielki udział firm technologicznych w rynku pracy ZNOF
Zainteresowanie turystów polskich i niemieckich terenami obszaru funkcjonalnego ze względu na obecność atrakcji rekreacyjnych i turystycznych	Zwiększenie skali ubóstwa energetycznego, w związku z podwyżką cen energii, węgla, które może powodować nasilenie negatywnego zjawiska palenia odpadami
Zawiązanie partnerstw na rzecz kluczowych obszarów rozwoju gospodarczego (lubuskich regionalnych inteligentnych specjalizacji), które w zdecydowanej większości obejmują podmioty funkcjonujące na obszarze ZNOF	Prognozowane pogłębienie niekorzystnej struktury ludności (zmniejszenie liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym oraz wzrost ludności w wieku poprodukcyjnym)
Ułatwiona z racji położenia współpraca transgraniczna i międzyregionalna (w wymiarze międzynarodowym i krajowym)	Niski wskaźnik lekarzy i pielęgniarek na 1000 ludności
Znaczące środki zewnętrzne na rozwój infrastruktury przeciwpowodziowej realizowany przez PGW Wody Polskie	Zmniejszenie zainteresowania inwestorów wskutek braku uzbrojonych terenów inwestycyjnych
Inicjatywy i programy wspierające seniorów na poziomie krajowym i UE	Spowolnienie gospodarcze w Unii Europejskiej i Polsce wywołane kryzysem gospodarczym

3. Poziom strategiczny. Założenia rozwojowe ZNOF

3.1 Misja ZNOF

Kierunek rozwoju Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego określa przede wszystkim wizja i misja, których realizacji podejmują się partnerskie samorządy Lubuskiego Trójmiasta. Zostały one zdefiniowane w odniesieniu do wyzwań stojących przed ZNOF, jak i zidentyfikowanych potencjałów wynikających z uwarunkowań przestrzennych, gospodarczych i społecznych całego regionu oraz stanowią podstawę do sformułowania celów strategicznych i szczegółowych kierunków działań strategicznych.

Misja stanowi główny cel rozwoju Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego w perspektywie 2030 roku i definiuje główny kierunek, w jakim powinny zmierzać wszystkie działania podejmowane w ramach planów strategicznych. Zawarte w misji założenia stanowią odpowiedź na zidentyfikowane na drodze diagnozy deficyty i wyzwania oraz opierają się na wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowaniach sprzyjających rozwojowi ZNOF.



Biorąc pod uwagę tempo oraz zakres zmian zachodzących na poziomie globalnym oraz europejskim, w tym wyzwania związane z kryzysem klimatycznym, pandemią, czy kryzysem migracyjnym, mających kluczowy wpływ na rozwój samorządów lokalnych zrzeszonych w ZNOF, podstawą realizacji interwencji strategicznej będzie otwarcie procesu zarządzania rozwojem ZNOF na nowe trendy, innowacje, cyfryzację i zmiany technologiczne, adaptację do zmian klimatu oraz dbanie o to, aby rozwój samorządów zrzeszonych w ZNOF był zrównoważony, z poszanowaniem praw i potrzeb wszystkich mieszkańców.

Realizacja założeń misji będzie się opierała na ścisłej współpracy gmin tworzących ZNOF w zakresie:

- rozwoju lokalnego i regionalnego oraz współpracy ze społecznościami lokalnymi,

- gospodarki i zarządzania, zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego,
- dbałości o ochronę środowiska naturalnego i gospodarki wodnej,
- zabezpieczenia usług komunalnych na rzecz mieszkańców,
- wspólnej promocji,
- zarządzania gospodarką i infrastrukturą komunikacyjną,
- świadczenia usług społecznych, edukacyjnych, kulturalnych oraz turystyki i sportu,
- ochrony zdrowia,
- działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości i aktywności gospodarczej, stwarzanie korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, wspieranie inwestycji realizowanych przez przedsiębiorców¹⁸.

Współpraca w tym kierunku będzie podejmowana również z organizacjami społecznymi, gospodarczymi, instytucjami krajowymi i zagranicznymi, działającymi na rzecz społeczności lokalnych.

Samorządy gmin zobowiązują się do współdziałania w celu efektywnego wykorzystania środków finansowych Programu Fundusze Europejskie dla Lubuskiego, w szczególności w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

3.2 Wizja rozwoju ZNOF

Wizja kreuje wizerunek Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego w efekcie wdrażania zapisów Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030. Jej zapisy tworzą swoistą charakterystykę Obszaru w perspektywie roku 2030 – jej treść to obraz, stan, do którego dąży partnerstwo. Jednocześnie wizję należy traktować jako zobowiązanie, deklarację ideową samorządów skupionych w Stowarzyszeniu Lubuskie Trójmiasto, ilustrującą ambicje i aspiracje wszystkich interesariuszy.

¹⁸ Cele Stowarzyszenia Lubuskie Trójmiasto wyznaczone w Statucie Stowarzyszenia.



WIZJA

Zielonogórsko-Nowosolski Obszar Funkcjonalny w 2030 r. to kluczowy ośrodek wzrostu województwa lubuskiego. Dzięki sprawnemu zarządzaniu i efektywnej współpracy między samorządami, a także w partnerstwach z organizacjami społecznymi i gospodarczymi, osiągnąmy wielokierunkowy, równomierny rozwój regionu.

Dzięki wspólnym działaniom zapewniamy spójność przestrzenną Obszaru - poprawiamy skomunikowanie między gminami ZNOF i niwelujemy peryferyjność. Korzystamy z przygranicznego położenia, dzięki czemu stanowimy ważny ośrodek gospodarczy kraju, szczególnie w kontekście wymiany handlowej z Niemcami.

Zbudowaliśmy atrakcyjną ofertę turystyczną w oparciu o endogeniczne zasoby: rzekę Odrę, cenne dziedzictwo materialne i kulturowe, urokliwe tereny zielone oraz bogactwa naturalne, z których korzystamy odpowiedzialnie. Jesteśmy chętnie i często odwiedzanym regionem turystycznym.

Mieszkańcy korzystają z łatwo dostępnych, wysokiej jakości usług publicznych, w tym ochrony zdrowia, edukacji, kultury i sportu z licznymi programami dla dzieci, młodzieży, seniorów i innych środowisk.



3.3 Domeny planowania strategicznego

Interwencja strategiczna Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego w perspektywie roku 2030 będzie realizowana w obrębie trzech wymiarów: przestrzennego, gospodarczego i społecznego.

Wymiar przestrzenny obejmuje przede wszystkim zagadnienia infrastrukturalne oraz kwestie dotyczące zagospodarowania przestrzennego i elementów ochrony środowiska naturalnego. Ze względu na szczególną rolę powiązań funkcjonalno-przestrzennych w dalszym rozwoju obszaru funkcjonalnego, wymiar ten wymaga szczególnego wsparcia i interwencji ukierunkowanej na ich wzmocnienie.



Wymiar gospodarczy skupia się na kwestiach przedsiębiorczości, funkcjonowania rynku pracy i budowaniu przewagi konkurencyjnej lokalnej gospodarki. Kluczową kwestią dla rozwoju sfery gospodarczej ZNOF jest wykorzystanie potencjału lokalnych przedsiębiorstw oraz kształtowanie dogodnych warunków do rozwoju branż innowacyjnych.



Wymiar społeczny uwzględnia przede wszystkim zaspokajanie potrzeb lokalnej społeczności oraz gwarantowanie wysokiej jakości życia mieszkańcom wszystkich grup wiekowych, co powinno przekładać się na zwiększenie poziomu atrakcyjności osiedleńczej ZNOF i jego konkurencyjności w regionie.



3.4 Cele strategiczne ZNOF

Rozdział odnosi się do art. 10e. ust. 3. pkt 1) ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40) wskazującego, że strategia rozwoju określa w szczególności *cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym*.

Strategię Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 traktuje się przede wszystkim jako narzędzie wsparcia rozwoju społeczno-gospodarczego samorządów lokalnych skupionych w ZNOF. Określenie misji, a następnie wizji rozwoju pozwoliło na zdefiniowanie zestawu celów strategicznych, które wyznaczają horyzont pozytywnych zmian jakościowych w obrębie poszczególnych dziedzin sformułowanych w formie strategicznych obszarów interwencji. Tym samym wyznaczone cele strategiczne stanowią jednocześnie cele rozwojowe ZNOF i kierunki zintegrowanej interwencji i współpracy samorządów w ramach trzech wymiarów strategicznych: przestrzennego, gospodarczego i społecznego.



Cele strategiczne stanowią główne kierunki współpracy samorządów ZNOF i ich działań w perspektywie 2030 roku. Warto podkreślić, że wyznaczone cele są wobec siebie komplementarne, a ich realizacja przyczyni się do wielokierunkowego rozwoju obszaru funkcjonalnego.

1.	Cel strategiczny 1.	Ochrona środowiska i wzmacnianie odporności na zmiany klimatu
-----------	----------------------------	--

Teren ZNOF charakteryzuje się ponadprzeciętną atrakcyjnością środowiska przyrodniczego. Wśród jego najcenniejszych zasobów znajdują się bowiem obszary chronionego krajobrazu, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe i obszary Natura 2000, co przekłada się na atrakcyjność turystyczną regionu.

Obecność obszarów chronionych z jednej strony stanowi mocną stronę, jednak z drugiej ogranicza możliwości rozwoju przestrzennego ze względu na rygorystyczne przepisy regulujące lokalizowanie obiektów budowlanych oraz prowadzenie działalności przemysłowej na terenach cennych przyrodniczo. Wyzwaniem jest zatem racjonalne i efektywne korzystanie z dostępnych zasobów zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju w taki sposób, aby maksymalizować potencjalne

korzyści przy jednoczesnym zachowaniu wysokiej jakości środowiska. Dbanie o środowisko i zapobieganie jego nadmiernej eksploatacji i degradacji jest bowiem niezwykle istotne, zwłaszcza w dobie kryzysu klimatycznego.

Postępujące zmiany klimatu mają wiele negatywnych następstw, wpływających zarówno na funkcjonowanie gospodarki, jak i na zdrowie i komfort życia mieszkańców. Ze względu na położenie ZNOF w obrębie rzeki Odry, znaczna część jego terenu narażona jest na występowanie lokalnych podtopień, a także powodzi, co wpływa na obniżenie poziomu bezpieczeństwa. Biorąc pod uwagę postępujący kryzys klimatyczny, ekstremalne zjawiska pogodowe takie jak ulewne deszcze czy okresy suszy wpływające na podnoszenie poziomu ryzyka, mogą z czasem się nasilać. Następstwem zmian klimatu jest również zachwianie ciągłości i pewności dostaw energii elektrycznej, co przekłada się na obniżenie poziomu bezpieczeństwa energetycznego. Przyczynia się do tego również ograniczony dostęp do Krajowej Sieci Przesyłowej w województwie lubuskim, a tym samym w Zielonogórsko-Nowosolskim Obszarze Funkcjonalnym. Problemy z zaopatrzeniem w energię implikują z kolei konieczność wykorzystywania często nieefektywnych i nieekologicznych alternatyw, które znacząco wpływają na obniżenie jakości powietrza.

W celu ochrony środowiska oraz ograniczenia negatywnych skutków zmian klimatu i zabezpieczenia ZNOF przed występowaniem zagrożeń naturalnych, wypracowano Cel strategiczny 1, w ramach którego zaplanowano realizację działań ukierunkowanych na:

- adaptowanie obszaru do zmian klimatu (Kierunek działania 1.1.),
- zapewnienie efektywności energetycznej i rozwój odnawialnych źródeł energii (Kierunek działania 1.2.),
- dbałość o wysoką jakość powietrza (kierunek działania 1.3.).

Wypracowana interwencja strategiczna zakłada zintegrowane podejście oparte na współpracy poszczególnych gmin Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego w zakresie inwestycji w infrastrukturę i realizacji działań ukierunkowanych na ochronę środowiska i wzmacnianie odporności na zmiany klimatu. Z uwagi na fakt, iż realizacja polityki pro środowiskowej dotyczy planowania, organizowania i kontroli działań na różnych płaszczyznach, jej efekty będą korzystne dla mieszkańców całego Obszaru, a nawet mogą mieć zasięg regionalny.

2.

Cel strategiczny 2.

Rozwój infrastruktury technicznej i integracja przestrzenna terenu ZNOF

Obecnie jednym z największych wyzwań w sferze przestrzennej Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego jest zjawisko suburbanizacji i związane z nim rozlewanie się zabudowy. Jego następstwem jest często obniżenie jakości przestrzeni w wyniku wprowadzania chaosu związanego z brakiem kontroli nad zagospodarowywaniem terenów. Ponadto, zasadniczą konsekwencją suburbanizacji jest konieczność rozbudowy obecnej infrastruktury techniczno-przestrzennej, co podnosi również koszty jej eksploatacji oraz generuje zwiększony ruch samochodowy. Na terenie ZNOF widoczne jest zróżnicowanie w obrębie infrastruktury sieciowej, związane z rozproszaniem zabudowy na terenach wiejskich. Szczególnie niekorzystna sytuacja dotyczy dostępności infrastruktury kanalizacyjnej oraz gazowej – o ile w miastach niemal wszyscy mieszkańcy mają dostęp do kanalizacji i instalacji gazowej, tereny podmiejskie i wiejskie cechują się stosunkowo niskim odsetkiem korzystającej z nich ludności.

Istotnym problemem jest również zjawisko wykluczenia komunikacyjnego, które dotyka przede wszystkim mieszkańców peryferyjnie położonych miejscowości, ze szczególnym uwzględnieniem osób starszych i nie posiadających własnego samochodu. Niski poziom mobilności ludności związany jest głównie z niedostatecznie rozwiniętym systemem transportu zbiorowego oraz niewystarczającą liczbą ścieżek i dróg rowerowych. Wpływa to również na szczególnie wysokie natężenie ruchu samochodowego, który z kolei negatywnie oddziałuje na stan powietrza i generuje nadmierny hałas. Kluczowym wyzwaniem w tej sferze jest zatem kształtowanie atrakcyjnego systemu komunikacji zbiorowej stanowiącego alternatywę dla indywidualnych środków transportu, co wymaga podjęcia restrykcyjnych i konsekwentnych działań.

W celu niwelowania negatywnych skutków suburbanizacji i ich wpływu na obniżanie jakości środowiska oraz komfortu życia mieszkańców ZNOF, wypracowano katalog działań związanych z:

- efektywnym gospodarowaniem przestrzenią (kierunek działania 2.1.),
- rozwojem infrastruktury sieciowej (kierunek działania 2.2.),
- rozwojem sieci transportowej, systemów komunikacji i mobilności miejskiej (kierunek działania 2.3.).

Podjęcie zintegrowane w ramach 2 celu strategicznego opiera się przede wszystkim na realizacji wspólnych przedsięwzięć infrastrukturalnych, które przyczynią się do wzmocnienia powiązań funkcjonalno-przestrzennych między wszystkimi gminami Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego, co jest istotne w aspekcie wzmocnienia jego konkurencyjności m.in. pod względem gospodarczym, turystycznym i osiedleńczym. Ponadto, rozwój infrastruktury sieciowej i drogowej będzie miał pozytywny wpływ na ograniczenie zanieczyszczenia komponentów środowiska nie tylko lokalnie, ale również w skali całego regionu.

3.

Cel strategiczny 3.

Zwiększanie potencjału gospodarczego ZNOF

Jednym z głównych celów Stowarzyszenia Lubuskie Trójmiasto jest prowadzenie działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości i aktywności gospodarczej, stwarzanie korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości oraz wspieranie inwestycji realizowanych przez firmy.

Cel strategiczny 3 skupia się na wyznaczeniu działań ukierunkowanych na inicjowanie, propagowanie, przygotowywanie i realizację wspólnych przedsięwzięć służących rozwojowi gospodarczemu obszaru. Kluczowym elementem interwencji strategicznej będzie zapewnianie dogodnych warunków do zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej, ze szczególnym uwzględnieniem branż podążających za Regionalnymi Inteligentnymi Specjalizacjami.

Ważne jest przy tym wykorzystanie posiadanych zasobów endogenicznych, w tym m.in. atrakcyjnych terenów zielonych oraz istniejącej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej do rozwijania funkcji turystycznych ZNOF, co przyczyni się do dywersyfikacji lokalnej gospodarki oraz wzmocnienia pozycji konkurencyjnej Obszaru w regionie i kraju dzięki budowaniu silnej marki. Ponadto, istotnym potencjałem ZNOF jest działalność ośrodków naukowych i parków technologicznych, a także wielu Instytucji Otoczenia Biznesu wspierających rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności (transfer innowacyjnych rozwiązań ze świata nauki do biznesu). Inicjowanie i wzmacnianie współpracy między tymi podmiotami przyczyni się do podnoszenia ich konkurencyjności oraz stymulowania rozwoju gospodarczego regionu.

W związku z powyższym sformułowano katalog działań obejmujący:

- Atrakcyjny rynek pracy na terenie ZNOF (kierunek działania 3.1.),
- Rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności oraz wzmacnianie atrakcyjności inwestycyjnej ZNOF (kierunek działania 3.2.),
- Wzmacnianie funkcji turystycznych ZNOF (kierunek działania 3.3.),
- Wykorzystanie potencjału turystycznego rzeki Odry (kierunek działania 3.4.),
- Kształtowanie atrakcyjnego wizerunku oraz budowa marki gospodarczej ZNOF (kierunek działania 3.5.).

Zwiększenie potencjału gospodarczego ZNOF będzie miało wymierny efekt nie tylko dla biznesu i samorządów, ale również lokalnej społeczności. Dywersyfikacja gospodarki i wzmacnianie konkurencyjności lokalnych przedsiębiorstw przyczyni się do poprawy sytuacji na rynku pracy, m.in. pod kątem zwiększenia dostępności różnorodnych form zatrudnienia. Szczególną rolę odegra sieciowanie przedsiębiorstw i zacieśnianie współpracy między biznesem a nauką, w tym na drodze partnerstw zawieranych z samorządami ZNOF. Dzięki zintegrowanemu podejściu rezultaty

podejmowanych działań będą jak najbardziej pozytywne, a potencjalne korzyści z nich płynące – maksymalizowane.

4.	Cel strategiczny 4.	Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych
----	----------------------------	---

Analiza obecnej sytuacji Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego pozwoliła na zdiagnozowanie wspólnych dla tworzących go gmin problemów i potrzeb również w zakresie dostępności usług publicznych wpływającej na poziom atrakcyjności osiedleńczej. Sytuacja demograficzna na przedmiotowym obszarze jest stosunkowo dobra, jednak dotyczą go również problemy charakterystyczne dla współczesnych ośrodków miejskich i wiejskich – przede wszystkim zauważalne są niekorzystne zmiany w strukturze demograficznej, a więc starzenie się społeczeństwa. W odpowiedzi na postępujące zmiany wypracowano cel strategiczny 4, który skupia się na zapewnieniu dogodnych warunków życia na terenie ZNOF osobom wszystkich grup wiekowych.

Zaplanowana interwencja ma na celu zahamowanie negatywnych trendów migracyjnych i tworzenie dogodnych warunków do zakładania rodziny poprzez realizację efektywnej polityki prorodzinnej i zapewnienie pomocy społecznej. Kluczowe jest również stałe podnoszenie jakości życia mieszkańców Obszaru, m.in. poprzez zapewnianie nowoczesnej i sprawnej infrastruktury technicznej oraz szerokiej oferty usług publicznych skierowanych do wszystkich grup wiekowych.

Zwiększenie dostępności i podniesienie jakości usług publicznych sprawi, że ZNOF wzmocni swoją atrakcyjność osiedleńczą. Kluczowe pod tym względem będą działania ukierunkowane na rozwój oferty kulturalno-rekreacyjnej skierowanej do przedstawicieli wszystkich grup wiekowych. Istotną rolę w strukturze demograficznej ZNOF stanowią przede wszystkim seniorzy, których udział w populacji z roku na rok wzrasta, a także młode rodziny, których wsparcie jest kluczowe dla rozwoju kapitału ludzkiego i budowania silnej społeczności.

W odpowiedzi na zmiany w strukturze demograficznej ZNOF oraz konieczność zapewnienia dogodnych warunków życia mieszkańcom obszaru funkcjonalnego, wypracowano Cel strategiczny 4., który skupia się na zintegrowanym podejściu do rozwoju i podnoszenia jakości usług publicznych, ze szczególnym uwzględnieniem:

- Rozwoju i podnoszenia jakości usług publicznych wyższego rzędu (kierunek działania 4.1.),
- Rozwoju sektora edukacji, kształcenia zawodowego oraz zwiększania dostępności i jakości usług wychowania przedszkolnego i opieki żłobkowej (kierunek działania 4.2.),
- Poprawy jakości i dostępności oferty kulturalno-rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej (kierunek działania 4.3.)
- Prowadzeniu zintegrowanej polityki mieszkaniowej (kierunek działania 4.4.),

- Rozwoju systemu gospodarki komunalnej (kierunek działania 4.5.),
- Wdrożenia sprawnego systemu zarządzania w ZNOF (kierunek działania 4.6.)

Kompleksowy rozwój usług publicznych, zwiększanie ich dostępności oraz podnoszenie jakości przyczyni się do zapewnienia dogodnych warunków życia mieszkańcom ZNOF, a tym samym podniesie atrakcyjność osiedleńczą obszaru funkcjonalnego i jego konkurencyjność w regionie.

5.	Cel strategiczny 5.	Rozwój i podnoszenie jakości usług społecznych
-----------	----------------------------	---

Jakość życia warunkowana jest przez wiele czynników związanych zarówno z wewnętrznymi i zewnętrznymi uwarunkowaniami gospodarczymi, demograficznymi czy przyrodniczymi, jak również przez lokalną politykę społeczną oraz podejmowane przez samorządy inwestycje. To właśnie m.in. efektywna polityka społeczna, wysoka jakość i dostępność usług publicznych oraz wysoki standard infrastruktury technicznej w mieście sprawia, iż mieszkańcy cieszą się dogodnymi warunkami i wysokim komfortem życia. Przekłada się to na szeroko rozumiany dobrostan, który z kolei warunkuje dalszy rozwój społeczno-gospodarczy. W celu zapewnienia dogodnych warunków życia w ZNOF, niezbędne jest wypracowanie systemowych rozwiązań z zakresu polityki społecznej, a także ochrony zdrowia i profilaktyki, które wdrażane będą kompleksowo przez gminy ZNOF, również w partnerstwach z prywatnymi podmiotami i partnerami społeczno-gospodarczymi. Istotnym elementem działań związanych z polityką społeczną będzie zapewnienie dostępności infrastruktury społecznej i wysokiej jakości usług wszystkim mieszkańcom ZNOF, ze szczególnym uwzględnieniem grup zagrożonych wykluczeniem społecznym w zakresie:

- Rozwoju systemu pomocy społecznej (kierunek działania 5.1.),
- Rozwoju „srebrnej gospodarki” (kierunek działania 5.2.),
- Ochrony zdrowia i profilaktyki (kierunek działania 5.3.),
- Wzmacniania kapitału społecznego (kierunek działania 5.4.).

Szczególną rolę odegra rozwój usług zdrowotnych i opiekuńczych, których jakość i dostępność ze względu na proces starzenia się społeczeństwa ma coraz większe znaczenie dla konkurencyjnej oferty miejskiej czy gminnej. Zmiany w strukturze demograficznej implikują przede wszystkim konieczność rozwoju usług opiekuńczych dostosowanych do potrzeb starszych i schorowanych mieszkańców oraz członków ich rodzin, godzących życie zawodowe z opieką nad osobą chorą i/lub niesamodzielną. Ponadto, dla starszych mieszkańców ZNOF istotne jest rozwijanie i wzmacnianie tzw. „srebrnej gospodarki” jako elementu dbania o szeroko rozumiany dobrostan seniorów. W celu zapobiegania zjawisku wykluczenia społecznego i zapewnienia wysokiej jakości życia wszystkim

grupom społecznym istotne jest również rozwijanie systemu pomocy społecznej, a także wspieranie integracji oraz społeczeństwa obywatelskiego. Istotne znaczenie ma tutaj również ukierunkowanie działań rozwojowych na poprawę sytuacji osób z niepełnosprawnościami.

3.5 Kierunki działań ZNOF wraz ze schematem interwencji

Rozdział odnosi się do art. 10e. ust. 3. Pkt 2) ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40) wskazującego, że strategia rozwoju określa w szczególności *kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych*.

Kierunki działań stanowią uszczegółowienie wyznaczonych celów strategicznych. W ich ramach wskazano zakres interwencji strategicznej wraz z kluczowymi przedsięwzięciami, które stanowią odpowiedź na potrzeby rozwojowe Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego i wskazują sposoby przezwyciężenia najważniejszych barier oraz maksymalnego wykorzystania potencjałów. Na poniższym schemacie zestawiono pięć głównych celów strategicznych ZNOF wraz z kierunkami działań, jakich realizacja przyczyni się do osiągnięcia zakładanych rezultatów wyrażonych w wizji obszaru funkcjonalnego w perspektywie 2030 roku.

SFERA							
PRZESTRZENNA		GOSPODARCZA		SPOŁECZNA			
CELE STRATEGICZNE							
1	Ochrona środowiska i wzmocnienie odporności na zmiany klimatu	1.1.	Zwiększanie potencjału gospodarczego ZNOF	3.1.	4	Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych	4.1.
		Adaptowanie obszaru ZNOF do zmian klimatu		3.2.			Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych wyższego rzędu
		1.2.		3.3.			4.2.
		Zapewnienie efektywności energetycznej i rozwój odnawialnych źródeł energii		Rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności oraz wzmocnienie atrakcyjności inwestycyjnej ZNOF			Rozwój sektora edukacji, kształcenia zawodowego oraz zwiększanie dostępności i jakości usług wychowania przedszkolnego i opieki żłobkowej
		1.3.		3.4.			4.3.
		Dbałość o wysoką jakość powietrza		Wzmacnianie funkcji turystycznych ZNOF			Poprawa jakości i dostępności oferty kulturalno-rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej
				3.5.			4.4.
				Wykorzystanie potencjału turystycznego rzeki Odry			Prowadzenie zintegrowanej polityki mieszkaniowej
				Kształtowanie atrakcyjnego wizerunku oraz budowa marki gospodarczej ZNOF			4.5.
							Rozwój gospodarki komunalnej
							4.6.
							Sprawny system zarządzania w ZNOF
2	Rozwój infrastruktury technicznej i integracja przestrzenna terenu ZNOF	2.1.			5	Rozwój i podnoszenie jakości usług społecznych	5.1.
		Efektywne gospodarowanie przestrzenią					Rozwój systemu pomocy społecznej
		2.2.					5.2.
		Rozwój infrastruktury sieciowej					Rozwój „srebrnej gospodarki”
		2.3.					5.3.
		Rozwój sieci transportowej, systemów komunikacji i mobilności miejskiej					Ochrona zdrowia i profilaktyka
							5.4.
							Wzmacnianie kapitału społecznego
+ Obszary strategicznej interwencji OSI 1 Szybka Kolej Aglomeracyjna Lubuskiego Trójmiasta (SKALT) OSI 2 Wykorzystanie potencjału rzeki Odry oraz jej ochrona OSI 3 Rozwój nowoczesnych technologii w oparciu o oś komunikacyjną drogi S3							

1

Ochrona środowiska i wzmacnianie odporności na zmiany klimatu

1.1.

Adaptowanie obszaru ZNOF do zmian klimatu

Postępujący kryzys klimatyczny jest problemem globalnym, a negatywne skutki związanych z nim zmian stanowią zagrożenie również dla mieszkańców ZNOF. Wraz ze zmianami klimatycznymi nasilają się zjawiska suszy, powodzi i podtopień oraz silnych wiatrów, które wymagają nie tylko organizacji sprawnego systemu reagowania na pojawiające się problemy, ale również wdrażania rozwiązań ukierunkowanych na zapobieganie ich występowania w przyszłości.

Prognozuje się, że skutki zmiany klimatu będą się pogłębiać, powodując wzrost liczby dni upalnych i gorących w roku, coraz częstsze podtopienia, gwałtowny przybór wód w rzekach i powodzie, co wpływa niekorzystnie na zdrowie i warunki życia mieszkańców, infrastrukturę i przyrodę. Z tego względu wypracowano Kierunek działania 1.1. Adaptowanie obszaru ZNOF do zmian klimatu.

Adaptacja obszaru ZNOF do zmian klimatu powinna skupiać się na rozwoju zielonej i niebieskiej infrastruktury, a więc wdrażaniu rozwiązań opartych na przyrodzie, mających na celu usprawnienie systemu gospodarowania wodami opadowymi i roztopowymi. Działania te powinny uwzględniać utrzymanie i rozwijanie naturalnej retencji, m.in. poprzez poprawę stanu urządzeń melioracyjnych i przeciwpowodziowych, co przyczyni się do niwelowania zjawisk takich jak susze, powodzie i podtopienia. Istotna jest również rozbudowa systemów kanalizacji deszczowej, zwiększanie retencjonowania wód opadowych oraz tworzenie obszarów czynnych biologicznie.

Ponadto, kluczowe dla bezpieczeństwa obszaru funkcjonalnego jest posiadanie przez jednostki pożarniczo-gaśnicze pełnego i sprawnego wyposażania, ale również wyszkolonych kadr ratowniczych. Niezbędne jest zatem wsparcie służb prowadzących akcje ratownicze poprzez wyposażenie w specjalistyczny sprzęt, co pozwoli na zwiększenie możliwości odpowiedniego reagowania na sytuacje kryzysowe.

Dla zapobiegania zmianom klimatu oraz adaptowania obszaru ZNOF do ich negatywnych skutków kluczowe jest podejmowanie działań w formule partnerskiej, zarówno z podmiotami działającymi w zakresie ochrony środowiska oraz służbami ratowniczymi, jak i podmiotami społeczno-gospodarczymi. Przy wdrażaniu rozwiązań skupionych na środowisku naturalnym ważne jest bowiem zaangażowanie wszystkich grup interesantów. Szczególną rolę w tym procesie odgrywają również mieszkańcy, dlatego wśród kluczowych działań znajdzie się zwiększanie ich świadomości ekologicznej oraz kształtowanie postaw proekologicznych poprzez organizację działań informacyjno-edukacyjnych.

1.1

1.1.
Adaptowanie obszaru ZNOF do zmian klimatu

KLUCZOWE DZIAŁANIA

- Rozwijanie systemu bioretencji
- Ochrona i zwiększanie bioróżnorodności na obszarze ZNOF
- Podejmowanie działań na rzecz retencji wodnej i gospodarowania wodami opadowymi poprzez wdrażanie niebiesko-zielonej infrastruktury, w tym promowanie retencjonowania wody, budowa i utrzymanie urządzeń melioracyjnych i zbiorników retencyjnych
- Utrzymywanie i ochrona cennych walorów środowiska przyrodniczego, w tym walorów krajobrazowych oraz ich wykorzystanie do celów rekreacyjnych i turystycznych
- Przeciwdziałanie degradacji środowiska, m.in. poprzez zapobieganie powstawania dzikich wysypisk śmieci i przedostawania się niebezpiecznych substancji do środowiska (likwidacja tzw. bomb ekologicznych)
- Wspieranie działań środowiskowych w gospodarstwach rolnych oraz prywatnych m.in. w zakresie usuwania azbestu i odpadów z działalności rolniczej
- Zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców i kształtowanie postaw proekologicznych, m.in. poprzez prowadzenie kampanii informacyjno-edukacyjnych z zakresu ochrony środowiska
- Uporządkowanie i podniesienie poziomu gospodarki odpadami na terenie ZNOF, w szczególności wdrożenie rozwiązań z zakresu gospodarki obiegu zamkniętego
- Wspieranie infrastruktury i wyposażenia jednostek straży pożarnych, policji i służb ratunkowych w celu podniesienia poziomu reagowania na zagrożenia naturalne
- Prowadzenie monitoringu jakości środowiska i stanu wykorzystania jego zasobów oraz podejmowanie działań zaradczych
- Rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej oraz urządzeń wodno-kanalizacyjnych, w tym budowa lub modernizacja stacji uzdatniania wody, w celu zwiększania wydajności i prowadzenia zrównoważonej gospodarki wodno-ściekowej
- Budowa, przebudowa i remont urządzeń wodnych i infrastruktury towarzyszącej służącej zmniejszeniu ryzyka wystąpienia powodzi i jej negatywnych skutków

1

Ochrona środowiska i wzmacnianie odporności na zmiany klimatu

1.2.

Zapewnienie efektywności energetycznej i rozwój odnawialnych źródeł energii

Jak wynika z analizy stanu energetyki województwa lubuskiego¹⁹, nasilone występowanie w ostatnich latach nagłych, katastrofalnych zjawisk pogodowych, w tym nawałnic i huraganów powoduje znaczące awarie (tzw. blackouty), przede wszystkim w obrębie napowietrznych sieci elektroenergetycznych, szczególnie w południowej części województwa (obszar ZNOF), zasilanego z jedynej głównej stacji zasilania 220/110 kV w Leśniowie Wielkim. W celu zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego i zwiększenia komfortu życia mieszkańców, konieczne jest podejmowanie działań związanych z modernizacją i rozbudową systemu elektroenergetycznego oraz dywersyfikacją źródeł energii. W dobie postępującego kryzysu klimatycznego i gospodarczego, istotnym kierunkiem rozwoju będzie wykorzystanie zielonej energii i podjęcie próby zapewnienia samowystarczalności energetycznej Obszaru.

Implementacja polityki innowacyjnej w województwie lubuskim oraz wykorzystanie zasobów przyrodniczych daje ZNOF szansę na objęcie pozycji lidera w dziedzinie ekologicznych rozwiązań i zrównoważonego rozwoju. Istotny jest tutaj stały rozwój rozwiązań m.in. z zakresu odnawialnych źródeł energii i zapewnienia efektywności energetycznej, a także modernizacji sieci przesyłowych. Wśród kluczowych działań znajduje się budowa i rozbudowa instalacji wytwarzania energii elektrycznej, ciepłej i chłodu użytkowego z tzw. czystego źródła, przy czym ważne jest zapewnienie przyłączenia danego źródła OZE do sieci elektroenergetycznej. Ponadto, istotną rolę odgrywa magazynowanie pozyskanej energii w celu zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego.

Ważnym elementem działań ukierunkowanych na poprawę efektywności energetycznej będzie prowadzenie działań promocyjnych, edukacyjnych i doradczych, skierowanych zarówno do mieszkańców, jak i przedsiębiorców. Większa świadomość ekologiczna i zmiana zachowań wpłynie bowiem na zmniejszenie kosztów funkcjonowania infrastruktury, co przełoży się na korzyści ekonomiczne dla gmin, podmiotów gospodarczych i lokalnej społeczności. W związku z tym, w ramach kierunku działania 1.2. zaplanowano także wspieranie i inicjowanie przedsięwzięć w obszarze edukacji na rzecz efektywności energetycznej.

¹⁹ Analiza stanu realizacji Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego wraz z prognozą rozwoju sektora energetycznego na terenie województwa lubuskiego do 2030 roku

1.2

1.2.
Zapewnienie efektywności energetycznej i rozwój
odnawialnych źródeł energii

KLUCZOWE DZIAŁANIA

- Wspieranie i promocja inwestycji w zakresie odnawialnych źródeł energii, w tym w obiektach użyteczności publicznej, przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych
- Optymalizacja i racjonalizacja wykorzystania energii – realizacja przedsięwzięć służących poprawie zarządzania energią i efektywności energetycznej, upowszechnianie i promowanie postaw energooszczędnych oraz stosowania nowoczesnych technologii
- Modernizacja oświetlenia ulicznego w kierunku rozwiązań energooszczędnych
- Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej

1

**Ochrona środowiska i wzmacnianie
odporności na zmiany klimatu**

1.3.
Dbałość o wysoką jakość powietrza

Teren ZNOF cechuje się stosunkowo niską jakością powietrza, wynikającą przede wszystkim ze zjawiska niskiej emisji, będącej w dużej mierze wynikiem wykorzystywania nieefektywnych indywidualnych źródeł ciepła w budynkach mieszkalnych. Od lat na terenie ZNOF notowane są przekroczenia szkodliwych substancji w powietrzu, co stanowi zagrożenie dla zdrowia mieszkańców, dlatego konieczne jest prowadzenie programów dotyczących wymiany źródeł ciepła, inwestycji związanych z termomodernizacją budynków oraz zwiększających stopień wykorzystywania odnawialnych źródeł energii. Kluczowe są działania ukierunkowane na obniżenie emisji gazów cieplarnianych i zanieczyszczeń do powietrza, a także poprawę efektywności energetycznej.

Dodatkowym czynnikiem obniżającym jakość powietrza na terenie ZNOF jest nadmierny ruch samochodowy, którego szczególnym natężeniem charakteryzuje się przede wszystkim Zielona Góra. Liczba samochodów osobowych i ciężarowych poruszających się po drogach wzrasta z każdym rokiem. Wpływ na to mają m.in. niedostatki w systemie komunikacji zbiorowej, które powodują zmniejszoną mobilność mieszkańców ZNOF, zatłoczenie poszczególnych dróg oraz negatywne konsekwencje środowiskowe takie jak zanieczyszczenie powietrza i nadmierny hałas. W odpowiedzi na zidentyfikowane problemy w ramach kierunku działania 1.3. zaplanowano również działania związane z promocją elektromobilności i wspieraniem transportu nisko- i zeroemisyjnego.

1.3

1.3.

Dbałość o wysoką jakość powietrza

KLUCZOWE DZIAŁANIA

- Ograniczanie tzw. niskiej emisji, szczególnie pochodzącej z indywidualnych źródeł ogrzewania i lokalnych kotłowni, m.in. poprzez inicjowanie wymiany nieefektywnych źródeł ciepła
- Wdrażanie w istniejących i nowo powstających obiektach nowoczesnych rozwiązań technicznych służących minimalizacji wpływu ich eksploatacji na środowisko
- Promowanie elektromobilności i wspieranie transportu nisko- i zeroemisyjnego, w szczególności poprzez budowę sieci szybkich stacji ładowania oraz bezpłatnych parkingów na terenie całego Obszaru dla samochodów elektrycznych
- Utrzymywanie korytarzy (klinów) napowietrzających/przewietrzających zapewniających swobodny przepływ powietrza
- Prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych z zakresu dbałości o jakość powietrza

2

**Rozwój infrastruktury technicznej
i integracja przestrzenna terenu ZNOF**

2.1.

Efektywne gospodarowanie przestrzenią

Ze względu na postępujące zjawisko suburbanizacji, istotnym zagrożeniem dla utrzymania ładu przestrzennego i wysokiej jakości środowiska jest tzw. rozlewanie się zabudowy. Konsekwencją tych zjawisk jest m.in. obniżenie jakości przestrzeni miejskich i wiejskich, konieczność rozbudowy kosztownej infrastruktury technicznej czy degradacja środowiska naturalnego. W celu zapewnienia wysokiej jakości życia mieszkańcom, władze jednostek wchodzących w skład ZNOF powinny zadbać o zachowanie ładu przestrzennego, m.in. poprzez opracowywanie i uchwalanie aktów prawa miejscowego, w tym miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (MPZP) oraz planów ogólnych wprowadzanych nowelizacją ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Ponadto, kluczowym działaniem będzie wypracowanie i wdrożenie masterplanów dla całego obszaru ZNOF, co przyczyni się do racjonalnego i efektywnego wykorzystania przestrzeni przy jednoczesnym poszanowaniu środowiska naturalnego.

2.1

2.1.

Efektywne gospodarowanie przestrzenią

KLUCZOWE DZIAŁANIA

- Wypracowywanie i wdrażanie masterplanów dla ZNOF, uwzględniających m.in. kwestie rozwoju transportu, mieszkalnictwa, przestrzeni publicznych i gospodarki
- Kontrolowany, harmonijny rozwój zabudowy mieszkaniowej z zachowaniem spójności z rozwojem podstawowej infrastruktury i usług publicznych, w tym opracowywanie i uchwalanie aktów prawa miejscowego (plany ogólne, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego)
- Poprawa standardu, atrakcyjności i dostępności przestrzeni publicznych (terenów rekreacyjnych, sportowych, kulturalnych, itp.) dla mieszkańców
- Konserwacja i modernizacja obiektów i przestrzeni zabytkowych na terenie ZNOF
- Przywracanie wartości użytkowych zdegradowanym terenom, w tym rekultywacja gruntów i wód powierzchniowych oraz podejmowanie działań rewitalizacyjnych, modernizacji i nadawania nowych funkcji zdegradowanym obiektom i przestrzeniom publicznym
- Podnoszenie jakości istniejących terenów zielonych i parkowych, m.in. poprzez pielęgnowanie zieleni, uzupełnienie przestrzeni o elementy małej architektury i wyznaczanie nowych terenów zielonych na obszarze ZNOF
- Kształtowanie przestrzeni przyjaznej komunikacji pieszej i rowerowej oraz sprzyjającej zwiększeniu bezpieczeństwa jej użytkowników

2

**Rozwój infrastruktury technicznej
i integracja przestrzenna terenu ZNOF**

2.2.

Rozwój infrastruktury sieciowej

Jednostki tworzące ZNOF cechują się różnym stopniem rozwoju infrastruktury sieciowej. Sieć wodociągowa jest dobrze rozwinięta na całym obszarze funkcjonalnym – udział ludności korzystającej z wodociągu wynosi niemal 98%. W przypadku sieci kanalizacyjnej i gazowej sytuacja przedstawia się jednak dużo gorzej, czego przyczyną jest m.in. znaczne rozproszenie zabudowy na terenach wiejskich.

W odpowiedzi na zjawisko suburbanizacji i rozlewania się zabudowy, istotnym kierunkiem działań będzie rozwój infrastruktury sieciowej, zwłaszcza wodno-kanalizacyjnej. Rozwijanie wydajnej i zrównoważonej gospodarki wodno-ściekowej poprzez rozbudowę i modernizację sieci kanalizacyjnej oraz urządzeń wodno-kanalizacyjnych, w tym budowa lub modernizacja stacji uzdatniania wody, przyczyni się bowiem nie tylko do podniesienia komfortu i jakości życia mieszkańców, ale również do poprawy jakości środowiska przyrodniczego.

Istotnym elementem infrastruktury sieciowej jest również infrastruktura teleinformatyczna, której stan i dostępność warunkują rozwój gospodarki cyfrowej i społeczeństwa informacyjnego, co stanowi obecnie jeden z kluczowych aspektów funkcjonowania nowoczesnych aglomeracji. Infrastruktura teleinformatyczna ma również znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa publicznego i wysokiej dostępności usług publicznych, dlatego ważne jest rozwijanie jej elementów oraz poprawianie ich stanu technicznego.

2.2

2.2.

Rozwój infrastruktury sieciowej**KLUCZOWE DZIAŁANIA**

- Budowa, rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowych, w tym systemów zaopatrzenia w wodę oraz „inteligentnych” sieci wodociągowych (tzw. smart water networks), ujęć i stacji uzdatniania wody
- Budowa, rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej
- Budowa, rozbudowa i modernizacja sieci gazowej
- Rozbudowa i modernizacja infrastruktury teleinformatycznej, w tym zwiększanie dostępności szerokopasmowego Internetu

2

**Rozwój infrastruktury technicznej
i integracja przestrzenna terenu ZNOF**

2.3.

**Rozwój sieci transportowej, systemów komunikacji i
mobilności miejskiej**

Jednym z kluczowych problemów i barier rozwojowych ZNOF jest zjawisko wykluczenia komunikacyjnego, które wynika z niewystarczającej oferty transportu publicznego. W ZNOF brakuje zintegrowanego systemu transportowego oraz odpowiedniej liczby połączeń autobusowych lub kolejowych, przez co część mieszkańców (szczególnie seniorów, dzieci i młodzieży oraz osób nieposiadających własnego samochodu) ma problemy z poruszaniem się pomiędzy poszczególnymi gminami. Poza wykluczeniem komunikacyjnym, niedostatecznie rozwinięty system transportowy wpływa na obniżenie jakości środowiska poprzez emisję zanieczyszczeń oraz zwiększonego hałasu drogowego. W celu ograniczenia tych negatywnych czynników wypracowano szereg działań ukierunkowanych na rozwój sieci dróg, zintegrowanego systemu transportu zbiorowego (autobusowego i kolejowego), a także sieci ścieżek, szlaków i dróg pieszo-rowerowych. Kluczowym wyzwaniem będzie poprawa dostępności transportu zbiorowego poprzez utworzenie siatki priorytetowych linii komunikacyjnych łączących gminy ZNOF. Szczególnie ważne jest tutaj podejmowanie współpracy zarówno z wojewódzkimi i powiatowymi jednostkami organizacyjnymi (Zarząd Dróg Wojewódzkich w Zielonej Górze, Powiatowy Zielonogórski Zarząd Dróg w Górzyszkowicach, Powiatowy Zarząd Dróg w Nowej Soli), jak również z przewoźnikami prywatnymi w celu dostosowania oferty transportowej do potrzeb mieszkańców (częstotliwość kursowania, przebieg tras, itp.). Ponadto, szczególny nacisk należy położyć na rozwój spójnego systemu ścieżek i dróg rowerowych, co poza wymiernymi korzyściami dla mieszkańców, będzie miało wpływ na rozwój funkcji turystycznych ZNOF.

Podstawą realizowanych działań będzie dążenie do szeroko rozumianej integracji wszelkich środków transportu dostępnych na terenie ZNOF oraz zapewnienie bezpieczeństwa w ruchu drogowym, w tym pieszym i rowerzystom. Poza rozwijaniem infrastruktury technicznej ukierunkowanej na budowę spójnej sieci drogowej i systemu ścieżek pieszo-rowerowych istotne będzie zatem jej odpowiednie utrzymanie oraz wdrażanie rozwiązań technicznych i organizacyjnych mających na celu zapewnienie sprawnego zarządzania ruchem.

Działania wyznaczone w ramach Kierunku działania 2.3. komunikacji będą realizowane zgodnie z polityką zrównoważonego rozwoju transportu zbiorowego, promowania rozwiązań proekologicznych, integracji sieci transportowej oraz podnoszenia standardów obsługi pasażerskiej. Podstawowym dokumentem wyznaczającym bardziej szczegółowe kierunki interwencji w zakresie rozwoju sieci transportowej i systemu komunikacji jest Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego.

2.3

2.3.

Rozwój sieci transportowej, systemów komunikacji i mobilności miejskiej

KLUCZOWE DZIAŁANIA

- Wdrażanie nowoczesnych rozwiązań technicznych i organizacyjnych opartych o ideę Smart City w celu rozwijania sprawnego systemu komunikacyjnego oraz zapewnienia bezpieczeństwa w ruchu drogowym
- Zwiększanie poziomu skomunikowania wewnątrz ZNOF poprzez inicjowanie i podejmowanie działań z zakresu poprawy standardu i dostępności do usług publicznego transportu zbiorowego uwzględniającego połączenia między wszystkimi gminami
- Utworzenie jednolitego systemu informacji pasażerskiej dla ZNOF, w tym systemu Dynamicznej Informacji Pasażerskiej
- Wypracowanie i stworzenie zwartej sieci ścieżek i dróg pieszo-rowerowych umożliwiającej poruszanie się po całym terenie ZNOF wraz z opracowaniem aplikacji obejmującej wszystkie ścieżki rowerowe oraz szlaki na terenie obszaru
- Budowanie atrakcyjnej oferty usług transportowych spójnej z polityką społeczną ZNOF
- Rozbudowa i modernizacja sieci dróg i systematyczna poprawa ich stanu technicznego, ze szczególnym uwzględnieniem terenów wiejskich w celu zapewnienia spójności przestrzennej Obszaru
- Tworzenie zintegrowanych centrów przesiadkowych i systemów Park&Ride wraz z powiązanymi z nimi ciągami pieszymi
- Kształtowanie przestrzeni publicznych usprawniających ruch pieszy, rowerowy i autobusowy zgodnie z zasadami zrównoważonej mobilności miejskiej
- Współpraca z samorządem wojewódzkim i spółkami kolejowymi na rzecz realizacji zaplanowanych kolejowych inwestycji liniowych w ZNOF, w tym budowanie nowych linii i przystanków kolejowych w ramach SKALT
- Działania na rzecz promocji portu lotniczego Zielona Góra-Babimost oraz poprawy jego dostępności komunikacyjnej
- Tworzenie warunków i zachęt do wykorzystywania rowerów, w tym promocja roweru jako ekologicznego środka transportu oraz rozwijanie oferty wspólnego systemu wypożyczania rowerów w gminach ZNOF
- Wyznaczanie i tworzenie dogodnych, powiązanych z ciągami pieszymi przystanków komunikacji zbiorowej

3

**Zwiększanie potencjału
gospodarczego ZNOF**

3.1.

Atrakcyjny rynek pracy na terenie ZNOF

Zagrożeniem dla lokalnego rynku pracy może być deficyt pracowników spowodowany migracjami młodych osób oraz wysoka konkurencyjność zagranicznego rynku pracy. Dotyczy to przede wszystkim Niemiec, z którymi graniczy województwo lubuskie – niemiecki rynek pracy jest bardziej atrakcyjny zarówno pod względem oferowanego wynagrodzenia, jak i warunków pracy. Problemem jest także niewielkie zainteresowanie młodzieży kształceniem zawodowym, co pogłębia braki pracowników w niektórych branżach lokalnej gospodarki ze względu na kompetencje i umiejętności nieodpowiadające zapotrzebowaniu.

W celu ograniczenia negatywnych zjawisk społecznych związanych z długotrwałym bezrobociem, w ramach kierunku działania 3.1. wypracowano katalog działań ukierunkowanych na poprawę dostępu do zatrudnienia i aktywizację zawodową wszystkich grup społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, w tym zatrudnionych na umowach krótkoterminowych, osób młodych, wchodzących na rynek pracy, osób z niepełnosprawnościami lub o ograniczonej mobilności, a także długotrwale bezrobotnych i biernych zawodowo.

3.1

3.1.
Atrakcyjny rynek pracy na terenie ZNOF**KLUCZOWE DZIAŁANIA**

- Budowanie nowoczesnego i odpowiedzialnego otoczenia biznesu na terenie ZNOF, w tym m.in. inicjowanie i wspieranie organizacji międzysektorowych spotkań i wydarzeń integrujących
- Wyrównywanie szans na rynku pracy, w tym m.in. inicjowanie i prowadzenie działań/inicjatyw równościowych i antydyskryminacyjnych
- Kreowanie przyjaznej przestrzeni do współpracy pracodawców i szkół zawodowych dla adekwatnego dopasowania potrzeb i wymagań oraz ułatwienia zdobywania doświadczenia zawodowego z wykorzystaniem istniejących struktur i wypracowanych rozwiązań
- Promowanie postawy przedsiębiorczej oraz samozatrudnienia wśród mieszkańców oraz podnoszenia wiedzy i kompetencji w ramach kształcenia ustawicznego/uczenia się przez całe życie, w tym m.in. inicjowanie i wspieranie szkoleń, kursów, warsztatów w ramach rozwijania kompetencji uczestników rynku pracy)

- Systemowa współpraca integrująca potrzeby szkół i pracodawców przy udziale innych podmiotów w zakresie doradztwa, monitoringu i rekomendacji w celu dostosowywania oferty edukacyjnej do zmieniających się potrzeb rynku pracy
- Ułatwianie wejścia/powrotu na rynek pracy ludziom młodym oraz rodzicom po urlopie macierzyńskim, m.in. poprzez wspieranie efektywnego doradztwa edukacyjno-zawodowego i rozwój placówek opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci
- Wspieranie i aktywizowanie osób biernych zawodowo i/lub pozostających poza rynkiem pracy do trwałego powrotu na ten rynek
- Promowanie elastycznych form zatrudnienia oraz popularyzowanie pracy zdalnej

3

**Zwiększanie potencjału
gospodarczego ZNOF**

3.2.

 Rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności oraz
wzmacnianie atrakcyjności inwestycyjnej ZNOF

ZNOF charakteryzuje się wysokim potencjałem do rozwoju innowacji i dogodnymi warunkami do rozwoju przedsiębiorczości, m.in. dzięki działalności stref aktywności gospodarczej oraz parków technologicznych i naukowych, których rolą jest wspieranie i zacieśnianie współpracy między biznesem a nauką. Istotnym kierunkiem interwencji jest wykorzystanie posiadanego potencjału poprzez wspieranie działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw oraz wzmacnianie ich potencjału do wdrażania wyników prac B+R i wykorzystywania nowoczesnych technologii. Kluczowymi partnerami będą zatem ośrodki naukowe i parki technologiczne (m.in. Park Naukowo-Technologiczny Uniwersytetu Zielonogórskiego, Regionalne Centrum Technologii i Wiedzy Interior w Nowej Soli, Centrum Energetyki Odnawialnej w Sulechowie oraz Lubuski Ośrodek Innowacji i Wdrożeń Agrotechnicznych w Kalsku, czy powstający na terenie ZNOF Park Technologii Kosmicznych), a także Instytucje Otoczenia Biznesu. Szczególny nacisk powinien być kładziony na rozwój projektów związanych z inteligentnymi specjalizacjami województwa lubuskiego i branżami kluczowymi w województwie, w tym m.in. z elektromobilnością, Smart City i Internetem Rzeczy, OZE, innowacjami medycznymi, żywnością wysokiej jakości, wdrażaniem nowoczesnych technologii produkcyjnych oraz Przemysłem 4.0.

Rozwijanie i wzmacnianie potencjału lokalnych przedsiębiorstw i zapewnianie dogodnych warunków do ich wzrostu przyczyni się do podniesienia ich konkurencyjności w regionie i kraju oraz przyniesie wymierne korzyści dla rozwoju gospodarczego gmin tworzących Zielonogórsko-Nowosolski Obszar

Funkcjonalny. Wypracowanie i realizacja spójnej polityki dotyczącej rozwoju przedsiębiorczości oparta będzie na wzajemnej współpracy poszczególnych samorządów z podmiotami gospodarczymi, instytucjami otoczenia biznesu oraz inwestorami w zakresie wspólnych działań związanych z marketingiem oraz obsługą inwestycji i tworzeniem katalogu ulg i zachęt ułatwiających ich realizację.

3.2

3.2.

Rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności oraz wzmacnianie atrakcyjności inwestycyjnej ZNOF

KLUCZOWE DZIAŁANIA

- Wypracowanie i wdrożenie jednolitego systemu obsługi inwestora – zapewnianie wsparcia przedsiębiorcom na kluczowych etapach procesu inwestycyjnego i w kwestiach proceduralnych, w tym m.in. stworzenie wspólnego punktu informacyjno-doradczego dla sektora MMŚP na terenie ZNOF
- Tworzenie atrakcyjnej oferty inwestycyjnej poprzez pozyskiwanie i zwiększanie powierzchni terenów inwestycyjnych oraz uzbrajanie ich w podstawową infrastrukturę techniczną
- Wypracowanie i wdrożenie spójnej strategii marketingowej oferty inwestycyjnej ZNOF, wpisującej się w działania wdrażane na poziomie regionu oraz marki takie jak „Zielona kraina inteligentnych technologii” i „Lubuskie warte zachodu”
- Wspieranie współpracy przedsiębiorstw w Instytucjami Otoczenia Biznesu oraz instytucjami nauki i edukacji w celu zapewnienia transferu wiedzy z nauki do biznesu i komercjalizacji badań naukowych, np. za pośrednictwem inkubatorów przedsiębiorczości stanowiących wsparcie dla biznesu, zwłaszcza w branżach innowacyjnych i lokalnych specjalizacjach
- Kreowanie pozytywnych relacji oraz dialogu między organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami i samorządami – budowanie partnerstw lokalnych, sieciowanie przedsiębiorców, wspieranie powstawania i rozwoju klastrów branżowych
- Wspieranie, w tym instytucjonalne i finansowe, działań w sektorze B+R oraz przedsięwzięć skierowanych na podniesienie poziomu innowacyjności
- Wspieranie i promowanie przedsięwzięć o charakterze start-up

Dostępność cennych zasobów przyrodniczych ZNOF oraz jego położenie geograficzne stanowią o jego wysokiej atrakcyjności turystycznej. Szczególnie istotną rolę odgrywa tutaj przebieg rzeki Odry oraz ponadprzeciętna lesistość terenu, a także różnorodne zasoby dziedzictwa kulturowego (np. zabytki) oraz bogate tradycje winiarskie. Istotnym atutem jest również infrastruktura sportowo-rekreacyjna, która sprzyja aktywnemu wypoczynkowi i rozwijaniu turystyki aktywnej.

Istniejące zasoby mogą zostać wykorzystane do stworzenia wspólnej oferty turystycznej – w szczególności związanej z aktywnym wypoczynkiem, enoturystyką i turystyką wodną. Prężnie rozwijające się winnice oferują oryginalne regionalne produkty wysokiej jakości i dbają o dobrą infrastrukturę turystyczną i okołoturystyczną.

Jednym z kluczowych wyzwań w tej sferze będzie wypracowanie jednolitego produktu turystycznego dla całego Obszaru, w tym promocja i wspólne rozwijanie istniejącej oferty. Budowanie spójnej marki Obszaru oraz promocja walorów gmin tworzących ZNOF stanowi istotny potencjał zarówno w sferze gospodarczej, jak i społecznej. Wzmocnienie funkcji turystycznych ZNOF pozwoli bowiem na uzupełnienie struktury gospodarczej i dywersyfikację lokalnego rynku pracy, a także podniesienia konkurencyjności regionu poprzez zwiększenie jego rozpoznawalności w kraju i za granicą.

Działania ukierunkowane na wzmacnianie funkcji turystycznych ZNOF będą skupiać się na tworzeniu spójnej oferty turystycznej, uwzględniającej zarówno infrastrukturę sportowo-rekreacyjną, jak i ofertę imprez i wydarzeń kulturalnych, sportowych, rekreacyjnych i rozrywkowych. Istotną rolę będą pełnić działania związane z tworzeniem unikalnych lokalnych produktów turystycznych, a także rozwijanie istniejącej infrastruktury wpisującej się w regionalną ofertę turystyczną, np. Lubuski Szlak Wina i Miodu. Kluczowym aspektem wzmacniania funkcji turystycznych ZNOF będzie budowanie i rozwijanie oferty turystycznej zorientowanej na turystę dojrzałego i świadomego oraz promowanie modelu rozwoju turystyki zrównoważonej w celu zapobiegania negatywnego oddziaływania turystyki na środowisko i lokalną społeczność.

3.3

3.3. Wzmacnianie funkcji turystycznych ZNOF

KLUCZOWE DZIAŁANIA

- Budowanie konkurencyjnych produktów lokalnych i atrakcji turystycznych bazujących na potencjale środowiska naturalnego, dziedzictwa materialnego i kulturowego ZNOF
- Budowanie zróżnicowanej oferty turystycznej w zakresie aktywnego wypoczynku i spędzania wolnego czasu o każdej porze roku, w szczególności związanej z turystyką wodną i rowerową oraz enoturystyką, w tym kreowanie lokalnych, unikatowych (również sezonowych) wydarzeń i imprez kulturalno-rozrywkowych
- Inicjowanie i wspieranie współpracy podmiotów z branży turystycznej i okołoturystycznej
- Opracowywanie i udostępnianie materiałów promocyjnych pod względem turystycznym w formie tradycyjnej (m.in. wydawnictwa promocyjne, foldery, mapy, przewodniki) i elektronicznej (ebooki, audiobooki, działalność w mediach społecznościowych)
- Prowadzenie stałych działań promocyjnych w oparciu o wypracowaną Strategię ZNOF oraz branżowe/specjalistyczne analizy, badania i opracowania
- Stworzenie i rozwijanie na terenie ZNOF spójnego, profesjonalnego systemu informacji turystycznej wraz z zapewnieniem szerokiego dostępu do informacji w przestrzeni publicznej (np. tablice informacyjne, drogowskazy)

3

Zwiększanie potencjału gospodarczego ZNOF

3.4. Wykorzystanie potencjału turystycznego rzeki Odry

Ranga i potencjał Odry to przykład szczególnego, unikalnego zasobu gospodarczego, w tym turystycznego, który wymaga odrębnego potraktowania. Z tego względu wyznaczono kierunek działań skupiony na wykorzystaniu związanych z nią potencjałów, stanowiący dopełnienie kierunku 3.3. Wzmacnianie funkcji turystycznych ZNOF.

Tereny położone w bezpośrednim sąsiedztwie Odry charakteryzują się ponadprzeciętnymi walorami przyrodniczymi. Stanowią one cenną enklawę rozmaitych gatunków fauny i flory, tak jak np. Obszar Natura 2000 Dolina Środkowej Odry. Ponadto, powiązanie rzeki z krajobrazem, środowiskiem przyrodniczym i jego elementami oraz terenami zurbanizowanymi warunkuje wysoką atrakcyjność obszaru pod kątem przestrzenno-funkcjonalnym.

Przebieg Odry przez teren ZNOF stanowi zatem kluczowy potencjał rozwoju jego funkcji turystycznych, przede wszystkim z uwagi na wysoką atrakcyjność środowiska oraz możliwości wykorzystania cieków wodnych do celów rekreacyjnych, wypoczynkowych i sportowych, a także transportowych. Port w Nowej Soli, port w Cigacicach oraz liczne przystanie zlokalizowane na terenie ZNOF stanowią bowiem ważne atrakcje turystyczne, a rzeka wykorzystywana jest również w celu organizacji rejsów i spływów kajakowych. Poza przystaniami i portami, istotną rolę odgrywa odpowiednie zaplecze i infrastruktura towarzysząca, w tym m.in. wypożyczalnie sprzętu, obiekty gastronomiczne i noclegowe. Co więcej, przebieg rzeki oraz walory krajobrazowe, przyrodnicze i kulturowe ZNOF mogą zostać wykorzystane do tworzenia produktów turystycznych w powiązaniu np. ze szlakami pieszymi i rowerowymi, co jest istotne dla dalszego rozwoju funkcji turystycznych i propagowania dziedzictwa kulturowego i naturalnego ZNOF. Szczególne znaczenie mogą odegrać tutaj również wydarzenia kulturalno-rozrywkowe takie jak festiwale i cykle imprez organizowanych wspólnie przez gminy ZNOF, a także inne partnerskie projekty ukierunkowane na rozwój: transportowych, gastronomicznych lub noclegowych.

Kierunek działań związany z wykorzystaniem potencjału rzeki Odry realizowany będzie w oparciu o ideę turystyki zrównoważonej (turystyki odpowiedzialnej), której podstawą jest minimalizowanie negatywnego wpływu turystyki na środowisko naturalne, lokalną kulturę oraz społeczność, przy jednoczesnym wykorzystaniu możliwości, jaką niesie ze sobą ruch turystyczny. Podstawą działań będzie zatem dążenie do rozwoju ZNOF poprzez promowanie jego zasobów i zarządzanie nimi w taki sposób, aby zachowana została różnorodność biologiczna i wysoka jakość środowiska naturalnego. Kluczowe są przy tym działania mające na celu ochronę przyrody oraz zapobieganie degradacji kapitału przyrodniczego, mając na uwadze jednocześnie jego charakter turystyczny. Z tego względu wyznaczono Obszar Strategicznej Interwencji *Wykorzystanie potencjału rzeki Odry oraz jej ochrona*²⁰, w ramach którego zidentyfikowano obszary objęte szczególną troską w celu zabezpieczenia cennych zasobów przyrodniczych i wykorzystania ich potencjału zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

3.4

3.4. Wykorzystanie potencjału turystycznego rzeki Odry

KLUCZOWE DZIAŁANIA

- Zagospodarowanie przystani i portów wodnych wraz z niezbędną infrastrukturą, m.in. noclegową i gastronomiczną oraz rozwój oferty usług transportowych w postaci rejsów pasażerskich
- Zagospodarowanie szlaków, ścieżek i dróg pieszo-rowerowych wzdłuż rzeki wraz z uzupełnianiem przestrzeni o elementy małej architektury oraz

²⁰ Vide: Rozdział 3.6. Obszary Strategicznej Interwencji kluczowe dla ZNOF

oznakowaniem szlaków w celu odpowiedniego kanalizowania ruchu turystycznego

- Rozwijanie zrównoważonej i świadomej turystyki wodnej, w tym budowanie oferty zorientowanej na turystę dojrzałego i świadomego
- Budowanie i wspieranie rozwoju spójnego katalogu produktów turystycznych związanych z rzeką Odrą i Doliną Środkowej Odry, w tym m.in. organizacja wydarzeń i imprez tematycznych oraz sieciowanie punktowych usług i atrakcji turystycznych
- Działania ukierunkowane na ograniczanie negatywnego wpływu ruchu turystycznego na środowisko naturalne, w tym zrównoważone kanalizowanie ruchu na obszarach cennych przyrodniczo

3

**Zwiększanie potencjału
gospodarczego ZNOF**

3.5.

**Kształtowanie atrakcyjnego wizerunku oraz budowa
marki gospodarczej ZNOF**

Realizacja wspólnej strategii marketingowej ZNOF wypracowanej w odniesieniu do przyjętej wizji i misji jego rozwoju powinna stanowić kluczowy kierunek działań podejmowanych w celu kształtowania wizerunku i budowania marki Obszaru.

Budowanie marki ZNOF oparte będzie na wykorzystaniu istniejących potencjałów: atrakcyjności środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego oraz dogodnych warunkach do rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności.

Zadania promocyjne powinny być realizowane zgodnie z wypracowaną strategią i zmierzać do osiągnięcia wyznaczonych w niej celów marketingowych. Wśród odbiorców takich działań powinni znaleźć się potencjalni i obecni mieszkańcy, a także inwestorzy, turyści zainteresowani atrakcjami i produktami turystycznymi ZNOF, podmioty, instytucje i osoby zainteresowane lokalnym dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym, a także ofertą sportową i rekreacyjną. Strategia marketingowa powinna zatem obejmować wiele aspektów funkcjonowania ZNOF, skupiając się przy tym na budowaniu jednolitej, spójnej marki o wysokim poziomie konkurencyjności w regionie i kraju.

W procesie kształtowania atrakcyjnego wizerunku oraz budowania marki ZNOF kluczową rolę odgrywać będzie wielokierunkowa współpraca z wieloma podmiotami, zarówno jednostkami samorządu terytorialnego oraz instytucjami i organizacjami rządowymi, jak również z przedsiębiorcami, mieszkańcami, a także znanymi postaciami ze świata kultury, innowacji i sportu. Zaangażowanie różnych grup społeczno-gospodarczych w działania promocyjne pozwoli na dotarcie

z ofertą ZNOF do jak najszerszej grupy odbiorców oraz kształtowanie pożądanego wizerunku na wielu płaszczyznach.

3.5

3.5. Kształtowanie atrakcyjnego wizerunku oraz budowa marki gospodarczej ZNOF

KLUCZOWE DZIAŁANIA

- Wypracowanie i realizacja strategii komunikacji marki ZNOF spójnej z systemem identyfikacji wizualnej oraz misją i wizją rozwoju ZNOF oraz kształtowanie pozytywnego wizerunku ZNOF
- Wypracowanie i realizacja strategii marketingowej ZNOF, promującej jego wizerunek ośrodka atrakcyjnego pod względem osiedleńczym, inwestycyjnym i turystycznym
- Promocja marek lokalnych, inicjowanie i wspieranie produkcji produktów lokalnych
- Współpraca z inwestorami w zakresie działań promocyjnych i wizerunkowych
- Wspieranie działalności Uniwersytetu Zielonogórskiego oraz współpraca na rzecz jego promocji jako ważnego ośrodka akademickiego i naukowego w regionie oraz w kraju

4

Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych

4.1. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych wyższego rzędu

Usługi wyższego rzędu to wyspecjalizowane usługi świadczone zwykle przez wysoko wykwalifikowanych ekspertów, skierowane na zaspokajanie szczególnych, ponadpodstawowych potrzeb ludności, nie mające charakteru niezbędnego do życia. Obszar ten kształtuje się przede wszystkim w ośrodkach miejskich, przy czym oferta obejmuje swoim zasięgiem również tereny podmiejskie.

Usługi wyższego rzędu na terenie ZNOF skoncentrowane są w Zielonej Górze, będącej centrum administracyjnym, usługowo-handlowym, kulturowym i edukacyjnym dla południowej części województwa lubuskiego. Ponadto, potencjał do kształtowania się tego typu usług posiadają również Nowa Sól i Sulechów, jako podmioty współtworzące Lubuskie Trójiasto.

Podstawowym założeniem interwencji jest zapewnienie szerokiego dostępu do wysokiej jakości usług i przede wszystkim wzmacnianie konkurencyjności Zielonej Góry pod względem świadczonych przez

nią usług związanych z pełnionymi funkcjami gospodarczymi, kulturowymi, edukacyjnymi, naukowymi, administracyjnymi i symbolicznymi oraz innymi funkcjami oddziałującymi ponadregionalnie. Kluczową rolę odgrywa tutaj Uniwersytet Zielonogórski, którego działalność ma znaczenie nie tylko dla kształtowania lokalnego rynku pracy, ale również w wymiarze społecznym i demograficznym, poprzez stymulowanie procesów migracyjnych młodych ludzi oraz oddziaływanie na poziom aktywności obywatelskiej, a także gospodarczym ze względu na umożliwianie transferu innowacji i komercjalizacji wyników badań naukowych.

Istotnym elementem jest również wzmacnianie współpracy w obrębie ZNOF w zakresie zapewnienia równomiernego dostępu i optymalizacji świadczenia usług publicznych oraz budowania przewagi konkurencyjnej Obszaru. Ze względu na silne powiązania przestrzenno-funkcjonalne Zielonej Góry ze swoim obszarem funkcjonalnym, kluczowe jest wzmacnianie jej pozycji oraz oddziaływań ukierunkowanych na zrównoważony rozwój wszystkich gmin ZNOF.

4.1

4.1.
Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych
wyższego rzędu

KLUCZOWE DZIAŁANIA

- Podejmowanie partnerskich przedsięwzięć ukierunkowanych na rozwój oferty Uniwersytetu Zielonogórskiego, w tym otwieranie nowych kierunków dostosowanych do potrzeb rynku pracy oraz wzmacnianie potencjału kierunków strategicznych dla rozwoju obszaru funkcjonalnego
- Wspieranie rozwoju społeczności akademickiej w sferze kulturalnej, sportowej i naukowej
- Współpraca Zielonej Góry z innymi samorządami ukierunkowana na budowanie spójnej i komplementarnej wobec siebie oferty usług publicznych wyższego rzędu w celu zapewnienia równomiernego dostępu i optymalizacji świadczenia tych usług oraz budowania przewagi konkurencyjnej regionu

4

**Rozwój
i podnoszenie
jakości usług publicznych**

4.2.
Rozwój sektora edukacji, kształcenia zawodowego
oraz zwiększanie dostępności i jakości usług
wychowania przedszkolnego i opieki żłobkowej

Mimo iż ZNOF charakteryzuje się bogatym zapleczem edukacyjnym i wysokim poziomem nauczania w szkołach ponadpodstawowych, duża część młodzieży nie planuje tutaj kontynuować nauki i zdobywać wykształcenia wyższego na Uniwersytecie Zielonogórskim. Co więcej, młodzież planuje emigrację z obszaru ZNOF ze względu na problemy ze znalezieniem satysfakcjonującej pracy i niskie

zarobki, szczególnie biorąc pod uwagę bliskość bardziej atrakcyjnego pod tym względem niemieckiego rynku pracy oraz większych miast takich jak Wrocław czy Poznań. Ważne jest zatem wspieranie rozwoju oferty edukacyjnej w ZNOF już na poziomie szkół podstawowych, a także ponadpodstawowych – w tym również szkół zawodowych i branżowych. Obecnie gminy tworzące Obszar borykają się bowiem z problemami związanymi z deficytem środków na rozwój infrastruktury i wyposażenia placówek oświatowych, co obniża atrakcyjność kształcenia oraz ogranicza możliwości dostosowania ich oferty do potrzeb rynku pracy. Poza rozbudowę infrastruktury oświatowej i podnoszeniem jakości nauczania w szkołach, istotną rolę w rozwoju oferty edukacyjnej w ZNOF odgrywać będzie promocja kształcenia zawodowego, zwłaszcza w kierunkach innowacyjnych i związanych ze specjalizacjami regionalnymi. Niezbędna jest poprawa warunków kształcenia poprzez modernizację infrastruktury szkół i ich wyposażenia oraz podnoszenia kwalifikacji kadry nauczycielskiej, również pod względem zapewnienia warunków rzeczywistego włączenia osób ze szczególnymi potrzebami. Ponadto, ważne jest wspieranie współpracy między szkołami a przedsiębiorcami w zakresie stopniowego wprowadzania młodzieży na rynek pracy i dostosowywania kierunków kształcenia do potrzeb biznesu oraz rozbudowywanie oferty doradztwa zawodowego.

Jedną z kluczowych barier rozwoju społeczno-gospodarczego ZNOF jest również niedostatecznie rozwinięta sieć placówek opiekuńczo-wychowawczych. Problem niskiej dostępności żłobków i przedszkoli dotyczy zarówno obszarów wiejskich, jak również miast, które ze względu na braki infrastrukturalne i kadrowe nie są w stanie udostępnić wystarczającej liczby miejsc odpowiadającej potrzebom rodziców. Brak możliwości uzyskania wsparcia w postaci opieki nad dzieckiem implikuje z kolei problemy z powrotem rodziców na rynek pracy, co przekłada się na występowanie negatywnych zjawisk społecznych i problemów ekonomicznych rodzin.

4.2

4.2.

Rozwój sektora edukacji, kształcenia zawodowego oraz zwiększanie dostępności i jakości usług wychowania przedszkolnego i opieki żłobkowej

KLUCZOWE DZIAŁANIA

- Podejmowanie aktywnych działań na rzecz zwiększania atrakcyjności i podnoszenia jakości kształcenia, również w zakresie edukacji włączającej, np. poprzez wspieranie rozwijania kompetencji nauczycieli, wyposażanie szkół w nowoczesne pomoce dydaktyczne oraz tworzenie i rozwijanie infrastruktury sprzyjającej rozwojowi kluczowych kompetencji
- Współpraca z powiatem zielonogórskim i nowosolskim na rzecz zwiększenia atrakcyjności i podnoszenia jakości kształcenia zawodowego i średniego oraz wzmacnianie i rozbudowywanie oferty doradztwa zawodowego skierowanego dla młodzieży

- Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury edukacyjnej, w tym dostosowywanie obiektów do potrzeb rzeczywistego włączenia uczniów ze szczególnymi potrzebami, m.in. poprzez zwiększanie ich dostępności we wszystkich aspektach
- Tworzenie, wspieranie i promocja programów stypendialnych dla uczniów w oparciu o rekomendacje i kryteria sprzyjające rozwojowi ZNOF
- Wdrażanie rozwiązań w kierunku zapewnienia edukacji włączającej oraz wyrównania szans edukacyjnych w ZNOF
- Rozwijanie systemu usług opiekuńczo-wychowawczych poprzez budowę i rozbudowę przedszkoli i żłobków oraz wzmacnianie atrakcyjności i dostępności ich oferty dla mieszkańców ZNOF

4

**Rozwój
i podnoszenie
jakości usług publicznych**

4.3.

Poprawa jakości i dostępności oferty kulturalno-rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej

Jakość życia mieszkańców warunkuje również dostępność oferty kulturalno-rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, które mają szczególne znaczenie dla subiektywnej oceny warunków życia i odczuwanego zadowolenia z poszczególnych jego aspektów. Szeroki wachlarz możliwości spędzania czasu wolnego pozwalający zaspokajać potrzeby kulturalne, sportowe i rekreacyjne stanowi obecnie jeden z wyróżników budujących przewagę konkurencyjną współczesnych ośrodków osiedleńczych i miejskich obszarów funkcjonalnych.

Utrzymanie zdrowia, którego integralny składnik stanowi aktywność fizyczna, to jeden z podstawowych czynników mających wpływ na samopoczucie człowieka, dlatego niezwykle ważne jest, aby każdy miał w swoim miejscu zamieszkania możliwość uprawiania sportu czy aktywnej turystyki. Warto nadmienić, iż poza wymiernymi korzyściami zdrowotnymi, aktywność fizyczna i turystyczna ma duży wpływ na dobrostan psychiczny człowieka, m.in. poprzez utrzymanie samozadowolenia (z osiągnięć sportowych, wysokiej kondycji, sylwetki), czy ułatwienie socjalizacji (nawiązywanie kontaktów towarzyskich, współzawodnictwo). Z tego względu turystyka i rekreacja przejawia istotny związek z dobrostanem człowieka i jest zaliczana do jednych z najbardziej społecznie pożądanych form spędzania wolnego czasu.

W gminach ZNOF identyfikuje się jednak niedostateczny poziom wykorzystania potencjału istniejącej infrastruktury i zasobów naturalnych w kształtowaniu funkcji turystycznych i sportowo-rekreacyjnych Obszaru. Brakuje promocji portów, przystani rzecznych, kanałów, turystyki kajakowej, agroturystyki, rozbudowy infrastruktury przy funkcjonujących portach czy kąpieliskach i plażach (w postaci

np. wypożyczalni sprzętów wodnych) oraz zagospodarowania istniejących zbiorników (np. wokół zbiornika wodnego w Czerwieńsku). Obecność terenów zielonych, w tym lasów, rzeki Odry i innych cieków wodnych stwarza dogodne warunki do rozwoju sportu i rekreacji. Organizowane przez poszczególne jednostki ZNOF imprezy rekreacyjne, nawet o charakterze lokalnym, mogą zostać wzbogacone o elementy zachęcające do aktywności sportowej. W ramach kierunku działań 4.3. zaplanowano zatem realizację przedsięwzięć związanych z rozbudową i modernizacją ogólnodostępnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz jej szeroką promocję.

Szczególną rolę w prowadzeniu interwencji strategicznej będą odgrywały również działania ukierunkowane na promocję zasobów historyczno-kulturowych i przyrodniczych oraz efektywne wykorzystanie związanego z nimi potencjału, ze szczególnym wskazaniem na cele społeczne, a także gospodarcze. Inwestycje uwzględniające restaurację i konserwację zabytków oraz udostępnianie obiektów do zwiedzania przyczynią się nie tylko do podnoszenia atrakcyjności turystycznej regionu, ale również pozytywnie wpłyną na kształtowanie tożsamości lokalnej mieszkańców.

Oferta kulturalna i rozrywkowa oraz sportowo-rekreacyjna ZNOF powinna być dostosowywana do różnych grup wiekowych, w tym do osób w wieku produkcyjnym oraz osób w wieku senioralnym oraz osób z niepełnosprawnościami.

4.3

4.3.

Poprawa jakości i dostępności oferty kulturalno-rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej

KLUCZOWE DZIAŁANIA

- Wspieranie organizacji pozarządowych mających na celu promocję i upowszechnianie kultury
- Efektywne pozyskiwanie środków zewnętrznych na rozwój infrastruktury i wyposażenie ośrodków kultury, sportu i rekreacji oraz organizację wydarzeń kulturalnych, sportowych i rozrywkowych
- Rozbudowa i modernizacja ogólnodostępnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz jej promocja
- Organizacja wydarzeń animujących czas wolny mieszkańców, np. gier miejskich, spacerów edukacyjnych, warsztatów opartych na zasobach przyrodniczych i kulturowych ZNOF oraz zagospodarowywanie czasu wolnego dzieci i młodzieży w czasie wolnym od szkoły
- Stały monitoring potrzeb odbiorców oferty kulturalnej i rozrywkowej ZNOF oraz angażowanie mieszkańców i turystów w kształtowanie oferty

- Opracowanie różnorodnego katalogu oferty kulturalnej i kalendarza imprez oraz ich szeroka promocja jako elementu zintegrowanej oferty kulturalno-turystycznej ZNOF
- Wykorzystanie i promowanie dziedzictwa kulturowego, w tym konserwacja, restauracja i adaptacja obiektów zabytkowych oraz ich udostępnianie do zwiedzania w celach turystycznych i społecznych, w tym w celu włączenia społecznego i poprawy jakości życia mieszkańców

4

**Rozwój
i podnoszenie
jakości usług publicznych**

4.4.

Prowadzenie zintegrowanej polityki mieszkaniowej

Z uwagi na fakt, iż możliwość posiadania lub wynajmu mieszkania w atrakcyjnej cenie jest jednym z głównych czynników związanych z podjęciem decyzji o migracji, kształtowanie atrakcyjnej oferty mieszkaniowej jest obecnie jednym z kluczowych elementów budujących konkurencyjną pozycję ośrodków osiedleńczych.

Racjonalne ceny wynajmu są szczególnie istotne dla osób młodych, które mają zamiar zacząć samodzielne życie, a także dla osób planujących założenie rodziny. Przy obecnej sytuacji na rynku nieruchomości w Polsce, pojawia się problem z dostępnością mieszkań oraz ich wysoką ceną w stosunku do przeciętnych zarobków. Rozwiązaniem tego problemu jest budowa mieszkań na tani wynajem dla osób o umiarkowanych dochodach, ze zdolnością czynszową, lecz niemogących zaciągnąć zobowiązań kredytowych. Dużym zainteresowaniem, szczególnie wśród młodych osób, cieszy się budownictwo społeczne, którego rozwój stanowi jeden z kluczowych działań podejmowanych w ramach niniejszego Kierunku. Oferta publiczna powinna być rozwijana, stanowiąc jednocześnie komplementarny element wobec budownictwa prywatnego. Istotną kwestią związaną z rozwojem funkcji mieszkaniowych ZNOF jest również efektywna polityka przestrzenna oraz dążenie do zachowania ładu przestrzennego, m.in. poprzez opracowywanie i uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

4.4

4.4.

Prowadzenie zintegrowanej polityki mieszkaniowej

KLUCZOWE DZIAŁANIA

- Rozwój oferty mieszkań komunalnych i socjalnych oraz poprawa ich standardu
- Działania na rzecz rozwijania budownictwa społecznego, w tym poprzez Społeczną Inicjatywę Mieszkaniową (SIM), Towarzystwo Budownictwa Społecznego (TBS) oraz Społecznych Agencji Najmu (SAN)

4

**Rozwój
i podnoszenie
jakości usług publicznych**
**4.5.
Rozwój gospodarki komunalnej**

Zadania związane z gospodarką komunalną uwzględniają przede wszystkim zaspokajanie potrzeb ludności poprzez świadczenie usług publicznych, obejmujących np. zaopatrzenie w wodę, prąd i gaz, zapewnienie dostępu do kanalizacji, utrzymywanie czystości i porządku w przestrzeniach publicznych, a także odbiór odpadów komunalnych.

W celu zapewnienia wysokiej jakości życia na terenie ZNOF, w ramach kierunku działania 4.5. zaplanowano rozwój usług publicznych związanych z gospodarką komunalną. Kluczowym elementem interwencji będzie rozbudowa systemów zaopatrzenia w wodę, prąd i gaz, co przyczyni się nie tylko podniesienia komfortu życia, lecz również będzie miało pozytywny wpływ na jakość środowiska przyrodniczego. Ponadto, istotne jest prowadzenie działań w zakresie gospodarki wodno-ściekowej zgodnie z Dyrektywą Ściekową, w tym wspieranie budowy indywidualnych systemów oczyszczania ścieków jako uzupełnienia sieci kanalizacyjnej.

Szczególną rolę będą odgrywały również przedsięwzięcia wpisujące się w koncepcję przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym, a więc uwzględniające np. rozwój systemu gospodarki odpadami komunalnymi pod kątem ich efektywnego sortowania oraz umożliwienia odzysku materiałów. Ponadto, istotne jest wspieranie wdrażania nowoczesnych rozwiązań technologicznych i optymalizacji systemów produkcji generujących mniej odpadów lub prowadzących do wytworzenia większej ilości produktów przy mniejszych nakładach surowców.

4.5

**4.5.
Rozwój gospodarki komunalnej**
KLUCZOWE DZIAŁANIA

- Uzbrajanie nowych terenów w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną, w tym budowa lub modernizacja stacji uzdatniania wody, i gazową oraz przyłączanie istniejących budynków mieszkalnych do sieci infrastruktury

- Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury oczyszczania ścieków oraz realizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych
- Podejmowanie wspólnych działań ukierunkowanych na rozwój systemu gospodarki komunalnej
- Usprawnienie funkcjonowania systemu selektywnego zbierania/odbierania odpadów komunalnych, w tym tworzenie nowych i rozwijanie istniejących Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych
- Wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym, w tym promocja niskoodpadowych technologii produkcji, efektywnych technologii odzysku i recyklingu, unieszkodliwiania odpadów
- Utrzymywanie wysokiej estetyki przestrzeni publicznych, w tym dbałość o czystość dróg, placów i parków oraz zapobieganie powstawaniu chaosu przestrzennego
- Wspieranie funkcjonowania placówek prowadzących działalność związaną z zabezpieczeniem schronienia dla bezpańskich zwierząt w celu utrzymania czystości i porządku oraz bezpieczeństwa
- Dbałość o wysoką jakość terenów zielonych, m.in. poprzez pielęgnowanie i uzupełnianie nasadzeń

4

**Rozwój
i podnoszenie
jakości usług publicznych**

4.6.
Sprawny system zarządzania w ZNOF

Wypracowanie i implementacja spójnego systemu zarządzania w ZNOF na poziomie strategicznym, operacyjnym i procesowym stanowi fundamentalny kierunek działań, podążanie którym będzie warunkowało efektywność i skuteczność zaplanowanej interwencji strategicznej. Ścisła współpraca i bieżąca komunikacja między jednostkami samorządu terytorialnego oraz kooperacja i działanie w partnerstwach z podmiotami społeczno-gospodarczymi jest konieczna, aby osiągnąć zakładane rezultaty i zrealizować główny cel rozwoju Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego zawarty w wypracowanej wizji Obszaru w perspektywie 2030 roku. Podstawą różnych form współpracy powinny być dotychczasowe doświadczenia i posiadane kompetencje samorządów ZNOF, na bazie których można rozwijać istniejące i nowopowstające związki powiatowo-gminne i partnerstwa.

Kluczową rolę będzie odgrywała poprawa efektywności funkcjonowania urzędów administracji samorządowej poprzez implementację nowoczesnych koncepcji, metod i technik zarządzania, a także

rozwój i upowszechnianie e-administracji. Głównym celem będzie zapewnienie ciągłości i spójności procesu zarządzania strategicznego w obszarze funkcjonalnym w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, co przyczyni się również do realizacji wizji jego rozwoju.

4.6

4.6. Sprawny system zarządzania w ZNOF

KLUCZOWE DZIAŁANIA

- Opracowanie i wdrożenie spójnego systemu rozwiązań organizacyjno-technicznych w obszarze zarządzania kryzysowego, wzmacniania i zwiększania efektywności reakcji w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych oraz zarządzania infrastrukturą krytyczną
- Wzmacnianie dialogu i partnerskiej współpracy przedstawicieli różnych środowisk w procesie wdrażania kompleksowych przedsięwzięć rozwojowych
- Wypracowanie i wdrożenie nowoczesnego spójnego systemu zarządzania w administracji publicznej, w tym systemu jakości i standardów obsługi klienta, dbanie o profesjonalizm i wysokie kompetencje pracowników administracji
- Wypracowanie i wdrażanie rozwiązań w kierunku integracji planowania społeczno-gospodarczego i przestrzennego
- Efektywne zarządzanie – cyfryzacja, gromadzenie, kontrola i analiza danych w celu usprawnienia procesów administracyjnych i zarządzania, w tym utworzenie systemu otwartych danych dla ZNOF oraz platform wymiany informacji
- Wzmacnianie współpracy transgranicznej z Niemcami, np. poprzez rozwój różnych form kooperacji w wymiarze gospodarczym, społecznym, administracyjnym, naukowym, infrastrukturalnym oraz w zakresie bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego
- Zwiększanie dostępności do e-usług publicznych, w tym rozwój e-administracji i zapobieganie wykluczeniu cyfrowemu
- Skuteczne pozyskiwanie i efektywne wykorzystywanie środków zewnętrznych

5

Rozwój i podnoszenie jakości usług społecznych

5.1. Rozwój systemu pomocy społecznej

Podstawowe potrzeby mieszkańców ZNOF w obszarze pomocy społecznej na terenie gmin zaspokajają ośrodki pomocy społecznej. Każda z jednostek tworzących ZNOF prowadzi własną politykę wyrażoną w dokumentach, takich jak: Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych, Programy Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Programy Wsparcia Rodziny, Programy Rozwoju Pieczy

Zastępczej. Natomiast wiele form wsparcia dla mieszkańców ZNOF oferowana jest wyłącznie lub przede wszystkim w Zielonej Górze. Istotnym kierunkiem działań związanych z prowadzeniem efektywnej polityki społecznej jest integracja i kompleksowe podejście do realizowanych zadań w każdej z gmin, w tym na zasadach partnerstwa i porozumień między samorządami oraz podmiotami ekonomii społecznej.

Rozwój systemu pomocy społecznej ZNOF powinien uwzględniać budowanie spójnej oferty i zapewnienie równego dostępu do niej we wszystkich gminach obszaru funkcjonalnego. Kluczową kwestią jest modernizacja istniejącej infrastruktury oraz rozbudowywanie jej o nowe niezbędne elementy, a także uzupełnianie braków kadry instytucji pomocowych (w tym pozarządowych) oraz podnoszenie jej kompetencji. Konieczne jest bowiem podejmowanie działań ukierunkowanych na zwiększenie dostępności miejsc w całodobowych i dziennych placówkach opiekuńczych, a także zapewnienie szerokiego dostępu do usług pomocy społecznej w miejscu zamieszkania. Deinstytucjonalizacja pomocy społecznej jest jednym z największych wyzwań stojących przed MOF.

W celu podnoszenia jakości życia i zapewnienia szeroko rozumianego dobrobytu, konieczne jest również zagwarantowanie wsparcia i bezpieczeństwa wszystkim mieszkańcom ZNOF oraz zapobieganie zjawisku wykluczenia społecznego. Aktywizacja i integracja społeczna osób z różnych grup społecznych powinna stanowić ważny komponent realizowanych działań. Przyczyni się to do wzmacniania kapitału społecznego i zapobiegania negatywnym zjawiskom w sferze społecznej.

5.1

5.1.
Rozwój systemu pomocy społecznej

KLUCZOWE DZIAŁANIA

- Udzielanie pomocy rodzinom oraz osobom samotnym w celu poprawy ich sytuacji życiowej oraz rozwiązywania problemów socjalnych, psychologicznych i wychowawczych
- Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, negatywnym zjawiskom społecznym i wykluczeniu społecznemu
- Zapewnianie różnorodności form wsparcia dla rodzin i młodych osób
- Tworzenie możliwości zapewniających bezpieczne, włączające i aktywizujące warunki życia dla każdej z grup społecznych
- Rozwijanie oferty opieki całodobowej i dziennej, ukierunkowanej również na aktywność społeczną i kulturalną wszystkich grup społecznych

- Dostosowywanie godzin funkcjonowania placówek instytucji pomocy społecznej do oczekiwań i potrzeb mieszkańców
- Wspieranie rozwoju podmiotów ekonomii społecznej jako ważnego instrumentu polityki społecznej na terenie ZNOF, w tym dla integracji czy reintegracji społecznej i zawodowej oraz budowania wielosektorowych partnerstw w tym obszarze
- Działania ukierunkowane na zapewnienie dogodnych warunków socjalno-bytowych imigrantom oraz wspieranie ich włączenia społecznego

5

Rozwój i podnoszenie jakości usług społecznych

5.2. Rozwój „srebrnej gospodarki”

Starzenie się społeczeństwa jest jednym ze współczesnych, globalnych wyzwań i dotyczy również ZNOF. W ostatnich latach udział ludności w wieku poprodukcyjnym w populacji ZNOF wynosił ok. 23%, a według prognoz w roku 2030 będzie to już ok. 26%.

Z uwagi na fakt, iż seniorzy stanowią coraz większy odsetek społeczeństwa, Obszar wymaga przygotowania do zmian demograficznych m.in. poprzez rozwijanie tzw. srebrnej gospodarki jako elementu dbania o dobrostan seniorów, wykorzystania ich potencjału oraz zaspokajania ich potrzeb konsumpcyjnych, bytowych i zdrowotnych. Działania w tym zakresie powinny obejmować wypracowanie i wdrożenie spójnego programu polityki senioralnej dla wszystkich gmin ZNOF. Istotne jest podejmowanie działań skierowanych na rozwój usług społecznych i ich deinstytucjonalizacji – rozwój asystencji osobistej dla osób schorowanych i/lub z niepełnosprawnościami, upowszechnianie i rozwój centrów opiekuńczo-mieszkalnych, rozwój usług sąsiedzkich, czy opieki wytchnieniowej.

Istotnym elementem jest również aktywizacja i integracja środowiska seniorów, a także dostosowywanie oferty usług i infrastruktury technicznej do ich specyficznych potrzeb i oczekiwań. Ponadto, doskonalenia wymaga oferta kulturalna i rozrywkowa skierowana do osób starszych – wyzwaniem będzie również jej promocja i zadbanie o dotarcie z informacją do większości seniorów ZNOF. Istotnym elementem interwencji jest wykorzystanie technologii informacyjnych w celu wdrażania nowoczesnych rozwiązań i innowacji społecznych ukierunkowanych na zapewnienie jak najdłuższej aktywności zawodowej i samodzielności, a także dostarczenie efektywnych usług sprzyjających pogłębianiu integracji i solidarności społecznej oraz wykorzystaniu kapitału ludzkiego.

Kluczowym aspektem rozwoju „srebrnej gospodarki” na terenie ZNOF będzie tworzenie możliwości wykorzystania potencjału seniorów i szans, jakie daje zjawisko starzenia się populacji. Istotna jest

świadomość samorządów, władz lokalnych i przedsiębiorców na temat potencjału ludzi starszych jako konsumentów, pracowników, wolontariuszy oraz odgrywających inne role społeczne, dotychczas niedostrzegane z powodu stereotypów i uprzedzeń wobec starości.

5.2

5.2. Rozwój „srebrnej gospodarki” Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego

KLUCZOWE DZIAŁANIA

- Rozbudowa i polepszanie stanu technicznego infrastruktury służącej seniorom, stanowiącej również miejsce integracji międzypokoleniowej i polepszanie jej stanu technicznego
- Przystosowywanie przestrzeni publicznej do mobilności osób starszych i osób z niepełnosprawnościami oraz zwiększanie dostępności usług poprzez rozwój oferty w miejscu zamieszkania i spędzania czasu wolnego
- Działania społecznie aktywizujące seniorów, w tym m.in. z zakresu promocji zdrowego i aktywnego trybu życia, rozwoju dedykowanej oferty spędzania czasu wolnego dostosowanych do ich potrzeb, stanu zdrowia, sprawności
- Rozwój usług opiekuńczych dostosowanych do zdiagnozowanych potrzeb (w tym osób starszych, niesamodzielnych, chorych i/lub osób z niepełnosprawnościami oraz członków ich rodzin/opiekunów)
- Działania związane z kształtowaniem oferty transportowej zgodnie z potrzebami seniorów
- Wspieranie włączenia społecznego osób w wieku senioralnym, w tym m.in. inicjowanie i organizowanie spotkań, szkoleń i warsztatów podnoszących ich kompetencje społeczne i cyfrowe oraz dostosowywanie form komunikacji i informacji do oczekiwań i możliwości osób starszych
- Działania na rzecz przygotowania do starości i zmiany stereotypów osób starszych w społeczności
- Rozwój mobilnych usług społecznych dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami, z zaangażowaniem sektora pozarządowego, w szczególności na obszarach wiejskich
- Wspieranie osób niesamodzielnych, w tym poszerzanie oferty placówek wsparcia dziennego i usług środowiskowych oraz centrów opiekuńczo-mieszkalnych
- Wspieranie i upowszechnianie działalności Rad Seniorów, Uniwersytetów Trzeciego Wieku i klubów seniora oraz innych form aktywizacji społecznej, zarówno formalnych jak i nieformalnych

W kontekście zmian struktury demograficznej (starzenia się społeczeństwa), podejmowanie działań ukierunkowanych na zwiększenie dostępności oferty usług opiekuńczych i medycznych powinno stanowić jeden z priorytetów rozwoju usług społecznych. Przedsięwzięcia związane z poprawą stanu zdrowia mieszkańców ZNOF i niwelowaniem różnic w dostępie do opieki medycznej przyczynią się bowiem do podniesienia jakości życia, zwiększenia poziomu aktywności zawodowej i społecznej oraz przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym i demograficznym.

Zapewnienie efektywnego systemu ochrony zdrowia i opieki medycznej wymaga stałego usprawniania i podnoszenia jakości świadczonych usług m.in. poprzez doposażanie placówek medycznych i utrzymywanie i wspieranie rozwoju kadr medycznych. Kluczowym obszarem wymagającym interwencji jest zabezpieczenie potrzeb zdrowotnych mieszkańców ZNOF wynikających ze zmian demograficznych (przede wszystkim starzenia się społeczeństwa i spadku liczby urodzeń) oraz zmieniających się trendów i stylu życia oraz związanych z tym chorób cywilizacyjnych. Jako odpowiedź na wyzwania demograficzne, wypracowano katalog działań ukierunkowanych na poprawę dostępności do podstawowych i specjalistycznych usług medycznych wysokiej jakości.

- Działania ukierunkowane na zwiększenie dostępności do podstawowych i specjalistycznych usług medycznych, w tym rozwój oferty rehabilitacyjnej
- Rozwijanie oferty opieki wytchnieniowej, wspierającej rodziny i opiekunów osób ze szczególnymi potrzebami
- Promocja zdrowego stylu życia wśród mieszkańców oraz realizacja programów promocyjnych m.in. z zakresu edukacji zdrowotnej i pro-środowiskowej, zapobiegania chorobom i ich wczesnego wykrywania
- Inicjowanie, organizowanie i wspieranie realizacji programów profilaktyki zdrowotnej we współpracy z podmiotami medycznymi, dostosowanych do potrzeb zdrowotnych mieszkańców, w tym profilaktyka chorób cywilizacyjnych i zawodowych
- Wsparcie i poradnictwo psychologiczne, zapobieganie występowaniu zaburzeń psychicznych zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży oraz seniorów
- Działania związane z rozwojem oferty opieki geriatrycznej i pediatrycznej

5

Rozwój
i podnoszenie
jakości usług społecznych5.4.
Wzmacnianie kapitału społecznego

W ostatnich latach w ZNOF obserwowany jest spadek poziomu zaangażowania społeczeństwa w procesy zarządzania. Aktywność społeczna w poszczególnych miejscowościach skupiona jest przede wszystkim wokół lokalnych liderów, a tam, gdzie ich nie ma, aktywność mieszkańców jest bardzo niska, co implikuje konieczność wspierania lokalnych liderów oraz promowania przyjmowania takiej roli wśród osób młodych, którzy niestety z reguły niechętnie angażują się w sprawy społeczne. Niska aktywność młodych osób, które rzadko udzielają się w organizacjach pozarządowych, jest jednym z kluczowych problemów. Z wyników badania *Młodzież w regionie*²¹ wynika, iż bycie użytecznym społecznie jest jedną z najrzadziej wskazywanych wartości ważnych dla młodzieży uczącej się na terenie ZNOF. Niedostateczna aktywność młodzieży spowodowana jest także niskim przywiązaniem do miejsca zamieszkania lub nauki (2/3 ankietowanej młodzieży nie chce pozostać na terenie ZNOF po ukończeniu edukacji).

5.4

5.4.
Wzmacnianie kapitału społecznego

KLUCZOWE DZIAŁANIA

- Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, m.in. poprzez prowadzenie działań na rzecz pobudzenia i wzmacniania aktywności społecznej, zwiększenia poziomu partycypacji mieszkańców w procesach rozwojowych czy rozwój i promocja wolontariatu wśród różnych grup wiekowych
- Wdrażanie innowacji społecznych i rozwiązań w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i zwiększenia poziomu integracji społecznej
- Promocja zasobów historyczno-kulturowych i przyrodniczych oraz tradycji regionalnych wśród mieszkańców w celu kształtowania tożsamości lokalnej, z uwzględnieniem potencjału społecznego, kulturowego, naukowego i gospodarczego ZNOF
- Podejmowanie działań i wspieranie inicjatyw służących budowaniu tożsamości lokalnej i przywiązania społeczności do zamieszkiwanego obszaru poprzez edukację mieszkańców, zwłaszcza dzieci i młodzieży, w zakresie budowania poczucia współodpowiedzialności, więzi, wspólnoty i patriotyzmu

²¹ Szaban, D i Lisowski, K. „Młodzież w regionie. Raport z badania uczniów”, Uniwersytet Zielonogórski, 2021

- Promocja i wspieranie oddolnych inicjatyw społecznych oraz wzmacnianie dialogu samorządu ze społecznością lokalną
- Wzmacnianie i rozwijanie współpracy władz i jednostek samorządowych z podmiotami ekonomii społecznej i organizacjami pozarządowymi, np. poprzez zlecanie zadań publicznych oraz zapewnienie uczestnictwa w procesach opiniotwórczo-doradczych

3.6 Obszary Strategicznej Interwencji kluczowe dla ZNOF

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40), strategia rozwoju określa m.in. obszary strategicznej interwencji (OSI) kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań. W przypadku Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego, ze względu na szanse i bariery rozwojowe zidentyfikowane na drodze diagnozy strategicznej wyznaczono 3 OSI odnoszące się do kluczowych potencjałów ZNOF oraz obszarów wymagających szczególnego wsparcia ze względu na kluczowe znaczenie dla dalszego rozwoju Obszaru. W tym zakresie wyznaczono zatem OSI nawiązujące do dostępności komunikacyjnej (zjawisko wykluczenia komunikacyjnego oraz przebieg drogi ekspresowej S3) i potencjału wynikającego z obecności rzeki Odry oraz konieczności ochrony cennych zasobów przyrodniczych.

Ponadto, interwencja strategiczna uwzględnia dodatkowo Obszar Strategicznej Interwencji skupiony na zapewnieniu sprawnego systemu zarządzania w ZNOF, co ma kluczowe znaczenie dla organizacji podejścia zintegrowanego. W celu zapewnienia wielokierunkowego rozwoju Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego niezbędne jest bowiem stałe usprawnianie procesów zarządzania poprzez wdrażanie nowoczesnych rozwiązań umożliwiających efektywne świadczenie usług publicznych, gospodarowanie zasobami i stymulowanie rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego, również we współpracy z organizacjami pozarządowymi, podmiotami sektora biznesowego oraz jednostkami samorządu terytorialnego.

OSI 1	SKALT (Szybka Kolej Aglomeracyjna Lubuskiego Trójkąta)
--------------	---

Obszar ZNOF jest bardzo dobrze skomunikowany z innymi częściami kraju, jednak jednocześnie charakteryzuje się stosunkowo słabo rozwiniętym systemem transportowym o znaczeniu lokalnym, co przekłada się na małą spójność komunikacyjną. Brak atrakcyjnej oferty przewozowej konkurencyjnej wobec indywidualnych środków transportu skutkuje niskim poziomem mobilności części mieszkańców, w szczególności seniorów, a także wpływa na pogorszenie jakości powietrza. Stworzenie sprawnie działającego, zintegrowanego systemu transportu jest dużym wyzwaniem dla

jednostek tworzących ZNOF, lecz jest to konieczne, aby zwiększyć komfort mieszkańców i poprawić jakość życia w obrębie obszaru funkcjonalnego.

Jednym z elementów zintegrowanego systemu transportu ma być planowana Szybka Kolej Aglomeracyjna Lubuskiego Trójkąta. Sieć ta objęłaby większość terenu ZNOF, a pociągi kursowałyby na tej trasie co pół godziny. Dzięki temu oferta kolejowa stanie się bardziej atrakcyjna i konkurencyjna w stosunku do indywidualnego transportu samochodowego, szczególnie, że obecna komunikacja kolejowa jest dość ograniczona ze względu na niską częstotliwość kursów, czy likwidację niektórych połączeń.

Utworzenie Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej stanowi potencjał do rozwoju oferty transportu publicznego. Odpowiednia infrastruktura i oferta transportowa powinna stać się realną konkurencją dla indywidualnych środków transportu. Znacząco wpłynie to na poprawę jakości życia mieszkańców ZNOF poprzez usprawnienie przemieszczania się po Obszarze i zwiększenie komfortu podróży, a także ograniczenie emisji zanieczyszczeń i hałasu z nadmiernego ruchu samochodowego. Rozwój oferty transportowej przyczyni się również do ograniczenia zjawiska wykluczenia komunikacyjnego, a tym samym zwiększanie komfortu i jakości życia mieszkańców.

Podstawą realizowanych działań będzie współpraca samorządów ZNOF z samorządem wojewódzkim i spółkami kolejowymi, zgodnie z interwencją zawartą w *Planie Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego*.

OSI 1

SKALT (Szybka Kolej Aglomeracyjna Lubuskiego Trójkąta)

KLUCZOWE DZIAŁANIA²²

- Współpraca z samorządem wojewódzkim i spółkami kolejowymi na rzecz utworzenia kolei aglomeracyjnej w ZNOF – stworzenie koncepcji funkcjonalnej systemu
- Współpraca z samorządem wojewódzkim i spółkami kolejowymi na rzecz realizacji zaplanowanych kolejowych inwestycji liniowych w ZNOF
- Współpraca z samorządem wojewódzkim i spółkami kolejowymi na rzecz budowy nowych kolejowych przystanków osobowych na terenie ZNOF
- Współpraca z samorządem wojewódzkim i spółkami kolejowymi na rzecz umieszczenia w planach i dokumentach strategicznych inwestycji punktowych i liniowych zlokalizowanych w ZNOF

²² Proponowane działania w ramach *Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego*

- Współpraca z samorządem wojewódzkim i spółkami kolejowymi na rzecz zwiększania liczby kursów pociągów obsługujących połączenia w ramach SKALT

OSI 2**Wykorzystanie potencjału rzeki Odry oraz jej ochrona**

Obecność rzeki Odry stanowi potencjał do rozwoju funkcji turystycznych ZNOF oraz jego oferty rekreacyjno-sportowej. Przebieg rzeki oraz walory krajobrazowe, przyrodnicze i kulturowe ZNOF mogą zostać wykorzystane do tworzenia produktów turystycznych w powiązaniu np. ze szlakami pieszymi i rowerowymi, co jest istotne dla dalszego rozwoju funkcji turystycznych i propagowania dziedzictwa kulturowego i naturalnego ZNOF.

Poza funkcjami rekreacyjno-sportowymi i turystycznymi, dopuszcza się również wykorzystanie możliwości Odry do pełnienia funkcji transportowych i gospodarczych. Potencjał ten może zostać wykorzystany w przyszłości przy założeniu dostępności odpowiedniej infrastruktury i systemu zarządzania umożliwiającego zachowanie walorów przyrodniczych rzeki i wysokiego poziomu bioróżnorodności.

Wszystkie działania związane z wykorzystaniem potencjału rzeki Odry będą prowadzone z poszanowaniem środowiska przyrodniczego. Planowane działania muszą uwzględniać zachowanie cennych siedlisk fauny i flory oraz ochronę bioróżnorodności w celu utrzymania naturalnego ekosystemu rzeki. Ponadto, kluczową kwestią jest uwzględnianie ryzyka powodziowego i innych skutków kryzysu klimatycznego, w tym suszy. Ważne jest nadawanie priorytetu procesom ekologicznym i zwiększenia odporności rzeki na zmiany klimatu. Żadne z realizowanych działań związanych z wykorzystaniem potencjału Odry w celach gospodarczych czy transportowych nie może pozostawać w sprzeczności z działaniami ochronnymi.

Wszelkie działania powinny być realizowane we współpracy z Państwowym Gospodarstwem Wodnym Wody Polskie oraz Generalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska.

OSI 2**Wykorzystanie potencjału rzeki Odry oraz jej ochrona****KLUCZOWE DZIAŁANIA**

- Wykorzystanie potencjału Odry do wzmocnienia funkcji rekreacyjnych, sportowych i turystycznych

- Wspieranie bioróżnorodności Odry oraz niwelowanie ryzyka zagrożenia powodziowego
- Wspieranie tworzenia i rozwoju portów rekreacyjnych i transportowych, w tym infrastruktury towarzyszącej
- Działania ukierunkowane na czynną ochronę zasobów wodnych, w tym likwidację zagrożeń związanych z działalnością przemysłową i produkcyjną niosącą ryzyko przedostawania się niebezpiecznych substancji do środowiska

OSI 3**Rozwój nowoczesnych technologii w oparciu o oś komunikacyjną drogi S3**

Droga ekspresowa S3 jest głównym szlakiem komunikacyjnym przebiegającym przez obszar funkcjonalny. Droga ta prowadzi do autostrady A2 (E30) w kierunku północnym i do A4 (E40) w kierunku południowym, co stanowi o wysokiej dostępności komunikacyjnej ZNOF. Dostępność ta przekłada się z kolei na komfort i jakość życia mieszkańców, a także atrakcyjność inwestycyjną Obszaru. Ze względu na ważną rolę drogi S3 w układzie komunikacyjnym regionu, ważne jest wspieranie inwestycji związanych z uzupełnianiem niezbędnej infrastruktury oraz optymalizacją natężenia ruchu.

Przebieg drogi S3 stanowi o dogodnych warunkach do prowadzenia działalności gospodarczej – dzięki dostępności drogi szybkiego ruchu możliwy jest bowiem sprawny transport niezbędnych zasobów, co obniża koszty produkcji. Ponadto, istotnym aspektem jest wysoka dostępność komunikacyjna i możliwość szybkiego dotarcia do pracy. Wpływa to na rozwój istniejących oraz powstawanie nowych przedsiębiorstw, co można zaobserwować na przykładzie funkcjonujących w kraju stref ekonomicznych zlokalizowanych w sąsiedztwie bogatej infrastruktury drogowej. Z tego względu interwencję w ramach OSI 3 ukierunkowano na rozwój terenów inwestycyjnych przylegających bezpośrednio do drogi S3 lub znajdujących się w jej bliskim sąsiedztwie. Kluczowym elementem będzie odpowiednie ich przygotowanie pod prowadzenie działalności gospodarczej, a więc uzbrojenie w podstawowe elementy infrastruktury technicznej – sieci wodno-kanalizacyjnej, elektroenergetycznej, gazowej oraz teleinformatycznej. W następstwie możliwe będzie tworzenie i rozwijanie parków technologicznych i stref ekonomicznych, przy czym wyzwaniem będzie ograniczanie inwestycji związanych z działalnością magazynową i logistyczną na rzecz rozwijania sektorów wysokich technologii. Istotną rolę w dalszym rozwoju gospodarczym ZNOF odegrają bowiem m.in. parki technologiczne i Instytucje Otoczenia Biznesu, zwłaszcza prowadzące działalność związaną z inteligentnymi specjalizacjami województwa

lubuskiego i branżami kluczowymi, w tym z elektromobilnością, Smart City i Internetem Rzeczy, OZE, wdrażaniem nowoczesnych technologii produkcyjnych oraz Przemysłem 4.0.

W 2021 r. podpisano list intencyjny w celu stworzenia Europejskiego Centrum Elektromobilności w Zielonej Górze, którego filarami są: inkubacja i akceleracja firm, edukacja (kształcenie zawodowe i wyższe), a także tereny inwestycyjne dla firm przechodzących z inkubatora/akceleratora oraz innych, z branż powiązanych z e-mobility. Do końca września 2023 r. zostanie oddany inkubator Stowarzyszenia Polska Izba Rozwoju Elektromobilności (PIRE). Działalność wspomnianych podmiotów oraz funkcjonujących w ich ramach firm będzie stanowiła podstawę do budowania siły gospodarczej ZNOF i całego regionu, co będzie możliwe m.in. dzięki wykorzystaniu potencjału osi komunikacyjnej drogi S3.

OSI 3

Rozwój nowoczesnych technologii w oparciu o oś komunikacyjną drogi S3

KLUCZOWE DZIAŁANIA

- Wykorzystanie osi wzdłuż drogi S3 do wzmacniania powiązań funkcjonalno-przestrzennych Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego oraz powiązań z kluczowymi ośrodkami województwa lubuskiego
- Uzbieranie terenów zlokalizowanych w sąsiedztwie drogi S3 w niezbędną infrastrukturę techniczną
- Działania nakierowane na wspieranie powstania i rozwoju Europejskiego Centrum Elektromobilności w Zielonej Górze oraz rozwoju powiązanych z nim terenów inwestycyjnych przeznaczonych dla firm z branży elektromobilności oraz pokrewnych

3.7 Rezultaty planowanych działań

Rozdział odnosi się do art. 10e. ust. 3. Pkt 3) ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40) wskazującego, że strategia rozwoju określa w szczególności *oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia*.

Rezultaty planowanych działań zostały opracowane w formie katalogu wskaźników przypisanych do każdego z planowanych kierunków działań. Rekomenduje się dokonywanie pomiarów wskaźników zgodnie z zapisami wdrożeniowymi przedmiotowej *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030*. Poczyniona analiza wskaźników pozwoli na ocenę skuteczności podejmowanych działań i zostanie poddana gruntownej analizie w ramach zaplanowanych procesów ewaluacji.

Skuteczność realizacji Strategii jest uzależniona od określonego systemu realizacji, który w tym przypadku wymaga ścisłej i ustalonej pomiędzy podmiotami zasad współpracy. Oznacza to konieczność wypracowania zasad współpracy w zakresie realizacji i monitorowania Strategii, w tym zbierania informacji, opracowania ich oraz sporządzania raportów/innych dokumentów pozwalających śledzić oraz nadzorować postępy w realizacji Strategii. Niezbędne jest jednoznaczne doprecyzowanie podziału zadań pomiędzy podmiotami zaangażowanymi w realizację Strategii. Wobec powyższego, po przyjęciu Strategii, zostanie przygotowane i podpisane porozumienie między Stowarzyszeniem Lubuskie Trójmiasto a Miastem Zielona Góra w celu ustalenia jednoznacznego podziału zadań i odpowiedzialności oraz mechanizmów koordynacji dotyczących realizacji Strategii, w tym zasad monitoringu realizacji założeń Strategii Ponadlokalnej i Planu Działań ZIT.

Tabela 8 Wskaźniki określone dla celów strategicznych

Cel strategiczny 1. Ochrona środowiska i wzmacnianie odporności na zmiany klimatu

Rezultatem zaplanowanych działań będzie przede wszystkim zachowanie bioróżnorodności i wysokich walorów środowiska przyrodniczego ZNOF, a także poprawa jakości powietrza i wód powierzchniowych. Ponadto, oczekuje się, że skuteczna realizacja przedsięwzięć służących rozwojowi OZE przyczyni się do zwiększenia efektywności energetycznej, a w dalszej perspektywie umożliwi ZNOF osiągnięcie niezależności energetycznej. Zakłada się, że rezultatem realizowanej interwencji będzie również zwiększenie odporności ZNOF na niekorzystne skutki zmian klimatu.

Kierunek działania	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa wskaźnika	Jednostka miary	Rok bazowy	Szacunkowa wartość wskaźnika	Oczekiwana tendencja w 2030 r.	Źródło danych
1.1. Adaptowanie obszaru ZNOF do zmian klimatu	Liczba zrealizowanych przedsięwzięć w zakresie adaptacji do zmian klimatu	0 ²³	Szt.	2022	3	wzrost	Samorządy gmin ZNOF
1.2. Zapewnienie efektywności energetycznej i rozwój odnawialnych źródeł energii	Liczba zrealizowanych przedsięwzięć służących poprawie efektywności energetycznej i rozwojowi odnawialnych źródeł energii	0 ²⁴	Szt.	2022	4	Wzrost	Samorządy gmin ZNOF
1.3. Dbłość o wysoką jakość powietrza	Liczba zrealizowanych przedsięwzięć służących poprawie jakości powietrza	0 ²⁵	Szt.	2022	10	Wzrost	Samorządy gmin ZNOF

²³ Wskaźnik przyjmuje wartość 0 ze względu na fakt, iż rok 2022 jest traktowany jako rok bazowy i od tego roku monitorowana jest wartość wskaźnika. Monitoringowi będzie podlegała tendencja zmian wynikająca z wdrażanych przedsięwzięć w ramach Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030

²⁴ Jw.

²⁵ Jw.

Cel strategiczny 2. Rozwój infrastruktury technicznej i integracja przestrzenna terenu ZNOF

Rezultatem zaplanowanych działań będzie poprawa poziomu integracji przestrzennej ZNOF, ograniczenie niekorzystnych skutków suburbanizacji oraz zachowanie ładu przestrzennego. Efektem realizacji interwencji będzie podniesienie jakości i komfortu życia mieszkańców Obszaru poprzez poprawę dostępności infrastruktury sieciowej i drogowej w wysokim standardzie oraz usprawnienie systemu komunikacyjnego, a także tworzenie atrakcyjnych, wielofunkcyjnych przestrzeni publicznych. Przewiduje się, że w konsekwencji możliwe będzie ograniczenie zjawiska odpływu ludności z gmin ZNOF dzięki podniesieniu atrakcyjności osiedleńczej Obszaru.

Kierunek działania	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa wskaźnika	Jednostka miary	Rok bazowy	Szacunkowa wartość wskaźnika	Oczekiwana tendencja w 2030 r.	Źródło danych
2.1. Efektywne gospodarowanie przestrzenią	Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem	12,7	%	2021	14	Wzrost	BDL GUS
2.2. Rozwój infrastruktury sieciowej	Odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej	84,3	%	2021	86	Wzrost	BDL GUS
	Odsetek mieszkańców korzystających z sieci gazowej	80,7	%	2021	82	Wzrost	BDL GUS
	Odsetek mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej	97,0	%	2021	97,5	Wzrost	BDL GUS
2.3. Rozwój sieci transportowej i systemu komunikacji	Długość dróg dla rowerów	204	km	2021	250	Wzrost	BDL GUS

Cel strategiczny 3. Zwiększanie potencjału gospodarczego ZNOF							
W efekcie realizacji działań zaplanowanych w ramach 3 celu strategicznego możliwe będzie stworzenie dogodnych warunków do zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej oraz rozwoju nowoczesnych technologii, a tym samym dywersyfikacja dostępnych miejsc pracy. Rezultatem będzie zatem przede wszystkim podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej ZNOF poprzez zbudowanie jego silnej, rozpoznawalnej marki gospodarczej.							
Kierunek działania	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa wskaźnika	Jednostka miary	Rok bazowy	Szacowana wartość wskaźnika	Oczekiwana tendencja w 2030 r.	Źródło danych
3.1. Poprawa sytuacji na rynku pracy	Udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie mieszkańców ogółem	1,5	%	2022	1,5 ²⁶	utrzymanie wskaźnika	BDL GUS
3.2. Rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności oraz wzmacnianie atrakcyjności inwestycyjnej ZNOF	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	1 509	Podmioty/10000 mieszkańców	2022	1600	Wzrost	BDL GUS
3.3. Wzmacnianie funkcji turystycznych ZNOF	Liczba podmiotów działających w Sekcji I PKD „Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi”	921	podmiot	2022	1000	Wzrost	BDL GUS
3.4. Wykorzystanie potencjału turystycznego rzeki Odry	Liczba zorganizowanych wydarzeń związanych z wykorzystaniem terenów i infrastruktury portów i przystani wodnych	0 ²⁷	Szt.	2022	10	Wzrost	Samorządy gmin ZNOF

²⁶ Utrzymanie wskaźnika na tym poziomie jest optymalne przede wszystkim ze względu na niską dostępność zasobów na rynku pracy.

²⁷ Wskaźnik przyjmuje wartość 0 ze względu na fakt, iż rok 2022 jest traktowany jako rok bazowy i od tego roku monitorowana jest wartość wskaźnika. Monitoringowi będzie podlegała tendencja zmian wynikająca z wdrażanych przedsięwzięć w ramach Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030.

3.5. Kształtowanie atrakcyjnego wizerunku oraz budowa marki gospodarczej ZNOF	Liczba podmiotów związanych z IS Zielona Gospodarka (Sekcja A, D i E) w ZNOF	741	podmiot	2022	800	wzrost	BDL GUS
Cel strategiczny 4. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych							
W efekcie realizacji zadań zaplanowanych w ramach 4 celu strategicznego nastąpi poprawa dostępności do wysokiej jakości usług publicznych oraz rozwój oferty spędzania czasu wolnego skierowanej zarówno do mieszkańców gmin ZNOF, jak i turystów odwiedzających Obszar. Zakłada się, że upowszechnienie dostępu do wysokiej jakości oferty usług wychowania przedszkolnego i opieki żłobkowej umożliwi zapewnienie dogodnych warunków do zakładania rodziny i godzenia obowiązków wobec rodziny z indywidualnymi aspiracjami jej członków, co przyczyni się w rezultacie do hamowania odpływu ludności oraz wzrostu liczby urodzeń, a tym samym do ograniczenia zjawiska starzenia się społeczeństwa.							
Kierunek działania	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa wskaźnika	Jednostka miary	Szacowana wartość wskaźnika	Rok bazowy	Oczekiwana tendencja w 2030 r.	Źródło danych
4.1. Rozwój i podnoszenie jakości usług wyższego rzędu	Liczba osób odwiedzających filharmonie, muzea, wystawy, koncerty na 1000 mieszkańców w Zielonej Górze	3 108,3	Os.	3500	2021	wzrost	MRL ²⁸
4.2. Rozwój sektora edukacji oraz zwiększanie dostępności usług wychowania przedszkolnego i opieki żłobkowej	Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach	33,0	%	39,0	2022	wzrost	BDL GUS
4.3. Poprawa jakości i dostępności oferty kulturalno-rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	Uczestnicy imprez kulturalnych ²⁹	741 400	Os.	850 000	2022	wzrost	BDL GUS
4.4. Prowadzenie zintegrowanej polityki mieszkaniowej	Liczba mieszkań oddanych do użytkowania ³⁰	2 437	Mieszkania	2700	2022	wzrost	BDL GUS

²⁸ MRL-Monitor Rozwoju Lokalnego (narzędzie badawcze i analityczne dot. sytuacji polskich gmin opracowane przez Związek Miast Polskich, www.monitorrozwoju.pl).

²⁹ Dotyczy imprez organizowanych przez centra, domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice, zgodnie z danymi K-07 – sprawozdanie z działalności centrum kultury, domu kultury, ośrodka kultury, klubu, świetlicy.

³⁰ Dotyczy mieszkań indywidualnych, spółdzielczych, przeznaczonych na sprzedaż lub wynajem, komunalnych, społecznych czynszowych i zakładowych.

4.5. Rozwój systemu gospodarki komunalnej	Udział odpadów zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku	32,9	%	34	2021	wzrost	BDL GUS
4.6. Sprawny system zarządzania w ZNOF	Liczba nowych i zmodernizowanych publicznych usług, produktów i procesów cyfrowych ³¹	0 ³²	Szt.	3	2022	wzrost	Samorządy gmin ZNOF
Cel strategiczny 5. Rozwój i podnoszenie jakości usług społecznych							
Efektem zaplanowanych działań będzie przede wszystkim stworzenie warunków sprzyjających integracji międzypokoleniowej i aktywizacji lokalnej społeczności oraz wzrost poziomu zaangażowania mieszkańców w sprawy ZNOF, a tym samym rozwój cennego kapitału ludzkiego.							
Kierunek działania	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa wskaźnika	Jednostka miary	Rok bazowy	Szacowana wartość wskaźnika	Oczekiwana tendencja w 2030 r.	Źródło danych
5.1. Rozwój systemu pomocy społecznej	Liczba miejsc w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej ³³	503	Szt.	2022	600	wzrost	BDL GUS
5.2. Rozwój „srebrnej gospodarki”	Udział osób będących członkami kół, klubów lub sekcji seniora i Uniwersytetów Trzeciego Wieku w ogólnej liczbie ludności w wieku 60 lat i więcej	0,2	%	2022	0,8	wzrost	BDL GUS

³¹ Dotyczy nowych lub ulepszonych usług wdrożonych przez urzędy miast i/lub gmin oraz jednostki podległe.

³² Wskaźnik przyjmuje wartość 0 ze względu na fakt, iż rok 2022 jest traktowany jako rok bazowy i od tego roku monitorowana jest wartość wskaźnika. Monitoringowi będzie podlegała tendencja zmian wynikająca z wdrażanych przedsięwzięć w ramach Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030.

³³ Dotyczy miejsc w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej (domy pomocy społecznej, rodzinne domy pomocy, placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku w ramach działalności gospodarczej lub statutowej, środowiskowe domy samopomocy lub inne ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, noclegownie, schroniska dla bezdomnych), łącznie z filiami.

5.3. Ochrona zdrowia i profilaktyka	Liczba działających przychodni na 10 tys. mieszkańców	7,6	Przychodnie/10000 mieszkańców	2022	8,0	wzrost	BDL GUS
5.4. Wzmacnianie kapitału społecznego	Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na terenie ZNOF	1 259	Szt.	2022	1 300	wzrost	BDL GUS

4. System realizacji, spójność dokumentu, wymiar partycypacyjny

Rozdział odnosi się do art. 10e. ust. 3. pkt 8) ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40) wskazującego, że strategia rozwoju określa w szczególności *system realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych, a także ramy finansowe i źródła finansowania* (art. 10e ust. 3. pkt 9).

4.1 Założenia wdrożeniowe

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 została wypracowana jako narzędzie do kreowania dalszej współpracy jednostek samorządu terytorialnego objętych Porozumieniem na rzecz ZNOF. Dokument ten stanowi zatem podstawę do podjęcia zawartych w nim działań wdrożeniowych, podlegających cyklicznemu monitoringowi pod kątem skuteczności realizacji celów w nim wyznaczonych.

Podmiotem strategii (jej inicjatorem, operatorem, organem stanowiącym i wykonawczym) jest Stowarzyszenie Lubuskie Trójmiasto – samorządowe, dobrowolne zrzeszenie jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa lubuskiego³⁴, którego partnerami są miasta: Zielona Góra, Nowa Sól i Sulechów oraz gminy: Czerwieńsk, Nowogród Bobrzański, Otyń, Świdnica i Zabór. Powiat nowosolski i zielonogórski pełnią rolę wspierającą dla Stowarzyszenia.

Wszystkie partnerskie gminy wyraziły wolę połączenia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Zielonej Góry z Gminą Nowa Sól – Miastem, Gminą Nowogród Bobrzański oraz Gminą Otyń i utworzenia Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego „Lubuskie Trójmiasto”, w celu realizacji zadań w ramach instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne. Partnerzy wyrazili gotowość do realizacji działań na zasadzie współpracy i wymiany doświadczeń, mając na uwadze rozwiązywanie problemów oraz wykorzystanie wspólnych atutów gmin w Zielonogórsko-Nowosolskim Obszarze Funkcjonalnym „Lubuskie Trójmiasto”.

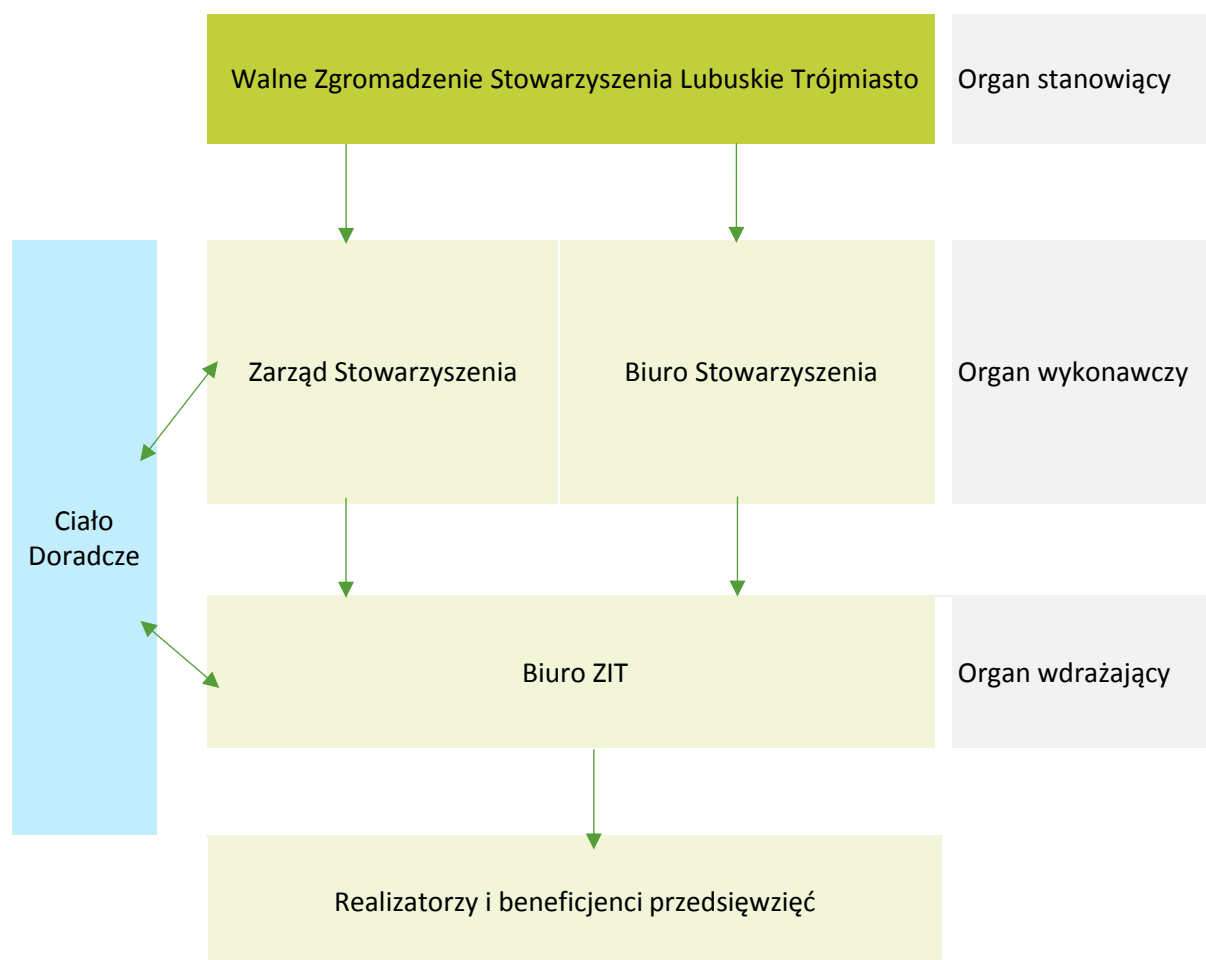
Stowarzyszenie ma osobowość prawną, a jego władzami są: Walne Zgromadzenie (najwyższa władza), Zarząd i Komisja Rewizyjna. Do jego kompetencji w zakresie Strategii należy m.in. jej przyjęcie, uchwalanie budżetu oraz uchwalanie ewentualnych zmian w dokumencie. Komórką odpowiedzialną za prace nad Strategią jest natomiast Biuro Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (Biuro ZIT) – **Departament** Funduszy Europejskich Urzędu Miasta Zielona Góra.

Struktura systemu realizacji strategii obejmuje cztery poziomy hierarchii, w odniesieniu do zakresu odpowiedzialności organów funkcjonujących na poszczególnych poziomach. Organem stanowiącym

³⁴ Statut Stowarzyszenia „Lubuskie Trójmiasto”

(1 poziom) jest Walne Zgromadzenie Stowarzyszenia Lubuskie Trójmiasto. Organem wykonawczym (poziom 2) jest Zarząd i Biuro Stowarzyszenia. Organem wdrażającym jest natomiast Biuro ZIT (poziom 3). Wsparcie realizacji prac organów: wykonawczego i wdrażającego stanowi Ciało Doradcze, którego rolą jest zarówno opiniowanie dokumentów i raportów, jak i rekomendowanie działań do wdrożenia. Poziom 4 stanowią realizatorzy i beneficjenci przedsięwzięć wdrażanych w ramach Strategii, a więc m.in. mieszkańcy ZNOF, podmioty gospodarcze, instytucje kultury i oświaty, czy stowarzyszenia i organizacje społeczne.

Schemat 1 Schemat struktury systemu realizacji Strategii



Źródło: opracowanie własne

Podmioty zaangażowane w proces realizacji Strategii posiadają odpowiednie doświadczenie i kompetencje do pełnienia określonych w opracowanym systemie funkcji. Poniżej przedstawiono jednostki odpowiedzialne za wdrożenie i realizację Strategii wraz ze wskazaniem zakresu odpowiedzialności.

Jednostka odpowiedzialna	Zakres odpowiedzialności
Walne Zgromadzenie Stowarzyszenia Lubuskie Trójmiasto	• Przyjmowanie i aktualizowanie Strategii, • Podejmowanie działań zaradczych w przypadku stwierdzenia zagrożenia realizacji wskaźników, • Przyjmowanie/Akceptacja rocznych sprawozdań z monitorowania Strategii i Planu Działań ZIT, • Przyjmowanie (zapoznanie się) z raportami z ewaluacji Strategii i rekomendacjami,
Zarząd Stowarzyszenia Lubuskie Trójmiasto /Biuro Stowarzyszenia Lubuskie Trójmiasto	• Zbieranie i analizowanie informacji i danych dot. wskaźników określonych w Strategii/Planie Działań ZIT oraz informacji nt. realizowanych zadań, • Rekomendowanie, we współpracy i w porozumieniu z Biurem ZIT, zmian/aktualizacji Strategii, • Realizacja zadań/projektów zaplanowanych w Strategii (zgodnie z jej zapisami i ustaleniami Stowarzyszenia), • Działania informacyjne i promocyjne dot. realizowanej Strategii, stanu jej realizacji, osiągniętych rezultatów,
Ciało Doradcze	• Opiniowanie zmian w Strategii, • Rekomendowanie działań zaradczych w przypadku stwierdzenia zagrożenia realizacji wskaźników, • Przyjmowanie/opiniowanie rocznych sprawozdań z monitorowania Strategii i Planu Działań ZIT, • Przyjmowanie (zapoznanie się) z raportami z ewaluacji Strategii i rekomendacjami,
Biuro ZIT	• Zbieranie i analizowanie informacji dotyczących wskaźników realizowanych projektów w ramach Strategii Ponadlokalnej oraz Planu Działań ZIT, • Kontakt z Instytucjami Zarządzającymi programami Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027/Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 w zakresie monitorowanych wskaźników oraz realizowanych projektów w ramach ZIT, • Zlecanie i nadzór nad badaniami ewaluacyjnymi w ramach Strategii, • Nadzór nad realizacją Planu Działań ZIT (finansową, rzeczową, terminową),
Realizatorzy projektów/ Beneficjenci (gminy oraz inne podmioty/instytucje/jednostki, w tym Stowarzyszenie)	• Przygotowywanie informacji odnośnie realizowanych wskaźników, postępu rzeczowego/finansowego w projektach ZIT i przedkładanie ich do Biura ZIT.

W celu stworzenia mechanizmów koordynacji zapewniających skuteczność i efektywność wdrażania założeń Strategii zostanie przygotowane i podpisane formalne porozumienie pomiędzy Miastem Zielona Góra a Stowarzyszeniem Lubuskie Trójmiasto, regulujące podział zadań związanych z realizacją Strategii, monitorowaniem celów i wskaźników, bieżącym monitorowaniem realizacji projektów

wynikających z Planu Działań ZIT i koordynacją pozostałych działań. Porozumienie zostanie podpisane po przyjęciu Strategii przez Walne Zebranie Członków.

W proces wdrażania założeń Strategii zostaną zaangażowani również przedstawiciele szerokiego katalogu podmiotów oraz instytucji z sektora publicznego, społecznego i gospodarczego. Zakres zaangażowania podmiotów przedstawiono w rozdziale 4.5 *Opis procesu uspołecznienia i działań partycypacyjnych*.

4.2 Monitoring i ewaluacja

Sprawne wdrożenie założeń Strategii i osiągnięcie zaplanowanych rezultatów możliwe będzie wyłącznie dzięki bieżącemu monitoringowi i ewaluacji realizowanych działań. Niezbędne jest badanie postępów poszczególnych prac i analiza ich efektów, a także aktualizacja podejmowanych zadań.

Bieżący monitoring realizacji Strategii polega na analizie wskaźników zdefiniowanych dla poszczególnych kierunków działań w rozdziale 3.7 *Rezultaty planowanych działań* i będzie przeprowadzany przez cały okres obowiązywania Strategii, co najmniej raz w roku, a jego wynikiem będą sprawozdania dotyczące poziomu realizacji poszczególnych zadań. Podmiotem odpowiedzialnym za prowadzenie procesu monitorowania (na poziomie strategicznym) jest Stowarzyszenie Lubuskie Trójmiasto. Podmiot ten odpowiedzialny będzie za zbieranie i gromadzenie w postaci baz danych zmian poszczególnych wskaźników oraz ich analizę ilościową w celu identyfikacji postępów i tendencji rozwojowych obszaru.

Sprawozdanie z realizacji Strategii zostanie przekazane przez Zarząd do akceptacji przez Walne Zgromadzenie Stowarzyszenia (WZ) po zaopiniowaniu przez Ciało Doradcze. Biuro ZIT przygotowuje sprawozdanie z realizacji Planu Działania ZIT (w tym w zakresie realizowanych projektów, wskaźników i wysokości dostępnej alokacji FEWL 2021-2027 oraz FENIKS 2021-2027). Sprawozdania będą przygotowywane i składane raz w roku, do końca pierwszego kwartału roku następującego po roku sprawozdawczym.

Na podstawie wyników monitoringu oraz oceny stopnia realizacji poszczególnych celów dokonywana będzie ewaluacja. Ewaluacja będzie zlecana podmiotom zewnętrznym i nadzorowana przez Biuro ZIT lub prowadzona przez Biuro ZIT we współpracy z zewnętrznymi ekspertami. Stanowi ona standard w systemie zarządzania polityką spójności³⁵, a jej celem jest ocena jakości i efektywności prowadzonych działań. W wyniku przeprowadzonej ewaluacji możliwe jest uzyskanie informacji

³⁵ Ewaluacja – Poradnik dla pracowników administracji publicznej, 2022, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa

i wiedzy teoretycznej na temat stopnia realizacji założeń Strategii, a w następstwie poprawa jakości jej wdrażania w wyniku aktualizacji zapisów zgodnie z wynikiem ewaluacji. Wśród kryteriów ewaluacji wskazuje się przede wszystkim skuteczność, efektywność, użyteczność, trwałość i trafność. Rekomendowanymi terminami przeprowadzenia ewaluacji jest rok 2026 (ewaluacja mid-term) i rok 2030 (ewaluacja ex-post). Podmiotem dokonującym ewaluacji mogą być zarówno podmioty wewnętrzne, jak i zewnętrzni, niezależni eksperci (ewaluacja zewnętrzna).

Częścią procesu zarządzania Strategią będzie partycypacja różnych grup interesariuszy w realizacji jej procedur. Dane z prowadzonego cyklicznie monitoringu (wyniki okresowych przeglądów strategii) i dane z ewaluacji będą prezentowane i konsultowane z interesariuszami w partnerskich gminach.

Prowadzony monitoring oraz ewaluacja stanowią podstawę do wprowadzenia uzupełnień dokumentu oraz ewentualnych modyfikacji i zmian.

4.3 Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 jest jednym z najważniejszych dokumentów strategicznych ze względu na fakt, iż określa kompleksowo kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego Obszaru. Jej ogólny, interdyscyplinarny charakter implikuje potrzebę uszczegółowienia zapisów w niej zawartych w dokumentach wykonawczych.

Jako dokumenty wykonawcze do Strategii Rozwoju Ponadlokalnego należy rozumieć plany i programy funkcjonujące w gminach ZNOF, zarówno obowiązkowe, jak i fakultatywne. Znajdują się wśród nich m.in. dokumenty planistyczne (np. studium, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego), plany rozwoju i modernizacji infrastruktury sieciowej, programy ochrony środowiska, czy też programy wspierania polityki społecznej.

Należy pamiętać, iż na etapie tworzenia nowych, bądź aktualizacji istniejących planów i programów, powinny być one spójne ze Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030. Zawarte w Strategii cele powinny zostać skonkretyzowane i realizowane przy pomocy dokumentów wykonawczych z uwzględnieniem następujących zasad:

- dokumenty wykonawcze powinny być napisane możliwie przejrzystym językiem, zrozumiałym dla osób niebędących specjalistami w danej dziedzinie oraz zawierać podstawowe informacje o dokumencie i wyjaśnienie trudnych pojęć,
- obowiązkowe jest oznakowanie dokumentu zgodnie z obowiązującymi zasadami sporządzania dokumentacji,
- każdy dokument wykonawczy powinien zostać poddany konsultacjom,

- w każdym dokumencie wykonawczym powinno znaleźć się co najmniej odniesienie do konkretnego celu strategicznego i kierunku działań niniejszej Strategii,
- każdy dokument wykonawczy musi posiadać przypisaną komórkę organizacyjną jako wiodącą, odpowiadającą za całościową realizację.

Poniżej przedstawiono zestawienie wybranych planów i programów obowiązujących w gminach ZNOF wraz ze wskazaniem wytycznych i rekomendacji dotyczących opracowywania nowych lub aktualizacji istniejących dokumentów.

Tabela 9 Plany i programy obowiązujące w gminach ZNOF

Lokalne/gminne programy rewitalizacji	
Dokumenty	Wytyczne i rekomendacje
• Program Rewitalizacji Gminy Sulechów na lata 2016-2023 • Program Rewitalizacji Gminy Otyń na lata 2017-2023 • Gminny Program Rewitalizacji dla gminy Nowa Sól – Miasto na lata 2023-2030 • Gminny Program Rewitalizacji dla gminy Nowogród Bobrzański na lata 2023-2033 • Gminny Program Rewitalizacji Miasta Zielona Góra na lata 2024-2030 • Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Świdnica na lata 2023-2033	Ze względu na kończący się okres obowiązywania lokalnych/gminnych programów rewitalizacji, zachodzi konieczność aktualizacji wskazanych dokumentów. Lokalne/gminne programy rewitalizacji powinny być spójne z założeniami Strategii i ją uszczegóławiać, w szczególności w odniesieniu do działań w ramach: • Celu strategicznego 2. Rozwój infrastruktury technicznej i integracja przestrzenna terenu ZNOF • Celu strategicznego 2. Zwiększanie potencjału gospodarczego ZNOF • Celu strategicznego 4. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych • Celu strategicznego 5. Rozwój i podnoszenie jakości usług społecznych
Plany Gospodarki Niskoemisyjnej	
Dokumenty	Wytyczne i rekomendacje
• Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Dla Nowosolskiego Subobszaru Funkcjonalnego • Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Sulechów na lata 2021-2030 • Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Nowogród Bobrzański • Plan gospodarki niskoemisyjnej miasta Zielona Góra do roku 2030	Plany Gospodarki Niskoemisyjnej powinny być spójne z założeniami Strategii i ją uszczegóławiać, w szczególności w odniesieniu do działań w ramach: • Celu strategicznego 1. Ochrona środowiska i wzmacnianie odporności na zmiany klimatu • Celu strategicznego 2. Rozwój infrastruktury technicznej i integracja przestrzenna terenu ZNOF
Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego	
Dokumenty	Wytyczne i rekomendacje
• Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czerwieńsk • Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Otyń • Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Sulechów	Studium powinno być zgodne z modelem struktury funkcjonalno-przestrzennej ZNOF zawartym w Strategii. Ze względu na planowane zmiany wynikające z nowelizacji ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, konieczne będzie zastąpienie obowiązujących studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego tzw. planem ogólnym do 2026 r.

• Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Świdnica • Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Zabór • Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowa Sól – Miasto • Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Nowogród Bobrzański • Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Zielona Góra	
Plany zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego, plany transportowe, mobilność miejska	
Dokumenty	Wytyczne i rekomendacje
• Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Miasta Zielona Góra • Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego • Plan Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego na lata 2021-2027 dla miasta Zielona Góra i gmin ościennych • Strategia Rozwoju Komunikacji Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Zielona Góra • Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego na lata 2016-2025 z elementami zrównoważonej mobilności miejskiej dla Gminy Nowa Sól – Miasto i Gmin ościennych, które zawarły z Gminą Nowa Sól – Miasto porozumienia w zakresie organizacji transportu publicznego w ramach Nowosolskiego Subobszaru Funkcjonalnego	Plany zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego, plany transportowe i dokumenty związane z mobilnością miejską powinny być spójne z założeniami Strategii i ją uszczegóławiać, w zwłaszcza w odniesieniu do działań w ramach: • Celu strategicznego 2. Rozwój infrastruktury technicznej i integracja przestrzenna terenu ZNOF
Programy ochrony środowiska, plany adaptacji do zmian klimatu	
Dokumenty	Wytyczne i rekomendacje
• Plan Adaptacji do Zmian Klimatu miasta Zielona Góra do roku 2030 • Program Ochrony Środowiska dla miasta Zielona Góra na lata 2020-2023 z perspektywą do roku 2027 • Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Zielona Góra wraz z planem działań krótkoterminowych • Program Ochrony Środowiska dla Gminy Nowa Sól – Miasto na lata 2019-2022 z perspektywą na lata 2023-2026 • Program Ochrony Środowiska lata 2023-2026 z perspektywą do roku 2030 dla Gminy Świdnica • Program Ochrony Środowiska dla Gminy Nowogród Bobrzański na lata 2020-2023 z perspektywą na lata 2024-2027 • Program ochrony środowiska przed hałasem dla miasta Zielona Góra	Programy ochrony środowiska, plany adaptacji do zmian klimatu powinny być spójne z założeniami Strategii i ją uszczegóławiać, w zwłaszcza w odniesieniu do działań w ramach: • Celu strategicznego 1. Ochrona środowiska i wzmacnianie odporności na zmiany klimatu • Celu strategicznego 2. Rozwój infrastruktury technicznej i integracja przestrzenna terenu ZNOF

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Czerwieńsk na lata 2022-2025 z perspektywą na lata 2026-2029	
Strategie i plany związane z mieszkalnictwem i sprawami społecznymi	
Dokumenty	Wytyczne i rekomendacje
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Nowa Sól z horyzontem czasowym do 2027 roku - Strategia Rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Świdnica na lata 2021-2025 - Strategia rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Zabór na lata 2023-2029 - Gminny Program Wspierania Rodziny 2021-2023 (Gmina Świdnica) - Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2023/2025 w Gminie Zabór - Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2023-2026 (Gmina Otyń) - Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2026 (Gmina Otyń) - Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2019-2023 (Gmina Czerwieńsk) - Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2023/2027 w Gminie Zabór - Program Polityki Senioralnej w mieście Zielona Góra na lata 2019-2023 - Program Wieloletni „Senior+” na lata 2021-2025 (Gmina Czerwieńsk) - Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Czerwieńsk na lata 2020 – 2024 - Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Nowa Sól na lata 2019 – 2023 - Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Zabór na lata 2019-2023	Programy, plany i strategie związane z mieszkalnictwem i sprawami społecznymi powinny być spójne z założeniami Strategii i ją uszczegóławiać, w zwłaszcza w odniesieniu do działań w ramach: - Celu strategicznego 4. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych - Celu strategicznego 5. Rozwój i podnoszenie jakości usług społecznych

4.4 Komplementarność opracowania

Rozdział odnosi się do Art. 10f. ust. 2. ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40): *Projekt strategii rozwoju gminy opracowuje wójt oraz przedkłada go zarządowi województwa w celu wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa.*

Strategia została przygotowana zgodnie z krajowymi i unijnymi dokumentami strategicznymi, planistycznymi oraz regulacjami prawnymi dla nowego okresu budżetowania Unii Europejskiej 2021-2027 (tzn. wspólnotowymi, krajowymi i regionalnymi), w tym w szczególności:

- Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030;
- ustawami i rozporządzeniami krajowymi w przedmiotowym zakresie;
- rekomendacjami Ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego oraz Zarządu Województwa Lubuskiego;
- Rozporządzeniem parlamentu europejskiego i rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającym wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej;
- ustawą o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 z dn. 28.04.2022 (Dz.U.2022 poz. 1079)
- Umową Partnerstwa na lata 2021-2027;
- Programem Operacyjnym FEWL 2021-2027.

Dzięki uwzględnieniu zapisów nadrzędnych dokumentów strategicznych i planistycznych możliwe jest zapewnienie komplementarności zaplanowanej interwencji na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym. Zapisy *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030* wpisują się przede wszystkim w ustalenia i rekomendacje dotyczące kształtowania i prowadzenia polityki rozwojowej w kraju i województwie lubuskim, co stanowiło bazę do opracowania interwencji strategicznej. Ponadto, jej treść koresponduje z równorzędnymi strategiami, planami i programami, dzięki czemu możliwe będzie realizowanie spójnej polityki rozwojowej w regionie.

Prace nad *Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-203* były prowadzone równolegle z pracami nad *Planem Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego*. Zadbano zatem o zachowanie spójności między dwoma dokumentami, co ma zapewnić komplementarność realizowanej interwencji strategicznej ukierunkowanej na rozwój sieci transportowej i systemu komunikacji na terenie ZNOF.

Strategia spójna jest również z dokumentami szczebla lokalnego, takimi jak strategie rozwoju gmin i powiatów tworzących ZNOF oraz plany i strategie branżowe, związane m.in. z gospodarką niskoemisyjną, ochroną środowiska, mobilnością miejską i sprawami społecznymi. Kluczowe

dokumenty, z którymi komplementarna jest Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego wykazano w poniższej tabeli.

Ujęcie wspólnotowe
- Europejski Zielony Ład. Umowa partnerstwa 2021-2027 - Program Operacyjny Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027 - Nowy Europejski Bauhaus
Ujęcie krajowe
- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) - Krajowa Polityka Miejska 2030 - Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030 - Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
Ujęcie regionalne
- Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 - Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego wraz z planami zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego Zielona Góra i Gorzów Wielkopolski - Polityka Rowerowa Województwa Lubuskiego 2030 - Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego do roku 2030 - Regionalny Program Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego z prognozą rozwoju do roku 2030 - Polityka Rowerowa Województwa Lubuskiego 2030 - Regionalny Program Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego z prognozą rozwoju do roku 2030 - Program Ochrony Powietrza dla Strefy Lubuskiej wraz z Planem Działań Krótkoterminowych, 2020
Ujęcie lokalne
Strategie powiatowe i strategie obszarów funkcjonalnych
- Zintegrowana Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Gmin Nadodrzańskich - Strategia rozwoju powiatu nowosolskiego na lata 2015-2025 - Strategia rozwoju powiatu zielonogórskiego na lata 2014-2022 - Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Zielonej Góry - Strategia Rozwoju Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego
Strategie gminne
- Strategia Rozwoju Gminy Czerwieńsk na lata 2019-2023 - Strategia Rozwoju Miasta Nowa Sól na lata 2022-2030 - Strategia Rozwoju Gminy Nowa Sól-Miasto na lata 2012-2022 - Strategia Rozwoju Gminy Otyń na lata 2014-2020 - Strategia Rozwoju Gminy Sulechów 2030 - Strategia Rozwoju Gminy Świdnica na lata 2022-2030 - Strategia Rozwoju Gminy Zabór na lata 2015-2023 - Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański na lata 2022-2027 - Strategia Rozwoju Miasta Zielona Góra na lata 2012-2022

Kluczowe znaczenie dla polityki rozwojowej Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego mają zapisy Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 (SRWL 2030), która została przyjęta Uchwałą Nr XXVIII/397/21 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 15 lutego 2021 r. W dokumencie

przedstawiono wizję i cele polityki regionalnej w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym oraz działania niezbędne do ich osiągnięcia. Zaprezentowane w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 działania koncentrują się na przeciwdziałaniu negatywnym zjawiskom oraz wzmacnianiu wewnętrznych potencjałów. Zgodnie z założeniami wizji SRWL 2030, województwo lubuskie w 2030 r. to „zielona kraina inteligentnych technologii”, cechująca się wysoką jakością życia mieszkańców, co będzie możliwe do realizacji poprzez główny cel: *inteligentne gospodarowanie potencjałami regionu dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, spójności społecznej i przestrzennej oraz wysokiej jakości życia mieszkańców*.

W Strategii wskazano ponadto cztery cele strategiczne, których realizacja przyczyni się do osiągnięcia zakładanych rezultatów. W poniższej tabeli przedstawiono zakres komplementarności celów wyznaczonych w *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030* z zapisami *Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030*.

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030	Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030
1. Inteligentna, zielona gospodarka regionalna	1. Ochrona środowiska i wzmacnianie odporności na zmiany klimatu 3. Zwiększanie potencjału gospodarczego ZNOF 4. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych
2. Region silny w wymiarze społecznym oraz bliski obywatelowi	4. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych 5. Rozwój i podnoszenie jakości usług społecznych
3. Integracja przestrzenna regionu	1. Ochrona środowiska i wzmacnianie odporności na zmiany klimatu 2. Rozwój infrastruktury technicznej i integracja przestrzenna terenu ZNOF
4. Region atrakcyjny, efektywnie zarządzany i otwarty na współpracę	2. Rozwój infrastruktury technicznej i integracja przestrzenna terenu ZNOF 3. Zwiększanie potencjału gospodarczego ZNOF 4. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych 5. Rozwój i podnoszenie jakości usług społecznych

Niniejsza Strategia uwzględnia także regulacje ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo Wodne (z 2022 r. poz. 2625 z późn. zm.). W art. 315 i art. 326 wspomnianej ustawy wskazano bowiem dokumenty planistyczne ważne w procesie gospodarowania wodami, które powinny zostać uwzględnione w strategiach rozwoju. *Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030* z jest spójna z ustaleniami dokumentów planistycznych w zakresie gospodarki wodnej, w szczególności: Planem gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Planem zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry oraz Planem przeciwdziałania skutkom suszy.

W cyklu planistycznym 2022-2027 obowiązuje druga aktualizacja Planu gospodarowania wodami (II aPGW) zatwierdzona Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 16 listopada 2022 r. w sprawie

Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry. Plan ten jest jednym z podstawowych dokumentów planistycznych gospodarki wodnej, w którym ustalane są cele środowiskowe dla poszczególnych części wód i obszarów chronionych. Stanowi on podstawę do podejmowania decyzji kształtujących stan zasobów wodnych na obszarze dorzecza i zasady gospodarowania nimi. W dokumencie zawarto charakterystykę dorzecza, w tym m.in.: wykaz jednolitych częściach wód (JCW) wraz ze wskazaniem ich statusu oraz wskazano cele środowiskowe dla JCW, a także zestaw działań podstawowych i uzupełniających, których realizacja ma przyczynić się do osiągnięcia lub utrzymania co najmniej dobrego stanu wód oraz ekosystemów od wód zależnych, poprawę stanu zasobów wodnych, poprawę możliwości korzystania z wód, zmniejszenie ilości wprowadzanych do wód lub do ziemi substancji mogących negatywnie oddziaływać na wody.

4.5 Opis procesu uspołecznienia i działań partycypacyjnych

Do prac nad przygotowaniem i wdrożeniem *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego* oraz *Strategii ZIT Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030* zostali zaangażowani przedstawiciele partnerów społecznych i gospodarczych oraz podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska, oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób ze specjalnymi potrzebami, równości płci i niedyskryminacji z terenu gmin wchodzących w skład Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego.

W ramach uspołeczniania procesu opracowywania Strategii i działań partycypacyjnych przeprowadzono nabór kandydatów do Ciała Doradczego, którego zadaniem jest wspieranie działań Zarządu Stowarzyszenia „Lubuskie Trójmiasto” w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem obu Strategii. Nabór trwał od 23 lutego do 8 marca 2023 r. i miał formę interaktywnego formularza. W wyniku naboru wyłoniono 10 kandydatów:

- Regionalne Centrum Technologii i Wiedzy Interior Sp. z o.o.,
- Liga Ochrony Przyrody, Zarząd Okręgu w Zielonej Górze,
- Lubuskie Stowarzyszenie Rozwoju Lokalnego „OPTIMUM”,
- Stowarzyszenie Regionu Cigacic,
- Fundacja Inicjatyw „Jestem Przedsiębiorczy”,
- Stowarzyszenie Rowerem do Przodu,
- Stowarzyszenie Aktywizacji Społecznej Młodzieży „MŁODZI POTRAFIĄ”,
- Czerwieńskie Towarzystwo Turystyczne,
- Fundacja na rzecz Collegium Polonicum,

■ Centrum Energetyki Odnawialnej Sp. z o. o. obecnie część spółki Centra Badawczo –
Rozwojowe Uniwersytetu Zielonogórskiego Sp. z o.o.

Ciało Doradcze stanowi forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami Stowarzyszenia, a także sprawuje funkcję konsultacyjno–opiniotwórczą w sprawach związanych z przygotowaniem i wdrażaniem Strategii.

Partycypacja społeczna w opracowaniu dokumentu Strategii miała miejsce w ramach dwóch etapów. W pierwszym etapie zostały przeprowadzone 4 spotkania z Zespołem roboczym³⁶ oraz 1 spotkanie z Ciałem Doradczym. Spotkania miały na celu wypracowanie założeń części planistycznej, wizji i celów strategicznych oraz listy projektów do części ZIT.

Spotkania miały formę warsztatów i wywiadów grupowych, które opierały się na swobodnej dyskusji grupy dobranych respondentów prowadzonej przez moderatora według założonego wcześniej scenariusza przy wykorzystaniu metod aktywizujących uczestników. W spotkaniach wzięli udział przedstawiciele różnych grup interesariuszy, którzy zostali dobrani w sposób celowy, tj. według odpowiednich kryteriów wynikających z założeń, co pozwoliło na zebranie różnorodnych uwag i propozycji od osób mających realny wpływ na proces powstawania Strategii Rozwoju ZNOF.

Rolą moderatora było umożliwienie wypowiedzi każdej ze zgromadzonych osób w celu uzyskania szerokiego oglądu omawianej sprawy, wieloaspektowości, zróżnicowania skojarzeń. Uczestnicy spotkań mieli możliwość podzielenia się swoją opinią, możliwość wygenerowania nowych pomysłów i treści oraz podzielenia się swoją cenną wiedzą.

W ramach drugiego etapu zostały przeprowadzone konsultacje społeczne, w tym 1 spotkanie z Ciałem Doradczym, 1 spotkanie z Zespołem Roboczym oraz 6 spotkań otwartych dla mieszkańców, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, itp. Ich uczestnicy zostali zaznajomieni z ideą dokumentu oraz przebiegiem i efektami prowadzonych nad nim prac. Były one również okazją do wzięcia udziału w dyskusji nad kluczowymi kwestiami dotyczącymi dalszego rozwoju ZNOF w perspektywie 2030 roku, wyrażenia swojej opinii oraz zgłoszenia uwag i propozycji do projektu Strategii.

³⁶ Zespół roboczy to zespół składający się z przedstawicieli gmin partnerskich oraz przedstawicieli powiatów: nowosolskiego i zielonogórskiego, władz Stowarzyszenia Lubuskiego Trójmiasta, zaproszonych ekspertów, który pracował nad przygotowaniem projektu Strategii wraz z Wykonawcą. Zespół roboczy, obok Ciała Doradczego, wypracowywał kluczowe ustalenia dot. celów, kierunków działań czy Obszarów Strategicznej Interwencji. Zespół pracował również nad listą projektów przewidzianych do realizacji w ramach Strategii. Członkowie Ciała Doradczego również uczestniczyli aktywnie w tworzeniu listy projektów, poddając propozycje pod dyskusję oraz opiniując je.

Rekrutacja uczestników spotkań odbyła się za pośrednictwem ogłoszeń w internetowym wydaniu Gazety Wyborczej, Gazety Lubuskiej oraz łącznika Zielonogórskiego. Ponadto, informacja o rozpoczęciu konsultacji oraz zaproszenie do udziału w spotkaniach zostały opublikowane na stronie internetowej Stowarzyszenia Lubuskie Trójmiasto, <https://zielonagora.konsultacjejst.pl/konsultacje-spoeczne>, stronach: sulechow.naszemiasto.pl, zielonagora.naszemiasto.pl oraz stronach internetowych każdej z gmin ZNOF.

Projekt Strategii skorygowany w wyniku roboczej weryfikacji dokonanej przez FEWL 2021-2027 oraz Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, został poddany konsultacjom społecznym w formie zbierania uwag/opinii (dokument został udostępniony w formie elektronicznej na stronie Stowarzyszenia Lubuskie Trójmiasto wraz z formularzem zgłaszania uwag) w terminie: 6 -20 marca 2024 r. W ramach tych konsultacji nie wpłynęła żadna uwaga.

19 marca 2024 r. projekt Strategii został poddany konsultacjom z członkami/członkiniami Ciała Doradczego Stowarzyszenia. Ciało Doradcze wydało **pozytywną opinię** nt. projektu Strategii w formie uchwały.

Szerokie grono interesariuszy zostanie zaangażowane również w proces wdrażania założeń Strategii oraz realizacji zaplanowanych w jej ramach działań.

Realizacja poszczególnych zadań i projektów zaplanowanych w ramach Strategii będzie się odbywała z udziałem partnerów społecznych, gospodarczych i instytucjonalnych oraz mieszkańców, a także przedstawicieli grup docelowych (odbiorców rezultatów projektów). Użytkownicy infrastruktury i odbiorcy usług będących przedmiotem poszczególnych projektów zaangażowani będą na różnych etapach ich realizacji, np. w zakresie testowania potencjalnych rozwiązań. Ponadto, interesariusze i beneficjenci oraz partnerzy i mieszkańcy będą brali udział w cyklicznych spotkaniach dot. realizacji projektów, np. w formie debat publicznych czy spacerów plenerowych.

Aktualizacja Strategii - działania partycypacyjne:

Zmiany w Strategii wymagały procesu konsultacji i opiniowania zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. Proces przebiegał tak samo jak w trakcie przygotowania dokumentu. Konsultacje społeczne ogłoszono na podstawie Obwieszczenia Prezesa Stowarzyszenia Lubuskie Trójmiasto z dnia 25 lipca 2025 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji społecznych dotyczących projektu aktualizacji strategii ponadlokalnej - Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030.

Termin konsultacji: 1 sierpnia - 5 września 2025 r.

Formy prowadzenia konsultacji:

- składanie opinii i uwag w formie pisemnej oraz za pomocą środków komunikacji elektronicznej (formularz opublikowany na stronie internetowej www.lubuskietrojmiasto.pl oraz na stronach internetowych samorządów wchodzących w skład ZNOF); projekt aktualizacji strategii został opublikowany na ww. stronach internetowych oraz był dostępny (w formie papierowej) w siedzibie Stowarzyszenia Lubuskie Trójmiasto oraz Urzędu Miasta Zielona Góra;
 - składanie opinii i uwag w formie pisemnej osobiście lub za pośrednictwem poczty tradycyjnej na adres: Stowarzyszenie Lubuskie Trójmiasto, al. Niepodległości 10 65 – 048, Zielona Góra oraz Urząd Miasta Zielona Góra ul. Podgórna 22, 65-213 Zielona Góra;
 - składanie opinii i uwag podczas otwartych dyżurów konsultacyjnych, które odbyły się w siedzibie Stowarzyszenia Lubuskie Trójmiasto przy ul. Aleja Niepodległości 10, w Zielonej Górze:
- ✓ 27.08.2025 r. w godzinach 10:00-12:00
 - ✓ 28.08.2025 r. w godzinach 10:00-12:00
 - ✓ 29.08.2025 r. w godzinach 10:00-12:00
- składanie opinii i uwag elektronicznie w następujący sposób:
 - za pomocą poczty elektronicznej, na adres: lubuskietrojmiasto@wp.pl lub FunduszeEU@um.zielona-gora.pl (poprzez przesłanie skanu formularza);
 - poprzez system e-PUAP na adres: [/umzg/SkrytkaESP](https://umzg/SkrytkaESP).

W ramach trwających konsultacji wpłynęły dwa formularze uwag, a wraz z nimi 11 uwag. W ramach procesu opiniowania uwagi zgłosił Dyrektor Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu. Odniesienie do uwag i sposób ich wykorzystania w dokumencie zostało zawarte w Raporcie z przebiegu konsultacji opublikowanym na stronie Stowarzyszenia Lubuskie Trójmiasto oraz gmin członkowskich.

4.6 Ramy finansowe i źródła finansowania poza ZIT

W celu oszacowania ram finansowych realizacji założeń Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego, dokonano analizy finansowej tworzących go jednostek.

W 2021 r. łączne dochody gmin ZNOF wyniosły 1 786,1 mln zł i były wyższe o 84,3% w porównaniu do roku 2015 (wobec wzrostu w województwie o 78,8%), co świadczy o poprawiającej się sytuacji finansowej. Biorąc pod uwagę dochody na 1 mieszkańca w 2021 r. dla budżetów gmin i miasta na prawach powiatu (Zielonej Góry) dochody te wyniosły przeciętnie 7,4 tys. zł (dla porównania, w budżetach gmin i miast na prawach powiatu w województwie lubuskim było to przeciętnie 6,8 tys. zł). Wydatki budżetów gmin wchodzących w skład ZNOF w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły średnio 7,2 tys. zł, w tym 6,0 tys. zł przypadało na wydatki bieżące (wobec przeciętnie 6,5 tys. zł w województwie – w tym 5,4 tys. zł to wydatki bieżące)³⁷.

W strukturze dochodów gmin ZNOF najwyższy udział mają dochody własne, które w 2021 r. w łącznych budżetach wyniosły przeciętnie 51,3% ogółu dochodów.

Tabela 10 Dochody gmin ZNOF w 2021 r.

	Dochody ogółem		Dochody własne	Wydatki ogółem		Wydatki majątkowe
	mln zł	na 1 mieszkańca zł	na 1 mieszkańca zł	mln zł	na 1 mieszkańca zł	na 1 mieszkańca zł
Miasto Zielona Góra	1 161,4	8297	4249	1 103,7	7885	1004
Gmina Czerwieńsk	61,8	6176	2827	60,5	6047	799
Gmina Sulechów	159,1	6100	3131	146,4	5615	621
Gmina Świdnica	51,4	7565	4365	59,4	8736	2971
Gmina Zabór	26,1	5732	2734	27,5	6044	1440
Gmina Nowogród Bobrzański	56,3	6173	2704	52,8	5792	1120
Miasto Nowa Sól	220,6	6009	3318	227,7	6203	1573
Gmina Otyń	49,5	7090	3304	49,4	7080	2463
ZNOF	1 786,1	7436	3815	1 727,4	7191	1151

Źródło: dane GUS.

W 2021 r. łączne wydatki jednostek wchodzących w skład ZNOF wyniosły 1 727,4 mln zł, a w strukturze wydatków największy udział miały wydatki bieżące (ok. 84%). Wydatki majątkowe stanowiły natomiast w ostatnich latach od 11% w 2016 r. do 28% w 2018 r. ogółu wydatków gmin ZNOF, a ich wielkość uzależniona jest przede wszystkim od aktualnego stanu inwestycji. W 2021 r. łącznie w gminach ZNOF wyniosły one 276,6 mln zł, stanowiąc 16,0% ogółu wydatków.

³⁷ Opracowanie Urzędu Statystycznego w Zielonej Górze pn. „Potencjał społeczno-gospodarczy samorządów wchodzących w skład Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego w kontekście NSP 2021”

Do wskazania ram finansowych Strategii posłużono się analizą średnich wydatków inwestycyjnych poniesionych przez gminy ZNOF w ostatnich latach (2015-2021). Szacuje się, że średnia wartość rocznych wydatków w okresie obowiązywania Strategii wynosić będzie ok. 226 mln zł³⁸. Szacunki będą precyzowane w oparciu o Wieloletnie Prognozy Finansowe.

Realizacja poszczególnych inwestycji zaplanowanych w Strategii będzie możliwa dzięki wykorzystaniu środków finansowych z różnych źródeł, m.in.:

- środków własnych gmin i powiatów tworzących Zielonogórsko-Nowosolski Obszar Funkcjonalny;
- środków pochodzących z budżetu państwa lub budżetu samorządu województwa lubuskiego przewidziane na współfinansowanie projektów lub jako niezależne źródło finansowania;
- środków z funduszy celowych, m.in. Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (w tym Program LIFE), Funduszu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (Krajowy Plan Odbudowy);
- środków z Funduszy Europejskich dostępnych w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Społecznego;
- środków prywatnych, np. przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, wspólnot mieszkaniowych;
- innych funduszy zewnętrznych, np. funduszy norweskich i funduszy Europejskiego Obszaru Gospodarczego;
- innych środków publicznych.

Zakłada się, że poszczególne działania rozwojowe będą finansowane głównie z budżetów gmin wchodzących w skład ZNOF oraz z Funduszy Europejskich, które zgodnie z nową perspektywą finansową UE na lata 2021-2027 będą stanowiły wsparcie m.in. przedsiębiorstw, jednostek samorządu terytorialnego, instytucji otoczenia biznesu, czy instytucji badawczych. Pomoc finansowa będzie obejmowała przedsięwzięcia z zakresu realizacji inwestycji w infrastrukturę, sprawy społeczne, innowacje, przedsiębiorczość, cyfryzację oraz ochronę środowiska.

Środki z Funduszy Europejskich zostaną rozdysponowane w ramach programów krajowych i regionalnych, które mogą stanowić podstawę do finansowania projektów zaplanowanych w ramach niniejszej Strategii.

Poniżej przedstawiono tabelaryczne zestawienie niektórych potencjalnych źródeł finansowania poszczególnych kierunków działań, wyznaczonych w *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-*

³⁸ Wartość oszacowana na podstawie średnich wydatków majątkowych inwestycyjnych poniesionych łącznie przez gminy ZNOF w okresie 2015-2021 (dane BDL GUS).

Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 w podziale na przykładowe obszary, w ramach których możliwe będzie uzyskanie wsparcia w postaci środków finansowych. Poza wskazanymi źródłami, istotną rolę w finansowaniu realizacji zaplanowanych działań będą odgrywały środki własne gmin ZNOF oraz środki rządowe.

Tabela 11 Zestawienie potencjalnych źródeł finansowania

Kierunki działań ZNOF	Potencjalne źródła finansowania	Obszary wsparcia w ramach programów
1.1. Adaptowanie obszaru ZNOF do zmian klimatu	Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027	Priorytet 2. Fundusze Europejskie na zielony rozwój Lubuskiego
	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS)	Priorytet FENX.01 Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z Funduszu Spójności Priorytet FENX.02 Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z EFRR
1.2. Zapewnienie efektywności energetycznej i rozwój odnawialnych źródeł energii	Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027	Priorytet 2. Fundusze Europejskie na zielony rozwój Lubuskiego
	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS)	Priorytet FENX.01 Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z Funduszu Spójności Priorytet FENX.02 Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z EFRR
	Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności	B. Zielona energia i zmniejszenie energochłonności
1.3. Dbłość o wysoką jakość powietrza	Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027	Priorytet 2. Fundusze Europejskie na zielony rozwój Lubuskiego
	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS)	Priorytet FENX.01 Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z Funduszu Spójności Priorytet FENX.02 Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z EFRR
	Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności	B. Zielona energia i zmniejszenie energochłonności
2.1. Efektywne gospodarowanie przestrzenią	Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027	Priorytet 2. Fundusze Europejskie na zielony rozwój Lubuskiego Priorytet 3. Fundusze Europejskiej na rozwój mobilności miejskiej w Lubuskiem Priorytet 8. Fundusze Europejskie dla lokalnego lubuskiego
2.2. Rozwój infrastruktury sieciowej	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS)	Priorytet FENX.01 Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z Funduszu Spójności Priorytet FENX.02 Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z EFRR
2.3. Rozwój sieci transportowej i systemu komunikacji	Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027	Priorytet 3. Fundusze Europejskiej na rozwój mobilności miejskiej w Lubuskiem Priorytet 4. Fundusze Europejskie na dostępność komunikacyjną Lubuskiego
	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS)	Priorytet FENX.03 Transport miejski Priorytet FENX.04 Wsparcie sektora transportu z Funduszu Spójności Priorytet FENX.05 Wsparcie sektora transportu z Funduszu Spójności
	Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności	Komponent E. Zielona, inteligentna mobilność

Kierunki działań ZNOF	Potencjalne źródła finansowania	Obszary wsparcia w ramach programów
3.1. Poprawa sytuacji na rynku pracy	Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027	Priorytet 6. Fundusze Europejskie na wsparcie obywateli – rynek pracy
	Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS)	Priorytet FERS.02 Opieka nad dziećmi i równowaga między życiem prywatnym i zawodowym Priorytet FERS.04 Europejskie pożyczki na samozatrudnienie
3.2. Rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności oraz wzmacnianie atrakcyjności inwestycyjnej ZNOF	Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027	Priorytet 1. Fundusze Europejskie dla lubuskiej gospodarki
	Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG)	Priorytet FENG.01 Wsparcie dla przedsiębiorców Priorytet FENG.02 Środowisko sprzyjające innowacjom Priorytet FENG.03 Zazielenienie przedsiębiorstw
	Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności	Komponent A. Odporność i konkurencyjność gospodarki
3.3. Wzmacnianie funkcji turystycznych ZNOF	Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027	Priorytet 5. Fundusze Europejskie na rzecz zwiększenia dostępności regionalnej infrastruktury społecznej
	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FENIKS)	Priorytet FENX.07 Kultura
3.4. Wykorzystanie potencjału turystycznego rzeki Odry	Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027	Priorytet 2. Fundusze Europejskie na zielony rozwój Lubuskiego Priorytet 5. Fundusze Europejskie na rzecz zwiększenia dostępności regionalnej infrastruktury społecznej Priorytet 8. Fundusze Europejskie dla lokalnego lubuskiego
3.5. Kształtowanie atrakcyjnego wizerunku oraz budowa marki gospodarczej ZNOF	Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027	Priorytet 1. Fundusze Europejskie dla lubuskiej gospodarki Priorytet 8. Fundusze Europejskie dla lokalnego lubuskiego
4.1. Rozwój i podnoszenie jakości usług wyższego rzędu	Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS)	Priorytet FERS.01 Umiejętności Priorytet FERS.03 Dostępność i usługi dla osób z niepełnosprawnościami
	Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027	Priorytet 5. Fundusze Europejskie na rzecz zwiększenia dostępności regionalnej infrastruktury społecznej Priorytet 6. Fundusze Europejskie na wsparcie obywateli – włączenie społeczne Priorytet 7. Fundusze Europejskie na rozwój lokalny kierowany przez społeczność Priorytet 8. Fundusze Europejskie dla lokalnego lubuskiego
4.2. Rozwój sektora edukacji oraz zwiększanie dostępności usług wychowania	Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027	Priorytet 5. Fundusze Europejskie na rzecz zwiększenia dostępności regionalnej infrastruktury społecznej Priorytet 6. Fundusze Europejskie na wsparcie obywateli – włączenie społeczne

Kierunki działań ZNOF	Potencjalne źródła finansowania	Obszary wsparcia w ramach programów
przedszkolnego i opieki żłobkowej		Priorytet 7. Fundusze Europejskie na rozwój lokalny kierowany przez społeczność Priorytet 8. Fundusze Europejskie dla lokalnego lubuskiego
	Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS)	Priorytet FERS.01 Umiejętności Priorytet FERS.02 Opieka nad dziećmi i równowaga między życiem prywatnym i zawodowym
4.3. Poprawa jakości i dostępności oferty kulturalno-rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027	Priorytet 5. Fundusze Europejskie na rzecz zwiększenia dostępności regionalnej infrastruktury społecznej
	Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS)	Priorytet FERS.03 Dostępność i usługi dla osób z niepełnosprawnościami
	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS)	Priorytet FENX.07 Kultura
4.4. Prowadzenie zintegrowanej polityki mieszkaniowej	Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027	Priorytet 5. Fundusze Europejskie na rzecz zwiększenia dostępności regionalnej infrastruktury społecznej
4.5. Rozwój systemu gospodarki komunalnej	Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027	Priorytet 2. Fundusze Europejskie na zielony rozwój Lubuskiego
4.6. Sprawny system zarządzania w ZNOF	Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027	Priorytet 1. Fundusze Europejskie dla lubuskiej gospodarki Priorytet 2. Fundusze Europejskie na zielony rozwój Lubuskiego Priorytet 3. Fundusze Europejskie na rozwój mobilności miejskiej w Lubuskiem Priorytet 5. Fundusze europejskie na rzecz zwiększenia dostępności regionalnej infrastruktury Społecznej Priorytet 8. Fundusze Europejskie dla lokalnego lubuskiego
5.1. Rozwój systemu pomocy społecznej	Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027	Priorytet 5. Fundusze Europejskie na rzecz zwiększenia dostępności regionalnej infrastruktury społecznej Priorytet 6. Fundusze Europejskie na wsparcie obywateli – włączenie społeczne
	Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS)	Priorytet FERS.01 Umiejętności Priorytet FERS.03 Dostępność i usługi dla osób z niepełnosprawnościami Priorytet FERS.05 Innowacje społeczne
5.2. Rozwój „srebrnej gospodarki”	Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027	Priorytet 5. Fundusze Europejskie na rzecz zwiększenia dostępności regionalnej infrastruktury społecznej
	Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS)	Priorytet FERS.01 Umiejętności Priorytet FERS.03 Dostępność i usługi dla osób z niepełnosprawnościami Priorytet FERS.05 Innowacje społeczne
	Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności	Komponent D. Efektywność, dostępność i jakość systemu ochrony zdrowia

Kierunki działań ZNOF	Potencjalne źródła finansowania	Obszary wsparcia w ramach programów
5.3. Ochrona zdrowia i profilaktyka	Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027	Priorytet 5. Fundusze Europejskie na rzecz zwiększenia dostępności regionalnej infrastruktury społecznej
	Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS)	Priorytet FERS.03 Dostępność i usługi dla osób z niepełnosprawnościami Priorytet FERS.05 Innowacje społeczne
	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS)	Priorytet FENX.06 Zdrowie
	Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności	Komponent D. Efektywność, dostępność i jakość systemu ochrony zdrowia
5.4. Wzmacnianie kapitału społecznego	Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027	Priorytet 6. Fundusze Europejskie na wsparcie obywateli – włączenie społeczne
	Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS)	Priorytet FERS.01 Umiejętności Priorytet FERS.02 Opieka nad dziećmi i równowaga między życiem prywatnym i zawodowym Priorytet FERS.03 Dostępność i usługi dla osób z niepełnosprawnościami Priorytet FERS.04 Europejskie pożyczki na samozatrudnienie Priorytet FERS.05 Innowacje społeczne

Ważnym elementem finansowania interwencji rozwojowych będą również środki prywatne, które mogą zostać wykorzystane do współfinansowania projektów realizowanych w ramach programów operacyjnych lub formule partnerstwa publiczno-prywatnego.

Załącznik nr 1 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej ZNOF wraz z ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej

Rozdział odnosi się do art. 10e. ust. 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40) wskazującego, że strategia rozwoju określa w szczególności *model struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej*.

Zielonogórsko-Nowosolski Obszar Funkcjonalny w swoich granicach spaja osiem jednostek samorządów terytorialnych znajdujących się na terytorium Województwa Lubuskiego. Zaliczają się do nich gminy Czerwieńsk, Świdnica, Nowogród Bobrzański, Otyń, Sulechów, Zabór oraz dwa tytułowe miasta Zielona Góra oraz Nowa Sól. Od północy obszar funkcjonalny graniczy z gminami Skąpe, Szczaniec oraz Świebodzin, od wschodu z gminami Kargowa, Trzebiechów, Bojadła, Babimost, Kolsko, a także gminą wiejską Nowa Sól, od południa z gminą Kozuchów i gminami powiatu żagańskiego oraz od wschodu z gminami Żary, Jasień, Lubsko, Bobrowice, Dąbie oraz Bytnica. Zdecydowaną większość jednostek obszaru (Czerwieńsk, Sulechów, Otyń, miasto Zielona Góra i Nowa Sól) w naturalny sposób

łączy jedna z największych polskich rzek – Odra. Najistotniejszymi arteriami komunikującymi łączącymi obszar z resztą Polski jest droga ekspresowa S3 oraz linia kolejowa relacji Szczecin-Wrocław. Ponadto, w gminie przyległej do obszaru funkcjonalnego, tj. gminie Babimost, znajduje się lotnisko obsługujące loty lokalne oraz międzynarodowe.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej będący integralną częścią przedmiotowej strategii rozwoju ponadlokalnego, obrazuje różne aspekty potencjalnej współpracy pomiędzy jednostkami terytorialnymi wchodzącymi w skład Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego.

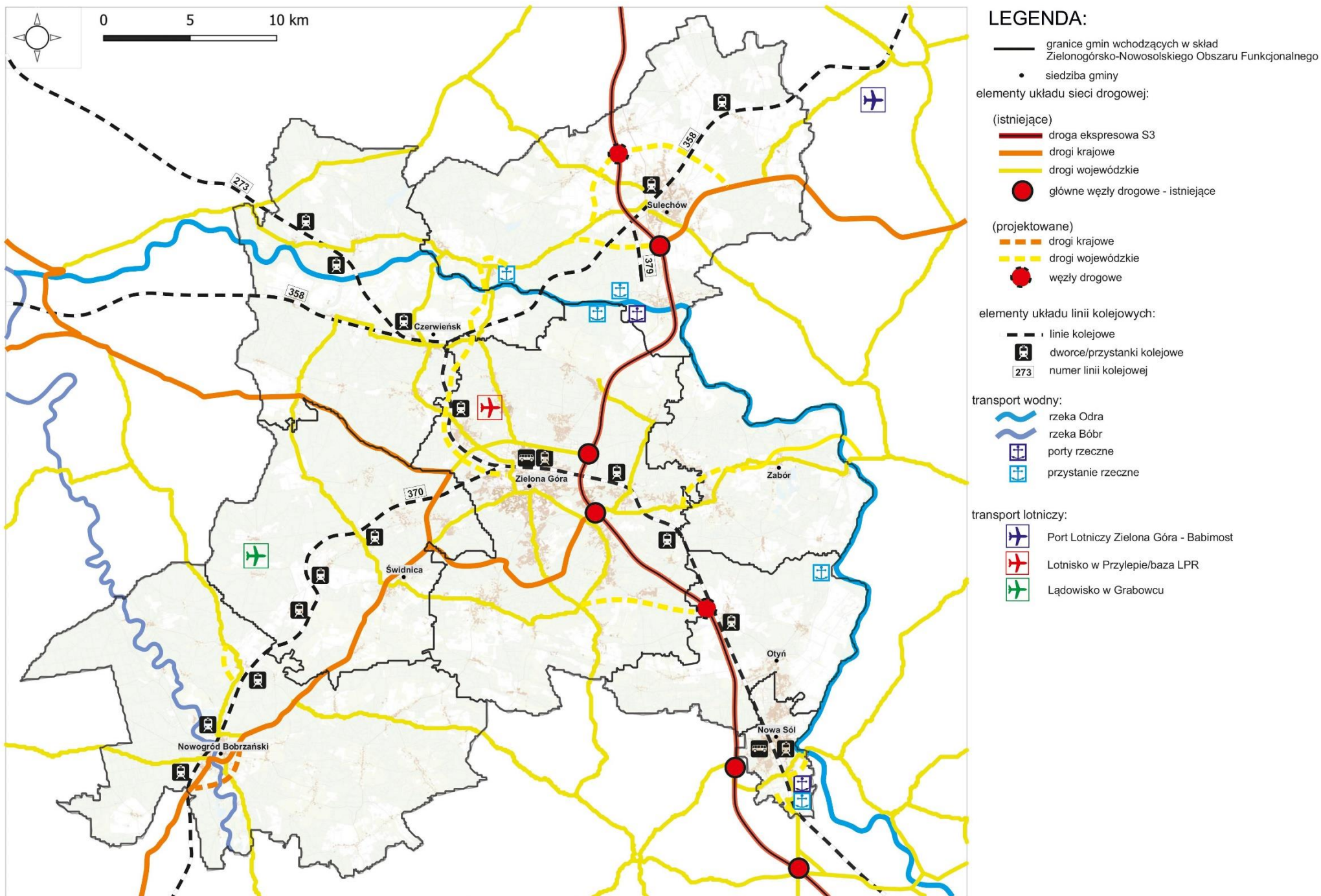
Ze względu na zróżnicowany charakter przedstawionych danych, model strukturalny wskazuje trzy kluczowe obszary:

1. Obszar dotyczący problematykę komunikacji i transportu, w którego ramach wyszczególnione zostały istotne dla obszaru sieci połączeń wraz ze sposobami ich eksploatacji,
2. Obszar obejmujący sferę osadniczą, wskazujący kształtującą się zabudowę oraz infrastrukturę społeczną i inwestycyjną,
3. Obszar przedstawiający uwarunkowania przyrodnicze, wytyczający areał lasów, oddziaływanie rzeki Odry oraz wartościowe tereny objęte ochroną.

Opisane powyżej elementy zawarte w modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej stanowią podstawę do określenia terenów nacechowanych potencjałem, który może przyczynić się do efektywnej współpracy pomiędzy jednostkami obszaru funkcjonalnego. Narzędziami wykorzystanymi do realizacji tego zadania są opisane szeroko w niniejszej strategii obszary strategicznej interwencji oraz zintegrowane inwestycje terytorialne, których graficzne zobrazowanie przedstawiono na modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej.

MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ

UKŁAD KOMUNIKACYJNY



MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ

OBSZAR OSADNICZO-SPOŁECZNY

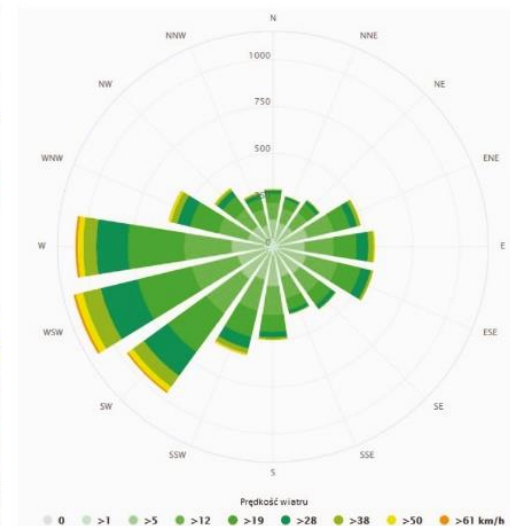
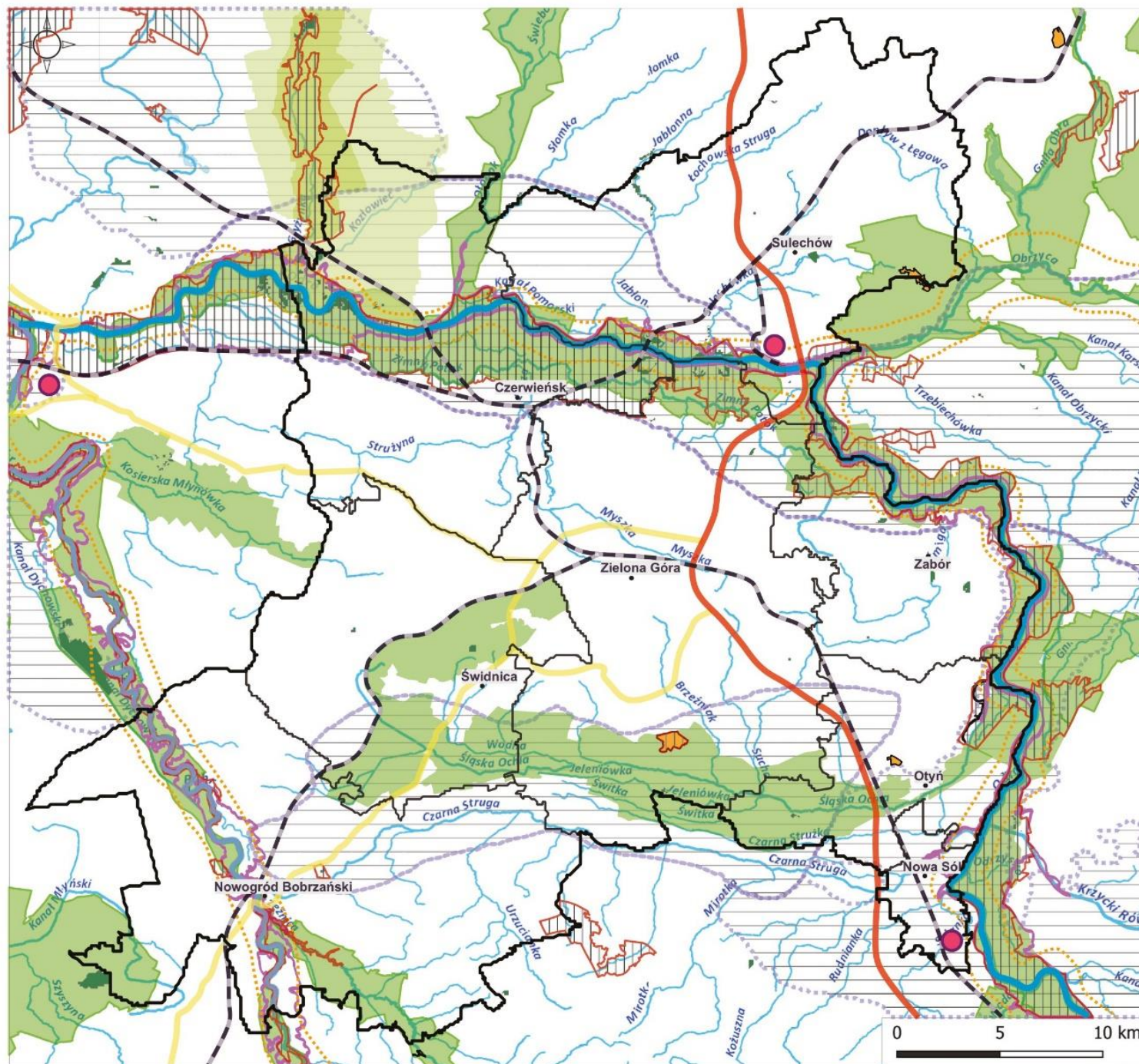


LEGENDA:

- MIEJSCOWOŚĆ O ZNACZENIU REGIONALNYM
- MIEJSCOWOŚĆ O ZNACZENIU PONADLOKALNYM
- MIEJSCOWOŚĆ O ZNACZENIU LOKALNYM
- SZPITAL
- SZKOŁA WYŻSZA
- SZKOŁA PONADPODSTAWOWA
- USŁUGI PONADPODSTAWOWE
- USŁUGI PODSTAWOWE
- ISTNIEJĄCA ZABUDOWA MIESZKANIOWA NISKOINTENSYWNA
- ISTNIEJĄCA ZABUDOWA MIESZKANIOWA WYSOKOINTENSYWNA
- ISTNIEJĄCA ZABUDOWA PRODUKCYJNA
- TERENY ROZWOJOWE - MIESZKALNICTWO
- TERENY ROZWOJOWE - PRODUKCJA
- TERENY EKSPLOATACYJNE

MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE



LEGENDA:

- granica Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego
- granice gmin wchodzących w skład obszaru
- nazwa miejscowości

elementy układu komunikacyjnego i osadnictwa:

- droga krajowa ekspresowa S3
- drogi główne, krajowe
- czynne linie kolejowe
- zakłady stwarzające zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej

elementy środowiska przyrodniczego:

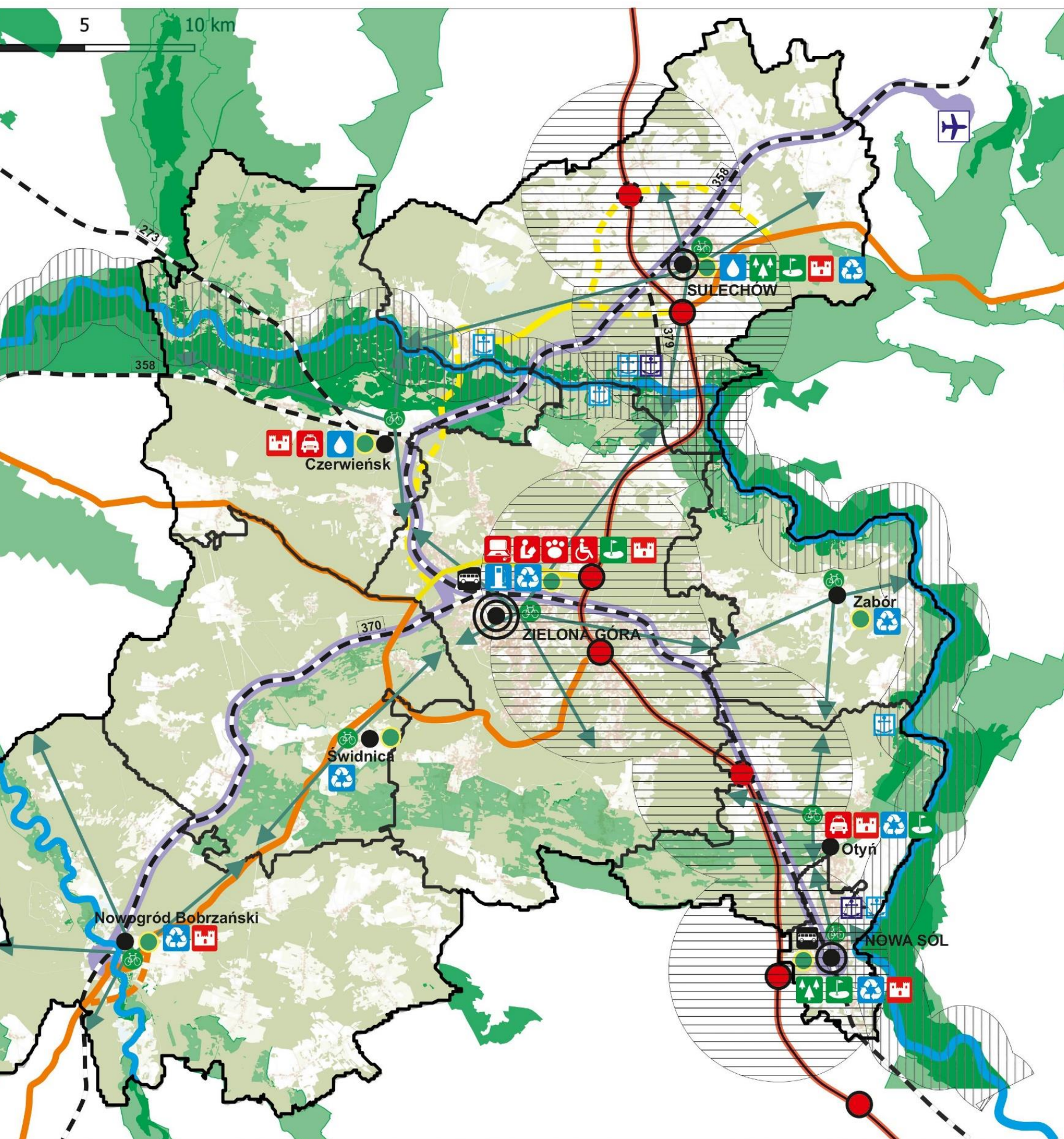
- rzeka Odra
- rzeka Bóbr
- pozostałe ciekі główne
- korytarze przewietrzające
- obszary zagrożone powodzią

obszary chronione:

- Obszary Specjalnej Ochrony - Natura 2000
- Obszar Głównego Zbiornika Wód Podziemnych
- Gryżyński Park Krajobrazowy
- Otulina Gryżyńskiego Parku Krajobrazowego
- Obszary Chronionego Krajobrazu, w tym obszary wskazane do ochrony
- Użytki Ekologiczne
- Rezerwat Przyrody

STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ

PRIORYTETOWE ORAZ OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI



LEGENDA:

- granica Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego
- granice gmin wchodzących w skład obszaru
- ⊙ miejscowość o znaczeniu regionalnym
- miejscowość o znaczeniu ponadlokalnym
- miejscowość o znaczeniu lokalnym

ELEMENTY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

- ~ rzeki
- las
- obszary chronione

ELEMENTY UKŁADU KOMUNIKACYJNEGO

- droga ekspresowa S3
- drogi krajowe istniejące / projektowane
- główne drogi wojewódzkie istniejące / projektowane
- główne / projektowane węzły drogowe
- linie kolejowe
- centra przesiadkowe
- porty i przystanie rzeczne
- lotnisko Zielona Góra Babimost
- szlak Wina i Miodu

DZIAŁANIA PRIORYTETOWE

1. Rozwój zielono-niebieskiej infrastruktury i gospodarki wodami opadowymi jako sposób na adaptację ZNOF do zmian klimatu
2. Zapewnienie sprawnej i efektywnej reakcji na zagrożenia wynikające ze zmian klimatu oraz podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego
3. Zapewnienie efektywności energetycznej i rozwój odnawialnych źródeł energii
4. Zwiększanie dostępności i wzmacnianie jakości terenów zielonych i parkowych oraz ochrona zasobów przyrodniczych
5. Modernizacja, zagospodarowanie i nadanie nowych funkcji turystyczno-rekreacyjnych terenom zieleni, przestrzeniom publicznym, obiektom i obszarom zdegradowanym
6. Wsparcie aktywnej mobilności indywidualnej poprzez rozwój spójnej sieci ścieżek rowerowych na terenie ZNOF oraz poprawa atrakcyjności oferty komunikacji miejskiej
7. Podniesienie konkurencyjności sektora MMŚP w oparciu o inkubator i akcelerator dla rozwoju przedsiębiorczości na terenie ZNOF
8. Wyrównanie szans edukacyjnych w zakresie szkolnictwa ogólnego oraz upowszechnienie dostępu do oferty usług opiekuńczo-wychowawczych
9. Wspieranie rozwoju społecznego i zwiększanie atrakcyjności turystycznej ZNOF poprzez rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i kulturalnej
10. Schronisko dla zwierząt z ZNOF
11. Rozwój technologii cyfrowych i tworzenie spójnego systemu e-usług w ZNOF
12. Włączenie społeczne w oparciu o stowarzyszenia i organizacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych i biernych zawodowo

OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI

- SKALT (Szybka Kolej Aglomeracyjna Lubuskiego Trójmiasta)
- Wykorzystanie potencjału rzeki Odry oraz jej ochrona
- Rozwój nowoczesnych technologii w oparciu o oś komunikacyjną drogi S3

Zalecenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej ZNOF określone zostały na podstawie opracowanego modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz poszczególnych planów w zakresie środowiska przyrodniczego, struktury osadniczej i infrastruktury społecznej oraz układu komunikacyjnego.

Rekomendacje dotyczące środowiska przyrodniczego:

- ochrona obszarów cennych przyrodniczo, podmokłych oraz narażonych na ryzyko powodzi,
- poprawa jakości stanu hydrologicznego wód powierzchniowych,
- przygotowanie gmin do zmian klimatu w tym zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych oraz wykorzystanie ich w gospodarce gminnej,
- poprawa jakości wody przeznaczonej do spożycia, m.in. poprzez budowę lub modernizację stacji uzdatniania wody,
- likwidacja „bomb ekologicznych” stwarzających potencjalne zagrożenia dla środowiska przyrodniczego,
- usprawnianie funkcjonalności korytarzy przewietrzających, w tym zachowanie ciągłości terenów otwartych, szczególnie w obrębie terenów podlegających urbanizacji lub w ich sąsiedztwie,
- wykorzystanie potencjału środowiskowego do celów rekreacyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem rozwiązań systemowych między gminami,
- wzmacnianie infrastruktury turystycznej, zwłaszcza w zakresie enoturystyki,
- wspieranie działań rewitalizacyjnych dotyczących zieleni oraz obiektów dziedzictwa kulturowego,
- rozwój odnawialnych źródeł energii w zakresie energii elektrycznej i ciepła,
- łagodzenie niekorzystnych skutków zmian środowiskowych poprzez wprowadzanie w przestrzeniach zurbanizowanych rozwiązań z zakresu błękitno-zielonej infrastruktury,
- przeciwdziałanie skutkom suszy poprzez zwiększanie retencji wodnej na terenach rolniczych, leśnych i zurbanizowanych, w tym m.in. prawidłowe użytkowanie rolnicze gleb, prowadzenie prac przeciwoerozyjnych, zalesianie, tworzenie stref buforowych wzdłuż cieków, ochronę i odtwarzanie oczek wodnych, mokradeł, małych urządzeń piętrzących (zastawki, małe progi, przetamowania), retencjonowanie wody w już istniejących zbiornikach i rowach oraz zachęcanie do wykonywania nowych zbiorników wodnych,
- wyznaczania nowych terenów rozwojowych z poszanowaniem uwarunkowań środowiskowych, w tym m.in. obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych, ograniczeń akustycznych, ograniczeń terenowych związanych z ryzykiem wystąpienia podtopień lub powodzi,
- wspieranie działań służb publicznych dążących do minimalizowania zagrożeń lub likwidacji skutków wystąpienia niekorzystnych zjawisk klimatycznych,

- usprawnianie systemów infrastrukturalnych w obszarach peryferyjnych i nisko zurbanizowanych,
- utworzenie zintegrowanego systemu zbiórki i selekcji odpadów wraz z programem ich zagospodarowania,
- wdrażanie wspólnych, międzygminnych działań w zakresie edukacji ekologicznej i klimatycznej mieszkańców.

Rekomendacje dotyczące osadnictwa i ładu przestrzennego:

- prowadzenie racjonalnej polityki przestrzennej, m.in. poprzez intensyfikację zagospodarowania terenów zurbanizowanych oraz przeciwdziałanie niekontrolowanej suburbanizacji m.in. poprzez wyznaczanie granic rozwoju urbanizacji,
- wzrost jakości oraz poprawa dostępności do usług podstawowych, m.in. obiektów podstawowej opieki medycznej, szkół podstawowych, przedszkoli i żłobków,
- wzrost jakości oraz poprawa dostępności do usług ponadpodstawowych, m.in. kulturalnych, edukacyjnych, naukowych, administracyjnych itp., z uwzględnieniem miast średnich, które tracą swoje funkcje ponadlokalne,
- rozwój wysokiej jakości oferty edukacyjnej szkolnictwa wyższego i zawodowego, dopasowanej do zmieniających się potrzeb rynku pracy,
- uzupełnienie terenów mieszkaniowych o usługi publiczne i komercyjne, infrastrukturę społeczną oraz techniczną,
- lokalizacja obiektów usługowych wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych oraz w obszarze węzłów przesiadkowych,
- rozwój terenów inwestycyjnych, uzbrojonych w niezbędne sieci,
- koncentracja i lokalizacja funkcji produkcyjnych zgodnie z różą wiatrów, w celu zminimalizowania negatywnego wpływu na jakość życia mieszkańców,
- kształtowanie i odnowa przestrzeni publicznych,
- zachowanie i ochrona zabytkowych układów urbanistycznych,
- ochrona panoram w celu zachowania historycznych sylwet obiektów i zespołów urbanistycznych,
- ochrona gleb najwyższych klas bonitacyjnych przed zmianą przeznaczenia na cele nierolnicze,
- wyznaczanie stref ochronnych wokół terenów zamkniętych oraz ustalenie ograniczeń w ich zagospodarowaniu;

- wprowadzenie zakazu zabudowy na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią³⁹, cennych przyrodniczo i podmokłych;
- utrzymanie, rozbudowa i integracja sieci zarządzania kryzysowego i ratownictwa medycznego;
- wzmacnianie możliwości szybkiego reagowania służb ratunkowych.

Rekomendacje w zakresie infrastruktury technicznej:

- przygotowanie na zmiany klimatu i na towarzyszące im zagrożenia naturalne poprzez:
 - a) rozwój i modernizację infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, w tym m.in. budowę lub modernizację stacji uzdatniania wody, w szczególności na terenach wiejskich,
 - b) rozwój i modernizację systemu zielono-niebieskiej infrastruktury,
 - c) zwiększenie retencji wód,
 - d) zagospodarowanie i zwiększanie wykorzystania wód opadowych;
- utrzymanie oraz modernizacja istniejącej infrastruktury;
- poprawa jakości powietrza oraz zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego, w szczególności poprzez rozwój odnawialnych źródeł energii, w tym wzrost efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej;
- wzmocnienie powiązań między systemami elektroenergetycznymi.

Rekomendacje dotyczące układu komunikacyjnego:

- utworzenie Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej Lubuskiego Trójmiasta (SKALT),
- tworzenie powiązań między różnymi środkami komunikacji zbiorowej (budowa przystanków autobusowych w pobliżu przystanków SKALT),
- działania na rzecz utworzenia wspólnego biletu na wszystkie środki komunikacji zbiorowej w ramach ZNOF,
- zwiększenie roli transportu zbiorowego niskoemisyjnego (autobusy elektryczne),
- utworzenie sieci stacji ładowania pojazdów elektrycznych,
- rozbudowa i modernizacja istniejącej sieci elektroenergetycznej (na potrzeby OZE, ekologicznych źródeł ciepła oraz stacji ładowania pojazdów elektrycznych),

³⁹ W granicach obszarów szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują zakazy wynikające z art. 77 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (tekst jednolity Dz. U. z 2022 r. poz. 2625 ze zm.). W przypadku lokalizowania na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią m.in. nowych obiektów budowlanych oraz gromadzenia ścieków, niezbędne jest uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego zgodnie z art. 390 ust. 1 ustawy - Prawo wodne. Tereny znajdujące się w ramach obszarów szczególnego zagrożenia powodzią podlegają określonemu zagospodarowaniu, gdzie zgodnie z art. 166 ust. 10 ustawy jw. planowane zagospodarowanie nie może m.in. naruszać ustaleń planu zarządzania ryzykiem powodziowym czy stanowić zagrożenia dla ochrony zdrowia ludzi czy środowiska oraz utrudniać zarządzania ryzykiem powodziowym. Zastosowanie mają również zapisy art. 176 ustawy w zakresie ograniczeń inwestowania terenów w odległości 50 m od stopy wału przeciwpowodziowego. Zastosowanie mają również zapisy art. 232 ust. 1.

- zwiększenie ilości połączeń komunikacji zbiorowej na terenie ZNOF (dostosowanie do rzeczywistych potrzeb mieszkańców),
- działania na rzecz promocji portu lotniczego Zielona Góra-Babimost,
- poprawa dostępności komunikacyjnej portu lotniczego Zielona Góra-Babimost,
- działania na rzecz budowy nowych węzłów komunikacyjnych na drodze ekspresowej S3,
- poprawa dostępności komunikacyjnej po przez modernizację istniejących i budowę nowych dróg wewnątrz ZNOF,
- rozbudowa systemu ścieżek rowerowych wewnątrz ZNOF (budowa nowych i modernizacja istniejących),
- budowa infrastruktury towarzyszącej przy ścieżkach rowerowych (w tym: wiaty, stoły, ławki, stacje napraw, tablice informacyjne),
- zwiększenie znaczenia rzeki Odry pod względem turystycznym i transportowym, wraz z budową nowych portów i przystani,
- analiza rozłożenia ruchu samochodowego mająca na celu usprawnienie komunikacji wewnątrz ośrodków miejskich,
- budowa punktów „Park & Ride”,
- utworzenie stref o uspokojonym ruchu samochodowym (Woonerf).

Załącznik nr 2 Plan działań ZIT

Założenia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych

Założenia rozwojowe części ZIT Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 odnoszą się do obszarów wsparcia realizowanych w ramach mechanizmu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT), które będą wdrażane w województwie lubuskim na zasadach określonych w programie Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027 oraz programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę Klimat Środowisko 2021-2027 (w ramach środków przeznaczonych dla ZIT).

ZIT to instrument wspierający rozwój terytorialny i promujący partnerski model współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego w miejskim obszarze funkcjonalnym (MOF). Jego celem jest zatem przede wszystkim wspieranie współpracy i wymiany doświadczeń w ramach MOF oraz wzmacnianie zdolności do pozyskiwania środków z różnych źródeł na realizację projektów o charakterze ponadlokalnym. Istotną wartością dodaną instrumentu jest fakt, iż w efekcie jego wdrażania możliwe jest osiąganie wymiernych rezultatów wykraczających również poza granice administracyjne gmin objętych wsparciem.

Podstawę do realizacji mechanizmu ZIT stanowi Umowa Partnerstwa dla Realizacji Polityki Spójności 2021-2027 w Polsce (umowa partnerstwa) oraz Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. (rozporządzenie ogólne)⁴⁰. Podobnie jak w przypadku opracowania strategii ponadlokalnej, również w przypadku realizacji ZIT warunkiem jest zawiązanie zinstytucjonalizowanej formy partnerstwa, którą w przypadku Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego jest stowarzyszenie (Stowarzyszenie Lubuskie Trójmiasto). Z uwagi na to, że gminy wchodzące w skład ZNOF przystąpiły do opracowania strategii ponadlokalnej, nie muszą opracowywać oddzielnego dokumentu dla realizacji ZIT, a jedynie dodatkową część opisującą realizację mechanizmu ZIT.

W ramach Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego zidentyfikowano projekty zintegrowane (PZ), wśród których każdy z nich zgodnie z „Zasadami realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej na lata 2021-2027” spełnia co najmniej jeden z dwóch warunków:

⁴⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej

- a) jest projektem partnerskim w rozumieniu art. 39 ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027;
- b) deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu, tj. wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, i ma swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej Strategii ZIT ZNOF 2021-2027.

Przedsięwzięcie zintegrowane (PZ) to projekt, którego założenia wpisują się w cele rozwojowe obszaru funkcjonalnego i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych. Ze względu na charakter projektów zintegrowanych, mają one zatem wpływ na więcej niż jedną gminę tworzącą dany MOF, przez co rekomendowanym sposobem jego wdrażania jest formuła partnerska.

Zarówno przedsięwzięcia zintegrowane, jak i projekty komplementarne realizują jeden lub kilka z następujących priorytetów:

- a) wspieranie rozwoju gospodarczego;
- b) dążenie do neutralności klimatycznej;
- c) wpływ na zwiększenie dostępności do usług publicznych;
- d) realne przełożenie się na poprawę jakości życia mieszkańców;
- e) opieranie się na inteligentnym zarządzaniu.

Część ZIT stanowi plan operacyjny wpisujący się w konkretne cele strategiczne i kierunki działań określone w Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030. Poniżej przedstawiono poszczególne przedsięwzięcia zintegrowane, w odniesieniu do schematu przyjętej interwencji strategicznej.

Cel strategiczny	Kierunek działania	Przedsięwzięcia zintegrowane	Cel szczegółowy FEWL 2021-2007
Cel 1. Ochrona środowiska i wzmacnianie odporności na zmiany klimatu	1.1. Adaptowanie obszaru ZNOF do zmian klimatu	PZ 1. Rozwój zielono-niebieskiej infrastruktury i gospodarki wodami opadowymi jako sposób na adaptację ZNOF do zmian klimatu	Cel Szczegółowy 2 (iv) [CS 2.4] Wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego
		PZ 2. Zapewnienie sprawnej i efektywnej reakcji na zagrożenia wynikające ze zmian klimatu oraz podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego	Cel Szczegółowy 5(i) [CS 5.1] Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich
		PZ 4. Zwiększanie dostępności i wzmacnianie jakości terenów zielonych i parkowych oraz ochrona zasobów przyrodniczych	Cel Szczegółowy 2(vii) [CS 2.7] Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia
	1.2. Zapewnienie efektywności energetycznej i rozwój odnawialnych źródeł energii	PZ 3. Zapewnienie efektywności energetycznej i rozwój odnawialnych źródeł energii	Cel Szczegółowy 2 ii [CS 2.2] Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju
Cel 2.	2.1. Efektywne gospodarowanie przestrzenią	PZ 5. Modernizacja, zagospodarowanie i nadanie nowych funkcji turystyczno-rekreacyjnych terenom zieleni, przestrzeniom publicznym, obiektom i obszarom zdegradowanym	Cel Szczegółowy 5(i) [CS 5.1] Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa

Cel strategiczny	Kierunek działania	Przedsięwzięcia zintegrowane	Cel szczegółowy FEWL 2021-2007
Rozwój infrastruktury technicznej i integracja przestrzenna terenu ZNOF			naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich
	2.3. Rozwój sieci transportowej, systemów komunikacji i mobilności miejskiej	PZ 6. Wsparcie aktywnej mobilności indywidualnej poprzez rozwój spójnej sieci ścieżek rowerowych na terenie ZNOF oraz poprawa atrakcyjności oferty komunikacji miejskiej	Cel Szczegółowy 2(viii) [CS 2.8] Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej
Cel 3. Zwiększanie potencjału gospodarczego ZNOF	3.2. Rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności oraz wzmacnianie atrakcyjności inwestycyjnej ZNOF	PZ 7. Podniesienie konkurencyjności sektora MMŚP w oparciu o inkubator dla rozwoju przedsiębiorczości na terenie ZNOF	Cel Szczegółowy 1 iii [CS 1.3] Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne
Cel 4. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych	4.2. Rozwój sektora edukacji, kształcenia zawodowego oraz zwiększanie dostępności i jakości usług wychowania przedszkolnego i opieki żłobkowej	PZ 8. Wyrównanie szans edukacyjnych w zakresie szkolnictwa ogólnego oraz upowszechnienie dostępu do oferty usług opiekuńczo-wychowawczych	Cel Szczegółowy 4(f) [CS4 (h)] wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami
	4.3. Poprawa jakości i dostępności oferty kulturalno-	PZ 9. Wspieranie rozwoju społecznego i zwiększanie atrakcyjności turystycznej	Cel Szczegółowy 5(i) [CS 5.1] Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego

Cel strategiczny	Kierunek działania	Przedsięwzięcia zintegrowane	Cel szczegółowy FEWL 2021-2007
	rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	ZNOF poprzez rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i kulturalnej	włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich
	4.5. Rozwój gospodarki komunalnej	PZ 10. Schronisko dla zwierząt z Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego	Cel Szczegółowy 5(i) [CS 5.1] Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich
	4.6. Sprawny system zarządzania w ZNOF	PZ 11. Rozwój technologii cyfrowych i tworzenie spójnego systemu e-usług w ZNOF	Cel szczegółowy 1(ii) [CS 1.2] Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych
Cel 5. Rozwój i podnoszenie jakości usług społecznych	5.4. Wzmacnianie kapitału społecznego	PZ 12. Włączenie społeczne w oparciu o stowarzyszenia i organizacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych i biernych zawodowo	Cel szczegółowy 4(h) [CS (h)] wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji

W celu dodatkowego zobrazowania powiązań pomiędzy poszczególnymi celami, kierunkami działań, projektami a określonymi w części diagnostycznej problemami i wyzwaniami rozwojowymi, poniżej zamieszczona została matryca logiczna. W przypadku projektów wskazano wyłącznie projekty, które realizowane będą w ramach FEWL 2021-2027 (lista ZIT-załącznik nr 2) oraz FEnKS 2021-2027 (projekt komplementarny realizowany w ramach środków przeznaczonych dla ZIT).

Tabela 12 Matryca powiązań celów, kierunków, działań, projektów z problemami i wyzwaniami rozwojowymi.

Sfera diagnostyczna	Cel strategiczny	Potencjały rozwojowe	Problemy i Wyzwania rozwojowe	Kierunki Działań	Projekty: lista ZIT (FEWL 21-27)/projekty podstawowe i rezerwowe, projekty w ramach FENIKS 21-27
Przestrzenno-środowiskowa	Cel strategiczny 1 Ochrona środowiska i wzmacnianie odporności na zmiany klimatu	Rozwój zielonej gospodarki	Niska jakość powietrza	1.1 – Adoptowanie obszaru ZNOF do zmian klimatu 1.2 – Zapewnienie efektywności energetycznej i rozwój OZE 1.3 – Dbłość o wysoką jakość powietrza	KD 1.1 Budowa zbiornika retencyjnego przy ul. Żurawiej w Kruszynie Przebudowa, rozbudowa i nadbudowa budynku OSP w Czerwiesku na Gminne Centrum Bezpieczeństwa oraz remont wieży przy OSP w Czerwiesku Budowa nowej siedziby Ochotniczej Straży pożarnej w Leśniowie Wielkim Budowa nowej siedziby Ochotniczej Straży Pożarnej w Otyniu Zwiększenie atrakcyjności przyrodniczej Nadodrzańskiego Parku Rekreacyjnego w Nowej Soli Rozdział kanalizacji deszczowej od ogólnospławnej w mieście Czerwiesk (projekt rezerwowy) KD 1.2 Instalacja OZE (wraz z magazynami energii) na potrzeby zasilania lodowiska krytego w Ochli Instalacja OZE (wraz z magazynami energii) na potrzeby zasilania Lubuskiego Muzeum Wojskowego w Zielonej Górze z/s w Drzonowie Instalacje OZE w wybranych budynkach jednostek samorządowych (projekt rezerwowy) Zakup i montaż banków energii na obiektach użyteczności publicznej (projekt rezerwowy) Instalacje OZE w wybranych budynkach jednostek samorządowych (projekt rezerwowy)
		Obecność rzeki Odry	Zmiany klimatyczne i ich negatywne skutki		
		Rozwój turystyki	Wysoki udział transportu samochodowego, względem transportu autobusowego w ruchu wewnątrz ZNOF		
		Cenne walory przyrodnicze regionu (wysoka lesistość, liczne obszary chronione, obszary NATURA 2000, rezerваты przyrody)	Kryzys energetyczny		
		Postęp w rozwoju komunikacji rowerowej (zwiększająca się długość dróg rowerowych, wspieranie mobilności miejskiej ruchu rowerowego przez inicjatywy takie jak Zielonogórski Rower Miejski)			

					Modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej poprzez budowę instalacji OZE (projekt rezerwowy) Modernizacja energetyczna budynków poprzez wykorzystanie OZE w sektorze publicznym (projekt rezerwowy)
Cel strategiczny 2 Rozwój infrastruktury technicznej i integracja przestrzenna ZNOF	Poprawa jakości transportu publicznego	Wykluczenie komunikacyjne/	2.1 – Efektywne gospodarowanie przestrzenią 2.2 – Rozwój infrastruktury sieciowej 2.3 – Rozwój sieci transportowej, systemów komunikacji i mobilności miejskiej	KD 2.1 Zagospodarowanie i adaptacja przestrzeni Parku Tysiąclecia Adaptacja przestrzeni miejskiej dla potrzeb Nadodrzańskiego Parku Rekreacyjnego w Nowej Soli Zachowanie europejskiego dziedzictwa poprzez odrestaurowanie zabytku – Arboretum w Nietkowie, w oparciu o projekt „Szlakiem Rothenburgów w Gminie Czerwieńsk” Budowa 4-odcinka ścieżki pieszo-rowerowej w ramach zadania pn. „Budowa ciągu pieszo-rowerowego wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 279 w miejscowości Leśniów Wielki i modernizacja oświetlenia drogowego na terenie gminy Zabór. Modernizacja i zagospodarowanie Al. Niepodległości (deptak) od ul. Kupieckiej do Pl. Bohaterów Westerplatte Poprawa efektywności komunikacji miejskiej w Zielonej Górze etap II (źródło finansowania: FEnIKS 21-27) Modernizacja (odnowienie) parku u zbiegu ulic Poznańskiej i Styczniowej w Sulechowie (projekt rezerwowy) Centrum Biznesu-modernizacja i adaptacja budynku na potrzeby Urzędu Miasta Zielona Góra (projekt rezerwowy) Zagospodarowanie Parku Piastowskiego (projekt rezerwowy) Zagospodarowanie oraz adaptacja do potrzeb mieszkańców Wzgórz Piastowskich (projekt rezerwowy) Zagospodarowanie gminnych terenów parkowych (projekt rezerwowy) Odbudowa parku przy Zamku w Otyniu (projekt rezerwowy) Odnowienie i adaptacja Parku Poetów wraz z budową ścieżek rowerowych (projekt rezerwowy) Zagospodarowanie terenu zdegradowanego w Nowogrodzie Bobrzańskim ul. Nadbrzeżna (projekt rezerwowy) KD 2.3	
	Utworzenie SKALT	Uboga oferta transportu zbiorowego zapewniająca komunikację wewnątrz gmin poza Zieloną Górą i miastem Nowa Sól (część sołectw nie posiada żadnych połączeń)			
	Dobre połączenie z wieloma szlakami komunikacyjnymi o znaczeniu krajowym i międzynarodowym (drogi: DK32, S3, A2, linia kolejowa nr 273 Wrocław – Szczecin Główny)	Ograniczona możliwość przemieszczania się między gminami komunikacją zbiorową (brak integracji połączeń, biletów, rozkładów jazdy, niewystarczająca liczba i częstotliwość połączeń)			
	Dobrze rozwinięta sieć dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych, zapewniająca względnie dobrą dostępność komunikacyjną transportem kołowym do Zielonej Góry (ośrodka, do którego z terenu ZNOF dojeżdża najwięcej osób)	Wysoki udział transportu samochodowego, względem transportu autobusowego w ruchu wewnątrz ZNOF			

					Budowa drogi dla rowerów na terenie gminy Nowogród Bobrzański – ETAP I (odcinek I, II i III) Budowa ścieżek rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą na terenie miasta Zielona Góra oraz oznakowanie ścieżek wg wspólnych standardów Budowa dróg rowerowych na obszarze miasta i gminy Sulechów Budowa ścieżki pieszo-rowerowej na terenie gminy Zabór oraz miasta Zielona Góra wraz z infrastrukturą towarzyszącą Rozbudowa sieci dróg rowerowych, połączenie potencjału powiatu nowosolskiego i zielonogórskiego – budowa odcinka Otyń – Zielona Góra Budowa ścieżki rowerowej na terenie gminy Świdnica – „Źródłana Dąbrowa” Budowa ścieżki rowerowej przez teren gminy Świdnica do Nowogrodu Bobrzańskiego; będącej odcinkiem transgranicznej ścieżki rowerowej od zachodnich okolic miejscowości Lubsko do granicy miasta Zielona Góra przez gminy ZNOF Świdnica- Nowogród Bobrzański – etap III Budowa trzech odcinków ścieżki rowerowej w ramach zintegrowanej sieci ścieżek rowerowych w Gminie Czerwieńsk - Etap I (projekt rezerwowy) Utworzenie woonerfu na ul. Kupieckiej (projekt rezerwowy)
Gospodarcza	Cel strategiczny 3 Zwiększanie potencjału gospodarczego ZNOF	Rozwój zielonej gospodarki	Drenaż mózgów	3.1 – Atrakcyjny rynek pracy na terenie ZNOF 3.2 – Rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności oraz wzmocnienie atrakcyjności inwestycyjnej ZNOF 3.3 – Wzmacnianie funkcji turystycznych ZNOF 3.4 – Wykorzystanie potencjału turystycznego rzeki Odry rozpoznawalnej marki ZNOF 3.5- Kształtowanie atrakcyjnego wizerunku oraz budowa marki gospodarczej ZNOF	KD 3.2 Utworzenie inkubatora dla rozwoju przedsiębiorczości na terenie ZNOF KD 3.4 Zagospodarowanie przystani w Bobrownikach i budowa wieży widokowej w Rezerwacie Bukowa Góra (projekt rezerwowy)
		Atrakcyjne położenie geograficzne			
		Rozwój turystyki	Niski i spadający odsetek liczby osób w wieku produkcyjnym		
		Rozwój oferty spędzania czasu wolnego			
		Stworzenie atrakcyjnej oferty mieszkaniowej			
		Zwiększanie innowacyjności gospodarki			
		Dostępność terenów inwestycyjnych	Kurczące się zasoby siły roboczej, o czym świadczy niski udział osób		

		Dobrze rozwinięta sieć dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych, zapewniająca względnie dobrą dostępność komunikacyjną transportem kołowym do Zielonej Góry (ośrodka, do którego z terenu ZNOF dojeżdża najwięcej osób)	bezrobotnych i wysoki wskaźnik osób zatrudnionych w ogóle ludności		
		Obecność podmiotów z kapitałem zagranicznym generujących przychody roczne rzędu kilku mld zł	Niższe przeciętne wynagrodzenie w porównaniu z większymi miastami wojewódzkimi		
		Winiarstwo i enoturystyka jako wyróżnik obszaru funkcjonalnego	Potrzeba rozwoju przedsiębiorczości i rynku pracy		
Społeczna	Cel strategiczny 4 Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych	Tożsamość lokalna	Zmiany demograficzne w obrębie ZNOF	4.1 – Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych wyższego rzędu 4.2 – Rozwój sektora edukacji, kształcenia zawodowego oraz zwiększenie dostępności i jakości usług wychowania przedszkolnego i opieki żłobkowej 4.3 – Poprawa jakości i dostępności oferty kulturalno-rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej 4.4 – Prowadzenie zintegrowanej polityki mieszkaniowej 4.5 – Rozwój gospodarki komunalnej 4.6 – Sprawny system zarządzania w ZNOF	KD 4.1 E-turystyka na obszarze ZNOF Przebudowa budynku przy ul. Sikorskiego na Urząd Stanu Cywilnego (projekt rezerwowowy) KD 4.2 Ciekawa Nauka-wyrównanie szans edukacyjnych w zakresie szkolnictwa ogólnego w Zielonogórsko-Nowosolskim Obszarze Funkcjonalnym- - Etap I (lata 2024-2026) oraz Ciekawa i Bezpieczna Nauka-wyrównanie szans edukacyjnych w zakresie szkolnictwa ogólnego w Zielonogórsko-Nowosolskim Obszarze Funkcjonalnym (etap II: 2027-2029). Wsparcie rozwoju szkolnictwa zawodowego na terenie Zielonogórsko - Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego - Czas na zawodowców Wsparcie rozwoju szkolnictwa zawodowego na terenie Zielonogórsko - Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego - Zawód na horyzoncie Rozwój szkolnictwa zawodowego w Technikum w Czerwieńsku - Gmina Czerwieńsk Nowe miejsca przedszkolne w ramach zespołu edukacyjnego na Osiedlu Czarkowo w Zielonej Górze/ Łężyce Poprawa warunków funkcjonowania Lubuskiego Muzeum Wojskowego w Zielonej Górze z/s w Drzonowie Poprawa warunków funkcjonowania Muzeum Archeologicznego Środkowego Nadodrza w Zielonej Górze z/s w Świdnicy
		Rozwój oferty spędzania czasu wolnego- Winiarstwo i enoturystyka jako wyróżnik obszaru funkcjonalnego			
		Stworzenie atrakcyjnej oferty mieszkaniowej	Deficyty związane z opieką żłobkową		
		Realizacja projektów ramach współpracy międzygminnej			
		Zróżnicowana oferta kształcenia ponadpodstawowego w zakresie kierunków zawodowych i technicznych oraz dobra baza infrastruktury kształcenia	Niska aktywność społeczna		
		Obecność najsilniejszego ośrodka uniwersyteckiego w województwie lubuskim, oferującym wysoką jakość kształcenia na Wydziale Medycznym	Niedostatecznie rozwinięta oferta najmu mieszkań na preferencyjnych warunkach		

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego

					KD 4.3 Integracja społeczna oraz aktywizacja mieszkańców ZNOF poprzez budowę kompleksu integracyjno-kulturowo-wypoczynkowego Rozbudowa kompleksu w Ochli o lodowisko kryte/ rolnię wraz z infrastrukturą towarzyszącą na potrzeby mieszkańców z całego obszaru ZNOF Zagospodarowanie terenu integracyjno-rekreacyjnego w Czerwieńsku Zagospodarowanie terenu integracyjno-rekreacyjnego w Nietkowicach Przebudowa Stadionu Miejskiego w Nowej Soli (projekt rezerwowowy) Budowa lub przebudowa (modernizacja/ remont) treningowego boiska piłkarskiego na terenie gminy Sulechów (projekt rezerwowowy) Utworzenie Centrum Historii Miasta w wieży Braniborskiej w Zielonej Górze (projekt rezerwowowy) KD 4.5 Schronisko dla zwierząt z Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego - projekt partnerski
	Cel strategiczny 5 Rozwój i podnoszenie jakości usług społecznych	Obecność najsilniejszego ośrodka uniwersyteckiego w województwie lubuskim, oferującym wysoką jakość kształcenia na Wydziale Medycznym /Kształcenie kadry medycznej	Niska dostępność usług zdrowotnych i opiekuńczych	5.1 – Rozwój systemu pomocy społecznej 5.2 – Rozwój „srebrnej gospodarki” 5.3 – Ochrona zdrowia i profilaktyka 5.4 – Wzmacnianie kapitału społecznego	KD 5.4 Nowe Horyzonty - Etap I (lata 2024-2026) i Etap II (2026-2029)
		Realizacja projektów w ramach współpracy międzygminnej	Dostosowanie obszaru ZNOF do potrzeb osób starszych		
			Niska aktywność społeczna i zagrożenie wykluczeniem społecznym		
			Potrzeba rozwoju przedsiębiorczości i rynku pracy		

Opis zintegrowanego podejścia służącego zaspokojeniu zidentyfikowanych potrzeb rozwojowych i wykorzystaniu potencjału obszaru

Rozdział odnosi się do art. 29 ust. 1 Rozporządzenia ogólnego, wskazującego, że strategie terytorialne realizowane zgodnie z art. 28 lit. a) lub c) tego Rozporządzenia zawierają m.in. *opis zintegrowanego podejścia służącego zaspokojeniu zidentyfikowanych potrzeb rozwojowych i wykorzystaniu potencjału obszaru*.

W niniejszym rozdziale przedstawiono opis zintegrowanego podejścia służącego zaspokojeniu zidentyfikowanych potrzeb rozwojowych i wykorzystaniu potencjału Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Każdy z projektów stanowiących integralną część interwencji ZIT stanowi projekt zintegrowany w rozumieniu „Zasad realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej na lata 2021-2027”. Ponadto, projekty te spełniają warunek planowanych wspólnych efektów, rezultatów lub produktów końcowych projektów, a niektóre z nich również warunek projektów partnerskich.

Sposób wskazania projektów

Zgodnie z założeniami FEWL 21-27 oraz FEnIKS 2021-2027, w ramach instrumentu ZIT przewiduje się niekonkurencyjny/konkurencyjny sposób wyboru projektów przeznaczonych do dofinansowania w ramach przyznanych na dany cel alokacji. W celu identyfikacji projektów rekomendowanych do wsparcia na etapie prac nad Strategią przeprowadzono szereg spotkań z przedstawicielami gmin ZNOF oraz członkami Ciała Doradczego. Uczestnicy spotkań zostali zapoznani z kryteriami i wymogami stawianymi strategii ponadlokalnej i strategii ZIT, w tym w szczególności kryterium wyboru projektów, które mają charakter terytorialny. W trakcie spotkań i warsztatów strategicznych przeprowadzono dyskusje dotyczące kluczowych potrzeb rozwojowych oraz potencjału ZNOF określonych na drodze diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej obszaru. W odpowiedzi na zidentyfikowane w czasie dyskusji wyzwania, w ramach spotkań w pierwszej kolejności wypracowano cele i kierunki działań Strategii, a następnie określono priorytety w ramach ZIT. W rezultacie zidentyfikowano priorytety wsparcia związane z:

- Bezpieczeństwem publicznym, reagowaniem na sytuacje kryzysowe,
- Zapobieganiem zmianom klimatu, adaptacją, błękitno-zieloną infrastrukturą, zwiększaniem naturalnej retencji,
- Uporządkowaniem gospodarki wodno-kanalizacyjnej,
- Tworzeniem zintegrowanego systemu ścieżek rowerowych,
- Rewitalizacją terenów zielonych i obszarów zdegradowanych,
- Wdrażaniem OZE,
- Rozwijaniem oferty rekreacyjnej w oparciu o tereny zielone,
- Wspieraniem rodziny,
- Modernizacją szkół, zwiększeniem atrakcyjności szkolnictwa zawodowego.

Następnie, w odniesieniu do określonych priorytetów Partnerzy i przedstawiciele Ciała Doradczego zgłaszali projekty rekomendowane do dofinansowania zgodnie z warunkami programów. W efekcie powstała lista projektów podstawowych i rezerwowych, które następnie zestawiono w projekty zintegrowane zgodnie z obszarami tematycznymi oraz planowanymi partnerstwami.

Projekty i zadania wchodzące w skład poszczególnych przedsięwzięć zintegrowanych wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. „Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030” i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów i wyzwań gmin wchodzących w skład ZNOF, a także wykorzystanie ich potencjału rozwojowego. Realizacja planowanych przedsięwzięć jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej Strategii. Szczegółowy zakres przedstawiono w części „Uzasadnienie realizacji projektu zintegrowanego” poniższego zestawienia.

Przedsięwzięcia zintegrowane zaplanowane do realizacji w ramach Strategii ZIT ZNOF obejmują swoim zasięgiem często więcej niż jedną gminę i uzupełniają się wzajemnie, co oznacza, że ich wdrażanie przyczyni się do wielokierunkowego rozwoju obszaru funkcjonalnego. Ponadto, zakłada się, że realizacja poszczególnych zadań przyniesie wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy dla partnerskich gmin. Istotny jest zatem przewidywany zasięg oddziaływania konkretnych przedsięwzięć, wyrażany m.in. poprzez zapewnienie szerokiego dostępu do nowoutworzonej w ramach interwencji strategicznej infrastruktury dla mieszkańców więcej niż jednej gminy MOF.

Wszystkie zadania wybrane do realizacji w ramach interwencji niniejszej strategii są ze sobą spójne i mają zintegrowany charakter. Zaplanowano bowiem wyłącznie przedsięwzięcia, które przyczynią się do wielokierunkowego rozwoju Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego, a z ich efektów będzie mogła korzystać cała społeczność przedmiotowego obszaru. Zakres poszczególnych działań uwzględnia zadania skupione na wykorzystywaniu posiadanych potencjałów i niwelowaniu deficytów rozwojowych, a zasięg ich oddziaływania obejmuje cały obszar ZNOF.

Poniżej przedstawiono charakterystykę przedsięwzięć zintegrowanych wraz ze wskazaniem komplementarności w ramach interwencji strategicznej, oczekiwanych rezultatów oraz konkretnych projektów przewidzianych do realizacji w ramach instrumentu ZIT.

Przedsięwzięcia zintegrowane

PZ 1. Rozwój zielono-niebieskiej infrastruktury i gospodarki wodami opadowymi jako sposób na adaptację ZNOF do zmian klimatu	
Powiązanie z celami programów i dokumentów strategicznych	
CS FEWL21-27	2.4 Cel Szczegółowy (iv) Wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego
CS ZNOF	Cel 1. Ochrona środowiska i wzmacnianie odporności na zmiany klimatu KD 1.1. Adaptowanie obszaru ZNOF do zmian klimatu
CS SRWL	3. Integracja przestrzenna regionu 3.4 Ochrona środowiska przyrodniczego, w tym przeciwdziałanie negatywnym skutkom zmian klimatu
Projekty podstawowe	
Gmina	Projekt
Sulechów	Budowa zbiornika retencyjnego przy ul. Żurawiej w Kruszynie
Projekty rezerwowe	
Gmina	Projekt
Czerwieńsk	Rozdział kanalizacji deszczowej od ogólnospławnej w mieście Czerwieńsk
Uzasadnienie przedsięwzięcia zintegrowanego	
Postępujący kryzys klimatyczny jest problemem globalnym, a negatywne skutki związanych z nim zmian stanowią zagrożenie również dla mieszkańców ZNOF. Wraz ze zmianami klimatycznymi nasilają się zjawiska suszy, powodzi i podtopień oraz silnych wiatrów, które wymagają nie tylko organizacji sprawnego systemu reagowania na pojawiające się problemy, ale również wdrażania rozwiązań ukierunkowanych na zapobieganie ich występowania w przyszłości. Adaptacja obszaru ZNOF do zmian klimatu będzie skupiała się na utrzymaniu i rozwijaniu naturalnej retencji poprzez usprawnienie systemu gospodarowania wodami opadowymi i roztopowymi. Działania te, uwzględniające rozdział kanalizacji deszczowej od ogólnospławnej i budowę zbiornika retencyjnego przyczynią się do niwelowania zjawisk takich jak susze, powodzie i podtopienia, m.in. poprawę przepustowości systemu rowów melioracyjnych i kanalizacji deszczowej oraz retencionowanie wód w czasie przepływów maksymalnych. Projekt zintegrowany Projekty wchodzące w skład PZ spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów i wyzwań gmin wchodzących w skład ZNOF. Stworzona w ich ramach infrastruktura będzie wykorzystywana w celu zapewnienia wysokiego poziomu adaptacji obszaru ZNOF do zmian klimatu oraz dążenia do neutralności klimatycznej. Bezpośrednimi odbiorcami projektu będą mieszkańcy gmin: Sulechów i Czerwieńsk, natomiast ze względu na szeroki zakres oddziaływania projektu, skutki jego realizacji będą istotne również dla gmin przyległych, w tym również gmin spoza ZNOF. Inwestycje wchodzące w skład przedsięwzięcia zintegrowanego wpisują się w obszar rekomendowany do wsparcia w zakresie adaptacji do zmian klimatu. Są one bowiem związane z dostosowaniem infrastruktury służącej przeciwdziałaniu i minimalizacji skutków powodzi i suszy do ekstremalnych stanów pogodowych. Zgodnie z FEWL 21-27 zadania związane są z niwelowaniem skutków suszy, właściwym kształtowaniem zasobów wodnych, minimalizacją możliwości wystąpienia ekstremalnych zjawisk pogodowych oraz likwidacją ich skutków. Są to również przedsięwzięcia kwalifikujące się do wsparcia z zakresu adaptacji do skutków zmian klimatycznych miast.	

Działanie związane z gospodarką wodami opadowymi/roztopowymi na obszarze zurbanizowanym w gminie Czerwieńsk wpisuje się ponadto w obszar inwestycyjny we wnioskach dla Polski zawartych w Sprawozdaniu krajowym – Polska 2019. Projekt może uzyskać wsparcie w ramach celu szczegółowego, gdyż jest w pełni uzasadniony zagrożeniem powodziowym (dla miast poniżej 20 tys. mieszkańców) występującym na terenie gminy.

Rozdzielenie kanalizacji deszczowej odciąży kanalizację ogólnospławną, jednocześnie korzystnie wpływając na klimat miasta, różnorodność biologiczną, czy funkcjonowanie ekosystemów. Ponadto inwestycja stworzy idealne warunki do przygotowania terenów wzdłuż kanału Zimny Potok i budowy zbiorników retencyjnych zatrzymujących wody opadowe w obrębie miejscowości Czerwieńsk, Nietków i Laski, które w chwili obecnej wpływają do Odry. Rozdział kanalizacji deszczowej i w efekcie jej gromadzenie będzie miał korzystny wpływ na tereny wysokiej klasy i uprawy rolnicze zlokalizowane w obrębie kanału Zimny Potok, co jest związane z przeciwdziałaniem suszy i jej skutków.

Uzasadnienie

Realizacja projektów jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej Strategii.

Część diagnostyczna

Z diagnozy strategicznej ZNOF wynika, że ze względu na położenie ZNOF w obrębie rzeki Odry, znaczna część jego terenu narażona jest na występowanie lokalnych podtopień, a także powodzi, co wpływa na obniżenie poziomu bezpieczeństwa. Biorąc pod uwagę postępujący kryzys klimatyczny, ekstremalne zjawiska pogodowe takie jak ulewne deszcze, czy okresy suszy wpływające na podnoszenie poziomu ryzyka, mogą z czasem się nasilać. Z analizy map zagrożenia powodziowego na obszarze ZNOF wynika, iż gminy: Czerwieńsk i Sulechów, w których planowana jest realizacja projektu, są szczególnie narażone na wystąpienie powodzi (wysokie prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi - raz na 10 lat).

Przedsięwzięcie ukierunkowane na rozdział kanalizacji deszczowej od ogólnospławnej jest w pełni uzasadniony, m.in. z uwagi na zagrożenie powodziowe występujące na terenie Gminy Czerwieńsk, która w swoich granicach administracyjnych ma najdłuższy odcinek rzeki Odry w powiecie zielonogórskim. Wybudowana w latach 50./60. XX wieku sieć kanalizacji ogólnospławnej, do której włączono możliwość oczyszczania wód opadowych w oczyszczalni ścieków w Czerwieńsku, wymaga rozdzielenia celem odciążenia oczyszczalni ścieków. Kanalizacja ogólnospławna na terenie miasta Czerwieńsk wykazuje szereg usterek prowadzących do chwilowych problemów odprowadzania ścieków.

Przedmiotowa inwestycja wychodzi naprzeciw zmianom klimatu, gdyż przyczyni się do odciążenia kanalizacji ogólnospławnej, zminimalizuje wystąpienie ekstremalnych zjawisk pogodowych oraz miejscowych podtopień, a tym samym korzystnie wpłynie na wiele sfer życia mieszkańców MOF, w tym przede wszystkim poprzez podniesienie poziomu bezpieczeństwa.

Część strategiczna

Realizacja projektów stanowiących przedsięwzięcie zintegrowane wynika z części kierunkowej Strategii, tj. Cel strategiczny 1. Ochrona środowiska i wzmacnianie odporności na zmiany klimatu, Kierunek działania 1.1. Adaptowanie obszaru ZNOF do zmian klimatu. Zadania zaplanowane w ramach PZ są bowiem komplementarne wobec interwencji strategicznej związanej ze wzmacnianiem odporności Obszaru na zmiany klimatu oraz zapobieganie ich negatywnym skutkom, przede wszystkim ukierunkowanej m.in. na podejmowanie działań na rzecz retencji wodnej i gospodarowania wodami opadowymi poprzez wdrażanie niebiesko-zielonej infrastruktury.

Komplementarność

Przedsięwzięcie zintegrowane jest komplementarne z PZ nr 4 i 5, których zakres skupia się na rozwoju terenów zielonych, w tym również uzupełnianie ich o rozwiązania oparte na przyrodzie, sprzyjające m.in. zwiększaniu retencji. Przedsięwzięcie powiązane jest również z PZ 2 ze względu na fakt, iż ich realizacja ukierunkowana jest na adaptację ZNOF do zmian klimatu oraz zapobieganie ich negatywnym skutkom, m.in. w postaci powodzi i podtopień oraz okresów suszy.

Efekty przedsięwzięcia

Wspólnym efektem realizacji planowanych działań będzie wzmocnienie odporności ZNOF na zmiany klimatu oraz zapobieganie występowaniu ich negatywnych skutków. Ekstremalne zjawiska pogodowe związane z postępującym kryzysem klimatycznym mają bowiem często ponadlokalny charakter i stanowią zagrożenie dla obszaru obejmującego więcej niż jedną gminę. Zapobieganie występowaniu suszy, powodzi i podtopień będzie miało zatem pozytywne oddziaływanie na cały ZNOF.

Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu
• Zielona infrastruktura wybudowana lub zmodernizowana w celu przystosowania się do zmian klimatu • Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego • Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego • Pojemność obiektów małej retencji	• Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przeciwpowodziowej

PZ 2. Zapewnienie sprawnej i efektywnej reakcji na zagrożenia wynikające ze zmian klimatu oraz podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego	
Powiązanie z celami programów i dokumentów strategicznych	
CS FEWL21-27	Cel Szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich
CS ZNOF	Cel 1. Ochrona środowiska i wzmacnianie odporności na zmiany klimatu KD 1.1. Adaptowanie obszaru ZNOF do zmian klimatu
CS SRWL 2030	3. Integracja przestrzenna regionu 3.3. Zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa energetycznego i publicznego 3.4 Ochrona środowiska przyrodniczego, w tym przeciwdziałanie negatywnym skutkom zmian klimatu
Projekty podstawowe	
Gmina	Projekt
Czerwieńsk	Przebudowa, rozbudowa i nadbudowa budynku OSP w Czerwieńsku na Gminne Centrum Bezpieczeństwa oraz remont wieży przy OSP w Czerwieńsku
	Budowa nowej siedziby Ochotniczej Straży pożarnej w Leśniowie Wielkim
Otyń	Budowa nowej siedziby Ochotniczej Straży Pożarnej w Otyniu
Projekty rezerwowe	
Gmina	Projekt
-	-
Uzasadnienie przedsięwzięcia zintegrowanego	
Postępujący kryzys klimatyczny jest problemem globalnym, a negatywne skutki związanych z nim zmian stanowią zagrożenie również dla mieszkańców ZNOF. Wraz ze zmianami klimatycznymi nasilają się zjawiska suszy, powodzi i podtopień oraz silnych wiatrów, które wymagają nie tylko organizacji sprawnego systemu reagowania na pojawiające się problemy, ale również wdrażania rozwiązań ukierunkowanych na zapobieganie ich występowania w przyszłości. Poza wdrażaniem rozwiązań z zakresu zielono-niebieskiej infrastruktury, kluczowe dla bezpieczeństwa obszaru funkcjonalnego jest posiadanie przez jednostki pożarniczo-gaśnicze pełnego i sprawnego wyposażenia, ale również wyszkolonych kadr ratowniczych. Niezbędne jest zatem wsparcie służb prowadzących akcje ratownicze poprzez wyposażenie w specjalistyczny sprzęt, co pozwoli na zwiększenie możliwości odpowiedniego reagowania na sytuacje kryzysowe. W celu poprawy warunków adaptacji ZNOF do zmian klimatu i minimalizacji ich negatywnych skutków, zaplanowano projekt ukierunkowany na wsparcie działalności jednostek ratowniczych funkcjonujących na terenie Obszaru. Zakłada się, dzięki inwestycjom związanym z budową, przebudową i rozbudową budynków OSP oraz ich doposażanie w niezbędny sprzęt możliwe będzie skuteczniejsze prowadzenie akcji ratowniczych lub usuwanie skutków zjawisk katastrofalnych lub poważnych awarii. Przewiduje się, że skutkiem realizacji projektu będzie wzrost poziomu bezpieczeństwa na terenie ZNOF, m.in. dzięki zmniejszeniu ryzyka zagrożenia pożarowego w lasach, co w konsekwencji przełoży się także na ochronę cennych zasobów przyrody. Służby ratunkowe takie jak OSP, Policja czy Ratownictwo Medyczne działające na terenie ZNOF w wyniku realizacji projektu będą mogły sprawniej podejmować działania nie tylko na terenie gmin Czerwieńsk i Otyń, ale także na terenie sąsiednich gmin. Utworzenie Gminnego Centrum Bezpieczeństwa w gminie Czerwieńsk oraz remont wieży OSP w Czerwieńsku zwiększy poziom skoordynowania jednostek odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa w MOF. Obsadzenie jednostek w jednym miejscu ułatwi kontakt i współpracę między nimi, zagwarantuje lepsze zarządzanie, skoordynowanie działań, monitoring i analizę zagrożeń oraz reakcję na zdarzenia. Będzie to centrum dowodzenia i planowania operacyjnego,	

stanowić będzie bazę dla niezbędnego sprzętu i wyposażenia wykorzystywanego w przypadku wystąpienia klęsk żywiołowych oraz sytuacji kryzysowych, w tym zagrożeń epidemiologicznych. Budowa siedziby OSP w Leśniowie Wlkp. zwiększy potencjał jednostki i wpłynie pozytywnie na poziom bezpieczeństwa (bezpieczeństwo publiczne, ochrona zasobów przyrodniczych, skutki zmian klimatycznych, itp.). Koordynacja działań na obszarze gminy Czerwieńsk przełoży się na zwiększenie bezpieczeństwa na obszarze ZNOF.

Istotnym elementem zaplanowanej interwencji jest również budowa nowej siedziby OSP w Otyniu, która jest niezbędna dla zapewnienia odpowiednich warunków do funkcjonowania jednostki. Dzięki inwestycji OSP zyska nie tylko nowoczesne zaplecze umożliwiające efektywne i skuteczne prowadzenie akcji ratowniczych, ale również infrastrukturę niezbędną do prowadzenia regularnych szkoleń i rozwijania działalności społecznej w oparciu o projekty „miękkie”, inicjatywy i przedsięwzięcia pozarządowe finansowe ze środków Budżetu Państwa i Unii Europejskiej. Pozwoli to kontynuować bardzo cenne dla wspólnoty lokalnej inicjatywy angażujące zarówno osoby dorosłe, jak i dzieci oraz młodzież.

Projekt zintegrowany

Projekty wchodzące w skład PZ spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów i wykorzystanie potencjału gmin wchodzących w skład ZNOF. Stworzona w ich ramach infrastruktura będzie wykorzystywana w celu zapewnienia wysokiego poziomu bezpieczeństwa nie tylko w gminach, na terenie których zaplanowano realizację projektu, ale również sąsiednich gmin. Odbiorcami projektu będą przede wszystkim jednostki OSP oraz służby zarządzania kryzysowego i ochrony środowiska – w efekcie ich wsparcia, rezultaty będą istotne również dla mieszkańców ZNOF oraz przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą na terenie obszaru, a także odwiedzający go turyści. OSP Otyń oraz OSP Czerwieńsk wchodzi w skład systemu KSRG (Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy) i jest elementem zintegrowania działań systemu w gminie i w powiecie. Zasięg działania OSP Otyń jest ponadgminny. OSP w Leśniowie Wielkim nie należy jeszcze do systemu KSRG, jednak jego lokalizacja obejmuje DK 32, DW 279 oraz magazyny firmy JORGE sp. z o.o. (produkcja fajerwerków). Ponadto działanie OSP poza system KSRG nie wyklucza jego udziału w zdarzeniach poza terenem gminy.

Powyższe inwestycje przyczynią się do poprawy bezpieczeństwa również w pozostałych gminach ZNOF, do których jednostki OSP mogą zostać oddelegowane celem niesienia pomocy i likwidacji różnych zdarzeń, współpraca Gminnego Zespołu Zarządzania Kryzysowego z Powiatowym Zespołem Zarządzania Kryzysowego oraz ościennymi gminnymi zespołami, powstaną warunki do doskonałej współpracy, analizy zagrożeń i ich monitorowania, likwidacji i usuwania ich skutków. Inwestycja przyniesie oczekiwany efekt jakim jest znaczący wzrost i poprawa bezpieczeństwa mieszkańców.

Realizacja projektu przyczyni się do poprawy efektywności i skuteczności zarządzania usługami publicznymi w MOF, przez co wpisuje się w typy możliwych projektów w ramach celu polityki 5 FEWL 21-27, w m.in. w zakresie poprawy jakości życia mieszkańców oraz podniesienia poziomu ich bezpieczeństwa. Dzięki zaplanowanym inwestycjom zostaną stworzone odpowiednie warunki infrastrukturalne do rozwoju społecznego w oparciu o kapitał ludzki Ochotniczej Straży Pożarnej. Umożliwi to realizację nie tylko typowych działań statutowych OSP, ale przede wszystkim wdrożenie nowych projektów „miękkich”. OSP, jako społecznie szanowany integrator lokalnej społeczności, będzie miał bowiem możliwości realizacji inicjatyw i przedsięwzięć sprzyjających włączeniu społecznemu. Nastąpi rozwój działalności, a tym samym zwiększenie zaangażowania mieszkańców MOF, co sprzyjać będzie budowaniu tożsamości lokalnej, przywiązania do miejsca zamieszkania, dbałości o środowisko lokalne i odpowiedzialności za sprawy publiczne.

Uzasadnienie

Realizacja projektów jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej Strategii.

Część diagnostyczna

Teren ZNOF charakteryzuje się bogactwem zasobów przyrodniczych, wśród których szczególną rolę odgrywają obszary prawnie chronione: rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000 oraz parki krajobrazowe. Ponadto, występują tu cenne kompleksy leśne – według danych za 2021 r., niemal 30 tys. ha powierzchni Obszaru zajmują grunty leśne. Uwarunkowania te z jednej strony stanowią potencjał rozwojowy MOF, jednak z drugiej wymagają szczególnego wsparcia w celu ochrony zasobów przyrodniczych oraz ograniczania zagrożenia w postaci m.in. pożarów lasów oraz powodzi i podtopień, a także skutków silnych wiatrów i nawałnic.

Z uwagi na rosnące ryzyko pożarów będących skutkiem postępujących zmian klimatu, niezwykle istotne są inwestycje w zakresie ochrony przed pożarami lasów oraz obszarów cennych przyrodniczo. Ponadto, niezwykle ważną kwestią jest skuteczne reagowanie na występujące coraz częściej silne wiatry. W ZNOF w latach 2018-2020 liczba interwencji straży pożarnej w związku z usuwaniem skutków silnych wiatrów zwiększyła się o 30% (z 209 w 2018 do 271 w 2020). Co więcej, jak wynika z Planu adaptacji do zmian klimatu miasta Zielona Góra, na podstawie danych z lat 1981-2015 stwierdza się tendencję wzrostową liczby dni z burzami w roku. Obecnie w Polsce występuje 10-12 huraganów rocznie, podczas gdy na początku lat 90-tych ich występowanie było sporadyczne. Przewidywana zwiększona liczba wichur na obszarze funkcjonalnym niesie ze sobą ryzyko utraty życia i zdrowia przez mieszkańców, ale także strat materialnych. Dlatego też niezbędne jest projektowanie przez samorządy tworzące ZNOF działań mających na celu zabezpieczenia infrastruktury i innych zasobów do zarządzania kryzysowego.

Potrzeba realizacji projektów wchodzących w skład PZ wynika m.in. z faktu rozproszenia służb odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa na terenie MOF, co nie sprzyja skoordynowaniu poszczególnych zadań. Ponadto, istniejąca infrastruktura i zaplecze funkcjonujących w MOF jednostek ratowniczych jest często ograniczona i niefunkcjonalna, co znacząco wpływa na efektywność i skuteczność prowadzonych działań.

Obecne warunki w budynku starej remizy OSP w Otyniu są niewystarczające do potrzeb strażaków i strażaczek. Budynek jest zawilgocony, brakuje izolacji termicznej, istniejące sale są zbyt małe do prowadzenia działalności statutowej, w tym szkoleń i realizacji projektów „miękkich”. Powoduje to obniżenie satysfakcji z pełnionej służby, a niewystarczająca infrastruktura uniemożliwia prawidłową realizację zadań statutowych. Ponadto, wysokie ryzyko awarii wynikające z braku termoizolacji budynku wpływa na obniżenie mobilności bojowej jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej oraz wydłuża czas reakcji na zagrożenia. Zły stan techniczny obiektu, niewystarczająca liczba boksów garażowych wpływa również na niski poziom warunków socjalno-bytowych i BHP strażaków podczas pełnienia przez nich służby. Pomieszczenia socjalne są niedostosowane do współczesnych wymagań. Niski komfort pracy strażaków w dłuższej perspektywie wpływać na obniżenie motywacji i poczucia dumy z pełnionej służby.

Warto zaznaczyć, że poza działalnością na rzecz ochrony życia, zdrowia i mienia przed pożarami, klęskami żywiołowymi i zagrożeniami ekologicznymi lub innymi miejscowymi zagrożeniami, OSP pełni również funkcję społeczną, kulturalną i integrującą lokalną społeczność, dzięki czemu zapewniony jest zrównoważony rozwój wspólnoty. Działalność OSP oddziałuje ponadto na rozwój i utrwalenie partycypacji społecznej mieszkańców MOF. Dotyczy to nie tylko społecznego poziomu partycypacji, przejawiającego się udziałem osób w życiu społeczności, do której należą, lecz także poziomu publicznego, umożliwiającego wywieranie wpływu na kształtowanie polityki publicznej. Mieszkaniec, którego działanie przynosi pozytywne rezultaty, częściej przejawia troskę o sprawy wspólnoty.

Część strategiczna

Realizacja projektów stanowiących PZ wynika z części kierunkowej Strategii, tj. Cel strategiczny 1. Ochrona środowiska i wzmacnianie odporności na zmiany klimatu, Kierunek działania 1.1. Adaptowanie obszaru ZNOF do zmian klimatu. Zadania zaplanowane w ramach PZ są bowiem komplementarne wobec interwencji strategicznej związanej ze wzmacnianiem odporności Obszaru na zmiany klimatu oraz zapobieganie ich negatywnym skutkom, przede wszystkim ukierunkowanej m.in. na wspieranie infrastruktury i doposażenia jednostek straży pożarnych, policji i służb ratunkowych w celu podniesienia poziomu reagowania na zagrożenia naturalne.

Projekt stanowi odpowiedź na rzeczywiste wyzwania w sferze społecznej (bezpieczeństwo publiczne), gospodarczej (wymiar ekonomiczny postępującego kryzysu klimatycznego) i przestrzennej (ochrona zasobów przyrodniczych). W efekcie realizacji projektu nastąpi poprawa jakości życia i bezpieczeństwa lokalnej społeczności, jak i poprawa odporności ZNOF na klęski żywiołowe. Z uwagi na fakt, iż poziom bezpieczeństwa ma istotne znaczenie przy podejmowaniu decyzji o lokalizacji inwestycji, dzięki realizacji projektu zwiększy się również atrakcyjność inwestycyjna ZNOF, a także jego konkurencyjność sprzyjająca włączeniu społecznemu. Ponadto, przedsięwzięcie przyczyni się do budowania spójności województwa, a także zrównoważonego rozwoju danego terenu, rozumianego jako wzrost społeczno-gospodarczy przy zachowaniu dbałości o jakość środowiska naturalnego. Inwestycja wpłynie będzie pozytywnie na rozwój obszarów miejskich wiejskich na terenie gmin Otyń i Czerwieńsk poprzez wzmocnienie służb odpowiedzialnych za zapewnianie bezpieczeństwa mieszkańcom, turystom, a także mieniu.

Komplementarność

Przedsięwzięcie zintegrowane jest komplementarne wobec PZ nr 1, w ramach którego zaplanowano przedsięwzięcia skupione na adaptowaniu obszaru ZNOF do zmian klimatu i zapobieganiu ich negatywnym skutkom. Pośrednio przedsięwzięcie powiązane jest również z PZ 10 ze względu na fakt, iż ich realizacja przyczyni się do podniesienia poziomu bezpieczeństwa publicznego w ZNOF.

Efekty przedsięwzięcia

W efekcie realizacji projektów wchodzących w skład PZ, możliwe będzie zminimalizowanie ryzyka awarii sprzętu specjalistycznego, podniesienie poziomu zdolności bojowej jednostek OSP na obszarze ZNOF oraz ich dostosowanie do wymogów Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Wspólnym efektem realizacji planowanych działań będzie wzmocnienie odporności ZNOF na zmiany klimatu oraz zapobieganie występowaniu ich negatywnych skutków, a tym samym zwiększenie poziomu bezpieczeństwa w Obszarze. Ekstremalne zjawiska pogodowe związane z postępującym kryzysem klimatycznym mają często ponadlokalny charakter i stanowią zagrożenie dla obszaru obejmującego więcej niż jedną gminę. Ponadto, wskazane działania wpłyną na zmniejszenie zagrożenia pożarowego w lasach, co w konsekwencji, poza wpływem na bezpieczeństwo ludności, przełoży się także na ochronę cennych zasobów przyrodniczych.

Istotnym rezultatem zaplanowanych działań będzie również wzrost aktywności społecznej jednostek OSP, poprzez zapewnienie odpowiedniej infrastruktury umożliwiającej realizację projektów, inicjatyw i przedsięwzięć integrujących lokalną społeczność. Dzięki nowej infrastrukturze ochotniczek i ochotnicy będą mogli uczestniczyć w regularnych szkoleniach, kursach i warsztatach organizowanych zgodnie z wymogami statutowymi. Nastąpi rozwój działalności, a tym samym zwiększenie zaangażowania mieszkańców, co sprzyjać będzie budowaniu tożsamości lokalnej, przywiązania do miejsca zamieszkania, dbałości o środowisko lokalne oraz poczucia odpowiedzialności za sprawy publiczne.

Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu
Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	Liczba osób odnoszących korzyści z wybudowanych/przebudowanych obiektów

Liczba wybudowanych/przebudowanych obiektów infrastruktury służącej poprawie bezpieczeństwa publicznego • Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	infrastruktury służącej poprawie bezpieczeństwa publicznego
--	--

PZ 3. Zapewnienie efektywności energetycznej i rozwój odnawialnych źródeł energii	
Powiązanie z celami programów i dokumentów strategicznych	
CS FEWL21-27	2.2 Cel Szczegółowy 2 ii Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju
CS ZNOF	Cel 1. Ochrona środowiska i wzmacnianie odporności na zmiany klimatu KD 1.2. Zapewnienie efektywności energetycznej i rozwój odnawialnych źródeł energii
CS SRWL 2030	3. Integracja przestrzenna regionu 3.3 Zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa energetycznego i publicznego
Projekty podstawowe	
Gmina	Projekt
Miasto Zielona Góra	Instalacja OZE (wraz z magazynami energii) na potrzeby zasilania lodowiska krytego w Ochli
Lubuskie Muzeum Wojskowe w Zielonej Górze z/s w Drzonowie	Instalacja OZE (wraz z magazynami energii) na potrzeby zasilania Lubuskiego Muzeum Wojskowego w Zielonej Górze z/s w Drzonowie
Projekty rezerwowe	
Gmina	Projekt
Nowa Sól	Instalacje OZE w wybranych budynkach jednostek samorządowych
Sulechów	Zakup i montaż banków energii na obiektach użyteczności publicznej
Zabór	Instalacje OZE w wybranych budynkach jednostek samorządowych
Nowogród Bobrzański	Modernizacja energetyczna budynków poprzez wykorzystanie OZE w sektorze publicznym
Świdnica	Modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej poprzez budowę instalacji OZE
Uzasadnienie przedsięwzięcia zintegrowanego	
W celu zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego i zwiększenia komfortu życia mieszkańców oraz ochrony środowiska, konieczne jest podejmowanie działań związanych z modernizacją i rozbudową systemu elektroenergetycznego oraz dywersyfikacją źródeł energii. Istotnym kierunkiem rozwoju dla ZNOF będzie wykorzystanie zielonej energii i podjęcie próby zapewnienia samowystarczalności energetycznej Obszaru. Projekt zintegrowany Projekty wchodzące w skład PZ spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów i wyzwań gmin wchodzących w skład ZNOF. Stworzona w ich ramach infrastruktura będzie wykorzystywana bowiem w celu zapewnienia efektywności energetycznej obszaru ZNOF oraz dążenia do neutralności klimatycznej. W ramach przedsięwzięcia planowane jest zwiększenie udziału energii odnawialnej w obiektach użyteczności publicznej w gminach, na terenie których realizowane będą poszczególne zadania. Bezpośrednim efektem inwestycji będzie zmniejszenie zapotrzebowania na energię, redukcja emisji zanieczyszczeń do atmosfery oraz optymalizacja zużycia energii elektrycznej, co wpisuje się w zdefiniowane w programach i dokumentach strategicznych cele. Uzasadnienie Realizacja projektów jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej Strategii.	

Część diagnostyczna

Z diagnozy strategicznej wynika, że obszar ZNOF narażony jest na występowanie nagłych, katastrofalnych zjawisk pogodowych, w tym nawałnic i huraganów, które powodują znaczące awarie (tzw. blackouty), przede wszystkim w obrębie napowietrznych sieci elektroenergetycznych. Do obniżenia poziomu bezpieczeństwa energetycznego w ZNOF przyczynia się również ograniczony dostęp do Krajowej Sieci Przesyłowej w województwie lubuskim. Problemy z zaopatrzeniem w energię implikują z kolei konieczność wykorzystywania często nieefektywnych i nieekologicznych alternatyw, które znacząco wpływają na obniżenie jakości powietrza.

Część strategiczna

Realizacja projektów stanowiących PZ wynika z części kierunkowej Strategii, tj. Cel strategiczny 1. Ochrona środowiska i wzmacnianie odporności na zmiany klimatu, Kierunek działania 1.2. Zapewnienie efektywności energetycznej i rozwój odnawialnych źródeł energii oraz Kierunek działania 1.3. Dbłość o wysoką jakość powietrza.

Realizacja przedsięwzięcia przyczyni się do ograniczenia emisji zanieczyszczeń do atmosfery, wpływając na redukcję globalnego zapotrzebowania na surowce naturalne, a także poprawę bilansu energetycznego całego obszaru ZNOF poprzez zwiększenie udziału OZE w bilansie całkowitej produkcji energii. Z uwagi na fakt, że marką województwa lubuskiego promowaną w kraju i za granicą są walory środowiska i aktywny wypoczynek na łonie natury, zaniechanie działań przyczyniających się do ochrony zasobów naturalnych mogłyby spowodować marginalizację województwa lubuskiego. W skali lokalnej dzięki ograniczeniu zanieczyszczeń do atmosfery emitowanych przez obiekty użyteczności publicznej, projekt będzie wpływał korzystnie na warunki życia mieszkańców gmin, na terenie których planowana jest realizacja poszczególnych działań, jak również całego obszaru ZNOF.

Komplementarność

Przedsięwzięcie zintegrowane jest komplementarne z PZ nr 1, 3 i 6. Inwestycje zaplanowane w ramach tych przedsięwzięć ukierunkowane są bowiem na adaptację obszaru ZNOF do zmian klimatu oraz dążenia do neutralności klimatycznej.

Efekty przedsięwzięcia

W ramach projektów zaplanowano przede wszystkim inwestycje w zakresie instalacji OZE oraz modernizację energetyczną budynków użyteczności publicznej w ZNOF. Wspólnym efektem realizacji planowanych działań będzie dywersyfikacja źródeł energii poprzez zwiększenie wykorzystania OZE, a tym samym podniesienie poziomu bezpieczeństwa energetycznego w ZNOF. Dzięki realizacji zaplanowanych działań i osiągnięciu poszczególnych wskaźników, możliwe będzie osiągnięcie celów długofalowych, związanych z przejściem na gospodarkę niskoemisyjną, w tym przede wszystkim:

- Powstrzymanie procesu zanieczyszczenia środowiska naturalnego, w tym zwłaszcza powietrza poprzez zmniejszenie ilości zanieczyszczeń emitowanych do atmosfery, których źródłem jest zużycie tzw. czarnej energii elektrycznej,
- Poprawa jakości życia oraz zdrowia mieszkańców MOF,
- Powstrzymanie degradacji ekosystemów,
- Poprawa konkurencyjności i atrakcyjności gmin MOF,
- Poprawa spójności społecznej i terytorialnej Województwa Lubuskiego.

Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu
• Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (w tym: energii elektrycznej, energii cieplnej)	• Dodatkowa moc zainstalowana odnawialnych źródeł energii

• Liczba powstałych magazynów energii elektrycznej • Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego • Wspierane strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	
---	--

PZ 4. Zwiększanie dostępności i wzmacnianie jakości terenów zielonych i parkowych oraz ochrona zasobów przyrodniczych

Powiązanie z celami programów i dokumentów strategicznych

CS FEWL21-27	2.7 Cel Szczegółowy (vii) Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia
CS ZNOF	Cel 1. Ochrona środowiska i wzmacnianie odporności na zmiany klimatu KD 1.1. Adaptowanie obszaru ZNOF do zmian klimatu
CS SRWL 2030	3. Integracja przestrzenna regionu 3.4 Ochrona środowiska przyrodniczego, w tym przeciwdziałanie negatywnym skutkom zmian klimatu
Projekty podstawowe	
Gmina	Projekt
Nowa Sól	Zwiększenie atrakcyjności przyrodniczej Nadodrzańskiego Parku Rekreacyjnego w Nowej Soli

Projekty rezerwowe

Gmina	Projekt
Sulechów	Zagospodarowanie gminnych terenów parkowych

Uzasadnienie przedsięwzięcia zintegrowanego

Wzmacnianie jakości terenów zielonych i parkowych oraz ochrona zasobów przyrodniczych jest niezwykle ważna w dobie kryzysu klimatycznego. Coraz bardziej powszechnym zjawiskiem na współczesnych terenach zurbanizowanych jest bowiem tzw. „miejska wyspa ciepła”, która jest wynikiem intensywnej zabudowy i zastępowania terenów biologicznie czynnych betonem i asfaltem (tzw. betonoza).

Należy nadmienić, że tereny zielone mają wpływ nie tylko na zachowanie wysokiej jakości środowiska poprzez ograniczanie zanieczyszczeń powietrza, czy umożliwianie zachowania odpowiedniego klimatu akustycznego, ale również przyczyniają się do podnoszenia poziomu zadowolenia mieszkańców. Parki czy tereny zieleni osiedlowej pełnią bowiem przede wszystkim funkcje rekreacyjno-sportowe, a także przyczyniają się do zacieśniania więzi społecznych poprzez umożliwianie interakcji np. między sąsiadami.

Projekt zintegrowany

Projekty wchodzące w skład PZ spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów i wykorzystanie potencjału gmin wchodzących w skład ZNOF. Stworzona w ich ramach infrastruktura będzie wykorzystywana w celu udostępnienia terenów zielonych zarówno mieszkańcom całego obszaru ZNOF, jak i odwiedzających go turystom. Przełoży się to na poprawę jakości życia mieszkańców, jak i dążenie do neutralności klimatycznej poprzez zachowanie terenów biologicznie czynnych przyczyniających się do ograniczania zanieczyszczenia powietrza oraz zapobiegania powstawaniu tzw. miejskiej wyspy ciepła.

W ramach projektów zaplanowano przede wszystkim zagospodarowanie gminnych terenów parkowych na terenie gminy Sulechów oraz zwiększenie atrakcyjności przyrodniczej Nadodrzańskiego Parku Rekreacyjnego w Nowej Soli. Zaplanowane działania obejmują m.in. utworzenie szlaków pozwalających na spędzanie czasu wolnego na łonie natury, a ich głównym celem jest ochrona przyrody i dziedzictwa kulturowego oraz wspieranie transgranicznego regionu turystycznego.

Tereny objęte projektem charakteryzują się wysoką wartością przyrodniczą, a zaplanowane do realizacji zadania skupiają się na ochronie cennych zasobów oraz udostępnieniu ich mieszkańcom i turystom. Założenia parkowe będące przedmiotem projektu charakteryzują się bowiem różnorodnością gatunków drzew i krzewów, które ze względu na swój wiek i unikatowość częściowo objęte są systemem ochrony przyrody.

Wszystkie działania ukierunkowane będą na wspieranie naturalnej bioróżnorodności i ochronę cennych zasobów przyrodniczych, na bazie których rozwijana będzie oferta spędzania czasu wolnego, a tym samym zwiększeniu ulegnie atrakcyjność turystyczna ZNOF.

W ramach projektu zaplanowano m.in. utworzenie szlaków pieszych i ich zagospodarowanie w celu skanalizowania ruchu turystycznego, co pozwoli na ochronę cennych zasobów przyrodniczych ZNOF. Modernizacja oraz odpowiednie zagospodarowanie istniejących terenów zieleni przyczyni się ponadto do podniesienia walorów estetycznych oraz stworzenia miejsc wypoczynku i rekreacji na świeżym powietrzu. Istotnym elementem zaplanowanych działań jest również uzupełnianie nasadzeń drzew i krzewów, a także zakładanie tzw. łąk kwietnych, co znacznie poprawi stopień zagospodarowania zielenią, przez co przedmiotowe obszary będą stanowić odpowiednie miejsce dla bytowania ptactwa, drobnych ssaków (np. jeży), czy owadów (przede wszystkim owadów zapylających). Modernizacja i/lub wymiana szczelnych nawierzchni parkowych przyczyni się z kolei do zwiększenia naturalnej retencji, co jest istotne dla zapewnienia odporności ZNOF na zmiany klimatu i zapobiegania ich negatywnym skutkom.

Uzasadnienie

Realizacja projektów jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej Strategii.

Część diagnostyczna

Obszar ZNOF, mimo iż charakteryzuje się ponadprzeciętną lesistością w skali kraju, negatywnie wyróżnia się pod względem udziału powierzchni parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w ogólnej powierzchni. Według danych za 2020 r., tereny te zajmowały bowiem łącznie niemal 400 ha ogólnej powierzchni ZNOF (ok. 0,3%). O znacznym potencjale przyrodniczym ZNOF świadczy występowanie obszarów prawnie chronionych i pomników przyrody. Według GUS powierzchnia obszarów chronionych na terenie ZNOF w 2020 roku wyniosła 29 888 ha, a liczba pomników przyrody – 250. Do najcenniejszych elementów dziedzictwa przyrodniczego należą rezerваты przyrody, obszaru chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000 oraz zespoły przyrodniczo-krajobrazowe. Jednym z kompleksów stanowiących istotny zasób MOF, jest obszar przyrodniczo-wypoczynkowy o nazwie Nadodrzański Park Rekreacyjny, który obejmuje częściowo tereny Natura 2000, charakteryzujący się bogactwem natury Odry (nadodrzańskie tereny zielone z 5 pomnikami przyrody o charakterze grupowym i 2 pojedyncze z występującym bogactwem rodzimych owadów). Stanowi on enklawę biernej aktywności przyrodniczej dla mieszkańców miasta Nowej Soli oraz okolic i jest jednocześnie miejscem niezwykle atrakcyjnym turystycznie, dlatego też wymaga konkretnych działań w zakresie usystematyzowania i zrównoważenia działań w zakresie negatywnego wpływu ruchu turystycznego na przyrodniczy charakter obszaru.

Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody jest istotne dla zachowania różnorodności biologicznej ZNOF ze względu na konieczność zapewnienia odporności na zmiany klimatu.

Część kierunkowa

Realizacja projektów jest uzasadniona w części strategicznej, tj. Cel strategiczny 1. Ochrona środowiska i wzmacnianie odporności na zmiany klimatu, Kierunek działania 1.1. Adaptowanie obszaru ZNOF do zmian klimatu. W ramach tego kierunku działań zaplanowano bowiem zadania związane m.in. z ochroną i zwiększaniem bioróżnorodności na obszarze ZNOF, a także utrzymywaniem i ochroną cennych walorów środowiska przyrodniczego, w tym walorów krajobrazowych oraz ich wykorzystaniem do celów rekreacyjnych i turystycznych.

Komplementarność

Przedsięwzięcie zintegrowane komplementarne jest z PZ nr 5, skupioną na rewitalizacji terenów zielonych i obszarów zdegradowanych, co również przyczyni się do podniesienia jakości przestrzeni publicznych ZNOF. Spójność zachowana jest także w przypadku PZ nr 1 ze względu na uwzględnienie rozwoju zielono-niebieskiej infrastruktury w interwencji skierowanej na adaptację ZNOF do zmian klimatu.

Efekty przedsięwzięcia

Wspólnym efektem realizacji planowanych działań będzie wzmocnienie ochrony przyrody i zachowania wysokiej jakości środowiska w ZNOF. Poprzez utrzymanie terenów zieleni oraz ich rozwój możliwe będzie utrzymanie wysokiego poziomu bioróżnorodności i wzmocnienie odporności Obszaru na zmiany klimatu i ich negatywne skutki.

Ponadto, podniesienie jakości istniejących terenów zielonych i parkowych wpłynie na poprawę estetyki przestrzeni publicznych oraz umożliwi rozwój oferty sportowo-rekreacyjnej ZNOF. Poprawa standardu i dostępności atrakcyjnych, wielofunkcyjnych przestrzeni publicznych sprzyjających spędzaniu czasu wolnego według indywidualnych preferencji przyczyni się do podniesienia atrakcyjności osiedleńczej Obszaru.

Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu
• Zielona infrastruktura objęta wsparciem do celów innych niż przystosowanie się do zmian klimatu • Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego • Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	• Ludność mająca dostęp do nowej lub zmodernizowanej zielonej infrastruktury

PZ 5. Modernizacja, zagospodarowanie i nadanie nowych funkcji turystyczno-rekreacyjnych terenom zieleni, przestrzeniom publicznym, obiektom i obszarom zdegradowanym	
Powiązanie z celami programów i dokumentów strategicznych	
CS FEWL21-27	Cel Szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich
CS ZNOF	Cel 2. Rozwój infrastruktury technicznej i integracja przestrzenna terenu ZNOF 2.1. Efektywne gospodarowanie przestrzenią
CS SRWL 2030	3. Integracja przestrzenna regionu 3.6 Wzmocnienie funkcji społeczno-gospodarczych miast średnich i lokalnych ośrodków miejskich 3.7 Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich
Projekty podstawowe	
Gmina	Projekt
Zielona Góra	Zagospodarowanie i adaptacja przestrzeni Parku Tysiąclecia Modernizacja i zagospodarowanie Al. Niepodległości (deptak) od ul. Kupieckiej do Pl. Boh. Westerplatte
Nowa Sól	Adaptacja przestrzeni miejskiej dla potrzeb Nadodrzańskiego Parku Rekreacyjnego w Nowej Soli
Czerwieńsk	Zachowanie europejskiego dziedzictwa poprzez odrestaurowanie zabytku – Arboretum w Nietkowie, w oparciu o projekt „Szlakiem Rothenburgów w Gminie Czerwieńsk”
Czerwieńsk	Budowa 4-odcinka ścieżki pieszo-rowerowej w ramach zadania pn. „Budowa ciągu pieszo-rowerowego wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 279 w miejscowości Leśniów Wielki i modernizacja oświetlenia drogowego na terenie gminy Zabór.
Projekty rezerwowe	
Gmina	Projekt
Nowogród Bobrzański	Zagospodarowanie terenu zdegradowanego w Nowogrodzie Bobrzańskim ul. Nadbrzeżna
Sulechów	Modernizacja (odnowienie) parku u zbiegu ulic Poznańskiej i Styczniowej w Sulechowie
Sulechów	Modernizacja i zagospodarowanie gminnych terenów parkowych
Otyń	Odbudowa parku przy Zamku w Otyniu
Zielona Góra	Zagospodarowanie Parku Piastowskiego
Zielona Góra	Zagospodarowanie oraz adaptacja do potrzeb mieszkańców Wzgórz Piastowskich
Zielona Góra	Centrum Biznesu-modernizacja i adaptacja budynku na potrzeby Urzędu Miasta Zielona Góra
Zielona Góra	Utworzenie woonerfu na ul. Kupieckiej
Zielona Góra	Odnowienie i adaptacja Parku Poetów wraz z budową ścieżek rowerowych
Zielona Góra	Adaptacja terenu przy ul. Matejki na Wodny Park Edukacyjny
Zielona Góra	Przebudowa budynku przy ul. Sikorskiego na Urząd Stanu Cywilnego
Uzasadnienie przedsięwzięcia zintegrowanego	
Wzmacnianie jakości terenów zielonych i parkowych oraz ochrona zasobów przyrodniczych jest niezwykle ważna w dobie kryzysu klimatycznego. Coraz bardziej powszechnym zjawiskiem we współczesnych miastach jest bowiem tzw. „miejska wyspa ciepła”, która jest wynikiem intensywnej zabudowy i zastępowania terenów biologicznie czynnych betonem i asfaltem (tzw. betonoza). Obszar ZNOF, mimo iż charakteryzuje się ponadprzeciętną lesistością w skali kraju, negatywnie wyróżnia się pod względem udziału powierzchni parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w ogólnej powierzchni. Według danych za 2020 r., tereny te zajmowały bowiem łącznie niemal 400 ha ogólnej powierzchni ZNOF (ok. 0,3%). Należy nadmienić, że tereny zielone mają wpływ nie tylko na zachowanie wysokiej jakości środowiska poprzez ograniczanie zanieczyszczeń powietrza czy umożliwianie zachowania odpowiedniego klimatu akustycznego, ale również przyczyniają się do podnoszenia poziomu zadowolenia mieszkańców. Parki czy tereny zieleni osiedlowej pełnią bowiem przede wszystkim	

funkcje rekreacyjno-sportowe, a także przyczyniają się do zacieśniania więzi społecznych poprzez umożliwianie interakcji np. między sąsiadami.

Oprócz terenów zielonych niezwykle istotne jest również efektywne zagospodarowanie przestrzeni i takie jej kształtowanie, aby sprzyjała ona rozwijaniu i promowaniu komunikacji pieszej i rowerowej, rozwojowi ruchu turystycznego, rekreacji, wypoczynku, itp.

Projekt zintegrowany

Projekty wchodzące w skład PZ spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów i wykorzystanie potencjału gmin wchodzących w skład ZNOF. Stworzona w ich ramach infrastruktura będzie wykorzystywana w celu udostępnienia terenów zielonych zarówno mieszkańcom całego obszaru ZNOF, jak i odwiedzających go turystom. Przełoży się to na poprawę jakości życia mieszkańców, jak i dążenie do neutralności klimatycznej poprzez zachowanie terenów biologicznie czynnych przyczyniających się do ograniczania zanieczyszczenia powietrza oraz zapobiegania tzw. miejskiej wyspy ciepła.

W ramach projektów zaplanowano modernizację i zagospodarowanie parków i obszarów zdegradowanych o wysokim potencjale przyrodniczym i kulturowym, a także przestrzeni publicznych i budynków, **które pełnią lub będą pełnić funkcje użyteczności publicznej poprawiając jakość i dostępność do usług publicznych.**

Zaplanowane działania obejmują m.in. modernizację istniejącej infrastruktury (np. ścieżek, oświetlenia, obiektów małej architektury, **ciągów pieszo-rowerowych, itp.**) oraz utworzenie szlaków, ścieżek rowerowych i ciągów pieszych pozwalających na podziwianie zabytków historycznych oraz przyrodniczych, a ich głównym celem jest tworzenie atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego oraz oferty turystyczno-rekreacyjnej, a także ochrona cennych zasobów przyrodniczych i kulturowych ZNOF. Interwencja zakłada również utworzenie tzw. woonerfów, a więc kształtowanie przestrzeni przyjaznych komunikacji pieszej i rowerowej oraz sprzyjającej zwiększeniu bezpieczeństwa jej użytkowników. Poprawa standardu przestrzeni publicznych oraz przywrócenie ich dawnych lub nadanie nowych funkcji poprzez ich odnowę i zagospodarowanie przyczyni się do zwiększenia dostępności miejsc rekreacyjno-wypoczynkowych oraz sprzyjających integracji w ZNOF **oraz do zwiększenia dostępu i jakości usług publicznych.**

Przedmiotowe przedsięwzięcie wpisuje się w cel szczegółowy FEWL 21-27 ze względu na fakt, iż jego realizacja przyczyni się przede wszystkim do rozwoju kultury, dziedzictwa narodowego oraz zrównoważonej turystyki w MOF **oraz wpłynie pozytywnie na jakość usług publicznych.** Dzięki realizacji zaplanowanych działań możliwe będzie zwiększenie dostępności do przestrzeni kulturowej i przyrodniczej oraz tworzenie możliwości do wykorzystania potencjału turystycznego regionu do celów społecznych, promocji dziedzictwa kulturowego, konserwacji zabytków oraz rozwoju gmin MOF, w tym przede wszystkim rozwoju społeczności lokalnej. Tereny zieleni i przestrzenie publiczne objęte zakresem projektu mają bowiem istotny wpływ na jakość życia mieszkańców ze względu na fakt, iż pełnią one funkcje rekreacyjne, wypoczynkowe i integracyjne.

Ponadto, rewitalizacja, uporządkowanie i efektywne kształtowanie przestrzeni miejskich przyczyni się do przyciągnięcia turystów, co może mieć pozytywny wpływ również na wzmocnienie lokalnej gospodarki. Rozwój funkcji turystycznych przekłada się często na zwiększenie popytu na usługi i produkty lokalne, takie jak zakwaterowanie, restauracje, sklepy z pamiątkami czy przewodnictwo. To z kolei może wpłynąć na wzrost zatrudnienia i rozwoju miejscowych przedsiębiorstw. Przedsięwzięcie w założeniu bazuje zatem na potencjałach MOF i buduje nowe przewagi konkurencyjne obszaru, co pozytywnie wpłynie na jego rozwój. Realizacja poszczególnych przedsięwzięć pozwoli również na wprowadzenie konkretnych działań mających na celu ograniczenie wpływu ruchu turystycznego na przyrodniczy charakter terenów objętych interwencją,

co przyczyni się do wzmocnienia dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego ZNOF oraz poprawi jakość wypoczynku i estetykę przestrzeni publicznej.

Przedsięwzięcia związane z modernizacją i zagospodarowaniem przestrzeni publicznych mają szczególne znaczenie dla rozwoju lokalnej społeczności. Powstająca w ich ramach infrastruktura: społeczna (np. miejsca spotkań i możliwość integracji) oraz rekreacyjna i turystyczna (np. ścieżki spacerowe i rowerowe), będzie mogła bowiem być wykorzystana na cele edukacyjne, kulturalne i gospodarcze. Realizacja zaplanowanych działań przyczyni się wzrostu dostępności i poprawy jakości życia społeczeństwa z obszarów zdegradowanych, przeciwdziałając niekorzystnym zjawiskom oraz sprzyjając ożywieniu społeczno-kulturalnemu rewitalizowanych obszarów. W dalszej perspektywie aspekty te będą oddziaływały na ożywienie gospodarcze obszaru poprzez wzrost zainteresowania podmiotów gospodarczych obsługą mieszkańców i turystów w sektorze usług związanych z wypoczynkiem.

Dzięki realizacji przedsięwzięcia powstaną funkcjonalne i przyjazne dla wszystkich grup odbiorców miejsca wypoczynku i rekreacji. Jakość i estetyka tych miejsc będzie magnesem przyciągającym ludzi spragnionych zacisznych i komfortowych miejsc wypoczynku, zarówno mieszkańców obszaru zdegradowanego, jak również turystów i gości przyjezdnych. Jest to szczególnie ważne dla osób ze słabych społecznie grup, które są zagrożone marginalizacją społeczną z powodu ubóstwa, bezrobocia, choroby i innych problemów społecznych. Dzięki projektom osoby takie zyskają dostęp do atrakcyjnych, bezpłatnych i bezpiecznych miejsc rekreacji i wypoczynku, które będą położone blisko miejsca ich zamieszkania. Interwencja przyczyni się również do zwiększenia dostępu do usług publicznych dzięki modernizacji/ zagospodarowaniu zdegradowanych przestrzeni/ obiektów.

Uzasadnienie

Realizacja projektów jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej Strategii. Z diagnozy strategicznej wynika, iż ZNOF posiada wysoki potencjał do kształtowania atrakcyjnej oferty sportowo-rekreacyjnej i turystycznej w oparciu o cenne zasoby przyrodnicze w postaci kompleksów parkowych czy leśnych. Obszar ZNOF nie posiada jednak dobrze rozpoznawalnego produktu turystycznego łączącego wszystkie gminy, co związane jest m.in. z wolnym rozwojem infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej oraz brakiem zintegrowania związanych z tym działań. Niski poziom wykorzystania zasobów przyrodniczych i zasobów dziedzictwa kulturowego obecnych w każdej z gmin jest istotną barierą w tym obszarze.

Ponadto, z diagnozy wynika, iż ze względu na zmiany w strukturze demograficznej ZNOF związane ze zjawiskiem starzenia się społeczeństwa, konieczne jest dostosowywanie oferty miejskiej i wiejskiej do potrzeb i oczekiwań seniorów, w tym niwelowanie barier architektonicznych ograniczających jej dostępność. W celu ograniczania odpływu mieszkańców, ważne jest podnoszenie atrakcyjności osiedleńczej ZNOF również z punktu widzenia młodych rodzin i osób samotnych, czemu sprzyjać może rozwijanie oferty spędzania czasu wolnego zgodnie z indywidualnymi preferencjami.

W odpowiedzi na zidentyfikowane potrzeby i deficyty, zaplanowano realizację projektu zintegrowanego skupionego na modernizacji i zagospodarowaniu przestrzeni publicznych oraz nadaniu im funkcji wypoczynkowych oraz integracyjnych. Interwencja uwzględnia przede wszystkim wykorzystanie potencjału istniejących terenów i obiektów, w tym takich, które utraciły swoją funkcjonalność ze względu na bieg czasu i degradację.

W ramach projektu zaplanowano uporządkowanie przestrzeni publicznych oraz ich uzupełnienie o niezbędną infrastrukturę w celu udostępnienia mieszkańcom ZNOF atrakcyjnych, wielofunkcyjnych miejsc spędzania czasu wolnego. Racjonalne zagospodarowanie terenów zieleni, ciągów komunikacyjnych i budynków przyczyni się nie tylko do rozwoju oferty rekreacyjno-wypoczynkowej ZNOF, ale również do poprawy estetyki przestrzeni publicznych oraz eliminowania zjawisk takich jak np. miejska wyspa ciepła, co ma istotne znaczenie dla komfortu i jakości życia mieszkańców.

Realizacja projektów jest uzasadniona w części kierunkowej, tj. Cel strategiczny 2. Rozwój infrastruktury technicznej i integracja przestrzenna terenu ZNOF, Kierunek działania 2.1. Efektywne gospodarowanie przestrzenią. W ramach tego kierunku działań zaplanowano bowiem zadania związane m.in. z poprawą standardu, atrakcyjności i dostępności przestrzeni publicznych (terenów rekreacyjnych, sportowych, kulturalnych, itp.) dla mieszkańców, a także podnoszeniem jakości istniejących terenów zielonych i parkowych, m.in. poprzez pielęgnowanie zieleni, uzupełnienie przestrzeni o elementy małej architektury i wyznaczanie nowych terenów zielonych na obszarze ZNOF. Istotnym elementem działań jest również kształtowanie przestrzeni przyjaznych komunikacji pieszej i rowerowej, co przyczyni się do zwiększenia poziomu bezpieczeństwa jej użytkowników oraz promocji zrównoważonej mobilności miejskiej.

Komplementarność

Przedsięwzięcie zintegrowane jest komplementarne z PZ nr 4, skupioną na wzmacnianiu jakości terenów zielonych i ochronie zasobów przyrodniczych, co również przyczyni się do podniesienia jakości przestrzeni publicznych ZNOF. Spójność zachowana jest także w przypadku PZ nr 1 ze względu na uwzględnienie rozwoju zielono-niebieskiej infrastruktury w interwencji skierowanej na adaptację ZNOF do zmian klimatu.

Efekty przedsięwzięcia

Wspólnym efektem realizacji planowanych działań będzie poprawa ładu przestrzenno-funkcjonalnego w MOF, w tym przede wszystkim podniesienie jakości istniejących terenów zielonych i parkowych, co wpłynie na poprawę estetyki przestrzeni publicznych oraz umożliwi rozwój oferty sportowo-rekreacyjnej ZNOF. Poprawa standardu i dostępności atrakcyjnych, wielofunkcyjnych przestrzeni publicznych sprzyjających spędzaniu czasu wolnego według indywidualnych preferencji przyczyni się z kolei do zwiększenia aktywności społecznej i gospodarczej oraz podniesienia atrakcyjności osiedleńczej i inwestycyjnej Obszaru.

Ponadto, utrzymanie zieleni oraz jej rozwój przyczyni się do zachowania przyrody oraz zwiększania bioróżnorodności, dzięki czemu możliwe będzie ograniczenie zanieczyszczenia powietrza oraz zwiększenie odporności ZNOF na zmiany klimatu.

Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu
- Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego - Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	- Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem - Liczba osób korzystających ze wspartych terenów rekreacyjnych

PZ 6. Wsparcie aktywnej mobilności indywidualnej poprzez rozwój spójnej sieci ścieżek rowerowych na terenie ZNOF oraz poprawa atrakcyjności oferty komunikacji miejskiej	
Powiązanie z celami programów i dokumentów strategicznych	
CS FEWL21-27 CS FEnIKS 21-27	2.8 Cel Szczegółowy (viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej
CS ZNOF	Cel 2. Rozwój infrastruktury technicznej i integracja przestrzenna terenu ZNOF KD 2.3. Rozwój sieci transportowej, systemów komunikacji i mobilności miejskiej
CS SRWL 2030	3. Integracja przestrzenna regionu 3.1. Modernizacja oraz rozwój infrastruktury komunikacyjnej i transportu zbiorowego
Projekty podstawowe	
Gmina	Projekt
Świdnica	Budowa ścieżki rowerowej na terenie gminy Świdnica – „Źródlana Dąbrowa” Budowa ścieżki rowerowej przez teren gminy Świdnica do Nowogrodu Bobrzańskiego; będącej odcinkiem transgranicznej ścieżki rowerowej od zachodnich okolic miejscowości Lubsko do granicy miasta Zielona Góra przez gminy ZNOF Świdnica- Nowogród Bobrzański – etap III
Nowogród Bobrzański	Budowa dróg dla rowerów na terenie gminy Nowogród Bobrzański - ETAP 1 (odcinek I, II i III)
Zielona Góra	Budowa ścieżek rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą na terenie miasta Zielona Góra oraz oznakowanie ścieżek wg wspólnych standardów
Sulechów	Budowa dróg rowerowych na obszarze miasta i gminy Sulechów
Zabór	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej na terenie gminy Zabór oraz miasta Zielona Góra wraz z infrastrukturą towarzyszącą
Powiat Nowosolski (alokacja Zielonej Góry) Powiat Nowosolski (alokacja Nowej Soli)	Rozbudowa sieci dróg rowerowych, połączenie potencjału powiatu nowosolskiego i zielonogórskiego – budowa odcinka Otyń – Zielona Góra
Zielona Góra	Poprawa efektywności komunikacji miejskiej w Zielonej Górze etap II (FEnIKS 21-27-projekt ZIT Priorytet FENX.03 Transport miejski)
Projekty rezerwowe	
Gmina	Projekt
Czerwieńsk	Budowa trzech odcinków ścieżki rowerowej w ramach zintegrowanej sieci ścieżek rowerowych w Gminie Czerwieńsk - Etap I
Nowogród Bobrzański	Budowa ścieżki rowerowej na terenie gminy Nowogród Bobrzański do Gminy Świdnica - Etap 2
Nowogród Bobrzański	Budowa ścieżki rowerowej na terenie gminy Nowogród Bobrzański do Gminy Świdnica - Etap 3
Nowa Sól	Bilet elektroniczny w obszarze komunikacji miejskiej
Zabór	Budowa ścieżek rowerowych na terenie gminy Zabór - Etap 2
Uzasadnienie przedsięwzięcia zintegrowanego	
Z przeprowadzonej diagnozy strategicznej wynika, iż istotnym problemem w ZNOF jest zjawisko wykluczenia komunikacyjnego, które dotyka przede wszystkim mieszkańców peryferyjnie położonych miejscowości, ze szczególnym uwzględnieniem osób starszych i nie posiadających własnego samochodu. Niski poziom mobilności ludności związany jest głównie z niedostatecznie	

rozinięty systemem transportu zbiorowego oraz niewystarczającą liczbą ścieżek i dróg rowerowych. Wpływa to również na szczególnie wysokie natężenie ruchu samochodowego, który z kolei negatywnie oddziałuje na stan powietrza i generuje nadmierny hałas. W obecnym układzie istniejące ścieżki rowerowe na terenie ZNOF nie tworzą bowiem zintegrowanego systemu, stanowiącego alternatywę dla innych środków transportu pozwalającego na swobodne przemieszczanie się.

Kluczowym wyzwaniem w tej sferze będzie zatem rozwój infrastruktury rowerowej w celu stworzenia spójnej sieci ścieżek i dróg rowerowych stanowiących częściową alternatywę dla transportu samochodowego, a także atrakcję turystyczną. Z infrastruktury będą mogli korzystać bowiem nie tylko mieszkańcy Obszaru, ale również osoby odwiedzające województwo lubuskie w celach rekreacyjno-sportowych.

Innym ważnym elementem jest wsparcie dla poprawy warunków funkcjonowania komunikacji w ruchu miejskim, tj. wsparcie działania dotychczasowego systemu niskoemisyjnego transportu miejskiego (w Zielonej Górze, która jest rdzeniem ZNOF) poprzez wdrożenie kolejnych rozwiązań dla ITS mających poprawić przepustowość ciągów koordynacyjnych dla autobusów (m.in. przebudowa skrzyżowań, zatok autobusowych, rozbudowy istniejącego systemu sterowania obszarowego na kolejnych skrzyżowaniach w mieście, itd.)

Projekt zintegrowany

Projekty wchodzące w skład PZ spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów i wykorzystanie potencjału gmin wchodzących w skład ZNOF. Stworzona w ich ramach infrastruktura będzie wykorzystywana w celu rozwoju mobilności miejskiej, co z kolei przełoży się na zwiększenie poziomu integracji przestrzennej ZNOF i ograniczenie zjawiska wykluczenia komunikacyjnego. Infrastruktura ta (ITS) przyczyni się także do zmodernizowania systemu transportu miejskiego na obszarze ZNOF (rdzeń ZNOF - Zielona Góra).

W ramach projektów zaplanowano rozbudowę sieci ścieżek rowerowych poprzez uzupełnienie jej o nowe odcinki łączące poszczególne miejscowości w ZNOF. Tworzone w ramach projektów ścieżki będą stanowić uzupełnienie istniejącej infrastruktury rowerowej i jednocześnie stanowić łącznik pomiędzy ścieżkami rowerowymi o charakterze komunikacyjnym a ścieżkami i szlakami rowerowymi rekreacyjnymi. Zaplanowano również modernizację systemu transportu miejskiego (ITS), uprawniającego jego działanie na obszarze ZNOF.

Ponadto, istotnym elementem interwencji jest rozbudowa systemu biletu elektronicznego w komunikacji miejskiej o płatności bankowymi kartami zbliżeniowymi oraz kartą miejską w Nowej Soli. Realizacja przedmiotowego zadania usprawni system dystrybucji biletów oparty obecnie przede wszystkim na sprzedaży bezpośredniej przez kierowców autobusów miejskich. Rozbudowany system biletu elektronicznego funkcjonowałby w ramach całej sieci komunikacyjnej, na wszystkich liniach komunikacyjnych obejmujących swym zasięgiem obszar Gminy Nowa Sól – Miasto i Gminy Otyń oraz pozostałych gmin, na obszarze których organizatorem publicznego transportu zbiorowego jest Gmina Nowa Sól – Miasto.

Uzasadnienie

Realizacja projektów jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej Strategii. Realizacja projektów stanowiących PZ wynika z części kierunkowej Strategii, tj. Cel strategiczny 2. Rozwój infrastruktury technicznej i integracja przestrzenna terenu ZNOF, 2.3. Rozwój sieci transportowej, systemów komunikacji i mobilności miejskiej. W ramach kierunku zaplanowano bowiem działania związane m.in. z wypracowaniem i stworzeniem zwartej sieci ścieżek i dróg pieszo-rowerowych umożliwiającej poruszanie się po całym terenie ZNOF, tworzeniem warunków i zachęt

do wykorzystywania rowerów, w tym promocja roweru jako ekologicznego środka transportu oraz usprawnieniem funkcjonowania transportu miejskiego.

Komplementarność

Przedsięwzięcie zintegrowane jest komplementarne z PZ nr 3, której realizacja przyczyni się do zapewnienia efektywności energetycznej ZNOF, co jest jednym z rozwiązań służących jego adaptacji do zmian klimatu. Zarówno projekty ukierunkowane na transformację w kierunku gospodarki zeroemisyjnej, jak również projekty związane z rozwojem odnawialnych źródeł energii mają bowiem na celu m.in. ograniczenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery, co jest niezwykle ważne w dobie kryzysu klimatycznego.

Efekty przedsięwzięcia

Wspólnym efektem realizacji planowanych działań będzie podniesienie poziomu skomunikowania poszczególnych miejscowości ZNOF, a tym samym ograniczenie zjawiska wykluczenia komunikacyjnego oraz poprawa funkcjonowania transportu publicznego. W wyniku realizacji projektu związanego z rozbudową systemu biletu elektronicznego w komunikacji miejskiej poprawi się komfort podróży użytkowników miejskiego transportu publicznego, którzy zyskają nowoczesny, odpowiadający dzisiejszym wymogom i standardom kanał zakupu biletów. Funkcjonowanie rozbudowanego systemu biletu elektronicznego przyczyni się do usprawnienia komunikacji miejskiej: zakłada się, że zmniejszeniu ulegnie czas postoju autobusów na przystankach komunikacyjnych w związku ze sprzedażą bezpośrednią biletów przez kierowców autobusów, a co za tym idzie – znaczącej poprawie ulegnie punktualność autobusów. Powyższe rozwiązanie ma istotne znaczenie dla wzmocnienia konkurencyjności transportu publicznego względem transportu indywidualnego.

Ponadto, rozbudowa systemu ścieżek i dróg rowerowych przyczyni się do rozwoju mobilności miejskiej oraz tworzenia dogodnych warunków do „przesiadania się” z samochodów osobowych na ekologiczny środek transportu, jakim jest rower. Dzięki temu możliwe będzie ograniczenie emisji liniowej oraz poprawa przepustowości dróg.

Oczekiwanym rezultatem jest również podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru poprzez ułatwienie dostępu do cennych zasobów historycznych, kulturowych i przyrodniczych.

Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu
• Wspierana infrastruktura rowerowa • Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego • Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego • Miasta z nowymi lub zmodernizowanymi cyfrowymi systemami transportu miejskiego (wskaźnik dla projektu realizowanego w ramach FEnIKS 21-27)	• Szacowana emisja gazów cieplarnianych

PZ 7. Podniesienie konkurencyjności sektora MŚP w oparciu o inkubator dla rozwoju przedsiębiorczości na terenie ZNOF	
Powiązanie z celami programów i dokumentów strategicznych	
CS FEWL21-27	1.3 Cel Szczegółowy 1 iii Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne
CS ZNOF	Cel 3. Zwiększanie potencjału gospodarczego ZNOF KD 3.2. Rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności oraz wzmacnianie atrakcyjności inwestycyjnej ZNOF
CS SRWL 2030	1. Inteligentna, zielona gospodarka regionalna 1.1 Wzmocnienie sektora B+R oraz mechanizmów transferu innowacji, szczególnie w obszarach regionalnych inteligentnych specjalizacji 1.2 Rozwój zielonej gospodarki, w tym energetyki przyjaznej środowisku 1.5 Rozwój konkurencyjnego sektora przedsiębiorstw i wsparcie reindustrializacji
Projekty podstawowe	
Gmina	Projekt
Projekt partnerski - lider Zielona Góra	Utworzenie inkubatora dla rozwoju przedsiębiorczości na terenie ZNOF
Projekty rezerwowe	
Gmina	Projekt
-	-
Uzasadnienie przedsięwzięcia zintegrowanego	
ZNOF charakteryzuje się wysokim potencjałem do rozwoju innowacji i dogodnymi warunkami do rozwoju przedsiębiorczości, m.in. dzięki działalności stref aktywności gospodarczej oraz parków technologicznych i naukowych, których rolą jest wspieranie zacieśnianie współpracy między biznesem a nauką. Istotnym kierunkiem interwencji jest wykorzystanie posiadanego potencjału poprzez wspieranie działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw oraz wzmacnianie ich potencjału do wdrażania wyników prac B+R i wykorzystywania nowoczesnych technologii. Szczególny nacisk powinien być kładziony na rozwój projektów związanych z inteligentnymi specjalizacjami województwa lubuskiego i branżami kluczowymi w województwie, w tym m.in. z elektromobilnością, Smart City i Internetem Rzeczy, OZE, innowacjami medycznymi, żywnością wysokiej jakości, wdrażaniem nowoczesnych technologii produkcyjnych oraz Przemysłem 4.0. W ramach projektu zakłada się utworzenie inkubatora, którego celem będzie wspomaganie działalności start-upów oraz tworzenie warunków do ich rozwoju. W założeniu realizacja projektu przyczyni się do budowania zaplecza kadrowego ZNOF i całego województwa poprzez wypracowanie i wdrożenie rozwiązań umożliwiających zatrzymanie najlepszych specjalistów w regionie, m.in. poprzez atrakcyjną ofertę doradztwa i wsparcia w zakresie mechanizmów finansowania dla różnych projektów. Projekt zintegrowany Projekt spełnia wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisuje się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 i jest ukierunkowany na rozwiązywanie wspólnych problemów i wykorzystanie potencjału gmin wchodzących w skład ZNOF. Stworzony w ramach projektu program będzie wykorzystywany w celu budowania dogodnych warunków wspierania rozwoju przedsiębiorczości i rozwijania potencjału JST w tym zakresie. Tym samym wsparcie to przyczyni się do rozwoju rynku pracy nie tylko dla mieszkańców Zielonej Góry, ale całego ZNOF, a nawet całego regionu. Zielona Góra, jako ośrodek wojewódzki stanowi bowiem głównie miejsce pracy dla wielu mieszkańców pobliskich gmin – interwencja związana z utworzeniem inkubatora przyczyni się zatem do zwiększenia dostępności atrakcyjnej oferty wsparcia na wstępnym etapie rozwoju firm a także atrakcyjnych miejsc pracy dla wykwalifikowanych osób oraz stymulowania rozwoju przedsiębiorstw prowadzących działalność związaną m.in. z nowoczesnymi technologiami. JST na obszarze ZNOF zyskują narzędzia efektywnej współpracy z firmami, inwestorami, ich otoczeniem społeczno-gospodarczym. W ten sposób na obszarze ZNOF powstanie ekosystem wspierający budowanie lokalnej i regionalnej gospodarki.	

Projekt jest projektem partnerskim w rozumieniu art. 39 ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027. Liderem projektu jest miasto Zielona Góra.

Uzasadnienie

Realizacja projektu jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej Strategii.

Część diagnostyczna

ZNOF charakteryzuje się wysokim potencjałem do rozwoju innowacji i dogodnymi warunkami do rozwoju przedsiębiorczości, m.in. dzięki działalności stref aktywności gospodarczej oraz parków technologicznych i naukowych, których rolą jest wspieranie zacieśnianie współpracy między biznesem a nauką. Istotnym kierunkiem interwencji jest wykorzystanie posiadanego potencjału poprzez wspieranie działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw oraz wzmacnianie ich potencjału do wdrażania wyników prac B+R i wykorzystywania nowoczesnych technologii.

Część strategiczna

Realizacja projektu wynika z części strategicznej Strategii, tj. Celu strategicznego 3. Zwiększanie potencjału gospodarczego ZNOF, Kierunku działania 3.2. Rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności oraz wzmacnianie atrakcyjności inwestycyjnej ZNOF. Cel strategiczny 3 skupia się na wyznaczeniu działań ukierunkowanych na inicjowanie, propagowanie, przygotowywanie i realizację wspólnych przedsięwzięć służących rozwojowi gospodarczemu obszarowi. Kluczowym elementem interwencji strategicznej będzie zapewnianie dogodnych warunków do zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej, ze szczególnym uwzględnieniem branż podążających za Regionalnymi Inteligentnymi Specjalizacjami.

Komplementarność

Przedsięwzięcie zintegrowane jest komplementarne z PZ nr 12, ze względu na fakt, iż realizacja zapisanych w nich projektów przyczyni się do aktywizacji lokalnego rynku pracy i zwiększenia poziomu przedsiębiorczości w ZNOF.

Efekty przedsięwzięcia

Projekt ma na celu rozwijanie i wzmacnianie potencjału lokalnych przedsiębiorstw oraz zapewnianie dogodnych warunków do ich wzrostu. Zakłada się, że przyczyni się to do podniesienia ich konkurencyjności w regionie i kraju oraz przyniesie wymierne korzyści dla rozwoju gospodarczego gmin tworzących Zielonogórsko-Nowosolski Obszar Funkcjonalny. W efekcie realizacji przedsięwzięcia możliwa będzie dywersyfikacja dostępnych miejsc pracy, w tym rozwój oferty zatrudnienia dla osób z wyższym wykształceniem i specjalistów różnych dziedzin przyczyni się do poprawy sytuacji na rynku pracy, m.in. pod kątem zwiększenia dostępności różnorodnych form zatrudnienia.

Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu
• Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże) • Przedsiębiorstwa otrzymujące wsparcie niefinansowe • Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego • Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego • Wytworzona zdolność inkubacji przedsiębiorstw	• MŚP korzystające z usług inkubatora przedsiębiorczości po jego utworzeniu

PZ 8. Wyrównanie szans edukacyjnych w zakresie szkolnictwa ogólnego oraz upowszechnienie dostępu do oferty usług opiekuńczo-wychowawczych

Powiązanie z celami programów i dokumentów strategicznych

CS FEWL21-27	4f Cel Szczegółowy (f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez
--------------	---

	ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami
CS ZNOF	Cel 4. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych 4.2. Rozwój sektora edukacji, kształcenia zawodowego oraz zwiększanie dostępności i jakości usług wychowania przedszkolnego i opieki żłobkowej
CS SRWL 2030	2. Region silny w wymiarze społecznym oraz bliski obywatelowi 2.1 Wzrost dostępności i efektywności kształcenia oraz wychowania przedszkolnego i opieki nad najmłodszymi dziećmi
Projekty podstawowe	
Gmina	Projekt
Projekt partnerski - lider Lubuskie Trójmiasto	Ciekawa Nauka - wyrównanie szans edukacyjnych w zakresie szkolnictwa ogólnego w Zielonogórsko-Nowosolskim Obszarze Funkcjonalnym - Etap I (lata 2024-2026)
Projekt partnerski - lider Lubuskie Trójmiasto	Ciekawa i Bezpieczna Nauka-wyrównanie szans edukacyjnych w zakresie szkolnictwa ogólnego w Zielonogórsko-Nowosolskim Obszarze Funkcjonalnym (etap II: 2027-2029).
Zielona Góra	Wsparcie rozwoju szkolnictwa zawodowego na terenie Zielonogórsko - Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego - Czas na zawodowców
Zielona Góra- lider/powiat nowosolski	Wsparcie rozwoju szkolnictwa zawodowego na terenie Zielonogórsko - Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego- Zawód na horyzoncie
Czerwieńsk	Rozwój szkolnictwa zawodowego w Technikum w Czerwieńsku - Gmina Czerwieńsk
Zielona Góra	Nowe miejsca przedszkolne w ramach zespołu edukacyjnego na Osiedlu Czarkowo w Zielonej Górze/ Łęczycy
Projekty rezerwowe	
Gmina	Projekt
-	-
Uzasadnienie przedsięwzięcia zintegrowanego	
Mimo, iż ZNOF charakteryzuje się bogatym zapleczem edukacyjnym i wysokim poziomem nauczania w szkołach ponadpodstawowych, duża część młodzieży nie planuje tutaj kontynuować nauki i zdobywać wykształcenia wyższego na Uniwersytecie Zielonogórskim. Migracje młodych ludzi do innych miast z bardziej konkurencyjną ofertą kształcenia wpływają na pogłębianie zjawiska starzenia się społeczeństwa, co ma negatywny wpływ przede wszystkim na sferę społeczną i gospodarczą MOF. Ważne jest zatem wspieranie rozwoju oferty edukacyjnej w ZNOF już na poziomie szkół podstawowych, a także ponadpodstawowych – w tym również szkół zawodowych i branżowych. Projekt zintegrowany Projekty wchodzące w skład PZ spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów oraz wykorzystanie potencjału gmin wchodzących w skład ZNOF. Stworzona w ich ramach infrastruktura będzie wykorzystywana w celu rozwoju oferty usług przedszkolnych oraz wyrównywania szans edukacyjnych w zakresie szkolnictwa ogólnego i zawodowego na terenie całego ZNOF. Ponadto, w przypadku wszystkich projektów, również tych realizowanych samodzielnie przez gminy, ich oddziaływanie jest ponadgminne, zarówno w przypadku edukacji przedszkolnej, ogólnej jak i zawodowej. Produkty i usługi (usługi wychowawcze oraz edukacyjne) będą dostępne dla wszystkich gmin ZNOF. Projekty są projektami partnerskimi w rozumieniu art. 39 ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027. Liderem dla części projektów jest Lubuskie Trójmiasto. Planowana interwencja zakłada realizację projektu ukierunkowanego na wyrównanie szans edukacyjnych w zakresie szkolnictwa ogólnego (w zakresie budowania i wzmacniania kompetencji kluczowych oraz kompetencji przyszłości) i zawodowego (w celu zwiększenia jakości, atrakcyjności dla uczniów/uczennic oraz pracodawców), obejmującego cały obszar ZNOF (z udziałem powiatu nowosolskiego jako partnera). Ponadto, w ramach przedsięwzięcia planuje się realizację projektu związanego z utworzeniem nowych miejsc	

wychowania przedszkolnego (Zielona Góra). Biorąc pod uwagę fakt, iż Zielona Góra stanowi rdzeń ZNOF oraz jest dla niego centrum usług edukacyjnych, zakłada się, że realizacja projektów na terenie miasta będzie miała pozytywne rezultaty również dla sąsiednich gmin. Z oferty Zielonej Góry korzystają bowiem mieszkańcy sąsiadujących z nią gmin, a nawet nieco bardziej oddalonych miejscowości, co potwierdzają dane w zakresie przepływów ludności (edukacja) i potwierdzają zasadność tak zaplanowanej interwencji.

Uzasadnienie

Realizacja projektów jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej Strategii.

Część diagnostyczna

Jedną z kluczowych barier rozwoju społeczno-gospodarczego ZNOF jest niedostatecznie rozwinięta sieć placówek opiekuńczo-wychowawczych. Problem niskiej dostępności przedszkoli dotyczy zarówno obszarów wiejskich, jak również miast, które ze względu na braki infrastrukturalne i kadrowe nie są w stanie udostępnić wystarczającej liczby miejsc odpowiadającej potrzebom rodziców. Brak możliwości uzyskania wsparcia w postaci opieki nad dzieckiem implikuje z kolei problemy z powrotem rodziców na rynek pracy, co przekłada się na występowanie negatywnych zjawisk społecznych i problemów ekonomicznych rodzin.

Istotnym problemem są również migracje młodzieży poza granice ZNOF w poszukiwaniu atrakcyjnej oferty kształcenia ogólnego i zawodowego, a także wyższego. Co więcej, młodzież planuje emigrację z obszaru ZNOF ze względu na problemy ze znalezieniem satysfakcjonującej pracy i niskie zarobki, szczególnie biorąc pod uwagę bliskość bardziej atrakcyjnego pod tym względem niemieckiego rynku pracy oraz większych miast takich jak Wrocław czy Poznań. Ważne jest zatem wspieranie rozwoju oferty edukacyjnej w ZNOF już na poziomie szkół podstawowych, a także ponadpodstawowych – w tym również szkół zawodowych i branżowych. Obecnie gminy tworzące Obszar borykają się bowiem z problemami związanymi z deficytem środków na rozwój infrastruktury i wyposażenia placówek oświatowych, co obniża atrakcyjność kształcenia oraz ogranicza możliwości dostosowania ich oferty do potrzeb rynku pracy.

Ponadto, w gminach ZNOF obserwuje się wzrost liczby uczniów z niepełnosprawnościami w oddziałach specjalnych integracyjnych i ogólnodostępnych (z 296 osób w 2017 r. do 440 osób w 2022 r.). Z tego względu istnieje konieczność dostosowywania obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, zapewnienia wsparcia w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych i wsparcia psychologicznego. Grupą wymagającą szczególnego wsparcia są również dzieci imigrantów, które często dotyka zjawisko wykluczenia społecznego. Według danych Systemu Informacji Oświatowej od chwili rozpoczęcia wojny w Ukrainie, do Polski przybyło niemal 117 tys. dzieci, które aktualnie uczęszczają do polskich szkół. Ze względu na traumatyczne przeżycia, dzieci te mogą wymagać odpowiedniego podejścia, dlatego niezwykle ważne jest podejmowanie działań mających na celu integrację społeczną oraz wsparcie w edukacji.

Istotnym czynnikiem warunkującym obecną sytuację w szkołach była również pandemia COVID-19 i jej negatywne skutki, które odczuwane są do dziś. Ze względu na ograniczenia w organizacji zajęć szkolnych, dzieci i młodzież przez długi czas miały ograniczony kontakt z rówieśnikami, co często prowadziło do poczucia izolacji oraz związanego z nim szerokiego katalogu zaburzeń behawioralnych i psychicznych. Z badania przeprowadzonego przez Polskie Towarzystwo Edukacji Medialnej⁴¹ wynika, iż prawie jedna trzecia uczniów biorących udział w badaniu często lub cały czas odczuwała smutek (28,9%), samotność (27,4%) oraz przygnębienie (28,4%).

Z uwagi na zauważane tendencje, istotne jest rozwijanie edukacji włączającej, która ma na celu zapewnienie odpowiednich warunków do rozwoju oraz uczestniczenia w procesie kształcenia i wychowania oraz życiu społecznym w placówkach edukacyjnych. Celem wprowadzania edukacji włączającej jest zwiększenie szans edukacyjnych wszystkich osób uczących się oraz zapewnienie warunków do rozwijania ich indywidualnego potencjału z uwzględnieniem posiadanych ograniczeń. Wyzwaniem jest zatem poprawa dostępności placówek edukacyjnych, w szczególności dla uczniów ze szczególnymi potrzebami, ale również uczniów szczególnie uzdolnionych – niezbędne są inwestycje w infrastrukturę oświatową, związane z unowocześnianiem i doposażaniem placówek w celu zwiększenia ich potencjału edukacyjnego i uatrakcyjnienia kształcenia oraz wspierania rozwijania kompetencji kluczowych dzieci i młodzieży, w tym również pod kątem przygotowania do aktywnego funkcjonowania na rynku pracy.

⁴¹ Zdalne nauczanie a adaptacja do warunków społecznych w czasie epidemii koronawirusa, Warszawa, Czerwiec 2020

W Zielonej Górze oraz w Nowej Soli realizowane są aktualnie trzy duże przedsięwzięcia wspierane w ramach Krajowego programu Odbudowy i Zwiększania Odporności: Branżowe Centra Umiejętności w dziedzinie budownictwa wodnego i melioracji wodnych oraz informatyki i programowania, a także elektromobilności. Inwestycje prócz infrastruktury prowadzić będą szkolenia i warsztaty dla uczniów, studentów, osób dorosłych oraz nauczycieli.

Z analizy zawartej w części diagnostycznej wynika jednoznacznie, że głównymi celami dojazdów do szkół podstawowych i ponadpodstawowych są w kolejności: Zielona Góra, Nowa Sól i Sulechów.

Analiza dojazdów do szkół w poszczególnych miejscowościach pokazuje kierunek ruchu pomiędzy poszczególnymi gminami. Zielona Góra przyjmuje najwięcej uczniów szkół podstawowych z Czerwieńska, Świdnicy i z Zaboru. Uczniowie szkół ponadpodstawowych docierają do Zielonej Góry ze wszystkich gmin ZNOF. Najmniej z Nowej Soli i Otnia. Tam (Nowa Sól) właśnie jest drugi ośrodek skupiający uczniów z Nowej Soli i Otnia.

Analiza pokazała również, że wszystkie trzy ośrodki znacząco oddziałują na inne samorządy poza ZNOF-em. Na ogólną liczbę dzieci dojeżdżających do szkół ponadpodstawowych - 5183 tylko 1558 dzieci pochodziło z gmin ZNOF.

Powyższe dane pokazują, że wewnętrzne powiązania ZNOF związane z funkcjonowaniem systemu edukacji są silne i wyraźnie wskazują na dwa główne ośrodki – Zieloną Górę i Nową Sól i mniejszy udział dwóch ośrodków miejskich – Sulechowa i Czerwieńska. Wskazują również na bardzo wyraźne oddziaływanie ZNOF na południową część województwa lubuskiego. Liczba dzieci i młodzieży przyjeżdżających do szkół na obszar ZNOF wskazują na dużą atrakcyjność tego obszaru i wskazuje na obszar przyszłych migracji do ośrodków ZNOF.

Część strategiczna

Realizacja projektów stanowiących PZ wynika z części kierunkowej Strategii, tj. Cel strategiczny 4. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych, Kierunek działania 4.2. Rozwój sektora edukacji, kształcenia zawodowego oraz zwiększanie dostępności i jakości usług wychowania przedszkolnego i opieki żłobkowej, w ramach którego zaplanowano m.in. działania takie jak podejmowanie aktywnych działań na rzecz zwiększania atrakcyjności i podnoszenia jakości kształcenia, również w zakresie edukacji włączającej, np. poprzez wspieranie rozwijania kompetencji nauczycieli, doposażanie szkół w nowoczesne pomoce dydaktyczne oraz tworzenie i rozwijanie infrastruktury sprzyjającej rozwojowi kluczowych kompetencji.

Komplementarność

Przedsięwzięcie zintegrowane jest komplementarne wobec PZ nr 12 ze względu na fakt, iż kształtowanie i wspieranie kompetencji kluczowych dzieci i młodzieży oraz wyrównanie szans edukacyjnych ma na celu m.in. zapobieganie wykluczeniu społecznemu, będącego przedmiotem działań w ramach projektów z PZ nr 12.

Efekty przedsięwzięcia

Wspólnym efektem realizacji planowanych działań będzie poprawa atrakcyjności oferty edukacyjnej ZNOF oraz zwiększenie dostępności usług wychowawczo-opiekuńczych. Zakłada się, że interwencja przyczyni się do zahamowania negatywnych trendów migracyjnych i tworzenia dogodnych warunków do zakładania rodziny. Działania ukierunkowane na wyrównanie szans edukacyjnych w zakresie szkolnictwa ogólnego i zawodowego przyczynią się ponadto do podniesienia konkurencyjności oferty kształcenia w ZNOF.

Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu
- Liczba dofinansowanych miejsc wychowania przedszkolnego - Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem - Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem - Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach uczniowskich	- Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu (uczniowie szkół prowadzących kształcenie ogólne) - Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu (uczniowie szkół prowadzących kształcenie zawodowe)

PZ 9. Wspieranie rozwoju społecznego i zwiększanie atrakcyjności turystycznej ZNOF poprzez rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i kulturalnej	
Powiązanie z celami programów i dokumentów strategicznych	
CS FEWL21-27	Cel Szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich
CS ZNOF	Cel 4. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych 4.3. Poprawa jakości i dostępności oferty kulturalno-rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej
CS SRWL 2030	2. Region silny w wymiarze społecznym oraz bliski obywatelowi 2.5 Rozbudowa oraz modernizacja infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, a także upowszechnianie i promocja sportu
Projekty podstawowe	
Gmina	Projekt
Lubuskie Muzeum Wojskowe w Zielonej Górze z/s w Drzonowie	Poprawa warunków funkcjonowania Lubuskiego Muzeum Wojskowego w Zielonej Górze z/s w Drzonowie
Muzeum Archeologiczne Środkowego Nadodrza w Zielonej Górze z/s w Świdnicy	Poprawa warunków funkcjonowania Muzeum Archeologicznego Środkowego Nadodrza w Zielonej Górze z/s w Świdnicy
Zielona Góra	Integracja społeczna oraz aktywizacja mieszkańców ZNOF poprzez budowę kompleksu integracyjno - kulturowo - wypoczynkowego
Zielona Góra	Rozbudowa kompleksu w Ochli o lodowisko kryte/ rolnię wraz z infrastrukturą towarzyszącą na potrzeby mieszkańców z całego obszaru ZNOF
Czerwieńsk	Zagospodarowanie terenu integracyjno-rekreacyjnego w Nietkowicach Zagospodarowanie terenu integracyjno-rekreacyjnego w Czerwieńsku
Projekty rezerwowe	
Gmina	Projekt
Sulechów	Budowa lub przebudowa (modernizacja/ remont) treningowego boiska piłkarskiego na terenie gminy Sulechów
Otyń	Zagospodarowanie przystani w Bobrownikach i budowa wieży widokowej w Rezerwacie Bukowa Góra
Nowa Sól	Przebudowa Stadionu Miejskiego w Nowej Soli
Zielona Góra	Utworzenie Centrum Historii Miasta w wieży Braniborskiej w Zielonej Górze
Uzasadnienie przedsięwzięcia zintegrowanego	
Dostępność oferty kulturalno-rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej mają istotny wpływ na jakość życia na danym obszarze. Elementy te mają bowiem szczególne znaczenie dla subiektywnej oceny warunków życia i odczuwanego zadowolenia z poszczególnych jego aspektów. Szeroki wachlarz możliwości spędzania czasu wolnego pozwalający zaspokajać potrzeby kulturalne, sportowe i rekreacyjne stanowi obecnie jeden z wyróżników budujących przewagę konkurencyjną współczesnych ośrodków osiedleńczych i miejskich obszarów funkcjonalnych. Projekt zintegrowany Projekty wchodzące w skład PZ spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów i wykorzystanie potencjału gmin wchodzących w skład ZNOF. Stworzona w ich ramach	

infrastruktura będzie wykorzystywana w celu udostępnienia infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i kulturalnej zarówno mieszkańcom całego obszaru ZNOF, jak i odwiedzających go turystom/gościom.

W ramach projektów zaplanowano m.in. budowę i zagospodarowanie terenów rekreacyjno-sportowych i dostosowanie jej do aktualnych standardów jakości i wymogów bezpieczeństwa. Zaplanowano również modernizację obiektów muzealnych w Drzonowie i Świdnicy w celu poprawy ich funkcjonowania i poprawy/rozszerzenia oferty kulturowej ZNOF.

Uzasadnienie

Realizacja projektów jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej Strategii.

Część diagnostyczna

Z diagnozy strategicznej wynika, iż teren ZNOF, ze względu na atrakcyjne położenie oraz dostępność atrakcyjnych terenów przyrodniczych, w tym lasów, rzeki Odry i innych cieków wodnych posiada dogodne warunki do rozwoju sportu i rekreacji. Potencjał istniejącej infrastruktury oraz zasobów naturalnych i kulturowych w kształtowaniu funkcji sportowo-rekreacyjnych oraz turystycznych Obszaru nie jest jednak wystarczająco wykorzystywany. Szczególną rolę w interwencji ZIT będą odgrywały zatem działania ukierunkowane na promocję zasobów historyczno-kulturowych i przyrodniczych oraz efektywne wykorzystanie związanego z nimi potencjału, ze szczególnym wskazaniem na cele społeczne, a także gospodarcze. Inwestycje uwzględniające restaurację i konserwację zabytków oraz udostępnianie obiektów do zwiedzania przyczynią się nie tylko do podnoszenia atrakcyjności turystycznej regionu, ale również pozytywnie wpłyną na kształtowanie tożsamości lokalnej mieszkańców.

Zaplanowane do realizacji działania związane z rozbudową i modernizacją ogólnodostępnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i kulturalnej przyczynią się do rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego ZNOF. Rozbudowa oferty Obszaru przełoży się bowiem na podniesienie poziomu jego atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej, a tym samym na poprawę sytuacji w sferze demograficznej (zapobieganie odpływu ludności) oraz na rynku pracy (dywersyfikacja struktury gospodarczej poprzez rozwój branży turystycznej). Przedsięwzięcia związane z rozwojem infrastruktury służącej aktywnemu wypoczynkowi, bądź uczestnictwu w życiu kulturalnym, będą sprzyjały podnoszeniu poziomu integracji i aktywności społecznej w ZNOF. Projekt zintegrowany odpowiada zatem na problemy i deficyty zidentyfikowane na drodze diagnozy strategicznej w obszarze społecznym. Wśród nich znajduje się m.in. niska aktywność społeczna i zagrożenie wykluczeniem społecznym, co stanowi istotną barierę dla dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego ZNOF. Wykorzystanie potencjału społecznego, kulturowego i gospodarczego infrastruktury tworzonej w ramach projektu pozwoli również na kształtowanie tożsamości lokalnej wśród mieszkańców.

Część strategiczna

Realizacja projektów jest uzasadniona w części strategicznej, tj. Cel strategiczny 4. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych, Kierunek działania 4.3. Poprawa jakości i dostępności oferty kulturalno-rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej. Interwencja strategiczna zakłada bowiem m.in. rozbudowę i modernizację ogólnodostępnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz jej promocję, a także wykorzystanie i promowanie dziedzictwa kulturowego, w tym konserwację, restaurację i adaptację obiektów zabytkowych oraz ich udostępnianie do zwiedzania w celach turystycznych i społecznych, w tym w celu włączenia społecznego i poprawy jakości życia mieszkańców.

Ponadto, zakres projektów jest komplementarny wobec Kierunku działania 5.4. Wzmacnianie kapitału społecznego, który uwzględnia realizację działań takich jak prowadzenie działań na rzecz pobudzenia i wzmacniania aktywności społecznej, promocji zasobów historyczno-kulturowych i przyrodniczych wśród mieszkańców w celu kształtowania tożsamości lokalnej oraz przywiązania społeczności do zamieszkiwanego obszaru.

Komplementarność

Przedsięwzięcie zintegrowane jest komplementarne wobec PZ nr 4 i 5, w ramach których zaplanowano rozwój oferty sportowo-rekreacyjnej ZNOF w oparciu o parki i tereny zieleni oraz udostępnienie cennych zasobów przyrodniczych mieszkańcom Obszaru i odwiedzającym go turystom.

Efekty przedsięwzięcia

Wspólnym efektem realizacji planowanych działań będzie poprawa dostępności do atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego skierowanej do mieszkańców i turystów wszystkich grup wiekowych, a tym samym podniesienie poziomu atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej gmin tworzących ZNOF. Ponadto, inwestycje związane z rozwojem infrastruktury służącej aktywnemu wypoczynkowi, bądź uczestnictwu w życiu kulturalnym, będą sprzyjały zacieśnianiu więzi społecznych oraz podnoszeniu poziomu aktywności społecznej w ZNOF.

Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu
- Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego - Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich - Powierzchnia zagospodarowanych terenów rekreacyjnych - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem - Liczba wspartych obiektów rekreacji/miejsc przeznaczonych do wypoczynku i aktywności mieszkańców	- Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem - Liczba osób korzystających ze wspartych terenów rekreacyjnych

PZ 10. Schronisko dla zwierząt z Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego	
Powiązanie z celami programów i dokumentów strategicznych	
CS FEWL21-27	Cel Szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich
CS ZNOF	Cel 4. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych 4.5. Rozwój gospodarki komunalnej
CS SRWL 2030	3. Integracja przestrzenna regionu 3.4. Ochrona środowiska przyrodniczego, w tym przeciwdziałanie negatywnym skutkom zmian klimatu
Projekty podstawowe	
Gmina	Projekt
Miasto Zielona Góra	Schronisko dla zwierząt z Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego - projekt partnerski
Projekty rezerwowe	
Gmina	Projekt
-	-
Uzasadnienie przedsięwzięcia zintegrowanego	
Zjawisko bezdomności zwierząt jest stałym problemem wielu gmin, nasilającym się często sezonowo ze względu na m.in. nieprzemyślane adopcje, modę oraz niekontrolowane rozmnażanie psów i kotów będące przede wszystkim wynikiem nieodpowiedzialności ludzi. Z danych zebranych przez Biuro Ochrony Zwierząt Fundacji dla Zwierząt ARGOS wynika, iż w Polsce problem bezdomnych zwierząt dotyczy przede wszystkim dużych miast i gmin miejskich, natomiast w mniejszym – gmin wiejskich. W 2021 r. jedna gmina zajęła się średnio 29 bezdomnymi psami – ogólna liczba zwierząt przyjętych do schronisk to prawie 60 tys., natomiast ok. 90,6% z nich zostało wydanych (zwróconych właścicielom, adoptowanych lub sprzedanych)⁴². Ze zgromadzonych danych wynika, że względem 2006 liczba wyłapanych psów nieco się zmniejszyła, natomiast znacząco wzrosły koszty realizacji zadania gmin dotyczącego bezdomnych zwierząt – z 45 mln (600 zł na jednego psa) do 244 mln zł (3400 zł na jednego psa).	

⁴² Źródło danych: <http://www.boz.org.pl/raport/2016/1.htm>

Na terenie ZNOF funkcjonuje obecnie jedno schronisko dla bezdomnych zwierząt - Miejskie Schronisko dla Bezdomnych Zwierząt w Zielonej Górze prowadzone przez Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Zwierząt (OTOZ). Ze sprawozdania merytorycznego OTOZ za 2021 r. wynika, iż w 2021 r. uratowano i znaleziono dom dla 304 psów oraz 267 kotów, co stanowi 48% przyjętych do schroniska psów oraz 41% w przypadku kotów. Z kolei dane pochodzące z Monitora B.O.Z.⁴³ wskazują, iż w 2021 r. gminy ZNOF zapewniły opiekę łącznie 667 psom, a koszty na realizację zadania przewidzianego ustawą o ochronie zwierząt wyniósł w sumie ok. 1,5 mln zł. Sześć gmin ZNOF korzysta z usług Miejskiego Schroniska dla Bezdomnych Zwierząt w Zielonej Górze, natomiast dwie (Miasto Nowa Sól i gmina Sulechów) – z usług Miejskiego Schroniska dla Bezdomnych Zwierząt w Głogowie.

Umowa między miastem Zielona Góra a Ogólnopolskim Towarzystwem Ochrony Zwierząt na prowadzenie Miejskiego Schroniska dla Bezdomnych Zwierząt w Zielonej Górze kończy się w 2023 r., co implikuje konieczność podjęcia dalszych działań ukierunkowanych na zapewnienie kontynuacji jego funkcjonowania.

Projekt zintegrowany

Projekt spełnia wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisuje się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 i jest ukierunkowany na rozwiązywanie wspólnych problemów i wykorzystanie potencjału gmin wchodzących w skład ZNOF. Stworzona w jego ramach infrastruktura będzie wykorzystywana w celu zapewnienia schronienia bezdomnych zwierzętom z obszaru ZNOF.

Uzasadnienie

Realizacja projektów jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej Strategii, tj. Cel strategiczny 4. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych, Kierunek działania 4.5. Rozwój gospodarki komunalnej, w ramach którego zaplanowano m.in. wspieranie funkcjonowania placówek prowadzących działalność związaną z zabezpieczeniem schronienia dla bezpańskich zwierząt w celu utrzymania czystości i porządku oraz bezpieczeństwa.

Efekty przedsięwzięcia

Budowa schroniska wraz z rozbudową istniejącej lecznicy dla zwierząt zapewni możliwość udzielenia schronienia większej liczbie psów i kotów z terenu ZNOF, a tym samym przyczyni się do zwiększenia poziomu bezpieczeństwa oraz porządku w przestrzeni publicznej.

Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu
- Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego - Liczba wybudowanych/przebudowanych obiektów infrastruktury służącej realizacji usług publicznych	Liczba osób odnoszących korzyści z wybudowanych/przebudowanych obiektów infrastruktury służącej realizacji usług publicznych

⁴³ Monitor publicznego zadania gmin zapewnienia bezdomnym zwierzętom opieki: <http://www.boz.org.pl/>

PZ 11. Rozwój technologii cyfrowych i tworzenie spójnego systemu e-usług w ZNOF	
Powiązanie z celami programów i dokumentów strategicznych	
CS FEWL21-27	1.2 Cel szczegółowy 1 ii Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych
CS ZNOF	Cel 4. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych 4.1. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych wyższego rzędu
CS SRWL 2030	4. Region atrakcyjny, efektywnie zarządzany i otwarty na współpracę 4.5 Rozwój e-usług i kompetencji cyfrowych społeczeństwa
Projekty podstawowe	
Gmina	Projekt
Projekt partnerski - lider Zielona Góra	E-turystyka na obszarze ZNOF
Projekty rezerwowe	
Gmina	Projekt
-	-
Uzasadnienie przedsięwzięcia zintegrowanego	
Wypracowanie i implementacja spójnego systemu zarządzania w ZNOF na poziomie strategicznym, operacyjnym i procesowym stanowi fundamentalny kierunek działań, podążanie którym będzie warunkowało efektywność i skuteczność zaplanowanej interwencji strategicznej. Ścisła współpraca i bieżąca komunikacja między jednostkami samorządu terytorialnego oraz kooperacja i działanie w partnerstwach z podmiotami społeczno-gospodarczymi jest konieczna, aby osiągnąć zakładane rezultaty i zrealizować główny cel rozwoju Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego zawarty w wypracowanej w Strategii Rozwoju Ponadlokalnego wizji Obszaru w perspektywie 2030 roku. Kluczową rolę odgrywać będzie rozwój i upowszechnianie e-usług w zakresie turystyki, rekreacji, wypoczynku, produktów turystycznych. Projekt zintegrowany Projekt spełnia wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisuje się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 i jest ukierunkowany na rozwiązywanie wspólnych problemów i wykorzystanie potencjału gmin wchodzących w skład ZNOF. Stworzone w jego ramach produkty oraz usługi będą wykorzystywane w celu zapewnienia dostępu mieszkańców (a także gości i turystów) do e-usług w zakresie turystyki, wypoczynku, rekreacji. Stworzenie wspólnej dla całego obszaru ZNOF (projekt obejmie swoim zasięgiem wszystkie gminy ZNOF) aplikacji ułatwi dostęp do bogatych zasobów turystycznych, w tym dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. W przyszłości natomiast pozwoli również na popularyzację oraz zwiększenie dostępności do wypracowanych wspólnie przez gminy ich partnerów, markowych produktów turystycznych. Projekt jest projektem partnerskim w rozumieniu art. 39 ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027. Liderem projektu jest miasto Zielona Góra. Uzasadnienie Realizacja projektów stanowiących PZ wynika z części kierunkowej Strategii, tj. Cel strategiczny 4. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych, Kierunek działania 4.6. Sprawny system zarządzania w ZNOF. Zaplanowana interwencja strategiczna zakłada bowiem m.in. wypracowanie i wdrożenie wspólnej aplikacji turystycznej dla wszystkich gmin ZNOF, pozwoli na wspólne i efektywne zarządzanie, a także gromadzenie danych/informacji o zasobach, produktach, usługach o charakterze turystycznym. Komplementarność Przedsięwzięcie zintegrowane jest komplementarne wobec PZ nr 4, 5, 9 oraz 6 na bazie których również możliwe jest wdrożenie nowoczesnych koncepcji, metod i technik zarządzania, a także rozwój i upowszechnianie e-usług. Nowe technologie wykorzystywane w sektorze komunalnym, systemie komunikacji	

oraz w obszarze zarządzania kryzysowego stanowią podstawę do stworzenia w przyszłości zintegrowanego systemu do inteligentnego zarządzania w ZNOF.

Efekty przedsięwzięcia

Wspólnym efektem realizacji planowanych działań będzie zwiększenie dostępności oraz rozwój e-usług publicznych w zakresie turystyki. Co więcej, nowe technologie stanowią podstawę do stworzenia w przyszłości zintegrowanego systemu do inteligentnego zarządzania w innych ważnych obszarach np. w zakresie gospodarki komunalnej, transportu publicznego, edukacji, itp. na terenie obszaru funkcjonalnego. Głównym celem będzie zapewnienie ciągłości i spójności procesu zarządzania strategicznego w obszarze funkcjonalnym w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, co przyczyni się również do realizacji wizji jego rozwoju.

Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu
- Instytucje publiczne otrzymujące wsparcie na opracowywanie usług, produktów i procesów cyfrowych - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	Użytkownicy nowych i zmodernizowanych publicznych usług, produktów i procesów cyfrowych

PZ 12. Włączenie społeczne w oparciu o stowarzyszenia i organizacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych i biernych zawodowo

Powiązanie z celami programów i dokumentów strategicznych

CS FEWL21-27	4h Cel szczegółowy (h) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji
CS ZNOF	Cel 5. Rozwój i podnoszenie jakości usług społecznych 5.4. Wzmacnianie kapitału społecznego
CS SRWL 2030	2. Region silny w wymiarze społecznym oraz bliski obywatelowi 2.2 Promocja włączenia społeczno-zawodowego oraz kompleksowe wsparcie seniorów 2.6 Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i poczucia tożsamości regionalne

Projekty podstawowe

Gmina	Projekt
Projekt partnerski - lider Zielona Góra	Nowe Horyzonty - Etap I (2024-2026)
Projekt partnerski - lider Zielona Góra	Nowe Horyzonty - Etap II (2026-2029)

Projekty rezerwowe

Gmina	Projekt
-	-

Uzasadnienie przedsięwzięcia zintegrowanego

Ze względu na zmiany struktury demograficznej w wyniku postępującego starzenia się społeczeństwa, coraz bardziej powszechne staje się zjawisko wykluczenia społecznego, dotyczące przede wszystkim seniorów i/lub osób z niepełnosprawnościami, a także osób bezrobotnych i w kryzysie bezdomności. W celu podnoszenia jakości życia i zapewnienia szeroko rozumianego dobrobytu, konieczne jest zatem zagwarantowanie wsparcia, bezpieczeństwa i włączenia społecznego wszystkim mieszkańcom ZNOF. Aktywizacja i integracja społeczna

osób z różnych grup społecznych będzie stanowił ważny komponent realizowanych działań. Przyczyni się to do wzmocnienia kapitału społecznego i zapobiegania negatywnym zjawiskom w sferze społecznej.

Projekt zintegrowany

Projekty wchodzące w skład PZ spełniają wymogi definicji projektu zintegrowanego, tj. wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem, tj. Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030

i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów i wykorzystanie potencjału gmin wchodzących w skład ZNOF. Stworzona w ich ramach infrastruktura będzie wykorzystywana w celu zapewnienia włączenia społecznego osób zagrożonych wykluczeniem, w tym przede wszystkim osób niepełnosprawnych, biernych zawodowo, bezrobotnych oraz bezdomnych.

Projekty są projektami partnerskimi w rozumieniu art. 39 ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027. Liderem projektu jest miasto Zielona Góra.

Niniejszy projekt zintegrowany skupiony jest na zapewnianiu równych szans i przeciwdziałaniu zjawisku wykluczenia społecznego. W celu podnoszenia jakości życia i zapewnienia szeroko rozumianego dobrobytu na terenie ZNOF, konieczne jest bowiem gwarantowanie wsparcia, bezpieczeństwa i włączenia społecznego wszystkim mieszkańcom. Aktywizacja i integracja społeczna osób z różnych grup społecznych będzie stanowił ważny komponent realizowanych działań.

Uzasadnienie

Realizacja projektów stanowiących PZ wynika z części diagnostycznej strategii i odpowiada na problemy i wyzwania związane ze zjawiskiem wykluczenia społecznego oraz konieczności aktywizacji zawodowej niektórych grup mieszkańców ZNOF.

Z diagnozy strategicznej przeprowadzonej na potrzeby strategii wynika bowiem, że ZNOF, tak samo jak województwo lubuskie czy cały kraj, dotykają niekorzystne zjawiska demograficzne, takie jak starzenie się społeczeństwa, suburbanizacja czy zmiana modelu rodziny, które mogą prowadzić do istotnych problemów w sferze społecznej. Zarówno nasilające się zjawisko starzenia społeczeństwa, jak i migracje sprzyjają występowaniu wykluczenia społecznego niektórych grup mieszkańców, zwłaszcza osób starszych, cudzoziemców i osób z niepełnosprawnościami. Grupą szczególnie narażoną na wykluczenie społeczne są również osoby bezrobotne, zwłaszcza długotrwale pozostające bez pracy, a także osoby w kryzysie bezdomności, który często wiąże się z długotrwałym bezrobociem oraz innymi trudnymi sytuacjami życiowymi. Mimo iż w latach 2015-2021 nastąpił spadek liczby bezrobotnych w ZNOF o 47,0%, to zauważalna jest tendencja do wzrostu udziału liczby osób długotrwale bezrobotnych – w 2021 r. stanowili oni połowę bezrobotnych zarejestrowanych w ZNOF. Ze względu na te tendencje, kluczowe jest podejmowanie działań mających na celu reintegrację zawodową mieszkańców, organizację szkoleń i kursów oraz wsparcie w procesie przekwalifikowania się czy nabywania nowych kompetencji i umiejętności, zwłaszcza cyfrowych.

Realizacja projektów stanowiących PZ wynika również z części kierunkowej Strategii, tj. Cel strategiczny Cel 5. Rozwój i podnoszenie jakości usług społecznych, Kierunek działania 5.4. Wzmacnianie kapitału społecznego, a także Cel strategiczny 3. Zwiększanie potencjału gospodarczego ZNOF, kierunek działania 3.1. Atrakcyjny rynek pracy na terenie ZNOF.

Komplementarność

Przedsięwzięcie zintegrowane jest komplementarne wobec PZ nr 8, które skupia się na kształtowaniu i wspieraniu kompetencji kluczowych dzieci i młodzieży oraz wyrównaniu szans edukacyjnych, co również przyczyni się do zapobiegania wykluczeniu społecznemu, będącego przedmiotem działań w ramach projektów z niniejszego PZ.

Efekty przedsięwzięcia

Zakłada się, że w efekcie realizacji przedsięwzięcia możliwe będzie zapewnienie wsparcia osobom zagrożonym zjawiskiem wykluczenia społecznego, co przyczyni się nie tylko do wzrostu poziomu integracji mieszkańców ZNOF, ale również do poprawy ich sytuacji bytowej, a także zapobiegania zjawiskom patologii społecznych. W rezultacie możliwe będzie budowanie silnej społeczności lokalnej i wykorzystanie potencjału kapitału ludzkiego i społecznego ZNOF.

Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu
• Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie • Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie	• Liczba osób poszukujących pracy po opuszczeniu programu • Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu • Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu

Lista projektów w ramach ZIT

Projekty podstawowe

Tabela 13 Lista projektów w ramach ZIT - projekty podstawowe

Tytuł i nr projektu	Cel/działanie strategii terytorialnej	Numer celu polityki i celu szczegółowego programu Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027	Numer Działania Szczegółowego Opisu Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027	Wnioskodawca	Cel i krótki opis projektu	Projekty powiązane	Szacowana wysokość środków Unii Europejskiej z budżetu programu Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027 (PLN) ⁴⁴	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
1. Budowa zbiornika retencyjnego przy ul. Żurawiej w Kruszynie	Cel 1. Ochrona środowiska i wzmocnienie odporności na zmiany klimatu KD 1.1. Adaptowanie obszaru ZNOF do zmian klimatu	2.4 Cel Szczegółowy (iv) Wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego	Działanie FELB.02.07 Adaptacja do zmian klimatu - ZIT	Gmina Sulechów	Celem projekt jest utworzenie zbiornika retencyjnego (na rowach R-S4, ER-S26 i R-S47), którego funkcją będzie zapobieganie podtapiania terenów zabudowanych w tej części gminy Sulechów, tj. retencjonowanie wód w czasie przepływów maksymalnych w rowach.	Projekt jest powiązany z projektami nr 2 i 3 oraz 36 ze względu na fakt, iż ich realizacja ukierunkowana jest na adaptację ZNOF do zmian klimatu oraz zapobieganie ich negatywnym skutkom, m.in. w postaci powodzi i podtopień oraz okresów suszy.	7 534 390,12	I kw. 2026 r.
2. Przebudowa, rozbudowa i nadbudowa budynku OSP w Czerwieńsku na Gminne Centrum Bezpieczeństwa oraz remont wieży przy OSP w Czerwieńsku		Cel Szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	Działanie FELB.08.02 Wsparcie terytorialne obszarów miejskich - ZIT	Gmina Czerwieńsk	W ramach przedsięwzięcia dokonana zostanie rozbudowa i zmiana układu funkcjonalnego budynku Ochotniczej Straży Pożarnej w celu utworzenia Gminnego Centrum Bezpieczeństwa, w którym będzie funkcjonowała m.in. straż pożarna, policja oraz straż miejska w Czerwieńsku. Znajdą się tam także pomieszczenia dla Obrony Cywilnej i Zarządzania Kryzysowego Urzędu Gminy Miasta w Czerwieńsku oraz Gminnego Zespołu Zarządzania Kryzysowego. Dodatkowym i komplementarnym elementem przedsięwzięcia jest remont wieży przy OSP w Czerwieńsku. Celem przedmiotowej inwestycji jest poprawa poziomu bezpieczeństwa w odpowiedzi na potrzeby lokalnej społeczności, w tym w gminach sąsiednich, również w zakresie zarządzania kryzysowego i obrony cywilnej, systemu powiadamiania o zagrożeniach	Projekt jest powiązany z projektem nr 1 ze względu na fakt, iż ich realizacja ukierunkowana jest na adaptację ZNOF do zmian klimatu oraz zapobieganie ich negatywnym skutkom, m.in. w postaci powodzi i podtopień oraz okresów suszy. Ponadto, zakres projektu jest spójny z zakresem projektów nr 3 oraz 36 pod kątem rozwijania infrastruktury i zapewniania odpowiednich warunków do funkcjonowania jednostek ochotniczej straży pożarnej w celu poprawy poziomu bezpieczeństwa mieszkańców ZNOF. Projekt jest również powiązany z projektem nr 27 ze względu na fakt, iż ich realizacja przyczyni się do podniesienia poziomu bezpieczeństwa publicznego w ZNOF.	1 563 063,30	IV kw. 2025 r.
3. Budowa nowej siedziby Ochotniczej Straży Pożarnej w Otyniu				Gmina Otyń	W ramach projektu zaplanowano wybudowanie nowego budynku remizy Ochotniczej Straży Pożarnej w Otyniu, gdzie zapewniona będzie odpowiednia ilość boksów garażowych oraz pomieszczeń niezbędnych do funkcjonowania jednostki. Głównym celem projektu jest poprawa możliwości zapobiegania zdarzeniom powodującym zagrożenie środowiska, życia i mienia mieszkańców, przez jednostkę OSP w Otyniu funkcjonującą w ramach Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Realizacja projektu polegająca na budowie remizy OSP w miejscowości Otyń umożliwi zapewnienie	Projekt jest powiązany z projektem nr 1 ze względu na fakt, iż ich realizacja ukierunkowana jest na adaptację ZNOF do zmian klimatu oraz zapobieganie ich negatywnym skutkom, m.in. w postaci powodzi i podtopień oraz okresów suszy. Ponadto, zakres projektu jest spójny z zakresem projektów nr 2 i 36 pod kątem rozwijania infrastruktury i zapewniania	4 940 898,23	IV kw. 2025 r.

⁴⁴ Wartości przeliczone według kursu średniego NBP z dnia 27.02.2023 r., 1 EURO = 4,7162 PLN (Narodowy Bank Polski - Internetowy Serwis Informacyjny, Tabela nr 040/A/NBP/2023 z dnia 2023-02-27)

					odpowiednich warunków garażowania pojazdów pożarniczych, zapewnienie odpowiednich warunków przechowywania sprzętu specjalistycznego, wzrost komfortu i bezpieczeństwa pracy strażaków.	odpowiednich warunków do funkcjonowania jednostek ochotniczej straży pożarnej w celu poprawy poziomu bezpieczeństwa mieszkańców ZNOF. Projekt jest również powiązany z projektem nr 27 ze względu na fakt, iż ich realizacja przyczyni się do podniesienia poziomu bezpieczeństwa publicznego w ZNOF.		
4. Instalacja OZE (wraz z magazynami energii) na potrzeby zasilania lodowiska krytego w Ochli	Cel 1. Ochrona środowiska i wzmocnienie odporności na zmiany klimatu KD 1.2. Zapewnienie efektywności energetycznej i rozwój odnawialnych źródeł energii	2.2 Cel Szczegółowy 2 ii Wsparcie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju	Działanie FELB.02.05 Odnawialne źródła energii – ZIT	Miasto Zielona Góra	Projekt uwzględnia instalację OZE wraz z magazynami energii na potrzeby zasilania lodowiska krytego w Zielonej Górze. Celem projektu jest dywersyfikacja źródeł energii w mieście, a tym samym podniesienie poziomu bezpieczeństwa energetycznego.	Projekt jest powiązany z projektem nr 5 ze względu na fakt, iż ich realizacja przyczyni się do podniesienia poziomu bezpieczeństwa energetycznego w ZNOF poprzez dywersyfikację źródeł energii wykorzystywanych w obiektach użyteczności publicznej.	2 404 399,68	III kw. 2025 r.
5. Instalacja OZE (wraz z magazynami energii) na potrzeby zasilania Lubuskiego Muzeum Wojskowego w Zielonej Górze z/s w Drzonowie				Lubuskie Muzeum Wojskowe w Zielonej Górze z/s w Drzonowie	Głównym celem inwestycji jest wzrost poziomu produkcji energii z OZE w obiektach użyteczności publicznej. Inwestycja obejmuje wykonanie instalacji fotowoltaicznej na dachach wiat wraz z magazynami energii.	Projekt jest powiązany z projektem nr 4 ze względu na fakt, iż ich realizacja przyczyni się do podniesienia poziomu bezpieczeństwa energetycznego w ZNOF poprzez dywersyfikację źródeł energii wykorzystywanych w obiektach użyteczności publicznej.	340 000,00	II/III kwartał 2026 r.
6. Zwiększenie atrakcyjności przyrodniczej Nadodrzańskiego Parku Rekreacyjnego w Nowej Soli	Cel 1. Ochrona środowiska i wzmocnienie odporności na zmiany klimatu KD 1.1. Adaptowanie obszaru ZNOF do zmian klimatu	2.7 Cel Szczegółowy (vii) Wzmocnienie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia	Działanie FELB.02.11 Ochrona przyrody - ZIT	Miasto Nowa Sól	Projekt dotyczy obszaru przyrodniczo-wypoczynkowego o nazwie Nadodrzański Park Rekreacyjny, który stanowi największy przyrodniczo-wypoczynkowy teren w Nowej Soli i powiecie nowosolskim. Zakres działań skupia się na obszarze pn. Kacza Górka oraz Parku Fizyki – dwóch obszarów charakteryzujących się największym kapitałem przyrodniczym na terenie NPR. Celem projektu jest m.in. usystematyzowanie i zrównoważenie działań w zakresie negatywnego wpływu ruchu turystycznego na przyrodniczy charakter obszaru.	Zakres projektu jest spójny z zakresem projektu nr 8 – ich przedmiotem jest ochrona cennych zasobów przyrodniczych Nadodrzańskiego Parku Rekreacyjnego w Nowej Soli oraz ich udostępnianie mieszkańcom ZNOF w celach rekreacyjno-wypoczynkowych. Ponadto, projekt jest powiązany z projektami nr 7 i 9 ze względu na fakt, iż ich realizacja ukierunkowana jest na poprawę dostępności do wysokiej jakości terenów zieleni sprzyjających rozwijaniu oferty spędzania czasu wolnego w ZNOF, a także adaptację obszaru do zmian klimatu.	6 043 209,36	I kw. 2025 r.
7. Zagospodarowanie i adaptacja przestrzeni Parku Tysiąclecia	Cel 2. Rozwój infrastruktury technicznej i integracja przestrzenna terenu ZNOF 2.1. Efektywne gospodarowanie przestrzenią	Cel Szczegółowy (i) Wsparcie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	Działanie FELB.08.02 Wsparcie terytorialne obszarów miejskich – ZIT	Miasto Zielona Góra	Zakres projektu obejmuje wykonanie robót modernizacyjnych i zagospodarowanie terenu parku w celu podniesienia jakości terenów zielonych i zwiększenia ich dostępności, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami.	Projekt jest powiązany z projektami nr 6, 8 i 9 ze względu na fakt, iż ich realizacja ukierunkowana jest na poprawę dostępności do wysokiej jakości terenów zieleni sprzyjających rozwijaniu oferty spędzania czasu wolnego w ZNOF, a także adaptację obszaru do zmian klimatu.	7 137 574,37	IV kw. 2024 r.
8. Adaptacja przestrzeni miejskiej dla potrzeb Nadodrzańskiego Parku Rekreacyjnego w Nowej Soli				Miasto Nowa Sól	Projekt dotyczy obszaru przyrodniczo-wypoczynkowego o nazwie Nadodrzański Park Rekreacyjny, który stanowi największy tego typu teren w Nowej Soli i powiecie nowosolskim. Zakres	Zakres projektu jest spójny z zakresem projektu nr 6 – ich przedmiotem jest ochrona cennych zasobów przyrodniczych	12 643 536,37	I-II kw. 2026 r.

					planowanych działań skupia się na obszarach o charakterze turystyczno-wypoczynkowym – wokół Magazynu Solnego, Mariny Parku Krasnala, Parku Wodny Świat oraz Parku Krasnala II. Planowane do realizacji działania mają na celu wspieranie rozwoju różnych form wypoczynku w oparciu o obszary o potencjale przyrodniczym i kulturalnym, uporządkowanie i rewitalizację terenów oraz aranżację przestrzeni do celów rekreacyjno-wypoczynkowych i funkcji społecznej.	Nadodrzańskiego Parku Rekreacyjnego w Nowej Soli oraz ich udostępnianie mieszkańcom ZNOF w celach rekreacyjno-wypoczynkowych. Ponadto, projekt jest powiązany z projektami nr 7 i 9 ze względu na fakt, iż ich realizacja ukierunkowana jest na poprawę dostępności do wysokiej jakości terenów zieleni sprzyjających rozwijaniu oferty spędzania czasu wolnego w ZNOF, a także adaptację obszaru do zmian klimatu.		
9. Zachowanie europejskiego dziedzictwa poprzez odrestaurowanie zabytku – Arboretum w Nietkowie, w oparciu o projekt „Szlakiem Rothenburgów w Gminie Czerwieńsk”				Gmina Czerwieńsk	Przedmiotowa inwestycja będzie polegała na odrestaurowaniu Arboretum w Nietkowie. Zaplanowane działania obejmują m.in. modernizację istniejącej infrastruktury pozwalające na podziwianie zabytków historycznych oraz przyrodniczych, a ich głównym celem jest tworzenie atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego oraz oferty turystyczno-rekreacyjnej, a także ochrona cennych zasobów przyrodniczych i kulturowych ZNOF.	Projekt jest powiązany z projektami nr 6, 7 i 8 ze względu na fakt, iż ich realizacja ukierunkowana jest na poprawę dostępności do wysokiej jakości terenów zieleni sprzyjających rozwijaniu oferty spędzania czasu wolnego w ZNOF, a także adaptację obszaru do zmian klimatu.	112 896,82	III/IV kw. 2025 r.
10. Budowa ścieżki rowerowej na terenie gminy Świdnica – „Źródłana Dąbrowa”	Cel 2. Rozwój infrastruktury technicznej i integracja przestrzenna terenu ZNOF KD 2.3. Rozwój sieci transportowej, systemów komunikacji i mobilności miejskiej	2.8 Cel Szczegółowy (viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej	Działanie FELB.03.02 Mobilność miejska - ZIT	Gmina Świdnica	Przedmiotem projektu jest budowa ścieżki rowerowej na trasie Wilkanowo – Słone - Świdnica, realizowanej w województwie lubuskim, w gminie wiejskiej Świdnica. Zaprojektowana ścieżka rowerowa połączy miejscowości Zielona Góra, Wilkanowo, Słone oraz „Zalew Świdnicki”, tworząc zintegrowany system tras rowerowych. Celem projektu jest rozwiązanie problemów zdiagnozowanych w obszarze transportu i komunikacji indywidualnej na terenie obszaru ZNOF oraz woj. lubuskiego, poprzez zwiększenie spójności ścieżek rowerowych, ograniczenie intensywności ruchu samochodowego oraz związanego z nim zanieczyszczenia powietrza, a także poprawę poziomu bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego, przede wszystkim rowerzystów.	Projekt jest powiązany z projektami nr 11, 12, 13, 14, 15 i 16 – ich realizacja ukierunkowana jest na budowanie spójnej sieci ścieżek rowerowych w ZNOF. Pośrednio projekt ten powiązany jest również z projektem nr 31, którego zakres również dotyczy budowy ścieżki rowerowej. Pośrednio projekt ten powiązany jest także z projektem nr 28, którego zakres dotyczy cyfrowego rozwoju e-usług na obszarze ZNOF w aspekcie turystyki i nieodłącznego w tym przypadku wykorzystania komunikacji publicznej/mobilności miejskiej i gminnej.	2 235 782,04	I kw. 2026 r.
11. Budowa ścieżki rowerowej przez teren gminy Świdnica do Nowogrodu Bobrzańskiego; będącej odcinkiem transgranicznej ścieżki rowerowej od zachodnich okolic miejscowości Lubsko do granicy miasta Zielona Góra przez gminy ZNOF Świdnica- Nowogród Bobrzański – etap III				Gmina Świdnica	Przedmiotem projektu jest budowa ścieżki rowerowej relacji Wilkanowo - Świdnica – etap III. Projekt realizowany będzie w województwie lubuskim, w gminie wiejskiej Świdnica oraz na terenie Miasta Zielona Góra wzdłuż obwodnicy Południowej do parkingu leśnego. Jest to kontynuacja budowy ścieżki rowerowej wytyczonej w ramach projektu ODRA-VELO, która połączy m. Wilkanowo z m. Świdnica, a docelowo połączy gminy ZNOF od granicy miasta Zielona Góra przez Gminy ZNOF Świdnica- Nowogród Bobrzański. Celem projektu jest rozwiązanie problemów zdiagnozowanych w obszarze transportu i komunikacji indywidualnej na terenie obszaru ZNOF oraz woj. lubuskiego, poprzez zwiększenie spójności ścieżek rowerowych, ograniczenie intensywności ruchu samochodowego oraz związanego z nim zanieczyszczenia powietrza, a także poprawę poziomu	Projekt jest powiązany z projektami nr 10, 12, 13, 14, 15 i 16 – ich realizacja ukierunkowana jest na budowanie spójnej sieci ścieżek rowerowych w ZNOF. Pośrednio projekt ten powiązany jest również z projektem nr 31, którego zakres również dotyczy budowy ścieżki rowerowej. Pośrednio projekt ten powiązany jest także z projektem nr 28, którego zakres dotyczy cyfrowego rozwoju e-usług na obszarze ZNOF w aspekcie turystyki i nieodłącznego w tym przypadku wykorzystania komunikacji publicznej/mobilności miejskiej i gminnej.	3 037 078,14 W tym: - alokacja Gminy Świdnica 2 501 296,10 - alokacja Miasta Zielona Góra 535 782,04	II kw. 2025 r.

					bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego, przede wszystkim rowerzystów.			
12. Budowa dróg dla rowerów na terenie gminy Nowogród Bobrzański - ETAP 1 (odcinek I, II i III)				Gmina Nowogród Bobrzański	Budowa ścieżki na odcinku Nowogród Bobrzański – Świdnica – Zielona Góra będzie pierwszym znaczącym etapem rozwoju ścieżek rowerowych na terenie ZNOF w gminie Nowogród Bobrzański i Świdnica. Realizacja gwarantuje poprawę bezpieczeństwa komunikacji rowerowej na tym obszarze. Ścieżka będzie stanowić uzupełnienie istniejącej infrastruktury rowerowej i jednocześnie stanowić łącznik pomiędzy ścieżkami rowerowymi o charakterze komunikacyjnym a ścieżkami i szlakami rowerowymi rekreacyjnymi. Ścieżka rowerowa ma również za zadanie zachęcić do rekreacji i turystyki, a przy tym stanowić alternatywę dla komunikacji samochodowej. Przewiduje się możliwość składania projektu w ramach więcej niż jednego wniosku aplikacyjnego.	Projekt jest powiązany z projektami nr 10, 11, 13, 14, 15 i 16 – ich realizacja ukierunkowana jest na budowanie spójnej sieci ścieżek rowerowych w ZNOF. Pośrednio projekt ten powiązany jest również z projektem nr 31, którego zakres również dotyczy budowy ścieżki rowerowej. Pośrednio projekt ten powiązany jest także z projektem nr 28, którego zakres dotyczy cyfrowego rozwoju e-usług na obszarze ZNOF w aspekcie turystyki i nieodłącznego w tym przypadku wykorzystania komunikacji publicznej/mobilności miejskiej i gminnej.	6 358 040,72	I kw. 2026 r. – odcinek I i II II kw. 2026 r. – odcinek III
13. Budowa ścieżek rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą na terenie miasta Zielona Góra oraz oznakowanie ścieżek wg wspólnych standardów				Miasto Zielona Góra	Projekt polega na budowie ścieżek rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą na terenie miasta Zielona Góra oraz oznakowanie ścieżek wg wspólnych standardów. Celem projektu jest usprawnienie ruchu drogowego w mieście oraz podniesienie poziomu bezpieczeństwa jego uczestników, zwłaszcza rowerzystów. Rozbudowa systemu ścieżek i dróg rowerowych przyczyni się do rozwoju mobilności miejskiej oraz tworzenia dogodnych warunków do „przesiadania się” z samochodów osobowych na ekologiczny środek transportu, jakim jest rower. Dzięki temu możliwe będzie ograniczenie emisji liniowej oraz poprawa przepustowości dróg.	Projekt jest powiązany z projektami nr 10, 11, 12, 14, 15 i 16 – ich realizacja ukierunkowana jest na budowanie spójnej sieci ścieżek rowerowych w ZNOF. Pośrednio projekt ten powiązany jest również z projektem nr 31, którego zakres również dotyczy budowy ścieżki rowerowej. Pośrednio projekt ten powiązany jest także z projektem nr 28, którego zakres dotyczy cyfrowego rozwoju e-usług na obszarze ZNOF w aspekcie turystyki i nieodłącznego w tym przypadku wykorzystania komunikacji publicznej/mobilności miejskiej i gminnej	9 632 622,92	I kw. 2026 r.
14. Budowa dróg rowerowych na obszarze miasta i gminy Sulechów				Gmina Sulechów	Projekt zakłada budowę dróg rowerowych głównych i łącznikowych w Sulechowie (na terenie miasta) oraz komunikujących Sulechów z sołectwami Krężoły, Mozów, Kije, Brzeziny k. Sulechowa, Okunin, Kłępsk. . Dokumentacja projektowa opracowana zostanie zgodnie z przepisami prawa budowlanego i założeniami projektowymi programu „Standardy projektowe i wykonawcze dla szlaków rowerowych w województwie lubuskim”. Projekt ma na celu osiągnięcie zmian w kierunku niskoemisyjnego i efektywnie korzystającego społeczeństwa i będzie się wiązał z działaniami związanymi z mobilnością miejską, będącą źródłem zagęszczenia ruchu i emisji zanieczyszczeń. Przewiduje się możliwość składania projektu w ramach więcej niż jednego wniosku aplikacyjnego.	Projekt jest powiązany z projektami nr 10, 11, 12, 13, 15 i 16 – ich realizacja ukierunkowana jest na budowanie spójnej sieci ścieżek rowerowych w ZNOF. Pośrednio projekt ten powiązany jest również z projektem nr 31, którego zakres również dotyczy budowy ścieżki rowerowej. Pośrednio projekt ten powiązany jest także z projektem nr 28, którego zakres dotyczy cyfrowego rozwoju e-usług na obszarze ZNOF w aspekcie turystyki i nieodłącznego w tym przypadku wykorzystania komunikacji publicznej/mobilności miejskiej i gminnej	8 477 157,48	I kw. 2025 – III kw. 2027

15. Budowa ścieżki pieszo-rowerowej na terenie gminy Zabór oraz miasta Zielona Góra wraz z infrastrukturą towarzyszącą				Gmina Zabór	W ramach projektu przewiduje się budowę ścieżki rowerowej na terenie gminy Zabór oraz miasta Zielona Góra na odcinku od m. Droszków (gm. Zabór) do ronda w Nowym Kisielinie (m. Zielona Góra). Głównym celem projektu jest ograniczenie emisji zanieczyszczeń z sektora transportu poprzez rozwój infrastruktury rowerowej oraz ograniczenie niskiej emisji, a także poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego na terenie ZNOF.	Projekt jest powiązany z projektami nr 10, 11, 12, 13, 14 i 16 – ich realizacja ukierunkowana jest na budowanie spójnej sieci ścieżek rowerowych w ZNOF. Pośrednio projekt ten powiązany jest również z projektem nr 31, którego zakres również dotyczy budowy ścieżki rowerowej. Pośrednio projekt ten powiązany jest także z projektem nr 28, którego zakres dotyczy cyfrowego rozwoju e-usług na obszarze ZNOF w aspekcie turystyki i nieodłącznego w tym przypadku wykorzystania komunikacji publicznej/mobilności miejskiej i gminnej.	5 688 590,90 W tym: - alokacja Gminy Zabór 3 414 788,21 - alokacja Miasta Zielona Góra 2 273 802,69	II kw. 2024 r.
16. Rozbudowa sieci dróg rowerowych, połączenie potencjału powiatu nowosolskiego i zielonogórskiego – budowa odcinka Otyń – Zielona Góra				Powiat Nowosolski	Miasto Zielona Góra wraz z Powiatem Nowosolskim, Gminą Otyń i Gminą Nowa Sól zawarło współpracę mającą na celu rozwój sieci ścieżek rowerowych na terenie Powiatu Nowosolskiego i Miasta Zielona Góra. W tym celu w ramach porozumienia, strony wyraziły chęć budowy ścieżki rowerowej. Inwestycja będzie powiązana z istniejącą infrastrukturą rowerową na terenie Miasta i Gminy Nowa Sól, Miasta Zielona Góra oraz Powiatu Nowosolskiego.	Projekt jest powiązany z projektami nr 10, 11, 12, 13, 14 i 15 – ich realizacja ukierunkowana jest na budowanie spójnej sieci ścieżek rowerowych w ZNOF. Pośrednio projekt ten powiązany jest również z projektem nr 31, którego zakres również dotyczy budowy ścieżki rowerowej. Pośrednio projekt ten powiązany jest także z projektem nr 28, którego zakres dotyczy cyfrowego rozwoju e-usług na obszarze ZNOF w aspekcie turystyki i nieodłącznego w tym przypadku wykorzystania komunikacji publicznej/mobilności miejskiej i gminnej	7 425 000,00 W tym: - alokacja Miasta Zielona Góra 4 775 000,00 - alokacja Miasta Nowa Sól 2 650 000,00	II kw. 2024 r.
17. Utworzenie inkubatora dla rozwoju przedsiębiorczości na terenie ZNOF	Cel 3. Zwiększanie potencjału gospodarczego ZNOF KD 3.2. Rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności oraz wzmacnianie atrakcyjności inwestycyjnej ZNOF	1.3 Cel Szczegółowy 1 iii Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	Działanie FELB.01.07 Rozwój przedsiębiorczości – ZIT	Projekt partnerski - lider Miasto Zielona Góra	W ramach projektu powstanie inkubator, którego celem będzie kreowanie warunków do wspierania przedsiębiorczości na obszarze ZNOF oraz budowania potencjału jst w tym zakresie. Zakres projektu obejmuje wspomaganie działalności firm, w tym mmśp, w tym start-upów oraz tworzenie warunków do ich rozwoju. W założeniu realizacja projektu przyczyni się do budowania zaplecza kadrowego ZNOF i całego województwa poprzez wypracowanie i wdrożenie rozwiązań umożliwiających zatrzymanie najlepszych specjalistów w regionie, m.in. poprzez atrakcyjną ofertę doradztwa i wsparcia w zakresie mechanizmów finansowania dla różnych projektów.	Projekt jest powiązany z projektami nr 29 i 30 ze względu na fakt, iż ich realizacja przyczyni się do aktywizacji lokalnego rynku pracy i zwiększenia poziomu przedsiębiorczości w ZNOF.	4 755 160,10	IV kw. 2026 r.
18. Ciekawa Nauka-wyrównanie szans edukacyjnych w zakresie szkolnictwa ogólnego w Zielonogórskim Obszarze Funkcjonalnym (etap I: 2024-2026)	Cel 4. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych 4.2.Rozwój sektora edukacji, kształcenia zawodowego oraz zwiększanie dostępności i jakości usług wychowania przedszkolnego i opieki żłobkowej	4f Cel Szczegółowy (f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się	Działanie FELB.06.07 Edukacja - ZIT	Projekt partnerski - lider Stowarzyszenie Lubuskie Trójmiasto	Planowana interwencja zakłada realizację projektu ukierunkowanego na wyrównanie szans edukacyjnych w zakresie szkolnictwa ogólnego (podstawowego i ponadpodstawowego) obejmującego cały obszar ZNOF, tj. 8 gmin partnerskich. Celem projektu jest poprawa jakości i dostępności oferty edukacyjnej w ZNOF. W ramach projektu zaplanowano szereg działań edukacyjnych w różnych formach z wykorzystaniem istniejącej infrastruktury edukacyjno-kulturalno-rekreacyjnej na obszarze	Zakres projektu jest spójny z zakresem projektu nr 19 – skupiają się one na wyrównywaniu szans edukacyjnych w zakresie szkolnictwa ogólnego. Ponadto, projekt jest powiązany z projektami nr 20, 21, 22 i 23 ze względu na fakt, iż ich realizacja ukierunkowana jest na rozwój i	19 749 210,25	II kw. 2024 r.

		dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami			ZNOF. Zaplanowano także wsparcie psychologiczne dla uczniów oraz szkolenia dla nauczycieli z wykorzystania narzędzi AI oraz uruchomienie platformy Alert Cyfrowy ZNOF. Projekt realizowany w dwóch etapach: I etap: 2024-2026 i II etap: 2027-2029.	podnoszenie jakości usług publicznych w ZNOF oraz wyrównywanie szans edukacyjnych.		
19. Ciekawa i Bezpieczna Nauka- wyrównanie szans edukacyjnych w zakresie szkolnictwa ogólnego w Zielonogórsko-Nowosolskim Obszarze Funkcjonalnym (etap II: 2027-2029)				Projekt partnerski - lider Stowarzyszenie Lubuskie Trójmiasto		Zakres projektu jest spójny z zakresem projektu nr 18 – skupiają się one na wyrównywaniu szans edukacyjnych w ZNOF, Ponadto, projekt jest powiązany z projektami nr 20, 21, 22 i 23 ze względu na fakt, iż ich realizacja ukierunkowana jest na rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych w ZNOF oraz wyrównywanie szans edukacyjnych.	19 750 789,75	IV kw. 2025 r./ I kw. 2026 r.
20. Wsparcie rozwoju szkolnictwa zawodowego na terenie Zielonogórsko - Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego- Czas na zawodowców				Miasto Zielona Góra	Planowana interwencja zakłada realizację projektu ukierunkowanego na wyrównanie szans edukacyjnych w zakresie szkolnictwa zawodowego, obejmującego wybrane szkoły w Mieście Zielona Góra oraz pośrednio cały obszar ZNOF, ze względu na jego oddziaływanie. Celem projektu jest poprawa jakości i dostępności oferty edukacyjnej w ZNOF. Działania ukierunkowane na wyrównanie szans edukacyjnych w zakresie szkolnictwa zawodowego przyczynią się ponadto do podniesienia konkurencyjności oferty kształcenia w ZNOF.	Projekt jest powiązany z projektami nr 18, 19, 21, 22 i 23 ze względu na fakt, iż ich realizacja ukierunkowana jest na rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych w ZNOF oraz wyrównywanie szans edukacyjnych.	1 423 226,54	II kw. 2024 r.
21. Rozwój szkolnictwa zawodowego w Technikum w Czerwieńsku - Gmina Czerwieńsk				Gmina Czerwieńsk	Planowana interwencja zakłada realizację projektu ukierunkowanego na wyrównanie szans edukacyjnych w zakresie szkolnictwa zawodowego, obejmującego gminę Czerwieńsk oraz pośrednio cały obszar ZNOF, ze względu na jego oddziaływanie. Celem projektu jest poprawa jakości i dostępności oferty edukacyjnej w ZNOF poprzez wsparcie uczniów i uczennic Technikum Kolejowego w Czerwieńsku. Działania ukierunkowane na w zakresie szkolnictwa zawodowego przyczynią się ponadto do podniesienia konkurencyjności oferty kształcenia w ZNOF.	Projekt jest powiązany z projektami nr 18, 19, 20, 22 i 23 ze względu na fakt, iż ich realizacja ukierunkowana jest na rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych w ZNOF oraz wyrównywanie szans edukacyjnych.	904 091,79	II kw. 2024 r.
22. Wsparcie rozwoju szkolnictwa zawodowego na terenie Zielonogórsko - Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego - Zawód na horyzoncie				Miasto Zielona Góra w partnerstwie z powiatem nowosolskim	Celem projektu jest zwiększenie zdolności do zatrudnienia uczniów szkół zawodowych poprzez poprawę jakości kształcenia zawodowego, poprawę bazy technicznej, dostosowanie kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy, tak aby w sposób najpełniejszy/najbardziej efektywny i adekwatny przyczynić się do realnej zmiany w jakości kształcenia zawodowego i w sposób adekwatny ustanowić dopasowanie absolwentów do rynku pracy i wzmocnić pozycję absolwentów na lokalnym i regionalnym rynku pracy. W ramach projektu realizowana będzie promocja dostępności oferty edukacyjnej szkół technicznych na terenie ZNOF (szkolenia i staże dla uczniów, doradztwo zawodowe, wyposażenie szkolnych pracowni).	Projekt jest powiązany z projektem nr 23 – oba skupiają się na rozwoju usług opiekuńczo-wychowawczych w ZNOF poprzez zwiększanie dostępności i podnoszenie jakości oferty przedszkolnej. Ponadto, projekt powiązany jest z projektami nr 18, 19, 20 i 21 ze względu na fakt, iż ich realizacja ukierunkowana jest na rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych w ZNOF oraz wyrównywanie szans edukacyjnych.	3 000 000,00	IV kw. 2025 r.
23. Nowe miejsca przedszkolne w ramach zespołu edukacyjnego na Osiedlu Czarkowo w Zielonej Górze/ Łężycy				Miasto Zielona Góra	Przedmiotem projektu jest stworzenie nowych miejsc przedszkolnych w ramach zespołu edukacyjnego na Osiedlu Czarkowo w Zielonej Górze / Łężycy. Celem projektu jest poprawa dostępności oferty usług opiekuńczo-wychowawczych w ZNOF.	Projekt jest powiązany z projektem nr 22 – oba skupiają się na rozwoju usług opiekuńczo-wychowawczych w ZNOF poprzez zwiększanie dostępności i	1 745 000,00	II kw. 2024 r.

						podnoszenie jakości oferty przedszkolnej. Ponadto, projekt powiązany jest z projektami nr 18, 19, 20 i 21 ze względu na fakt, iż ich realizacja ukierunkowana jest na rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych w ZNOF oraz wyrównywanie szans edukacyjnych.		
24. Poprawa warunków funkcjonowania Lubuskiego Muzeum Wojskowego w Zielonej Górze z/s w Drzonowie	Cel 4. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych 4.3. Poprawa jakości i dostępności oferty kulturalno-rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	Cel Szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	Działanie FELB.08.02 Wsparcie terytorialne obszarów miejskich - ZIT	Lubuskie Muzeum Wojskowego w Zielonej Górze z/s w Drzonowie	Celem projektu jest zwiększenie dostępności infrastruktury muzeum dla turystów i tym samym zwiększenie dostępności zasobów/zbiorów instytucji. Inwestycja obejmować będzie m.in. elementy związane z przywróceniem historycznego wyglądu budynku muzeum, przebudową instalacji c.o. (wymina źródła ciepła), budowę wiat nad eksponatami dla celów ekspozycji samolotów oraz zagospodarowanie terenu zewnętrznego muzeum.	Projekt jest powiązany z projektami nr 25,26 oraz 35 i 36 ze względu na fakt, iż ich realizacja przyczyni się do poprawy jakości i dostępności oferty kulturalno-rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w ZNOF, a tym samym do podniesienia atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej obszaru.	4 250 000,00	II/III kwartał 2026 r.
25. Integracja społeczna oraz aktywizacja mieszkańców ZNOF poprzez budowę kompleksu integracyjno- kulturowo - wypoczynkowego				Miasto Zielona Góra	Projekt zakłada budowę kompleksu integracyjno-kulturowo-wypoczynkowego w Zielonej Górze, co przyczyni się do zwiększenia dostępności do infrastruktury sportowo – rekreacyjnej, a także podniesienia poziomu integracji społecznej oraz aktywizacji mieszkańców ZNOF. Celem projektu jest poprawa dostępności do atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego skierowanej do mieszkańców osiedla Czarkowo w Zielonej Górze-Łężyce, a tym samym podniesienie poziomu atrakcyjności osiedleńczej gmin tworzących ZNOF.	Projekt jest powiązany z projektami nr 24 ,26, 34 i 35 ze względu na fakt, iż ich realizacja przyczyni się do poprawy jakości i dostępności oferty kulturalno-rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w ZNOF, a tym samym do podniesienia atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej obszaru.	1 700 000,00	III kw. 2025 r.
26. Rozbudowa kompleksu w Ochli o lodowisko kryte/ rolnię wraz z infrastrukturą towarzyszącą na potrzeby mieszkańców z całego obszaru ZNOF				Miasto Zielona Góra	Projekt zakłada rozbudowę kompleksu w Ochli o lodowisko kryte / rolnię wraz z infrastrukturą towarzyszącą na potrzeby mieszkańców całego obszaru ZNOF. Celem projektu jest poprawa dostępności do atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego skierowanej do mieszkańców i turystów wszystkich grup wiekowych, a tym samym podniesienie poziomu atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej gmin tworzących ZNOF.	Projekt jest powiązany z projektami nr 24, 25 oraz 34 i 35 ze względu na fakt, iż ich realizacja przyczyni się do poprawy jakości i dostępności oferty kulturalno-rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w ZNOF, a tym samym do podniesienia atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej obszaru.	12 000 000,00	III kw. 2025 r.
27. Schronisko dla zwierząt z Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego - projekt partnerski				Miasto Zielona Góra	Projekt zakłada rozbudowę Schroniska dla bezdomnych zwierząt w Zielonej Górze, co zapewni możliwość udzielenia schronienia większej liczbie psów i kotów z terenu ZNOF, a tym samym przyczyni się do zwiększenia poziomu bezpieczeństwa oraz porządku w przestrzeni publicznej. Inwestycja obejmuje budowę od podstaw budynku psiarni oraz adaptację budynku administracyjno-inwentorskiego na potrzeby Centrum Edukacji Humanitarnej, w tym dostosowanie pomieszczeń budynku, w którym przebywają koty do ich potrzeb, wraz z wyposażeniem oraz zagospodarowaniem terenu.	Projekt jest powiązany z projektami nr 2 i 3 oraz 36 ze względu na fakt, iż ich realizacja przyczyni się do podniesienia poziomu bezpieczeństwa publicznego w ZNOF. Pośrednio projekt jest powiązany z projektem 34 w zakresie poprawy jakości i dostępności do usług publicznych.	12 743 111,01	IV kw. 2024 r.
28. E-turystyka na obszarze ZNOF	Cel 4. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych 4.1. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych wyższego rzędu	1.2 Cel szczegółowy 1 ii Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych	Działanie FELB.01.04 Cyfrowe lubuskie - ZIT	Projekt partnerski - lider Miasto Zielona Góra	Celem projektu jest zwiększenie dostępu mieszkańców gmin tworzących ZNOF do udostępnianych cyfrowo, publicznych usług szczebla regionalnego/lokalnego w zakresie e-turystyki i powiązanych z nimi usług. W ramach projektu planowane jest stworzenie geoportalu turystycznego oraz dedykowanej aplikacji	Projekt powiązany jest z projektami nr: 10, 11,12 13, 14, 15, 16 oraz 31, czyli projektami w zakresie budowania spójnej sieci ścieżek rowerowych. Ponadto projekt jest powiązany z przedsięwzięciami skupionymi w	5 265 186,76	IV kw. 2025 r.

					mobilnej obejmującej swoim zasięgiem miasto Zielona Góra oraz sąsiednie gminy i miasta Lubuskiego Trójmiasta. Portal E-Turystyka stanie się centralnym narzędziem integrującym informacje turystyczne i promującym regionalne atrakcje. System umożliwi kompleksowe zarządzanie informacją turystyczną, integrując dane o atrakcjach, trasach turystycznych, noclegach i wydarzeniach kulturalnych. Kluczową cechą będzie integracja z Urban View oraz rozszerzona rzeczywistość (AR), co pozwoli na organizowanie wirtualnych spacerów i interaktywne modelowanie przestrzeni miejskich. Projekt realizowany w partnerskiej formule przez gminy ZNOF oraz Stowarzyszenie Lubuskie Trójmiasto.	PZ 5 (nr 7,8,9) oraz PZ 4 (nr 6) oraz PZ 9 (nr 24, 25, 26, 34, 35 oraz 32 i 33).		
29. Nowe Horyzonty - Etap I (2024-2026)	Cel 5. Rozwój i podnoszenie jakości usług społecznych 5.4. Wzmacnianie kapitału społecznego	4h Cel szczegółowy (h) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji	Działanie FELB.06.11 Aktywna integracja społeczno-zawodowa - ZIT	Projekt partnerski - lider Miasto Zielona Góra	Projekt ma na celu aktywizację społeczno-zawodową a także integrację osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym dla osób z niepełnosprawnych, bezdomnych, biernych zawodowo. Aktywizacja będzie miał różne formy, od edukacyjnej, przez społeczną, zawodową, zdrowotną. Projekt będzie realizowany na obszarze wszystkich gmin ZNOF (8 gmin), w formule partnerskiej. Liderem projektu będzie Miasto Zielona Góra/Centrum Integracji Społecznej. Miasto Nowa Sól wykorzysta natomiast potencjał Centrum Aktywności Społecznej do działań na swoim obszarze. Projekt realizowany w dwóch etapach - etap I (2024-2026) i etap II (2026-2029).	Zakres projektu jest spójny z zakresem projektu nr 30 – ich przedmiotem jest bowiem włączenie społeczne w oparciu o Centrum Integracji Społecznej oraz stowarzyszenia/organizacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych, biernych zawodowo, bezrobotnych oraz bezdomnych. Projekt jest powiązany również z projektem nr 17 ze względu na fakt, iż ich realizacja przyczyni się do aktywizacji lokalnego rynku pracy i zwiększenia poziomu przedsiębiorczości w ZNOF.	10 965 000,00	II kw. 2024 r.
30. Nowe Horyzonty - Etap II (2026-2029)				Projekt partnerski - lider Miasto Zielona Góra	Przewiduje się możliwość realizacji II etapu projektu w ramach więcej niż jednego wniosku aplikacyjnego, opcjonalnie możliwe jest również zwiększenie dostępnej alokacji na działania zaplanowane w ramach II etapu projektu wraz z uwolnieniem kwoty elastyczności i/lub zmiany kursu EURO dla złożonego wniosku aplikacyjnego.	Zakres projektu jest spójny z zakresem projektu nr 29 – ich przedmiotem jest bowiem włączenie społeczne w oparciu o Centrum Integracji Społecznej oraz stowarzyszenia/organizacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych, biernych zawodowo, bezrobotnych oraz bezdomnych. Projekt jest powiązany również z projektem nr 17 ze względu na fakt, iż ich realizacja przyczyni się do aktywizacji lokalnego rynku pracy i zwiększenia poziomu przedsiębiorczości w ZNOF.	10 967 525,82	II kw. 2025 r.
31. Budowa 4-odcinka ścieżki pieszo-rowerowej w ramach zadania pn. „Budowa ciągu pieszo-rowerowego wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 279 w miejscowości Leśniów Wielki i modernizacja oświetlenia drogowego na terenie gminy Zabór	Cel 2 Rozwój infrastruktury technicznej i integracja przestrzenna terenu ZNOF	Cel Szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	Działanie FELB.08.02 Wsparcie terytorialne obszarów miejskich - ZIT	Gmina Czerwieńsk	Celem projektu jest kształtowanie przestrzeni przyjaznej komunikacji pieszej i rowerowej oraz sprzyjającej zwiększeniu bezpieczeństwa jej użytkowników W ramach projektu wykonany zostanie odcinek ścieżki pieszo -rowerowej zlokalizowany w miejscowości Leśniów Wielki, w ciągu drogi wojewódzkiej nr 279	Projekt jest komplementarny wobec projektów nr: 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, tj. wobec projektów ukierunkowanych na budowanie spójnej sieci ścieżek rowerowych w ZNOF. Projekt jest powiązany również z projektami skupionymi w PZ5 (nr 7,8,9).	208 255,82	I kw. 2025

32. Poprawa warunków funkcjonowania Muzeum Archeologicznego Środkowego Nadodrza w Zielonej Górze z/s w Świdnicy	Cel 4. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych 4.3. Poprawa jakości i dostępności oferty kulturalno-rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	Cel Szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	Działanie FELB.08.02 Wsparcie terytorialne obszarów miejskich - ZIT	Muzeum Archeologicznego Środkowego Nadodrza w Zielonej Górze z/s w Świdnicy	Celem projektu jest zwiększenie dostępności infrastruktury muzeum dla turystów i tym samym zwiększenie dostępności zasobów/zbiorów instytucji. W ramach projektu przewiduje się m.in. następujące elementy: - remont elewacji/ prace konserwatorskie w Muzeum, - ukształtowanie terenu przy budynku z jego zagospodarowaniem terenu w formie zieleni, nawierzchni komunikacyjnej oraz nawierzchni utwardzonej.	Projekt jest powiązany z projektami nr 24, 25 26, 33 ze względu na fakt, iż ich realizacja przyczyni się do poprawy jakości i dostępności oferty kulturalno-rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w ZNOF, a tym samym do podniesienia atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej obszaru. Celem projektu jest zwiększenie dostępności infrastruktury muzeum dla turystów i tym samym zwiększenie dostępności zasobów/zbiorów instytucji.	2 550 000,00	I kwartał 2026 r.
33. Modernizacja i zagospodarowanie Al. Niepodległości (deptak) od ul. Kupieckiej do Pl. Bohaterów Westerplatte	Cel 2. Rozwój infrastruktury technicznej i integracja przestrzenna terenu ZNOF 2.1 Efektywne gospodarowanie przestrzenią	Cel Szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	Działanie FELB.08.02 Wsparcie terytorialne obszarów miejskich - ZIT	Miasto Zielona Góra	Celem projektu jest modernizacja oraz zagospodarowanie zielonogórskiego Deptaka na odcinku od Alei Niepodległości do Placu Bohaterów, wykonaniem modernizacji kanalizacji deszczowej oraz połączenie Deptaka z Placem Teatralnym. Przedsięwzięcie zostało podzielone na dwa zadania: 1. Przebudowa nawierzchni w ul. Aleja Niepodległości (deptak) na odcinku od ulicy Kupieckiej do ulicy Bohaterów Westerplatte z elementami zielono-błękitnej infrastruktury; 2. Połączenie Deptaka z Placem teatralnym - wykonania chodnika pomiędzy Al. Niepodległości a ul. Dr. Pieniężnego; 3. Rozdział kanalizacji ogólnospławnej poprzez budowę kanalizacji deszczowej i retencję kanałową (zbiorniki retencyjne) w ul. Aleja Niepodległości (deptak) na odcinku od ul. Kupieckiej do ul. Bohaterów Westerplatte.	Projekt jest powiązany z projektami nr 24, 25 26, 32 ze względu na fakt, iż ich realizacja przyczyni się do poprawy jakości i dostępności oferty kulturalno-rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w ZNOF, a tym samym do podniesienia atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej obszaru. Celem projektu jest zwiększenie dostępności infrastruktury muzeum dla turystów i tym samym zwiększenie dostępności zasobów/zbiorów instytucji. Pośrednio projekt jest powiązany również z projektami 1, 2, 3, 36 ze względu na ich ukierunkowanie na adaptację do zmian klimatu a także projektem nr 28 w zakresie budowania oferty e-turystyki.	3 904 344,50	I kw. 2026 r.
34. Zagospodarowanie terenu integracyjno-rekreacyjnego w Czerwieńsku	Cel 4. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych 4.3. Poprawa jakości i dostępności oferty kulturalno-rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	Cel Szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	Działanie FELB.08.02 Wsparcie terytorialne obszarów miejskich - ZIT	Gmina Czerwieńsk	Celem projektu jest poprawa dostępności do atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego skierowanej do mieszkańców i turystów wszystkich grup wiekowych, a tym samym podniesienie poziomu atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej gmin tworzących ZNOF. W ramach projektu zaplanowano zagospodarowanie terenu, w tym powstanie m.in. : - małej architektury - oświetlenia - traktu pieszego - skate parku - pump track'u - placu zabaw - ogrodzenie terenu, itp.	Projekt jest powiązany z projektami nr 24, 25 26, 35 ze względu na fakt, iż ich realizacja przyczyni się do poprawy jakości i dostępności oferty kulturalno-rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w ZNOF, a tym samym do podniesienia atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej obszaru. Celem projektu jest zwiększenie dostępności infrastruktury muzeum dla turystów i tym samym zwiększenie dostępności zasobów/zbiorów instytucji. Pośrednio projekt jest powiązany również z projektem nr 28 w zakresie budowania oferty e-turystyki.	2 100 000,00	IV kw. 2025 r.

35. Zagospodarowanie terenu integracyjno-rekreacyjnego w Nietkowicach	Cel 4. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych 4.3. Poprawa jakości i dostępności oferty kulturalno-rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	Cel Szczegółowy (i) Wsparcie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	Działanie FELB.08.02 Wsparcie terytorialne obszarów miejskich - ZIT	Gmina Czerwieńsk	Celem projektu jest poprawa dostępności do atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego skierowanej do mieszkańców i turystów wszystkich grup wiekowych, a tym samym podniesienie poziomu atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej gmin tworzących ZNOF. W ramach zagospodarowania terenu integracyjno-rekreacyjnego w Nietkowicach zaplanowano m.in. plac zabaw, urządzenia sportowe i rekreacyjne dla dzieci i dorosłych, m.in. elementy siłowni plenerowej. Ponadto projekt przewiduje elementy uzupełniające małej architektury miejskiej, nasadzenia zieleni, itp.	Projekt jest powiązany z projektami nr 24, 25 26, 34 ze względu na fakt, iż ich realizacja przyczyni się do poprawy jakości i dostępności oferty kulturalno-rozrywkowej i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w ZNOF, a tym samym do podniesienia atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej obszaru. Celem projektu jest zwiększenie dostępności infrastruktury muzeum dla turystów i tym samym zwiększenie dostępności zasobów/zbiorów instytucji. Pośrednio projekt jest powiązany również z projektem nr 28 w zakresie budowania oferty e-turystyki.	290 000,00	IV kw. 2025 r.
36. Budowa nowej siedziby Ochotniczej Straży pożarnej w Leśniowie Wielkim	Cel 1. Ochrona środowiska i wzmocnienie odporności na zmiany klimatu KD 1.1. Adaptowanie obszaru ZNOF do zmian klimatu	Cel Szczegółowy (i) Wsparcie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	Działanie FELB.08.02 Wsparcie terytorialne obszarów miejskich - ZIT	Gmina Czerwieńsk	Przedmiotowa inwestycja będzie oddziaływała w przyniesie oczekiwany efekt jakim jest znaczący wzrost i poprawa bezpieczeństwa mieszkańców gminy oraz gmin sąsiadujących pozostających kręgu oddziaływania OSP. W ramach budowy nowej siedziby Ochotniczej Straży Pożarnej w Leśniowie Wielkim powstanie nowy nowoczesny obiekt gdzie zapewniony będzie garaż na lekki i średni pojazd ratowniczo – gaśniczy oraz pomieszczenia niezbędne do funkcjonowania jednostki. Ponadto budowa nowej siedziby OSP poprawi warunki funkcjonowania OSP i ich zdolność do odpowiednio szybkiego reagowania na różnego rodzaju zdarzenia i katastrofy.	Projekt jest powiązany z projektem nr 1 ze względu na fakt, iż ich realizacja ukierunkowana jest na adaptację ZNOF do zmian klimatu oraz zapobieganie ich negatywnym skutkom, m.in. w postaci powodzi i podtopień oraz okresów suszy. Ponadto, zakres projektu jest spójny z zakresem projektów nr 2 i 3 pod kątem rozwijania infrastruktury i zapewniania odpowiednich warunków do funkcjonowania jednostek ochotniczej straży pożarnej w celu poprawy poziomu bezpieczeństwa mieszkańców ZNOF. Projekt jest również powiązany z projektem nr 27 ze względu na fakt, iż ich realizacja przyczyni się do podniesienia poziomu bezpieczeństwa publicznego w ZNOF.	2 400 000,00	I kw. 2026 r.

Sposób wskazania projektów został przedstawiony w podrozdziale *Opis zintegrowanego podejścia służącego zaspokojeniu zidentyfikowanych potrzeb rozwojowych i wykorzystaniu potencjału obszaru* Planu działań ZIT stanowiącego załącznik nr 2 do *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027*.

Projekty rezerwowe

Tabela 14 Lista projektów w ramach ZIT - projekty rezerwowe

Przedsięwzięcie zintegrowane	Tytuł projektu	Gmina	Okres realizacji	Szacowana wartość projektu (PLN) ⁴⁵
PZ 1. Rozwój zielono-niebieskiej infrastruktury i gospodarki wodami opadowymi jako sposób na adaptację ZNOF do zmian klimatu	Rozdział kanalizacji deszczowej od ogólnospławnej w mieście Czerwieńsk	Czerwieńsk	2024-2025	10 000 000,00
PZ 3. Zapewnienie efektywności energetycznej i rozwój odnawialnych źródeł energii	Zakup i montaż banków energii na obiektach użyteczności publicznej	Sulechów	2025-2027	4 000 000,00
	Instalacje OZE w wybranych budynkach jednostek samorządowych	Zabór	2026-2030	1 500 000,00
	Modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej poprzez budowę instalacji OZE	Świdnica	2016-2027	1 200 000,00
	Modernizacja energetyczna budynków poprzez wykorzystanie OZE w sektorze publicznym	Nowogród Bobrzański	2023-2027	5 500 000,00
	Instalacje OZE w wybranych budynkach jednostek samorządowych	Nowa Sól	2023-2030	2 352 941,18
PZ 4. Zwiększanie dostępności i wzmacnianie jakości terenów zielonych i parkowych oraz ochrona zasobów przyrodniczych	Zagospodarowanie gminnych terenów parkowych	Sulechów	2024-2030	1 000 000,00
PZ 5. Modernizacja, zagospodarowanie i nadanie nowych funkcji turystyczno-rekreacyjnych terenom zieleni, przestrzeniom publicznym, obiektom i obszarom zdegradowanym	Zagospodarowanie Parku Piastowskiego	Zielona Góra	2024-2026	8 000 000,00
	Zagospodarowanie oraz adaptacja do potrzeb mieszkańców Wzgórz Piastowskich	Zielona Góra	2024-2027	12 000 000,00
	Utworzenie Centrum Historii Miasta w wieży Braniborskiej w Zielonej Górze	Zielona Góra	2026-2028	6 800 000,00

⁴⁵ Wartości przeliczone według kursu średniego NBP z dnia 27.02.2023 r., 1 EURO = 4,7162 PLN (Narodowy Bank Polski - Internetowy Serwis Informacyjny, Tabela nr 040/A/NBP/2023 z dnia 2023-02-27)

Przedsięwzięcie zintegrowane	Tytuł projektu	Gmina	Okres realizacji	Szacowana wartość projektu (PLN) ⁴⁵
	Centrum Biznesu - modernizacja i adaptacja budynku na potrzeby Urzędu Miasta Zielona Góra	Zielona Góra	2026	6 000 000,00
	Utworzenie woonerfu na ul. Kupieckiej	Zielona Góra	2024-2025	3 500 000,00
	Przebudowa budynku przy ul. Sikorskiego na Urząd Stanu Cywilnego	Zielona Góra	2026-2027	7 000 000,00
	Odnowienie i adaptacja Parku Poetów wraz z budową ścieżek rowerowych	Zielona Góra	2025-2027	14 000 000,00
	Adaptacja terenu przy ul. Matejki na Wodny Park Edukacyjny	Zielona Góra	2025-2026	6 000 000,00
	Zagospodarowanie terenu zdegradowanego w Nowogrodzie Bobrzańskim ul. Nadbrzeżna	Nowogród Bobrzański	2023-2027	6 500 000,00
	Odbudowa parku przy Zamku w Otyniu	Otyń	2024-2025	3 600 000,00
	Modernizacja i zagospodarowanie gminnych terenów parkowych	Sulechów	2024-2030	9 000 000,00
	Modernizacja (odnowienie) parku u zbiegu ulic Poznańskiej i Styczniowej w Sulechowie	Sulechów	2024-2030	800 000,00
PZ 6. Wsparcie aktywnej mobilności indywidualnej poprzez rozwój spójnej sieci ścieżek rowerowych na terenie ZNOF	Bilet elektroniczny w obszarze komunikacji miejskiej	Nowa Sól	2024-2025	2 352 941,18
	Budowa ścieżek rowerowych na terenie gminy Zabór - Etap 2	Zabór	2027-2030	20 397 981,63
	Budowa trzech odcinków ścieżki rowerowej w ramach zintegrowanej sieci ścieżek rowerowych w Gminie Czerwieńsk - Etap I	Czerwieńsk	2025-2026	4 000 000,00
	Budowa ścieżki rowerowej na terenie gminy Nowogród Bobrzański do Gminy Świdnica - Etap 2	Nowogród Bobrzański	2027-2030	5 000 000,00
	Budowa ścieżki rowerowej na terenie gminy Nowogród Bobrzański do Gminy Świdnica - Etap 3	Nowogród Bobrzański	2027-2030	2 519 952,10

Przedsięwzięcie zintegrowane	Tytuł projektu	Gmina	Okres realizacji	Szacowana wartość projektu (PLN) ⁴⁵
PZ 9. Wspieranie rozwoju społecznego i zwiększanie atrakcyjności turystycznej ZNOF poprzez rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i kulturalnej	Przebudowa Stadionu Miejskiego w Nowej Soli	Nowa Sól	2025-2026	20 000 000,00
	Zagospodarowanie przystani w Bobrownikach i budowa wieży widokowej w Rezerwacie Bukowa Góra	Otyń	2024-2025	4 000 000,00
	Budowa lub przebudowa (modernizacja/ remont) treningowego boiska piłkarskiego na terenie gminy Sulechów	Sulechów	2025-2030	800 000,00

Plan finansowy

Nr CS	CS	Przedsięwzięcie zintegrowane	Szacunkowa wartość projektu (PLN) ⁴⁶	Szacunkowa wysokość środków z budżetu UE (PLN) ⁴⁷	Dostępna Alokacja na CS (PLN) ⁴⁸
1.2	Cel szczegółowy 1 ii [CS1.2] Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych	PZ 11. Rozwój technologii cyfrowych i tworzenie spójnego systemu e-usług w ZNOF	6 194 337,36	5 265 186,76	5 265 186,76
1.3	Cel Szczegółowy 1 iii [CS 1.3] Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	PZ 7. Podniesienie konkurencyjności sektora MMŚP w oparciu o inkubator dla rozwoju przedsiębiorczości na terenie ZNOF	5 594 306,00	4 755 160,10	4 755 160,10
		Priorytet 1	11 788 643,36	10 020 346,86	10 020 346,87
2.2	Cel Szczegółowy 2 ii [CS 2.2] Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju	PZ 3. Zapewnienie efektywności energetycznej i rozwój odnawialnych źródeł energii	3 238 225,00	3 744 399,68	3 109 595,25
2.4	Cel Szczegółowy 2 iv [CS. 2.4] Wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego	PZ 1. Rozwój zielono-niebieskiej infrastruktury i gospodarki wodami opadowymi jako sposób na adaptację ZNOF do zmian klimatu	16 441 828,84	7 534 390,12	7 534 390,12
2.7	Cel Szczegółowy 2 vii [CS 2.7] Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia	PZ 4. Zwiększanie dostępności i wzmacnianie jakości terenów zielonych i parkowych oraz ochrona zasobów przyrodniczych	7 109 658,07	6 043 209,36	6 043 209,36
		Priorytet 2	26 789 711,91	16 321 999,16	16 687 194,73

⁴⁶ Wartości przeliczone według kursu średniego NBP z dnia 27.02.2023 r., 1 EURO = 4,7162 PLN (Narodowy Bank Polski - Internetowy Serwis Informacyjny, Tabela nr 040/A/NBP/2023 z dnia 2023-02-27)

⁴⁷ Jw.

⁴⁸ Jw.

Nr CS	CS	Przedsięwzięcie zintegrowane	Szacunkowa wartość projektu (PLN) ⁴⁶	Szacunkowa wysokość środków z budżetu UE (PLN) ⁴⁷	Dostępna Alokacja na CS (PLN) ⁴⁸
2.8	Cel Szczegółowy 2 viii [CS 2.8] Wsparcie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej	PZ 6. Wsparcie aktywnej mobilności indywidualnej poprzez rozwój spójnej sieci ścieżek rowerowych na terenie ZNOF oraz poprawa atrakcyjności oferty komunikacji miejskiej	65 322 643,49	42 239 256,26	42 854 272,20
		Priorytet 3	65 322 643,49	42 239 256,26	42 854 272,20
4f	Cel Szczegółowy (f) [CS (f)] wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami	PZ 8. Wyrównanie szans edukacyjnych w zakresie szkolnictwa ogólnego oraz upowszechnienie dostępu do oferty usług opiekuńczo-wychowawczych	54 790 962,35	46 572 317,99	46 572 318,33
4h	Cel szczegółowy (h) [CS (h)] wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji	PZ 12. Włączenie społeczne w oparciu o stowarzyszenia i organizacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych i biernych zawodowo	25 802 971,55	21 932 525,82	21 932 525,82
		Priorytet 6	80 593 933,90	68 504 843,81	68 504 844,15
5.1	Cel Szczegółowy (i) [CS (5i)] Wsparcie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury,	PZ 2. Zapewnienie sprawnej i efektywnej reakcji na zagrożenia wynikające ze zmian klimatu oraz podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego	13 702 529,41	8 903 961,53	72 448 024,91

Nr CS	CS	Przedsięwzięcie zintegrowane	Szacunkowa wartość projektu (PLN) ⁴⁶	Szacunkowa wysokość środków z budżetu UE (PLN) ⁴⁷	Dostępna Alokacja na CS (PLN) ⁴⁸
	dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	PZ 5. Modernizacja, zagospodarowanie i nadanie nowych funkcji turystyczno-rekreacyjnych terenom zieleni, przestrzeniom publicznym, obiektom i obszarom zdegradowanym	57 831 171,06	24 006 607,88	
		PZ 9. Wsparcie rozwoju społecznego i zwiększanie atrakcyjności turystycznej ZNOF poprzez rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i kulturalnej	43 483 444,15	22 890 000,00	
		PZ 10. Schronisko dla zwierząt z Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego	15 078 351,67	12 743 111,01	
		Priorytet 8	130 095 496,29	68 543 680,42	72 448 024,91
		RAZEM	314 590 428,95	205 630 126,51	210 514 682,86
FEnIKS 21-27					
Cs 2.8	Cel Szczegółowy 2 viii [CS 2.8] Wsparcie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej	Priorytet 3 Priorytet FENX.03 Transport miejski PZ 6. Wsparcie aktywnej mobilności indywidualnej poprzez rozwój spójnej sieci ścieżek rowerowych na terenie ZNOF oraz poprawa atrakcyjności oferty komunikacji miejskiej- projekt pn. „Poprawa efektywności komunikacji miejskiej w Zielonej Górze etap II”	292 064 188,00	180 000 000,00	180 000 000,00
		RAZEM	292 064 188,00	180 000 000,00	180 000 000,00

Warunki i procedury obowiązujące w realizacji instrumentu ZIT

Instrument ZIT może być realizowany zarówno w oparciu o strategię ZIT, jak i strategię rozwoju ponadlokalnego. Przedmiotowy dokument jest strategią rozwoju ponadlokalnego i pełni równocześnie rolę Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w rozumieniu ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 (Dz. U. 2022 poz. 1079). Działania zaplanowane w jej ramach będą realizowane jako zintegrowane inwestycje terytorialne z uwagi na wsparcie z różnych źródeł – co najmniej jednego funduszu, więcej niż jednego programu i więcej niż jednego priorytetu w ramach tego samego programu (art. 29 i art. 30 Rozporządzenia Ogólnego).

Warunki realizacji ZIT wynikają z zapisów Ustawy Wdrożeniowej, w szczególności z art. 34 ust. 6. W którym wskazuje, że warunkami realizacji ZIT jest:

- 1) powołanie związku ZIT, o którym mowa w ust. 5⁴⁹;
- 2) opracowanie i uchwalenie przez podmioty, o których mowa w ust. 5, strategii terytorialnej, o której mowa w art. 29 Rozporządzenia Ogólnego, zwanej dalej „strategią ZIT”, z zastrzeżeniem ust. 9 oraz jej pozytywne zaopiniowanie przez właściwą instytucję zarządzającą programem w terminie 60 dni od dnia otrzymania – w zakresie możliwości finansowania strategii ZIT w ramach tego programu;
- 3) opracowanie i uchwalenie do dnia 31 grudnia 2025 r. strategii rozwoju ponadlokalnego, o której mowa w art. 10 g ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, w przypadku miejskiego obszaru funkcjonalnego, o którym mowa w ust. 2, miasta będącego siedzibą władz samorządowych województwa lub wojewody, a do czasu jej uchwalenia opracowanie i uchwalenie strategii ZIT.

Zgodnie z zapisami Ustawy Wdrożeniowej oraz Umowy Partnerstwa, zawiązanie zinstytucjonalizowanej formy partnerstwa (powołanie Związku ZIT) możliwe jest w czterech formach: stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, porozumienia międzygminnego, związku międzygminnego, powiatowego lub powiatowo-gminnego lub związku metropolitalnego województwa śląskiego. Prawną formą współpracy samorządów ZNOF jest stowarzyszenie.

⁴⁹ Art. 34. ust. 5 Ustawy Wdrożeniowej: ZIT są zarządzane przez związek ZIT utworzony w jednej z form współpracy jednostek samorządu terytorialnego, o których mowa w art. 64, art. 74 i art. 84 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559, 583 i 1005) albo w ustawie z dnia 9 marca 2017 r. o związku metropolitalnym w województwie śląskim (Dz. U. z 2022 r. poz. 439 i 583), a w przypadku udziału w związku ZIT powiatu stosuje się również przepisy art. 5 ust. 2, art. 72a, art. 73 i art. 75 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 528 i 583).

W nawiązaniu do pkt 3), celem dopełnienia warunków wskazanych w Ustawie Wdrożeniowej, planuje się uchwalenie strategii rozwoju ponadlokalnego dla gmin ZNOF, o której mowa w art. 10 g ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, wraz z Planem Działań ZIT. Zgodnie z zapisami art. 28 rozporządzenia ogólnego, wsparcie rozwoju terytorialnego możliwe jest w oparciu o strategię rozwoju terytorialnego m.in. w formie zintegrowanych inwestycji terytorialnych. W niniejszym opracowaniu strategia ponadlokalna pełni funkcję strategii ZIT, w związku z czym samorządy ZNOF nie muszą przygotowywać oddzielnego dokumentu dla realizacji ZIT, a jedynie dodatkową część opisującą realizację mechanizmu ZIT⁵⁰.

Jednostki odpowiedzialne za wdrożenie i realizację Strategii ponadlokalnej wraz z komponentem ZIT przedstawiono w rozdziale 4.1 *Założenia wdrożeniowe*, gdzie wskazano również zakres ich odpowiedzialności.

Zasady wyboru projektów w ramach instrumentu ZIT

Zgodnie z założeniami programów FEWL 2021-2027 i FEnKS 2021-2027, w ramach instrumentu ZIT przewiduje się niekonkurencyjny/konkurencyjny sposób wyboru projektów przeznaczonych do dofinansowania w ramach przyznanych na dany cel alokacji.

Lista projektów przewidzianych do dofinansowania została wypracowana na drodze spotkań z Zespołem roboczym, na których:

- zostały zaprezentowane i przedyskutowane kryteria i wymogi stawiane strategii ponadlokalnej i strategii ZIT, w tym w szczególności kryterium wyboru projektów, które mają charakter terytorialny;
- opracowano listy projektów do Strategii Rozwoju ZNOF – zostały zebrane propozycje niezbędnych działań oraz nastąpi ich priorytetyzacja;
- opracowano listy projektów do części ZIT Strategii Rozwoju ZNOF.

W efekcie powstały listy projektów rekomendowanych do dofinansowania w ramach FEWL 2021-2027 oraz FENIKS 2021-2027, z uwzględnieniem podziału na cele szczegółowe programów. Listy te powstały w podziale na projekty podstawowe i projekty rezerwowe, a także projekty komplementarne. W pierwszej kolejności do dofinansowania zgłaszane będą projekty z listy podstawowej, a w razie dostępnych środków w ramach poszczególnych działań, rekomendowane będą projekty z listy rezerwowej. W celu zapewnienia wysokiego poziomu efektywności wykorzystania dostępnej alokacji oraz osiągnięcia zakładanych rezultatów, konieczne będzie spełnienie przez poszczególne projekty

⁵⁰ Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce

kryteriów określonych dla danego naboru. Wyboru projektów do dofinansowania będzie dokonywać odpowiednia dla danego Programu IZ.

Monitoring wskaźników

Monitoring rezultatów przedsięwzięć ZIT będzie prowadzony zgodnie z wytycznymi zawartymi w rozdziale 4.2 *Monitoring i ewaluacja* Strategii Ponadlokalnej Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego. Sprawozdanie z realizacji Planu Działania ZIT (w tym w zakresie realizowanych projektów, wskaźników i wysokości dostępnej alokacji FEWL 2021-2027 oraz FENIKS 2021-2027) leży w zakresie kompetencji Biura ZIT. Podmiot ten będzie odpowiedzialny za gromadzenie danych dotyczących zmian poszczególnych wskaźników oraz ich analizę ilościową.

W ramach Planu Działania ZIT monitoringowi będą podlegały wskaźniki przyporządkowane do poszczególnych przedsięwzięć zintegrowanych, przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 15 Wykaz planowanych do realizacji wskaźników FEWL 2021-2027/FENIKS 2021-2027 – wskaźniki produktu

Wskaźnik	Szacunkowa Wartość docelowa	Jednostka miary
PZ 1. Rozwój zielono-niebieskiej infrastruktury i gospodarki wodami opadowymi jako sposób na adaptację ZNOF do zmian klimatu		
Zielona infrastruktura wybudowana lub zmodernizowana w celu przystosowania się do zmian klimatu	4,3	ha
Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	26 494	osoby
Wspierane strategię zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1	szt.
Pojemność obiektów małej retencji	80 000	m ³
PZ 2. Zapewnienie sprawnej i efektywnej reakcji na zagrożenia wynikające ze zmian klimatu oraz podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego		
Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	242 738	osoby
Liczba wybudowanych/przebudowanych obiektów infrastruktury służącej poprawie bezpieczeństwa publicznego	3	szt.
Wspierane strategię zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1	szt.
PZ 3. Zapewnienie efektywności energetycznej i rozwój odnawialnych źródeł energii		
Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (w tym energii elektrycznej, energii cieplnej)	0,427	MW
Liczba powstałych magazynów energii elektrycznej	3	szt.
Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	242 738	osoby
Wspierane strategię zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1	szt.
PZ 4. Zwiększanie dostępności i wzmacnianie jakości terenów zielonych i parkowych oraz ochrona zasobów przyrodniczych		
Zielona infrastruktura objęta wsparciem do celów innych niż przystosowanie się do zmian klimatu	17	ha
Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	242 738	osoby
Wspierane strategię zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1	szt.
PZ 5. Modernizacja, zagospodarowanie i nadanie nowych funkcji turystyczno-rekreacyjnych terenom zieleni, przestrzeniom publicznym, obiektom i obszarom zdegradowanym		

Wskaźnik	Szacunkowa Wartość docelowa	Jednostka miary
Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	242 738	osoby
Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1	szt.
Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich	248 326,20	m ²
Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	3	szt.
PZ 6. Wsparcie aktywnej mobilności indywidualnej poprzez rozwój spójnej sieci ścieżek rowerowych na terenie ZNOF		
Wspierana infrastruktura rowerowa	46,018	km
Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	242 738	osoby
Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1	szt.
Miasta z nowymi lub zmodernizowanymi cyfrowymi systemami transportu miejskiego (wskaźnik FEnIKS)	1	szt.
PZ 7. Podniesienie konkurencyjności sektora MMŚP w oparciu o inkubator dla rozwoju przedsiębiorczości na terenie ZNOF		
Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże)	40	przedsiębiorstwa
Przedsiębiorstwa otrzymujące wsparcie niefinansowe	40	przedsiębiorstwa
Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	242 738	osoby
Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1	szt.
Wytworzona zdolność inkubacji przedsiębiorstw	10	szt.
PZ 8. Wyrównanie szans edukacyjnych w zakresie szkolnictwa ogólnego oraz upowszechnienie dostępu do oferty usług opiekuńczo-wychowawczych		
Liczba dofinansowanych miejsc wychowania przedszkolnego	95	szt.
Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem	36 802	osoby
Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem	1115	osoby
Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach uczniowskich	90	osoby
PZ 9. Wspieranie rozwoju społecznego i zwiększanie atrakcyjności turystycznej ZNOF poprzez rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i kulturalnej		
Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	242 738	Osoby
Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1	szt.
Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich	13 613	m ²
Powierzchnia zagospodarowanych terenów rekreacyjnych	16 213	m ²
Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	2	szt.
Liczba wspartych obiektów rekreacji/miejsc przeznaczonych do wypoczynku i aktywności mieszkańców	4	szt.
PZ 10. Schronisko dla zwierząt z Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego		
Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1	szt.
Liczba wybudowanych/przebudowanych obiektów infrastruktury służącej realizacji usług publicznych	1	szt.
PZ 11. Rozwój technologii cyfrowych i tworzenie spójnego systemu e-usług w ZNOF		
Instytucje publiczne otrzymujące wsparcie na opracowywanie usług, produktów i procesów cyfrowych	8	szt.

Wskaźnik	Szacunkowa Wartość docelowa	Jednostka miary
Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	242 738	osoby
Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1	szt.
PZ 12. Włączenie społeczne w oparciu o stowarzyszenia i organizacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych i biernych zawodowo		
Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie	482	osoby
Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie	722	osoby

Tabela 16 Wykaz planowanych do realizacji wskaźników FEWL 2021-2027/FEniKS 2021-2027 – wskaźniki rezultatu

Wskaźnik	Szacunkowa wartość docelowa	Jednostka miary
PZ 1. Rozwój zielono-niebieskiej infrastruktury i gospodarki wodami opadowymi jako sposób na adaptację ZNOF do zmian klimatu		
Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przeciwpowodziowej	16 417	osoby
PZ 2. Zapewnienie sprawnej i efektywnej reakcji na zagrożenia wynikające ze zmian klimatu oraz podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego		
Liczba osób odnoszących korzyści z wybudowanych/przebudowanych obiektów infrastruktury służącej poprawie bezpieczeństwa publicznego	16 500	osoby
PZ 3. Zapewnienie efektywności energetycznej i rozwój odnawialnych źródeł energii		
Dodatkowa moc zainstalowana odnawialnych źródeł energii	0,427	MW
PZ 4. Zwiększanie dostępności i wzmacnianie jakości terenów zielonych i parkowych oraz ochrona zasobów przyrodniczych		
Ludność mająca dostęp do nowej lub zmodernizowanej zielonej infrastruktury	242 738	osoby
PZ 5. Modernizacja, zagospodarowanie i nadanie nowych funkcji turystyczno-rekreacyjnych terenom zieleni, przestrzeniom publicznym, obiektom i obszarom zdegradowanym		
Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	242 738	odwiedzający/rok
Liczba osób korzystających ze wspartych terenów rekreacyjnych	242 738	osób/rok
PZ 6. Wsparcie aktywnej mobilności indywidualnej poprzez rozwój spójnej sieci ścieżek rowerowych na terenie ZNOF		
Szacowana emisja gazów cieplarnianych	redukcja o 61,17	tony równoważnika CO ₂ /rok
PZ 7. Podniesienie konkurencyjności sektora MMŚP w oparciu o inkubator dla rozwoju przedsiębiorczości na terenie ZNOF		
MŚP korzystające z usług inkubatora przedsiębiorczości po jego utworzeniu	30	szt./rok
PZ 8. Wyrównanie szans edukacyjnych w zakresie szkolnictwa ogólnego oraz upowszechnienie dostępu do oferty usług opiekuńczo-wychowawczych		
Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu (uczniowie szkół prowadzących kształcenie ogólne)	25 200	osoby
Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu (uczniowie szkół prowadzących kształcenie zawodowe)	1077	osoby

Wskaźnik	Szacunkowa wartość docelowa	Jednostka miary
PZ 9. Wsparcie rozwoju społecznego i zwiększanie atrakcyjności turystycznej ZNOF poprzez rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i kulturalnej		
Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	33 900	odwiedzający/rok
Liczba osób korzystających ze wspartych terenów rekreacyjnych	10 133	osób/ rok
PZ 10. Schronisko dla zwierząt z Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego		
Liczba osób odnoszących korzyści z wybudowanych/przebudowanych obiektów infrastruktury służącej realizacji usług publicznych	178 313,00	Osoby
PZ 11. Rozwój technologii cyfrowych i tworzenie spójnego systemu e-usług w ZNOF		
Użytkownicy nowych i zmodernizowanych publicznych usług, produktów i procesów cyfrowych	30 000	użytkownicy/rok
PZ 12. Włączenie społeczne w oparciu o stowarzyszenia i organizacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych i biernych zawodowo		
Liczba osób poszukujących pracy po opuszczeniu programu	146	Osoby
Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	338	Osoby
Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu	121	Osoby

Załącznik nr 3 Lista projektów przewidzianych do realizacji przez partnerów ZNOF wg priorytetów FEWL 2021-2027

Priorytet 1. Fundusze Europejskie dla lubuskiej gospodarki					
Cel szczegółowy	Tytuł projektu	Gmina	Szacunkowa wartość projektu (PLN) ⁵¹	Szacunkowa wysokość środków z budżetu UE (PLN) ⁵²	Priorytet realizacji
Cel szczegółowy 1 ii [CS1.2] Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych	E-turystyka na obszarze ZNOF	Projekt partnerski - lider Zielona Góra	6 194 337,36	5 265 186,76	Inwestycja priorytetowa
Cel Szczegółowy 1 iii [CS 1.3] Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	Utworzenie inkubatora dla rozwoju przedsiębiorczości na terenie ZNOF	Projekt partnerski - lider Zielona Góra	5 594 306,00	4 755 160,10	Inwestycja priorytetowa

⁵¹ Wartości przeliczone według kursu średniego NBP z dnia 27.02.2023 r., 1 EURO = 4,7162 PLN (Narodowy Bank Polski - Internetowy Serwis Informacyjny, Tabela nr 040/A/NBP/2023 z dnia 2023-02-27). Ostateczne wartości projektów będą znane w momencie ogłoszenia naborów i ustalanych dla nich alokacji na podstawie aktualnego kursu Euro.

⁵² Jw.

Priorytet 2. Fundusze Europejskie na zielony rozwój Lubuskiego					
Cel szczegółowy	Tytuł projektu	Gmina	Szacunkowa wartość projektu (PLN)	Szacunkowa wysokość środków z budżetu UE (PLN)	Priorytet realizacji
Cel Szczegółowy 2 ii [CS 2.2] Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju	Instalacje OZE w wybranych budynkach jednostek samorządowych	Nowa Sól	2 352 941,18	2 000 000,00	projekt rezerwowowy
	Instalacja OZE (wraz z magazynami energii) na potrzeby zasilania lodowiska krytego w Ochli	Zielona Góra	2 838 225,00	2 404 399,68	inwestycja priorytetowa
	Instalacja OZE (wraz z magazynami energii) na potrzeby zasilania Lubuskiego Muzeum Wojskowego w Zielonej Górze z/s w Drzonowie	Zielona Góra/Lubuskie Muzeum Wojskowe w Zielonej Górze z/s w Drzonowie	400 000,00	340 000,00	inwestycja priorytetowa
	Zakup i montaż banków energii na obiektach użyteczności publicznej	Sulechów	4 000 000,00	3 400 000,00	projekt rezerwowowy
	Instalacje OZE w wybranych budynkach jednostek samorządowych	Zabór	1 500 000,00	1 275 000,00	projekt rezerwowowy
	Modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej poprzez budowę instalacji OZE	Świdnica	1 200 000,00	1 020 000,00	projekt rezerwowowy
	Modernizacja energetyczna budynków poprzez wykorzystanie OZE w sektorze publicznym	Nowogród Bobrzański	5 500 000,00	4 675 000,00	projekt rezerwowowy
	Budowa zbiornika retencyjnego przy ul. Żurawiej w Kruszynie	Sulechów	16 441 828,84	7 534 390,12	inwestycja priorytetowa
Cel Szczegółowy (iv) Wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego	Rozdział kanalizacji deszczowej od ogólnospławnej w mieście Czerwieńsk	Czerwieńsk	10 000 000,00	8 500 000,00	projekt rezerwowowy
Cel Szczegółowy (vii) Wzmacnianie ochrony i	Zagospodarowanie gminnych terenów parkowych	Sulechów	1 000 000,00	850 000,00	projekt rezerwowowy

zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia	Zwiększenie atrakcyjności przyrodniczej Nadodrzańskiego Parku Rekreacyjnego w Nowej Soli	Nowa Sól	7 109 658,07	6 043 209,36	inwestycja priorytetowa
Priorytet 3. Fundusze Europejskie na rozwój mobilności miejskiej w Lubuskiem					
Cel szczegółowy	Tytuł projektu	Gmina	Szacunkowa wartość projektu (PLN)	Szacunkowa wysokość środków z budżetu UE (PLN)	Priorytet realizacji
Cel Szczegółowy (viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej	Budowa ścieżki rowerowej na terenie gminy Świdnica – „Źródłana Dąbrowa”	Świdnica	4 000 000,00	2 235 782,04	inwestycja priorytetowa
	Budowa ścieżki rowerowej przez teren gminy Świdnica do Nowogrodu Bobrzańskiego; będącej odcinkiem transgranicznej ścieżki rowerowej od zachodnich okolic miejscowości Lubska do granicy miasta Zielona Góra przez gminy ZNOF Świdnica-Nowogród Bobrzański – etap III	Świdnica (Alokacja Świdnicy)	2 942 701,30	2 501 296,10	inwestycja priorytetowa
		Świdnica (Alokacja Zielonej Góry)	630 331,82	535 782,04	
	Budowa drogi dla rowerów na terenie gminy Nowogród Bobrzański - ETAP 1 (odcinek I, II i III)	Nowogród Bobrzański	6 756 499,74	5 743 024,78	inwestycja priorytetowa
	Budowa ścieżki rowerowej na terenie gminy Nowogród Bobrzański do Gminy Świdnica - Etap 2	Nowogród Bobrzański	5 000 000,00	4 250 000,00	projekt rezerwow
	Budowa ścieżki rowerowej na terenie gminy Nowogród Bobrzański do Gminy Świdnica - Etap 3	Nowogród Bobrzański	2 519 952,10	2 141 959,29	projekt rezerwow
	Budowa ścieżek rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą na terenie miasta Zielona Góra oraz oznakowanie ścieżek wg wspólnych standardów	Zielona Góra	11 332 497,55	9 632 622,92	inwestycja priorytetowa
	Budowa dróg rowerowych na obszarze miasta i gminy Sulechów	Sulechów	9 973 126,45	8 477 157,48	inwestycja priorytetowa
	Rozbudowa sieci dróg rowerowych, połączenie potencjału powiatu nowosolskiego i	Powiat Nowosolski	22 640 316,66	4 775 000,00	inwestycja priorytetowa

	zielonogórskiego – budowa odcinka Otyr – Zielona Góra	(alokacja Zielonej Góry)			
		Powiat Nowosolski (alokacja Nowej Soli)		2 650 000,00	
	Bilet elektroniczny w obszarze komunikacji miejskiej	Nowa Sól	2 352 941,18	2 000 000,00	projekt rezerwow
	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej na terenie gminy Zabór oraz miasta Zielona Góra wraz z infrastrukturą towarzyszącą	Zabór (Alokacja Zaboru)	4 372 108,06	3 414 788,21	inwestycja priorytetowa
		Zielona Góra (Alokacja Zielonej Góry)	2 675 061,98	2 273 802,69	
	Budowa trzech odcinków ścieżki rowerowej w ramach zintegrowanej sieci ścieżek rowerowych w Gminie Czerwieńsk - Etap I	Czerwieńsk	4 000 000,00	3 400 000,00	projekt rezerwow

Priorytet 6. Fundusze Europejskie na wsparcie obywateli-edukacja

Cel szczegółowy	Tytuł projektu	Gmina	Szacunkowa wartość projektu (PLN)	Szacunkowa wysokość środków z budżetu UE (PLN)	Priorytet realizacji
Cel Szczegółowy (f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem	Ciekawa Nauka-wyrównanie szans edukacyjnych w zakresie szkolnictwa ogólnego w Zielonogórskim Obszarze Funkcjonalnym (etap I: 2024-2026)	Projekt partnerski - lider Lubuskie Trójmiasto	23 234 365,00	19 749 210,25	inwestycja priorytetowa
	Ciekawa i Bezpieczna Nauka-wyrównanie szans edukacyjnych w zakresie szkolnictwa ogólnego w Zielonogórsko-Nowosolskim Obszarze Funkcjonalnym (etap II: 2027-2029).	Projekt partnerski - lider Lubuskie Trójmiasto	23 236 223,24	19 750 789,75	inwestycja priorytetowa

przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami	Wsparcie rozwoju szkolnictwa zawodowego na terenie Zielonogórsko - Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego- Czas na zawodowców	Zielona Góra	1 674 384,16	1 423 226,54	inwestycja priorytetowa
	Wsparcie rozwoju szkolnictwa zawodowego na terenie Zielonogórsko - Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego- Zawód na horyzoncie	Zielona Góra w partnerstwie z powiatem nowosolskim	3 529 411,77	3 000 000,00	inwestycja priorytetowa
	Rozwój szkolnictwa zawodowego w Technikum w Czerwieńsku -Gmina Czerwieńsk	Czerwieńsk	1 063 637, 00	904 091, 45	Inwestycja priorytetowa
	Nowe miejsca przedszkolne w ramach zespołu edukacyjnego na Osiedlu Czarkowo w Zielonej Górze/ łązycy	Zielona Góra	2 052 941,18	1 745 000,00	inwestycja priorytetowa

Priorytet 6. Fundusze Europejskie na wsparcie obywateli – włączenie społeczne

Cel szczegółowy	Tytuł projektu	Gmina	Szacunkowa wartość projektu (PLN)	Szacunkowa wysokość środków z budżetu UE (PLN)	Priorytet realizacji
Cel szczegółowy (h) [CS (h)] wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i	Nowe Horyzonty- Etap I (2024-2026)	Projekt partnerski - lider Zielona Góra	12 900 000,00	10 965 000,00	inwestycja priorytetowa

aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji	Nowe Horyzonty-Etap II (2026-2029)	Projekt partnerski - lider Zielona Góra	12 902 971,55	10 967 525,82	inwestycja priorytetowa
--	------------------------------------	--	---------------	---------------	----------------------------

Priorytet 8. Fundusze Europejskie dla lokalnego Lubuskiego					
Cel szczegółowy	Tytuł projektu	Gmina	Szacunkowa wartość projektu (PLN) ⁵³	Szacunkowa wysokość środków z budżetu UE (PLN) ⁵⁴	Priorytet realizacji
Cel szczegółowy (i) [CS 5(i)] Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	Centrum Biznesu - modernizacja i adaptacja budynku na potrzeby Urzędu Miasta Zielona Góra	Zielona Góra	6 000 000,00	3 904 344,50	projekt rezerwowy
	Zagospodarowanie i adaptacja przestrzeni Parku Tysiąclecia	Zielona Góra	16 970 117,29	7 137 574,37	inwestycja priorytetowa
	Schronisko dla zwierząt z Zielonogórsko-Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego - projekt partnerski	Zielona Góra	15 078 351,67	12 743 111,01	inwestycja priorytetowa
	Integracja społeczna oraz aktywizacja mieszkańców ZNOF poprzez budowę kompleksu integracyjno- kulturowo - wypoczynkowego	Zielona Góra	4 061 058,28	1 700 000,00	inwestycja priorytetowa
	Rozbudowa kompleksu w Ochli o lodowisko kryte/ rolnię wraz z infrastrukturą towarzyszącą na potrzeby mieszkańców z całego obszaru ZNOF	Zielona Góra	28 610 621,15	12 000 000,00	inwestycja priorytetowa
	Zagospodarowanie Parku Piastowskiego	Zielona Góra	8 000 000,00	6 800 000,00	projekt rezerwowy
	Zagospodarowanie oraz adaptacja do potrzeb mieszkańców Wzgórz Piastowskich	Zielona Góra	12 000 000,00	10 200 000,00	projekt rezerwowy
	Modernizacja i zagospodarowanie Al. Niepodległości (deptak) od ul. Kupieckiej do Pl. Boh. Westerplatte	Zielona Góra	23 282 342,50	3 904 344,50	inwestycja priorytetowa
	Utworzenie woonerfu na ul. Kupieckiej	Zielona Góra	3 500 000,00	2 975 000,00	projekt rezerwowy
	Przebudowa budynku przy ul. Sikorskiego na Urząd Stanu Cywilnego	Zielona Góra	7 000 000,00	5 950 000,00	projekt rezerwowy

⁵³ Wartości przeliczone według kursu średniego NBP z dnia 27.02.2023 r., 1 EURO = 4,7162 PLN (Narodowy Bank Polski - Internetowy Serwis Informacyjny, Tabela nr 040/A/NBP/2023 z dnia 2023-02-27)

⁵⁴ Jw. Ostateczne wartości projektów zostaną określone w momencie ogłoszenia naborów wniosków, na podstawie obowiązującego kursu Euro

Priorytet 8. Fundusze Europejskie dla lokalnego Lubuskiego					
Cel szczegółowy	Tytuł projektu	Gmina	Szacunkowa wartość projektu (PLN) ⁵³	Szacunkowa wysokość środków z budżetu UE (PLN) ⁵⁴	Priorytet realizacji
	Odnowienie i adaptacja Parku Poetów wraz z budową ścieżek rowerowych	Zielona Góra	14 000 000,00	11 900 000,00	projekt rezerwowowy
	Utworzenie Centrum Historii Miasta w wieży Braniborskiej w Zielonej Górze	Zielona Góra	8 000 000,00	6 800 000,00	projekt rezerwowowy
	Poprawa warunków funkcjonowania Muzeum Archeologicznego Środkowego Nadodrza w Zielonej Górze z/s w Świdnicy	Zielona Góra/ Muzeum Archeologicznego Środkowego Nadodrza w Zielonej Górze z/s w Świdnicy	3 000 000,00	2 550 000,00	inwestycja priorytetowa
	Poprawa warunków funkcjonowania Lubuskiego Muzeum Wojskowego w Zielonej Górze z/s w Drzonowie	Zielona Góra/Lubuskie Muzeum Wojskowego w Zielonej Górze z/s w Drzonowie	5 000 000,00	4 250 000,00	inwestycja priorytetowa
	Adaptacja terenu przy ul. Matejki na Wodny Park Edukacyjny	Zielona Góra	6 000 000,00	5 100 000,00	projekt rezerwowowy
	Adaptacja przestrzeni miejskiej dla potrzeb Nadodrzańskiego Parku Rekreacyjnego w Nowej Soli	Nowa Sól	14 874 748,67	12 643 536,37	inwestycja priorytetowa
	Przebudowa Stadionu Miejskiego w Nowej Soli	Nowa Sól	20 000 000,00	17 000 000,00	projekt rezerwowowy
	Zagospodarowanie terenu zdegradowanego w Nowogrodzie Bobrzańskim ul. Nadbrzeżna	Nowogród Bobrzański	6 500 000,00	5 525 000,00	projekt rezerwowowy
	Przebudowa, rozbudowa i nadbudowa budynku OSP w Czerwieńsku na Gminne Centrum Bezpieczeństwa oraz remont wieży przy OSP w Czerwieńsku	Czerwieńsk	3 879 000,00	1 563 063,30	inwestycja priorytetowa

Priorytet 8. Fundusze Europejskie dla lokalnego Lubuskiego					
Cel szczegółowy	Tytuł projektu	Gmina	Szacunkowa wartość projektu (PLN) ⁵³	Szacunkowa wysokość środków z budżetu UE (PLN) ⁵⁴	Priorytet realizacji
	Zachowanie europejskiego dziedzictwa poprzez odrestaurowanie zabytku - Arboretum w Nietkowie, w oparciu o projekt „Szlakiem Rothenburgów w Gminie Czerwieńsk”	Czerwieńsk	2 019 819,79	112 896,82	inwestycja priorytetowa
	Budowa nowej siedziby Ochotniczej Straży Pożarnej w Otyńiu	Otyń	7 000 000,00	4 940 898,23	inwestycja priorytetowa
	Odbudowa parku przy Zamku w Otyńiu	Otyń	3 600 000,00	3 060 000,00	projekt rezerwow
	Zagospodarowanie przystani w Bobrownikach i budowa wieży widokowej w Rezerwacie Bukowa Góra	Otyń	4 000 000,00	3 400 000,00	projekt rezerwow
	Modernizacja i zagospodarowanie gminnych terenów parkowych	Sulechów	9 000 000,00	7 650 000,00	projekt rezerwow
	Budowa lub przebudowa (modernizacja/remont) treningowego boiska piłkarskiego na terenie gminy Sulechów	Sulechów	800 000,00	680 000,00	projekt rezerwow
	Modernizacja (odnowienie) parku u zbiegu ulic Poznańskiej i Styczniowej w Sulechowie	Sulechów	800 000,00	680 000,00	projekt rezerwow
	Budowa 4-odcinka ścieżki pieszo-rowerowej w ramach zadania pn. „Budowa ciągu pieszo-rowerowego wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 279 w miejscowości Leśniów Wielki i modernizacja oświetlenia drogowego na terenie gminy Zabór.	Czerwieńsk	684 142,81	208 255,82	inwestycja priorytetowa
	Zagospodarowanie terenu integracyjno-rekreacyjnego w Nietkowicach	Czerwieńsk	341 176,48	290 000,00	inwestycja priorytetowa
	Zagospodarowanie terenu integracyjno-rekreacyjnego w Czerwieńsku	Czerwieńsk	2 470 588,24	2 100 000,00	inwestycja priorytetowa
	Budowa nowej siedziby Ochotniczej Straży pożarnej w Leśniowie Wielkim	Czerwieńsk	2 823 529,41	2 400 000,00	inwestycja priorytetowa

Załącznik nr 4 Wykaz projektów komplementarnych

Gmina	Tytuł projektu	Szacowana wartość projektu (PLN)	Program, w ramach którego planuje się pozyskanie środków
Czerwieńsk	Budowa trzech odcinków ścieżki rowerowej w ramach zintegrowanej sieci ścieżek rowerowych w Gminie Czerwieńsk	9 000 000,00	FEniKS/ FEWL
	Doświetlenie przejść dla pieszych (6 przejść w Czerwieńsku oraz 2 przejścia w Płotach	400 000,00	FEniKS/ FEWL
	Budowa oczyszczalni ścieków w Bródkach z kolektorem tłocznym odprowadzającym oczyszczone nieczystości płynne do kanału Ołobok	3 821 990,00	KPO
	Uporządkowanie gospodarki ściekowej w Będowie - zlewnia P2 z kolektorem tłocznym do Nietkowic	8 000 000,00	KPO
	Budowa kanalizacji grawitacyjno - tłocznej w Nietkowicach dla zlewni P5	5 100 000,00	KPO
Nowa Sól	Rewitalizacja zabytkowej willi Gruschwitza – część artystyczna	10 000 000,00	FEniKS
	Wykonanie badań jakości wody i osadów dennych oraz analiza dostępnych metod i technologii oczyszczania wody i osadów dennych w kanale i basenie wraz z remediacją tego terenu w Nowej Soli	30 000 000,00	FEniKS/KPO
	Modernizacja infrastruktury oświetlenia ulicznego na terenie miasta Nowa Sól	8 460 000,00	KPO
Powiat nowosolski	Likwidacja hałdy odpadów niebezpiecznych ropopochodnych na obszarze ok. 1,6211 ha wraz z remediacją terenu Nowej Soli (Beneficjent: powiat nowosolski)	45 000 000,00	FEniKS/KPO
Sulechów	Budowa ścieżki rowerowej relacji Sulechów – Mozów	4 000 000,00	FEWL; środki własne, programy rządowe
	Budowa drogi wraz ze ścieżką rowerową do strefy inwestycyjnej w Krężołach (etap II)	20 000 000,00	FEWL, środki własne, programy rządowe
	Poprawa układu komunikacyjnego Sulechowa poprzez przebudowę ulic w śródmieściu	30 000 000,00	Środki własne, programy rządowe

Gmina	Tytuł projektu	Szacowana wartość projektu (PLN)	Program, w ramach którego planuje się pozyskanie środków
	Poprawa układu komunikacyjnego Sulechowa poprzez przebudowę skrzyżowania ulic Warszawskiej i Północnej oraz ulic Północnej, Ogrodowej i Zachodniej	10 000 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Budowa infrastruktury oświetlenia drogowego na obszarze gminy Sulechów	15 000 000,00	FEWL, środki własne, programy rządowe
	Modernizacja infrastruktury oświetleniowej na obszarze gminy Sulechów	4 000 000,00	FEWL, środki własne, programy rządowe
Zabór	Budowa budynku OSP w m. Łaz	3 500 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Budowa oczyszczalni ścieków i kanalizacji sanitarnej w m. Droszków	25 000 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Rozbudowa sieci kanalizacji w m. Zabór	1 500 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Przebudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków w Zaborze	800 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Budowa, przebudowa i remont dróg gminnych na terenie gminy Zabór	20 000 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Budowa przedszkola i żłobka w m. Droszków	5 000 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Przebudowa dachu budynku przedszkola w Zaborze	500 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Budowa wieży widokowej i wraz utworzeniem ścieżki tematycznej prowadzącej do tzw. Góry Cesarza w m. Łaz	1 000 000,00	FEWL, LEADER (RLKS), środki własne, INTERREGG BB-PL 21-27
	Modernizacja boisk wielofunkcyjnych w m. Droszków i Przytok	600 000,00	LEADER (RLKS), środki własne, programy rządowe

Gmina	Tytuł projektu	Szacowana wartość projektu (PLN)	Program, w ramach którego planuje się pozyskanie środków
	Modernizacja punktu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK) w m. Zabór oraz zakup pojazdu do świadczenia usług odbioru i transportu odpadów komunalnych, w tym odpadów podlegających zagospodarowaniu w PSZOK	3 500 000,00	FEWL, środki własne
	Termomodernizacja budynku komunalnego w Przytoku - ul. Kisielińska 6	800 000,00	FEWL, środki własne
	Termomodernizacja budynku komunalnego w Przytoku - ul. Lubuskiej 3	800 000,00	FEWL, środki własne
	Rozbudowa oświetlenia drogowego na terenie gminy Zabór	1 000 000,00	FEWL, środki własne
	Modernizacja (wymiana) przestarzałych sieci wodociągowych na terenie gminy Zabór	4 000 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Rozbudowa sieci wodociągowych na terenie gminy Zabór	3 000 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Budowa nowego ujęcia wody wraz ze stacją uzdatniania wody w Przytoku	3 000 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Budowa zbiornika wyrównawczego w celu podniesienia ciśnienia wody pitnej w m. Przytok	1 500 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Budowa budynku przedpogrzebowego na terenie cmentarza komunalnego w m. Miłsko	1 000 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Budowa budynku ośrodka zdrowia na terenie gminy Zabór	3 000 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Wymiana wodomierzy na wodomierze z odczytem radiowym na terenie gminy Zabór	500 000,00	Środki własne, programy rządowe
Świdnica	Parking w m. Letnicy przy cmentarzu	200 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Parking w m. Słone przy cmentarzu	450 000,00	Środki własne, programy rządowe

Gmina	Tytuł projektu	Szacowana wartość projektu (PLN)	Program, w ramach którego planuje się pozyskanie środków
	Budowa szlaku rowerowego relacji Wilkanowo – Świdnica – Etap III	3 000 000,00	LEADER (RLKS), środki własne, programy rządowe
	Budowa szlaku rowerowego relacji Świdnica- Nowogród Bobrzański – Etap IV	5 000 000,00	LEADER (RLKS), środki własne, programy rządowe
	Budowa chodnika i przejścia dla pieszych ul. Długa m Świdnica	50 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Budowa chodnika i przejścia dla pieszych ul. Mieszka I m. Świdnica	250 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Doświetlenie przejścia dla pieszych w m. Wilkanowo	200 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Budowa ścieżki pieszo rowerowej do Zalewu Świdnickiego	500 000,00	FEWL, LEADER (RLKS), Środki własne, programy rządowe
	Budowa chodnika w m. Piaski	500 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Budowa zatoczki autobusowej w m Koźła	200 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Wyznaczenie szlaków rowerowych na terenie gminy Świdnica do miejsc turystycznych stanowiące atrakcje Gminy	200 000,00	LEADER (RLKS), Środki własne, programy rządowe
	Budowa zatoczki autobusowej w m Słone	100 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Stacje naprawy rowerów w Gminie Świdnica	150 000,00	LEADER (RLKS), Środki własne, programy rządowe
	Modernizacja parkingu przy Urzędzie Gminy Świdnica	80 000,00	Środki własne, programy rządowe

Gmina	Tytuł projektu	Szacowana wartość projektu (PLN)	Program, w ramach którego planuje się pozyskanie środków
	Budowa parkingu przy kompleksie boisk nad Zalewem w Świdnickim	500 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Budowa parkingu w m. Buchałów	250 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Zjazd z drogi DW279 do pola kempingowego przy Zalewie Świdnickim	30 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Stacje ładowania rowerów przy przystankach kolejowych w Gminie Świdnica	50 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Modernizacji przystanków PKP (Kozła, Buchałów, Słone, Letnica) na terenie gminy Świdnica	4 000 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Budowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego w gminie Świdnica	5 000 000,00	FEWL , środki własne
	Kompleksowa termomodernizacja sal wiejskich na terenach gminy Świdnica oraz Nowogród Bobrzański wraz z wymianą źródła ciepła	1 300 000,00	FEWL , środki własne
	Budowa wodociągu w m. Letnica	5 000 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Budowa kanalizacji deszczowej na strefie inwestycyjnej oraz osiedlu mieszkaniowym w m. Słone	1 500 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Zagospodarowanie terenu wokół Zalewu Świdnickiego w zakresie turystycznym oraz rekreacyjno-wypoczynkowym	1 000 000,00	FEWL, środki własne, LEADER (RLKS)
	Budowa placu zabaw i wiaty rekreacyjnej przy szkole podstawowej w m. Słone, gm. Świdnica	500 000,00	środki własne, LEADER (RLKS)
	Zagospodarowanie terenu działek nr 117/6, 121, 122/2, 122/4 w Buchałowie pod potrzeby rekreacyjno-sportowe	2 000 000,00	środki własne, LEADER (RLKS)
	Budowa pola kempingowego z punktem informacji inwestycji turystycznej w Świdnicy"- etap II	300 000,00	FEWL , środki własne, LEADER (RLKS)
	Modernizacja boisk piłkarskich wraz z budową budynku zaplecza sanitarno-szatniowego przy Zalewie Świdnickim	1 000 000,00	Środki własne, programy rządowe

Gmina	Tytuł projektu	Szacowana wartość projektu (PLN)	Program, w ramach którego planuje się pozyskanie środków
	Modernizacja boiska piłkarskiego wraz z budową budynku zaplecza sanitarno-szatniowego w m. Słone	500 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Dokończenie remontu hydroforni w Letnicy	100 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Dokończenie Budowy odcinka sieci wodociągowej ul. Diamentowa, Brylantowa i Polna w Słone	300 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Budowa dwóch zbiorników na wodę czystą o pojemności 200m3 w m. Świdnica	1 000 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Budowa zbiornika na wodę czystą o pojemności 200m3 w m. Słone	800 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Budowa sieci wodociągowo-kanalizacyjnej wraz z przepompownią na ul. Chabrowej w Świdnicy	1 600 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Uzbrojenie osiedla mieszkaniowego w sieć wodno-kanalizacyjną w miejscowości Świdnica	1 000 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Funkcjonowanie Domu Dziennego Pobytu Senior+ oraz Korpus Wsparcia seniora	1 500 000,00	Programy rządowe: m.in. Wieloletni Program Rządowy Senior+
	Opieka wytchnieniowa	500 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością	3 000 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Świetlice środowiskowe szansą na lepszą przyszłość	400 000,00	Środki własne, programy rządowe
	Aktywni niepełnosprawni -narzędzia wsparcia samodzielności	300 000,00	Środki własne, programy rządowe
Zielona Góra	Poprawa efektywności komunikacji miejskiej w Zielonej Górze etap II	254 610 000,00	FEnIKS (koperta ZIT)

Gmina	Tytuł projektu	Szacowana wartość projektu (PLN)	Program, w ramach którego planuje się pozyskanie środków
	Budowa Obwodnicy Zachodniej Miasta Zielona Góra	250 000 000,00	FEnIKS
	Termomodernizacja budynków oświatowych w Zielonej Górze	53 200 000,00	FEWL/KPO
	Termomodernizacja Zielonogórskiego Ośrodka Kultury	6 000 000,00	KPO
	Modernizacja oświetlenia ulicznego na terenie miasta Zielona Góra polegająca na wymianie opraw nieenergooszczędnych na nowe oprawy oświetleniowe LED	8 000 000,00	KPO
Zielona Góra / ZWIK	Uporządkowanie gospodarki wodami opadowymi na obszarze aglomeracji Zielona Góra - Etap II	89 200 000,00	FEnIKS
	Gospodarka ściekowa na terenie aglomeracji Zielona Góra – Etap VI	12 200 000,00	FEnIKS
	Budowa instalacji fotowoltaicznej na SUW Zawada w Zielonej Górze	2 500 000,00	FEWL/FEnIKS
	Uregulowanie gospodarki wodnej na terenie miasta Zielona Góra – etap I	60 000 000,00	FEnIKS
	Termomodernizacja budynku na ul. Zjednoczenia 110	2 000 000,00	FEnIKS
Zielona Góra/ ZGK	Budowa instalacji (MBP) do przetwarzania odpadów	183 700 37719	FEnIKS
	Rozwój selektywnego systemu zbierania odpadów	2 000 000,00	FEWL
Zielona Góra/ MOPS	Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością na terenie Zielonej Góry	2 500 000,00	Fundusz Solidarnościowy
	Utworzenie Centrum Opiekuńczo Mieszkalnego na terenie miasta Zielona Góra	3 500 000,00	Program Centra opiekuńczo-mieszkalne Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej

Gmina	Tytuł projektu	Szacowana wartość projektu (PLN)	Program, w ramach którego planuje się pozyskanie środków
	Utworzenie Centrum Usług Społecznych w Zielonej Górze	3 500 000,00	FEWL
Zielona Góra	Nowe miejsca opieki żłobkowej w Zielonej Górze	12 500 000,00	KPO/FERS
	Przygotowanie terenów inwestycyjnych dla nowoczesnego biznesu: tereny zlokalizowane w obrębie węzła komunikacyjnego drogi ekspresowej S3, LPPT oraz tereny alternatywne: Przylep, sąsiedztwo obwodnicy zachodniej i dawnych zakładów mięsnych, a także pomiędzy sołectwem Stary Kisielin i Racula oraz w uzupełnieniu LPPT, przy nowej obwodnicy Łazu i Droszkowa	100 000 000,00	Środki własne gminy, środki prywatne
	Likwidacja magazynu odpadów niebezpiecznych w Przylepie	43 000 000,00	KPO
	Rekultywacja i remediacja terenu skażonego po pożarze nielegalnego składowiska odpadów w Przylepie	40 000 000,00	FEniKS
	Jakościowe uatrakcyjnienie wspólnego dziedzictwa historycznych zespołów parkowych dla tworzenia zrównoważonej wartości turystycznej i integracji społeczno-kulturowej mieszkańców pogranicza -POL-NIEM.	13 000 000,00	INTERREG VI A
	Budowa i funkcjonowanie Centrum Rodziny w Zielonej Górze (Beneficjent: Fundacja Centrum Rodziny)	2 000 000,00	FEWL, środki z budżetu państwa, środki prywatne.
Lubuskie Trójmiasto/ Porozumienie gmin Lubuskiego Trójmiasta	SKALT etap I	375 000 000,00	FEniKS
	SKALT etap II	1 000 000 000,00	FEniKS
	Zintegrowany bilet na komunikację publiczną dla ZNOF	22 000 000,00	FEniKS
Społeczna Inicjatywa Mieszkaniowa KZN Lubuskie Trójmiasto sp. z o.o.	Budowa mieszkań o umiarkowanym czynszu	55 221 886,05	Środki własne, programy rządowe, środki komercyjne

Gmina	Tytuł projektu	Szacowana wartość projektu (PLN)	Program, w ramach którego planuje się pozyskanie środków
Komunalne Towarzystwo Budownictwa Społecznego sp. z o.o.	Budowa dwóch budynków wielorodzinnych wraz z uzbrojeniem i zagospodarowaniem terenu Zielona Góra)	27 650 000,00	Środki własne
Otyń	Dzienny Dom Pomocy w Modrzycy	712 125,000	FEWL

Przedstawione listy projektów, zarówno rezerwowych i jak komplementarnych nie wyczerpują wszystkich możliwości oraz potrzeb stowarzyszonych gmin. Strategia jest dokumentem długofalowym i horyzontalnym. Stowarzyszenie Lubuskie Trójmiasto i skupione w nim gminy w trakcie realizacji Strategii będą identyfikować kolejne projekty w ramach określonych celów, aby zrealizować swoje cele rozwojowe.